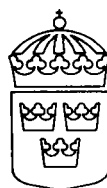

Riksdagens protokoll

1987/88:130

31 maj 1988

Protokoll
1987/88:130

Debatter m. m.

Tisdagen den 31 maj

Urval m. m. till högskoleutbildning	3
Höjning av tobaksskatten	34
Ändringar i lagen om skatt på omsättning av vissa värdepapper . . .	37
Vissa sjöfartspolitiska åtgärder	54
Statlig lokalförsörjning, m. m.	82
Ny organisation för statens invandrarverk	87
Anslag till idrott, rekreation och turism	93
Ny lagstiftning om brandfarliga och explosiva varor	123
Anslag till länsstyrelserna m. m.	127
Ändringar i lokalhyreslagstiftningen	133
Hyran vid andrahandsupplåtelse av bostadslägenheter m. m.	145

Avgjorda ärenden

Tisdagen den 31 maj

Utbildningsutskottets betänkande

1987/88:32 om urval m. m. till högskoleutbildning	3
---	---

Utrikesutskottets betänkanden

1987/88:30 om lag om förbud mot utförsel av krigsmateriel	29
1987/88:21 om Centralamerika	29
1987/88:25 om Mellanöstern	29
1987/88:32 om initiativ och aktiviteter i Antarktis	29

Bostadsutskottets betänkande

1987/88:20 om anslag till bostadsbidrag m. m.	29
---	----

Utbildningsutskottets betänkanden

1987/88:25 om anslag till utbildning för undervisningsyrken	29
1987/88:39 om ändrat huvudmannaskap för tandvården vid universitetet i Göteborg	29

Prot. 1987/88:130	<i>Skatteutskottets betänkanden</i>	
	1987/88:45 om höjning av tobaksskatten	33
	1987/88:37 om ändringar i lagen om skatt på omsättning av vissa värdepapper	33
	<i>Trafikutskottets betänkande</i>	
	1987/88:27 om vissa sjöfartspolitiska åtgärder	33
	<i>Finansutskottets betänkande</i>	
	1987/88:26 om statlig lokalförsörjning och vissa anslag för budgetåret 1988/89 inom finansdepartementets verksamhetsområde ..	33
	<i>Socialförsäkringsutskottets betänkande</i>	
	1987/88:28 om ny organisation för statens invandrarverk	34

Tisdagen den 31 maj
Kl. 09.00

1 § Talmannen meddelade att *Mona Sahlin* (s) i dag återtagit sin plats i riksdagen, varigenom *Christina Petterssons* tjänstgöring som ersättare upphört.

2 § Föredrogs men bordlades åter
Skatteutskottets betänkanden 1987/88:39, 42 och 43
Justitieutskottets betänkande 1987/88:46
Försvarsutskottets betänkande 1987/88:11
Socialutskottets betänkande 1987/88:29
Kulturutskottets betänkande 1987/88:24
Utbildningsutskottets betänkande 1987/88:38
Trafikutskottets betänkande 1987/88:26
Jordbruksutskottets betänkande 1987/88:20
Näringsutskottets betänkanden 1987/88:36–38 och 43
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1987/88:19
Bostadsutskottets betänkande 1987/88:23

3 § Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande
1987/88:32 om urval m. m. till högskoleutbildning (prop. 1987/88:109).

Urval m. m. till högskoleutbildning

Anf. 1 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Hela samhället är beroende av att kunskap hålls vid liv och att ny kunskap kan erövrast. Det är en angelägenhet för hela samhället att man skapar så goda betingelser som möjligt för att erövra kunskap och för att kunna hålla den vid liv. Det ligger i samhällets intresse att det är de bäst lämpade som antas till den högre utbildningen och därmed också i förlängningen till forskarutbildningen. Det är inget tvivel om att kvaliteten i den högre utbildningen i hög grad är beroende av vilka som bereds tillträde.

De nuvarande tillträdesbestämmelserna, som vi har haft sedan 1977, har starkt bidragit till den gradvis försämrade kvaliteten när det gäller den högre utbildningen i Sverige. Jag har själv snart tre decenniers erfarenhet som universitetslärare. Jag har kunnat iaktta hur en stor del av de studerande,

men självfallet inte alla, visar prov på allt sämre förkunskaper. Det gäller inte bara ett sådant ämne som svenska – uppsatsskrivandet är ibland bedrövligt vid våra universitet – utan även engelska, för att inte tala om den många gånger totala okunnigheten i andra språk än engelska. Men det gäller också historia. Det kan låta förfärligt, men faktum är att om man går ut och talar med våra studenter och ber dem placera in Gustav Vasa i tiden skall man inte bli förvånad om man får höra 1700-talet. Den här gradvis försämrade kvaliteten i den högre utbildningen i landet har också lett till att vi i dag har en brist på välutbildad arbetskraft på olika områden och att vi relativt sett har fått en försämrad internationell konkurrenskraft.

Den högre utbildningen och forskningen skall vägledas av vetenskapliga mål. Universiteten är inte och får aldrig bli främst några utbildningsanstalter för vissa yrken utan måste vara institutioner för att utveckla det mänskliga vetandet. Vi behöver självständiga och starka universitet för att kunna garantera ett fritt tänkande och en fri kritik som står oberoende mot statsmakterna. Det här är särskilt betydelsefullt i Sverige med dess mycket starka offentliga makt.

Den nuvarande organisationen av den högre utbildningen och forskningen har fjärmat sig från detta mål. Grundutbildningen har framför allt blivit till för arbetsmarknadens behov, och tillträdesreglernas främsta uppgift är att åstadkomma en förment jämlik rekrytering från olika socialgrupper och från olika åldersgrupper. Naturligtvis har också resultatet blivit att svårigheterna att över huvud taget kunna rekrytera forskarstuderande är stora i det här landet. Universiteten och högskolorna måste få tillbaka sin ursprungliga roll om Sverige över huvud taget skall kunna hävda sig internationellt.

Ibland i mina nattsvarta stunder ser jag för mig hur det här landet, som har upplevt en andra stormaktstid – skulle man kunna säga – under 1900-talet, återigen sjunker ner till att bli ett av de fattigare länderna i Europa, ett land isolerat från det övriga Europa på samma sätt som man kunde se att det var under tidigare århundraden. Detta beror kanske inte minst på att Sverige riskerar att fjärma sig från det andliga Europa, från det intellektuella Europa.

Universiteten och högskolorna måste ges möjligheter att, för att citera Torgny Segerstedt, ”skapa hela personligheter, fria genom sin kunskap, ödmjuka inför det förflutna och ansvarsmedvetna genom sin insikt om kunskapens makt över framtiden.”

Vi kan konstatera att de nuvarande tillträdesreglerna är totalt misslyckade. Häromdagen återgavs statistik från statistiska centralbyrån. Denna statistik visar att var fjärde högskolestuderande hoppar av utbildningen och aldrig når fram till någon examen. Då är ändå alla de som går på de tidigare icke högskolemässiga utbildningarna medräknade – vårstyrken, undervisningsstyrken – där examinationsfrekvensen är relativt hög. Det visar sig inte oväntat att de som har en tre- eller fyraårig gymnasielinje bakom sig klarar sig bäst. Totalt sett tar 74 % examen. Av de s. k. 25:4-orna, dvs. de som är över 25 år och har fyra års arbetslivserfarenhet, är det bara varannan som tar examen. På kulturvetarlinjen och på samhällsvetarlinjen fullföljer bara var fjärde studerande sina studier. När det gäller linjen för offentlig förvaltning,

matematiklinjen, fysikerlinjen och juristlinjen är det bara var tredje som tar examen.

Allt detta borde mana till besinning, och det ger naturligtvis ett fullständigt underbetyg åt tillträdesreglerna sådana som de nu är utformade. Vi hade anledning att hoppas på en tillnyktring och förändringar efter den s. k. tillträdesutredningens arbete. Men i den proposition som lagts på riksdagens bord förutsätts att systemet i stort sett skall fortsätta som om ingenting hade hänt. Man vill ge formell behörighet till så många som möjligt oavsett om de uppfyller de kvalitetskrav som högskolan måste ställa. Som högskolan måste ställa, sade jag, medan vi kan hålla på att experimentera och ha lekstuga när det gäller grundskolan och kanske också när det gäller gymnasiet. Men när vi kommer upp på högskolenivå har vi den internationella jämförelsen att beakta, som ingalunda utfaller till svensk fördel. Tydligt är det regeringens och majoritetens mening att urvalsreglerna skall fungera som något slags fördelningspolitiskt medel för att ge olika grupper tillträde till högre utbildning. Vi moderater vill framför allt betona de sökandes faktiska kunskaper. Vi vill se till att de som börjar högre studier också har goda förkunskaper. Den s. k. självprövningsrätten är ett gott exempel på de tokerier som har smugit sig in i systemet. Det är någonting som självfallet måste avvisas. Merparten av de studerande bör tas in på betyg, men det skall naturligtvis vara kunskaps- eller målrelaterade betyg. Vi har också efterlyst en förändring av hela betygssystemet och sagt att den bör genomföras senast under 1989. Meritvärdering av arbetslivserfarenhet och proportionell kvotering har ingenting att göra med faktiska, goda förkunskaper!

Propositionen innebär att allt förblir vid det gamla. Ingen förändring föreslås av den allmänna behörigheten. Högskoleprovet föreslås få en större roll. Man vill utvidga den s. k. självprövningsrätten för sökande till vad som nu benämns fristående kurser – i går hette det enstaka kurser. Regeringen och majoriteten försvarar i princip antagningssystemet. Man gör ett stort nummer av den sociala snedrekryteringen. Men tacka katten för det. Den sociala snedrekryteringen beror ju på att högre utbildning lönar sig dåligt i dagens Sverige. Varför skulle jag lägga ner år av studier, och varför skulle jag ådra mig skulder på 100 000–150 000 kr. för att sedan få ett jobb som ger mig mindre betalt än om jag hade gått ut i arbetslivet direkt från gymnasiet?

Vi moderater är tydligen ensamma om att föra fram kritik på denna punkt. Vi konstaterar med sorg att de föreslagna förändringarna uppenbarligen inte kommer att få någon som helst effekt. Vi menar att det inte är möjligt att förändra snedrekryteringen med hjälp av några tillträdesregler. Det är inte heller önskvärt att använda tillträdesreglerna för att manipulera i detta hänseende. Högre utbildning är någonting som är alltför viktigt för att användas för sociala eller kanske socialistiska experiment. Vill man ändra på den sociala snedrekryteringen – och det vill vi – och se till att vi får alla goda krafter till den högre utbildningen, kan man uppnå positiva effekter framför allt via föräldrapåverkan och genom att se till att vi har ett bra underliggande skolsystem som gör det möjligt för varje elev att utveckla sin egen begåvningsprofil maximalt. Vi har inte något bra skolsystem i dag.

Naturligtvis spelar studiemedlen och självfallet även arbetsmarknadsutsikterna in i sammanhanget. Till detta kommer, som jag sade förut, lönepoliti-

ken och givetvis också skattepolitiken. Det viktigaste som vi kan göra för att råda bot på den sociala snedrekryteringen och för att få god rekrytering till högre utbildning är att göra det lönsamt att satsa på högre utbildning.

Herr talman! Vi moderater står bakom åtskilliga reservationer. Reservation 1 innebär ett principiellt ställningstagande av det slag som jag här har relaterat. Reservation 2 har vi tillsammans med folkpartiet och där betonas vi syftet med behörighets- och urvalsreglerna vid tillträde till högre utbildning. Det är de som har de bästa förutsättningarna som skall antas.

I reservation 3 framför vi ett krav på skärpning av den allmänna behörigheten. Liksom tillträdesutredningen menar vi att man måste se till att de studerande har minst betyget 3 i svenska och engelska från tvåårig gymnasielinje.

I reservation 6 avvisas självprövningsrätten.

I reservation 8 säger vi nej till inrättande av en särskild professur för att se på mättningsfrågorna, som framför-allt är aktuella vid högskoleprovet. Om vi i andra sammanhang säger att det är vart tredje år som vi skall ta ställning till utökning av antalet professorer, skall vi nu inte klampa in och göra ett undantag.

Reservation 9 har vi tillsammans med folkpartiet. Där pläderar vi för en ökad direktövergång från gymnasiet till den högre utbildningen.

I reservation 10 tar vi avstånd från arbetslivserfarenhet som generellt meritvärde.

I reservation 12 pläderar vi för en ökad individuell provning.

Reservation 13 handlar om det grannliga i att värdera den utländska utbildningen. Regeringen bör i detalj redovisa sina intentioner på denna punkt.

I reservation 14 menar vi att arbetslivserfarenhet inte bör värderas vid sökande till linjealternativ utbildning.

Reservation 15 är en gemensam borgerlig reservation. Den handlar om kunskapen i kostfrågor och dess betydelse för olika fortsatta utbildningar.

I reservation 16 kräver vi generellt att längre utbildningar skall föregås av tre- eller fyraåriga gymnasiestudier.

I reservation 17, som vi har tillsammans med folkpartiet, krävs att man kan få komplettera dåliga betyg.

Reservation 19 handlar om viktning av betygen, och i reservation 21 vill vi ha mera av lokal antagning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till alla de reservationer som bär moderata namn.

Jag vill till sist konstatera att ingen förbättring är i sikte. Taktikläsningen i gymnasiet kommer att fortsätta. Kvalitetsförsämringen av den högre utbildningen kommer att fortsätta. Vi kommer fortsatt att få se en onödig väntetid mellan gymnasiet och högskolan. När får vi den ofrånkomliga kvalitativa upprustningen av högskolan?

Anf. 2 LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! Någon har sagt att det man skall studera på högskolan i många fall är betydligt lättare att lära sig än de regler som avgör om man skall få studera det. Antagningssystemet till högskolan är mycket komplicerat.

fullt av detaljer och begrepp som "allmän behörighet", "särskild behörighet", "kvotgrupper", "självsprövningsrätt" osv.

Jag tänker ha som utgångspunkt några principer snarare än detaljer, särskilt som folkpartiet inte var representerat i tillträdesutredningen, som ligger till grund för propositionen.

Först och främst kan konstateras att urval skall tillämpas så litet som möjligt. Idealet är naturligtvis att en behörig sökande som vill studera något på högskolan skall få möjlighet att göra det. I så få fall som möjligt skall vi behöva sålla bort behöriga sökande. Detta kan låta som en självklarhet, men det kan vara värt att påpeka därför att det bör påverka våra beslut i dimensioneringsfrågor och framför allt när det gäller anslags- och dimensioneringssystemet. Vi bör eftersträva en så flexibel högskola att förändringar i sökandens preferenser och på arbetsmarknaden snabbt kan påverka högskolans utbildningsutbud.

I de fall det är nödvändigt att göra ett urval måste förutsättningarna att framgångsrikt klara studierna vara det avgörande. Alla alternativa kriterier i ett urvalssystem är demoraliserande. När jag är ute på högskolorna möter jag rätt ofta studenter som suckar över att det förekommer lottning vid antagningen till åtskilliga kurser. De känner att det är ovärdigt att man inte har ett, som de uppfattar det, rättvisare urvalssystem.

Det är värt att understryka att det är de mest lämpade som skall ges förtur om man måste göra ett urval. Detta är viktigt inte bara ur samhällets synvinkel utan även i hög grad för individerna. Behörighetsvillkoren kan i detta avseende ses som ett slags förlängning av studievägledningen, en signal från samhällets sida till individen att man skall söka sig till en utbildning som man har förutsättning att klara av. Med ett bra urvalssystem kan man undvika åtskilliga individuella tragedier, som det faktiskt finns exempel på i dagens högskola.

En ytterligare principiell utgångspunkt för oss är att det är tämligen ointressant *hur* förkunskaperna har inhämtats.

Den sociala snedrekryteringen till högskolan är ett problem. Den är ett problem för samhället, som på detta sätt går miste om något man skulle kunna kalla för en begåvningsreserv. Det finns i de samhällsgrupper som i dag i alltför liten utsträckning söker sig till högskolan en väldig intellektuell kapacitet som Sverige skulle behöva. Dessutom hindrar den sociala snedrekryteringen i många fall människor från att välja ett liv som de egentligen skulle vilja leva, på grund av att de av tradition och även av andra skäl avstår från högskoleutbildning.

Vi skall i dag, på grundval av de erfarenheter vi har gjort under tio år, justera det antagningssystem som infördes 1977. Utskottet för en ganska intressant argumentation i inledningen till betänkandet om detta med social snedrekrytering. Man kan tolka utskottets skrivningar så att det 1977 fanns en övertro på att man kunde komma åt den sociala snedrekryteringen genom att ändra antagningsreglerna. I själva verket utgör dessa i detta sammanhang en mindre viktig faktor. Det är intressant att socialdemokraterna också har ställt sig bakom dessa skrivningar, där man t. ex. påpekar att akademikers inkomstutsikter är en mycket viktig faktor när människor överväger om de över huvud taget skall ägna sig åt högskolestudier. Det är lättförståeligt att

föräldrar i många hem utan studietradition säger till sina ungdomar: Varför skall du läsa på högskola i flera år och skaffa dig stora studieskulder, när du ändå inte kommer att få nämnvärt högre inkomster än om du tar ett jobb direkt?

Man skall vara nöjd med att socialdemokraterna har accepterat dessa utskottets skrivningar. Hade det varit vi från folkpartiet som utformat skrivningarna, skulle vi ha formulerat oss något annorlunda. Som Birger Hagård påpekade spelar naturligtvis skattesystemet en mycket viktig roll i detta sammanhang. Det är riktigt att, som utskottet, framhålla att vi inte skall ha någon statlig inkomstpolitik. Men statsmakterna utformar skattesystemet, och det är odiskutabelt att en sänkning av marginalsatserna skulle innebära förbättrade ekonomiska villkor för stora akademikergrupper.

Från folkpartiets sida tycker vi att regeringens proposition innehåller steg i rätt riktning, även om vi tycker att de är otillräckliga. Vi menar t. ex. att man nu gör en rimligare avvägning av vilken betydelse arbetslivserfarenhet skall ges vid antagning till högskoleutbildning. Det är också riktigt att man går vidare på vägen mot att låta antagningsprov spela en större roll vid antagning till högskolan. Vi anser dock att regeringens förslag på båda dessa punkter inte går tillräckligt långt. Vi menar t. ex. att kvoten för direktövergång från gymnasieskolan till högskolan bör ligga på 50 %. Det är naturligtvis en avvägningsfråga vilka som skall få platserna på högskolan. För att skapa rimliga arbetsförutsättningar i gymnasiet och tillgodose önskemål som uppenbarligen finns hos många ungdomar som just gått ut gymnasiet, bör denna andel aldrig vara lägre än 50 %.

En erfarenhet man kan dra efter de tio år som gått är att det behövs en skärpning av de allmänna behörighetsvillkoren. De borgerliga partierna har något olika varianter på förslag till hur denna skärpning skall gå till. Man kan i och för sig diskutera vad som är lämpligast. Vi har för vår del stannat för att det i princip skall krävas treårig gymnasieskola för att komma in på högskola. Man kan också, som centern och moderaterna, diskutera krav på lägst betyget 3 i vissa ämnen från gymnasieskolan.

Vi tycker också att man borde skärpa reglerna för den s. k. självprövningsrätten. Det kan i och för sig finnas anledning att i vissa sammanhang, t. ex. vid kortare kurser och enstaka kurser, överlåta till den sökande själv att avgöra om han eller hon har tillräckliga förkunskaper. Men som huvudprincip bör gälla att man oavsett ålder får sina förkunskaper bedömda av högskolan.

Vi hade gärna sett att man gått längre när det gäller antagningsprov. Antagningsproven skall inte bara vara av allmän karaktär, som de som i dag förekommer och som man har tänkt sig i propositionen. Vi vill att antagningsproven mer direkt skall kunna mäta de sökandes förkunskaper. Om man går in för den principen följer därav att proven rimligen bör vara linjespecifika. De skall alltså kunna se olika ut för olika utbildningar.

En intressant framgång för våra strävanden är att utbildningsutskottet har enats om att akademiska betyg skall ha meritvärde när man söker till andra högskolekurser. När man tänker efter är detta ganska rimligt och självklart. Jag har aldrig förstått varför ett gymnasiebetyg som kan vara åtskilliga år gammalt skall ha meritvärde, medan däremot akademiska betyg från kurser

man genomgått helt nyligen inte skall ha något värde vid bedömningen av den sökandes meriter.

Den allvarligaste kritiken från vår sida mot detta betänkande är att man inte nu vill gå in för principen om viktning av betyg. Det är en synpunkt som har mycket starkt stöd, vilket framgår när man är ute på både gymnasier och på högskolor. Taktikvalen är ett problem i gymnasieskolan. Jag tror att viktning av betyg skulle vara ett sätt att åtminstone minska detta problem. Det finns olika modeller för hur man kan vikta betyg. Där kan man ha olika uppfattning. Av bl. a. detta skäl förordar vi i vår reservation att en försöksverksamhet med viktning av betyg bör genomföras vid t. ex: de tekniska utbildningarna inom högskolan.

Jag inledde med att säga att detta system ofta är mycket komplicerat. Detta har också medfört en betydande byråkrati inom högskolan. Åtskilliga tjänster går åt för att bara handlägga detta antagningssystem. Som det ibland har påpekats, leder ju denna ganska långvariga procedur – som börjar på våren och ibland avslutas först en bit in på hösten – inte sällan till att alla sökande antas. Detta är ett exempel på att det säkert finns möjligheter att genom förenkling av reglerna och hanteringen också minska byråkratin. Det är i detta perspektiv som man skall se den borgerliga reservationen om utredning om övergång till mer lokal antagning. Jag tror att det vore mycket bra om vi i högre grad överlät på högskolorna att hantera antagningsproceduren. Självfallet skall den som t. ex. söker till läkarlinjen inte nödvändigtvis behöva skicka ansökningshandlingar till alla högskolor som bedriver läkarutbildning. Jag tror att detta problem skulle gå att lösa och att det skulle vara rätt stora vinster att göra om man i högre grad lade över denna hantering på varje högskola.

Herr talman! Det finns mycket att säga i denna fråga. Birger Hagård har berört ett antal reservationer som också vi folkpartister står bakom, varför jag för tillfället nöjer mig med att avslutningsvis yrka bifall till de reservationer som folkpartiet har biträtt.

Anf. 3 PÅR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Enligt vår uppfattning kan det antagningssystem för högskolan som vi nu diskuterar endast betraktas som ett provisorium. Det beror på att man inte har tagit tag i det som är den verkliga knäckfrågan, nämligen betygssystemet. Det är vår bestämda uppfattning att det betygssystem som vi i dag har är helt otillfredsställande och bör avskaffas.

Vi måste i stället för ett betygssystem som visar vad en elev presterar i förhållande till sina kamrater få ett system som bygger på vad vederbörande faktiskt kan och presterar. Utan ett vettigt betygssystem kan vi naturligtvis inte få ett bra system för antagning till högskolan.

Enligt vår mening skall betygen i ett meritssystem givetvis kompletteras med andra sätt att mäta kunskaper och prestationer. Detta är framför allt viktigt när det gäller antagning till utbildningar, där det inte bara är förmågan till inhämtning av teoretiska kunskaper som är avgörande utan kanske också allehanda praktiska och konstnärliga färdigheter. Det innebär att hela vår diskussion om antagningssystemet i dag bygger på att frågan måste tas upp till ny prövning den dag vi skulle få ett nytt betygssystem. Jag upplever att kravet

på ett nytt betygssystem och delvis också en förändrad roll för betygen har en mycket stark förankring ute bland människor på våra skolor. Det är socialdemokraterna som här är den stora bromsklossen, eftersom de inte ens vill ställa upp för en utredning om betygssystemet. Detta innebär också att andra viktiga frågor inte kan lösas.

I det föreliggande betänkandet behandlas också frågan om betygskomplettering. Vi centerpartister tycker att det är rimligt och naturligt att man, om man i gymnasiet inte har uppnått det studieresultat som behövs, i efterhand skall kunna förvärva ytterligare kunskaper och få betyg för detta som kan åberopas som merit när man söker till högskolan. Detta förutsätter egentligen också ett annorlunda betygssystem, eftersom systemet med relativa betyg i så hög grad är knutet till vad andra elever kan och presterar. Vi har i en reservation pekat på denna koppling.

Det finns naturligtvis också möjligheter att göra provisoriska förbättringar i det nuvarande betygssystemet. En av de viktigaste åtgärderna är att se till att betygets meritvärde hänger samman med hur långa kurser man har läst. Det är därför som vi föreslår att en försöksverksamhet med viktning av betyg skall genomföras. Vi vet att taktikval i dag är ett mycket stort bekymmer i skolan. Det är oerhört viktigt att man har ett betygs- och meriteringssystem, som uppmuntrar eleverna att skaffa sig de rätta förkunskaperna för de studier som de senare skall bedriva. Dagens system har nästan motsatt effekt. Det blir mycket frestande att välja kortare och enklare kurser än vad man egentligen skulle behöva för att på det sättet skaffa sig högre betyg och få lättare att komma in på den utbildning som man vill ha.

En viktig fråga som också behandlas i betänkandet är frågan om vilken roll som arbetslivsmeriter, självprovning etc. skall ha. När jag lyssnade på vad Birger Hagård, docent, för en stund sedan sade här i talarstolen, fick jag bilden av en högskola vars enda egentliga uppgift är att producera, om inte docenter så åtminstone doktorer och kanske en och annan licentiat. Forskarutbildningen är högskolans syfte – det var den bild som Birger Hagård gav mig. Det är naturligtvis inte en korrekt bild.

Det är givetvis en viktig uppgift för högskolan att skapa ett underlag för forskarutbildning. Men detta är långt ifrån den enda uppgiften. Högskolan skall också förse oss med högkvalificerade yrkesarbetare på olika områden. Högskolan skall förse oss med läkare, lärare, ingenjörer och många andra yrkesgrupper som är betydelsefulla för vår samhällsutveckling. Detta måste man också ta hänsyn till i det meriteringssystem som man skall ha.

Högskolan spelar dessutom en stor roll för många människor som kanske inte bedriver högskolestudier för att bli forskare eller ens siktar på ett bestämt akademiskt yrke utan studerar för att studierna ingår som en del i den personliga utvecklingen. Det är viktigt att vi tillåter också denna typ av studier på vår högskola. Detta måste man ha i minnet när man utformar vårt antagningssystem. Det är alltså inte bara studielämpligheten som har betydelse för urvalet. Det finns också anledning att fundera över den roll dessa människor skall spela efter fullbordade högskolestudier. Då är det vår bestämda uppfattning att det för en läkare kan vara en stor fördel att dels ha livserfarenhet utanför studievärlden, dels och kanske i synnerhet att ha arbetat inom vården.

Även om en person som har börjat sin bana som sjukvårdsbiträde kanske inte har lättare att bedriva läkarstudier utan kanske t. o. m. litet svårare, kan den personen bli en betydligt bättre läkare i slutänden, och det är trots allt det som är det viktigaste.

Även om en arbetsledare vid en industri som har börjat sin verksamhet som arbetare på verkstadsgolvet kanske inte har lättare att förvärva ingenjörskunskaperna på tekniska högskolan, kan han eller hon ändå sedan bli en bättre arbetsledare, därför att vederbörande har en praktisk erfarenhet i botten.

Exemplen kan bli många. Det är bl. a. av dessa skäl som vi slår vakt om arbetslivserfarenheten och särskilt den yrkeserfarenhet som är relevant för den utbildning det gäller och det yrkesområde inom vilket den färdigutbildade skall arbeta.

Det är också viktigt att högskolan står öppen för den kategori av människor som inte hunnit, kunnat eller velat få en högskoleutbildning direkt efter ungdomsutbildningen men som efter en tids yrkeserfarenhet vill fördjupa sina kunskaper med eller utan bestämda examenssyften. Utan tvivel är självprövningsrätten viktig för den gruppen människor, och jag tror att det finns anledning att göra bedömningen att en person, som uppnått 25 års ålder och skaffat sig en hel del erfarenheter av livet, också själv kan bedöma om han eller hon kan delta i vissa högskoleutbildningar. Det är faktiskt inte hela världen om inte alla som börjar på en högskoleutbildning avslutar denna med en examen. Kunskap är alltid av värde och något som alltid berikar människor och samhällen.

Men återigen: Självfallet måste man för bestämda utbildningar ha bestämda behörighetsregler. Därför har vi också ett system med särskild behörighet i de fall där det är nödvändigt med vissa specifika förkunskaper för att man skall kunna följa med i utbildningen.

Självfallet måste vi, som jag redan sagt, ha ett betygssystem som uppmuntrar elever att skaffa sig rätt sorts förkunskaper. Givetvis måste vi se till att vissa baskunskaper alltid finns. Det är därför som vi har reserverat oss för att studerande som kommer från tvååriga gymnasielinjer måste ha minst betyget 3 i svenska och engelska. Vi har till detta knutit ett krav på att de elever som inte uppnått de betygen skall ha möjlighet till kompletteringsutbildning för att på det sättet uppnå allmän behörighet.

För att skapa ett smidigt intagningssystem, där man också kan ta olika typer av lokala hänsyn, har vi drivit kravet på att man bör undersöka möjligheterna att införa lokal intagning. Det har man i många andra länder, och det finns all anledning för oss att undersöka om inte det är en möjlighet också för Sveriges vidkommande.

Vad jag här har gett uttryck för är några reflexioner kring det betänkande som vi nu behandlar. Vi har vidareutvecklat våra tankegångar i de centerreservationer som finns fogade till betänkandet. Jag vill, herr talman, yrka bifall till centerns reservationer och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 4 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Herr talman! Jag måste korrigera Pär Granstedt på en punkt. Jag sade i mitt anförande att universiteten och högskolorna inte främst skall vara

yrkesskolor. Jag strök också under att en av de viktiga uppgifterna, men ingalunda den enda, för universiteten är att få fram goda forskare. Vad jag framför allt strök under var att universiteten och högskolorna skall vara fria och självständiga institutioner, som skall främja ett fritt och kritiskt tänkande, som i sin tur gör det möjligt för de svenska universiteten och högskolorna att hävda sig i den internationella konkurrensen. Det kräver välutbildade forskare och lärare, men det kräver också studerande med goda förkunskaper.

Så till självprövningsrätten. De siffror jag nämnde om att bara hälften av dem som kommit in på universitets- och högskoleutbildning på grund av arbetslivserfarenhet tar examen avser självfallet personer som går in i systemet med avsikt att ta en examen – inte alla dem som går in på fristående kurser. Nog är det väl litet grand av lurendrejeri att ta in människor till högre studier som de inte har förutsättningar att klara av.

Anf. 5 PÅR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Birger Hagårds beriktigande här var naturligtvis mycket värdefullt – kanske särskilt för Birger Hagård att få tillfälle att göra det. När man från moderat håll resonerar om antagningsregler, utgår det resonemanget på något sätt från bilden av högskolan som en tämligen sluten värld; det enda viktiga är förkunskaper och studielämplighet. Vad jag har försökt peka på är att det finns ett liv också efter högskolan. När vi utformar antagningsreglerna finns det anledning att något fundera över hur den högskoleutbildade skall fungera i livet efter högskolan. Det är faktiskt inte bara studielämplighet som gör en lämplig läkare, en lämplig ingenjör, en lämplig företagsledare. Praktiska erfarenheter från yrkeslivet på sjukhusgolvet, på verkstadsgolvet är av mycket stort värde. Från samhällets synpunkt, från allas vår synpunkt, finns det anledning att ta vara på dessa praktiska erfarenheter. Det gör man genom att låta yrkeserfarenhet, arbetslivserfarenhet, vara en merit i antagningssystemet.

När det gäller examensfrekvensen vill jag upprepa: Kunskap är alltid av värde. Det är naturligtvis i många fall bättre om den som söker sig in på en utbildning också kan fullfölja denna utbildning fram till examen, men det kanske inte är säkert att det näst bästa är att dessa människor aldrig kommer in på utbildningen. Det näst bästa kanske är att dessa människor får delta i utbildningen och förvärva en hel del kunskaper, även om de inte når fram till en examen. Birger Hagårds slutsats, att man bara för att många av den här gruppen inte når fram till examen skall utestänga den gruppen helt och hållet, är en slutsats som inte vi i centern ställer upp på.

Anf. 6 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Herr talman! Om Pär Granstedt hade lyssnat ordentligt när jag höll mitt första anförande, hade den korrigerings som jag senare måste göra varit obehövlig.

Vidare tycker jag inte att det finns någon anledning för mig att närmare sysselsätta mig med Pär Granstedts spekulationer i enskilda människors öden.

Anf. 7 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Jag kan försäkra Birger Hagård att jag lyssnade till det yttersta av min förmåga. Mer kan jag naturligtvis inte göra. Om det sedan är min receptivitet eller Birger Hagårds pedagogiska talanger som har kommit till korta kan vi alltid fundera över. Jag tror att det är mycket lätt att få bilden av Birger Hagårds högskolesyn som något ganska slutet, något som handlar om högskolans värld såsom någonting för sig med ytterst litet av utblickar på vad som finns utanför och vad som finns efter. Därför tror jag att det är av värde varje gång som Birger Hagård i talarstolar kan bekräfta att han faktiskt räknar med en annan verklighet än högskolans egen.

När vi diskuterar arbetslivsmeriter, självprovsningsrätt osv. handlar det inte bara om ett enskilt människoöde utan om väldigt många människors öden, väldigt många människors möjligheter att skaffa sig kunskaper också på högskolenivå. Det är någonting som i allra högsta grad angår både Birger Hagård och mig när vi sitter här i kammaren som beslutsfattare.

Talmannen anmälde att Birger Hagård anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 8 BO HAMMAR (vpk):

Herr talman! Man får alltid ha litet tålamod när man skall delta i utbildningspolitiska debatter. Det utbryter ju alltid ett eller annat gräl mellan de borgerliga partierna. Man får därför ge sig till tåls innan man får hålla sitt anförande. Det skall för övrigt bli ganska intressant att se hur dessa partier skall kunna enas om något slags utbildningspolitiskt program om de till äventyrs skulle få gemensam majoritet i den här kammaren.

Herr talman! Vpk:s utgångspunkt för systemet med antagning till högskolan är att detta system för det första bör befrämja en nödvändig total ökning av rekryteringen till högskolan. För det andra bör det befrämja en jämnare social, geografisk och könsmässig rekrytering, vilket är ett värde i sig men också en nödvändighet för att klara det förstnämnda målet.

I fredagens debatt om studiemedelssystemet belyste Margó Ingvardsson utförligt vpk:s positioner i de här frågorna, och jag skall därför inte nu repetera våra argument. Jag skall bara kort konstatera att vi kraftigt behöver öka rekryteringen till högre utbildning.

Det är allvarligt att vi, vilket utbildningsutskottet konstaterar i sitt betänkande, alltjämt har en kraftig social snedrekrytering till den högre utbildningen. Dessutom tycks den förvärras, skulle jag vilja tillägga. Förbättringar av studiemedelssystemet och allra helst införandet av studielön är betydligt viktigare och effektivare instrument för att komma till rätta med dagens missförhållanden än vad förändringar i reglerna om behörighet för att få studera vid högskolan är.

De regler som gäller för att antas till högskolan är naturligtvis inte betydelselösa. Regeringens förslag har vissa förtjänster men också en del brister. Det är bra att ökade möjligheter till antagning till högskolan efter avlagt studiefärdighetsprov kommer att ges. Betygens roll kommer därmed något att tonas ned, vilket vi i vpk som bekant är anhängare av.

Det vore också en välsignelse om vi kunde komma ifrån den extrema

betygskonkurrensen i gymnasieskolan och i stället finna andra metoder för antagningen till högskoleutbildning. Vi menar att studiefärdighetsprov kan vara en framkomlig väg. Det är viktigt att sådana provs utformning och resultat kontinuerligt utvärderas. Även om proven utarbetas av kompetenta och hedervärda människor finns det ofta en risk att prov av detta slag missgynnar dels människor med arbetarklassbakgrund, dels kvinnor. Referensramarna är nämligen sådana och frågorna ibland ställs på ett sätt som gynnar sökande från hem med högskoletraditioner. Andra sökande, som kanske har väl så stora möjligheter att genomföra framgångsrika högskolestudier, kan däremot falla igenom; därav vårt förslag om en kontinuerlig utvärdering. Av principiella skäl anser vi också att provet skall vara kostnadsfritt för de sökande även om det rör sig om en relativt begränsad avgift.

På en annan punkt är vi i vpk mer kritiska till regeringsförslaget. Vi är inte alls överens med regeringen när den nu vill tona ned betydelsen av arbetslivserfarenhet vid antagningen till högskolan. I vår motion föreslår vi tvärtom att sådana erfarenheter skall tillmätas betydligt större tyngd. Poäng för arbetslivserfarenhet bidrar till en mer allsidig rekrytering av studerande till högskolan, vilket sannerligen är motiverat. Ofta kan man få bättre perspektiv på utbildningen om man haft kontakt med samhället utanför skolans värld. Den som etablerar sig i arbetslivet och så småningom vill börja studera vid högskolan måste klättra över mycket höga sociala och ekonomiska trösklar. Meritpoäng för arbetslivserfarenhet kan tjäna som uppmuntran i det sammanhanget. Slutligen handlar det också om vår strävan att åstadkomma en jämnare social rekrytering.

Herr talman! Socialdemokraterna borde något dra öronen åt sig när moderaterna utdelar beröm till regeringen för att den vill tillmäta arbetslivserfarenheten minskad betydelse.

När jag hörde Birger Hagård blev jag något förvånad och beklämd. Han säger att det är de mest lämpade som skall antas till högskoleutbildning. Han tycks vara totalt obekymrad över den sociala snedrekryteringen. Uppenbarligen är det arbetarklassens ungdomar som, enligt Birger Hagård, är de minst lämpade, och det är de som nu står utanför högskolan.

Jag noterar också att Birger Hagård som vanligt försökte anslå de enorma kunskapsaristokratiska tongångarna. Det har jag ingenting emot, men det fanns i hans tal ingen täckning för tongångarna. Vad vi fick höra var den vanliga reaktionära litanian. Hagård talade också om de fria och självständiga universiteten, samtidigt som han inte har gjort ett smack för att bekämpa förhållandet att externa intressenter och affärsintressen får ett allt större inflytande över våra universitet och högskolor.

Herr talman! Till sist noterar jag att utskottet tillstyrker min och Björn Samuelsons motion som kräver att inga försämringar skall införas för sökande med folkhögskoleutbildning, och det tackar vi för.

Jag yrkar bifall till reservationerna 7, 11 och 20.

Anf. 9 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Herr talman! Jag konstaterar nu som många gånger förut att vi egentligen inte har någonting gemensamt med kommunisterna. Att kommunisterna inte

har någonting till övers för fria och självständiga universitet förvånar mig inte heller.

Prot. 1987/88:130
31 maj 1988

Urval m. m. till högskoleutbildning

Anf. 10 BO HAMMAR (vpk) replik:

Herr talman! Det är just det som förvånar också mig. Jag trodde att vi skulle finna varandra på denna punkt. Vi i vpk är nämligen stora anhängare av fria och självständiga universitet. Det är därför vi är så oroliga över att olika maktgrupperingar och ekonomiska intressenter får ett ökat inflytande över högskolan.

Jag trodde att det i dessa frågor skulle finnas möjlighet att skapa någon form av allians med en kultiverad borgerlighet, men det tycks i alla fall inte vara möjligt att göra detta med Birger Hagård. Det är uppenbart.

Anf. 11 LARS GUSTAFSSON (s)

Herr talman! Jag hade bara tänkt kommentera några av reservationerna och därmed också några yttranden, men framför allt Birger Hagårds anförande föranleder mig att också bidra med några mer allmänna kommentarer. Detta leder till att jag inte hinner kommentera en rad reservationer, vilket jag annars hade tänkt.

Birger Hagård börjar som han brukar, nämligen med att säga att 1977 års tillträdesregler har försämrat rekryteringen till högskolan. Som stöd för sin uppfattning åberopar han egen mångårig yrkeserfarenhet som universitetslärare. Det är ju alltid imponerande att åberopa egen yrkeserfarenhet, men jag råkar också ha litet yrkeserfarenhet från detta arbetsfält. Den förskriver sig bl. a. från tiden före 1977 års tillträdesregler, närmare bestämt från 1950-talets mitt till 1970-talets början, alltså långt innan dessa tillträdesregler började diskuteras.

Jag konstaterar, utan att göra någon värdering, att även då riktades mycket kritik mot att de studerande vid högskolan kunde så litet. När jag diskuterar med ännu äldre personer visar det sig att det i själva verket var samma sak ännu tidigare. De studerandes bristande kompetens går som en röd tråd genom diskussionerna. Detta har för all del gått igen även i gymnasieskolan, så detta är inget nytt. Jag bara konstaterar detta och menar att vi därmed får ta med emfas framförda uttalanden med en liten nypa salt.

Jag noterade att Birger Hagård var angelägen om att säga att högskolan skall vara fri och oberoende gentemot *statsmakten*, men jag hörde ingenting om detta oberoende och denna frihet gentemot andra makter, och vi har ju som sagt i vårt land, som alla – även Birger Hagård – vet, andra makter som är starka. Jag vet inte hur Birger Hagård förhåller sig till dem och högskolan – det kunde det vara intressant att få en belysning av.

Birger Hagård kom nu liksom så många gånger tidigare in på frågan om universitetens roll. Han talade om deras ursprungliga roll. Han har inte mycket till övers för den yrkesutbildarroll som universitetet har. Detta förvånar mig en aning, om jag nu skall försöka mig på att bedöma detta utifrån Birger Hagårds utgångspunkter. Universitetens ursprungliga roll – och då talar jag verkligen om de gamla universitetet – var ju i hög grad en yrkesutbildarroll. Den teologiska, den juridiska och den medicinska fakulteten var yrkesutbildarmiljöer i mycket hög grad, som utbildade läkare,

ämbetsmän och präster. Den filosofiska fakulteten var snarast en basfakultet, som man skulle gå igenom först, innan man gick på dessa yrkesutbildningsfakulteter. Det gäller alltså att vara försiktig med jämförelserna också mellan universitet och högskolor nu och förr i världen och notera, som Pär Granstedt var inne på, att universitet och högskolor har många roller att spela.

Birger Hagård nämnde också någonting om att Sverige håller på att bli isolerat. Jag tyckte mig höra formuleringar av den arten att vi nästan håller på att sjunka ner till en dålig andlig nivå som vi hade tidigare, någon gång i världen. Jag vet inte riktigt hur man skall förhålla sig till sådana påståenden – de är ju bara framkastade och har rätt litet belägg.

Annars är det nog så att det svenska skolsystemet har stått sig rätt väl vid jämförelser med utlandet. På ett område som inte är föremål för debatt i dag visar internationella undersökningar i stort sett – det skall erkännas att det finns vissa undantag, bl. a. när det gäller matematik vid vissa tidpunkter – att det svenska utbildningsväsendet hävdar sig väl jämfört med andra utbildningssystem. Liknande omdömen får man faktiskt om den svenska högskolan och de svenska universiteten. Det innebär ju inte att man tycker att allting är bra, men fullt så bottenlöst som den bild Birger Hagård målade är det väl ändå inte?

Så några ord om en del reservationer.

Eftersom den sociala snedrekryteringen har varit uppe till debatt här, vill jag säga några ord om detta. På den punkten är moderaterna ensamma reseranter – de övriga fyra partierna har skrivit ihop sig i utskottet om en del formuleringar. Jag noterade att Birger Hagård sade att vi gjorde ett stort nummer av detta i utskottet. Ja, jag vet ju inte vilka anspråk Birger Hagård har på stora nummer, men jag lade märke till att Lars Leijonborg sade att det hade förts en intressant diskussion i utskottet på den här punkten, så där är moderaterna uppenbarligen ganska isolerade. För min del beklagar jag att moderaterna inte kunde ansluta sig till den formulering som vi gnuggade en hel del i utskottet. Det tycks ändå vara så, om man skall försöka tolka det hela välvilligt, att moderaterna inser att påverkan i underliggande skolformer är en faktor som har betydelse, att studiestödets utformning är en annan, liksom att arbetsmarknad och lönesystem har betydelse. Allt det där är faktorer som vi lägger vikt vid i utskottstexten. Det är klart att det blir litet olika vikt för olika faktorer. Jag noterar ändå att moderaterna erkänner dessa faktorer, varför det vi har skrivit i utskottsbetänkandet kanske inte är så alldeles tokigt.

Den olika tonvikt vi lägger på olika faktorer kommer naturligtvis fram. Jag noterar att moderaterna säger att det inte ens är önskvärt att med hjälp av tillträdesreglerna förändra den sociala snedrekryteringen. Där har vi ju en annan ståndpunkt. Vi menar att eftersom ett av målen för högskolepolitiken är att åstadkomma vidgad social rekrytering, går det också att göra en del med hjälp av tillträdesreglerna. Vi har dock insett att tillträdesreglerna i det här sammanhanget sannolikt inte kan spela den roll man en gång tillträdde dem att göra. Det har erfarenheten lärt oss. Att det skulle vara helt omöjligt att med tillträdesreglernas hjälp göra någonting åt den sociala snedrekryteringen tror vi ändå inte, utan det finns vissa möjligheter – på marginalen.

När moderaterna sedan säger att det viktigaste instrumentet för att förändra den sociala snedrekryteringen till högskolan torde vara att göra det lönsamt att satsa på högre utbildning, gör jag följande reflexioner. För det första är det nog trots allt fortfarande relativt lönsamt att satsa på högre utbildning. För det andra kan man ju fråga sig hur det kommer sig att det under de gångna tider när inte ens moderaterna kan förneka att högre utbildning lönade sig detta inte ledde till en vidgad social rekrytering. Tyder inte detta på att andra faktorer, bl. a. det som vi i utskottet kallar för attitydmässiga och sociala faktorer, egentligen spelar en mycket större roll? Så jag tror faktiskt inte att det är det viktigaste instrumentet att det är lönsamt i denna begränsade mening.

I samband med resonemanget om den sociala snedrekryteringen kan jag också göra någon kommentar till reservation 2 av moderaterna och folkpartiet. Där sägs att reglerna för behörighet och urval måste utformas så att de studerande antas som har de bästa förutsättningarna att med gott resultat klara sina studier. Först kan sägas att de regler vi nu har för värdering av betyg och värdering av högskoleprovet, och i tillämpliga fall urvalsförfarandet, i hög grad borgar för att det är de som har de bästa prognoserna att klara en utbildning som kommer in där. Däremot kan man naturligtvis säga att det både i det nuvarande regelverket och i det som vi föreslår finns inslag som är av annan art. Detta har belysts på ett bra sätt av Pär Granstedt, tycker jag, så jag har ingen anledning att här ta upp det ytterligare utan kan ansluta mig till hans aspekter på den balans som behövs mellan de olika grupperna av förutsättningar.

När det sedan gäller den allmänna behörigheten finns det några reservationer, som skiljer sig åt en del. Folkpartiet är ensamt om att begära att man skall ha en genomgången treårig gymnasielinje för allmän behörighet – även om det skall det göras undantag för vissa kortare linjer, som räknas upp. Folkpartiförslaget måste ju innebära att man skärper kraven för allmän behörighet, vilket vi i utskottet inte kan tillstyrka. Det innebär nämligen att man skapar onödiga återvändsgränder i utbildningssystemet, vilket snarast skärper den sociala snedrekryteringen. Det förslag som moderaterna och centern har om att betyget 3 i svenska och engelska för studerande på de tvååriga linjerna skall vara krav för allmän behörighet är inte lika drastiskt som folkpartiets förslag, men vi tycker att det verkar i samma riktning genom sin generalitet. Vi tycker därför att man i stället när det är motiverat – vilket får bedömas från fall till fall – kan uppställa dessa krav som särskilda behörighetsvillkor.

Låt mig också kommentera arbetslivserfarenheten, eftersom den har varit upp till rätt mycken diskussion. Där har ju moderaterna den ståndpunkten att man inte skall ha några meritpoäng alls för arbetslivserfarenhet. Moderaterna påstår att det är för att undvika den s. k. väntrumseffekten. Förslaget påstås nämligen förlänga väntetiderna. Vidare påstås att det inte finns något samband mellan arbetslivserfarenhet och framgång i högre studier – det är obefintligt eller negativt, säger de.

Till den där "väntrumseffekten" kan jag göra den kommentaren att den som väntar i fem år på att få 0,5 poäng väl alltid lär sig någonting under tiden. Det skulle ju också kunna tyda på att man är mycket intresserad av den

utbildning man söker, och då kan detta ha ett värde. På den punkten kan jag knyta an till den diskussion som Pär Granstedt förde med Birger Hagård förut. Jag har där samma synsätt. Egentligen är ju det här en uppmaning för de äldre studerande att söka sig till högskolan.

Enligt den undersökning som Henrysson har gjort skulle sambandet mellan arbetslivserfarenhet, ALE, och framgången i högre studier vara obefintligt, men det är inte konstigt. Det är nämligen vad man skall vänta sig statistiskt sett, eftersom det är fråga om en effekt av beskuren spridning. Detta är alltså i sig inte någonting konstigt. Sedan kan man säga att Henryssons undersökning bygger på det gamla system som nu delvis tas bort. Därför spelar kanske de olika sambanden i detta sammanhang i fortsättningen inte den roll som de hittills har spelat.

Så några kommentarer beträffande direktövergången från gymnasieskola till högskola. Där skiljer sig moderaterna och folkkpartiet från utskottsmajoriteten. De anser nämligen att reglerna bör ändras, så att minst 50 % av sökande med högst tre år gamla betyg får en plats. När det gäller att avsätta platser för sökande gör majoriteten i utskottet bedömningen att man med den föreslagna modellen kan variera mellan en tredjedel och två tredjedelar mellan dels gruppen för betygsurval, dels gruppen för provurval. Det ger en flexibilitet som är tillräckligt stor, vilket är bra för högskolan. Då kan man få olika andelar från linje till linje. Vidare kan man på det sättet ta hänsyn till utbildningens innehåll samt till kommande yrkesmässiga behov av olika personkategorier och till efterfrågan från olika grupper studerande. Även det här, menar vi, gynnar de sökande som är något äldre. Således kan detta möjligen vara ett litet bidrag när det gäller att minska den sociala snedrekryteringen.

Eftersom det förs en del diskussioner om meritvärdet för specialkurserna inom kost och konsumtion, vill jag göra några kommentarer i det sammanhanget. Naturligtvis anser vi i utskottsmajoriteten, i likhet med reservanterna, att kost- och näringsfrågorna är viktiga. Men när det gäller de särskilda behörighetskraven vill jag framhålla att riksdagen inte tar ställning till sådana. Vi har varit noga med att överlåta den uppgiften på det ansvariga ämbetsverket. Av det skälet menar utskottsmajoriteten att den föreslagna vägen inte är tillämplig. Beträffande det andra alternativet, med extra meritpoäng, vill jag göra följande kommentar. När det gäller de olika linjerna är det bara ALE som ger extra meritpoäng. Vi är rädda för att införa extra meritpoäng för olika ämnen. Om man inför extra meritpoäng i de här ämnena, skulle det nämligen kanske resas starka krav från olika håll på att även andra ämnen skall komma i fråga för extra meritpoäng. Då blir det hela ganska komplicerat.

När det däremot gäller urval till fristående kurser är det en lokal fråga som riksdagen inte tar ställning till. Vi talade ju om i utskottet att man då har möjlighet att tillgodose krav som ställs från olika håll och att vi tycker att det är angeläget att olika ämnen kan ge meritpoäng. Men detta gäller alltså fristående kurser.

Sammanfattningsvis kan jag säga att utskottets avslag på dessa förslag om specialkurserna inom kost och konsumtion mera är olika proceduravslag än något slags sakavslag.

Jag får nöja mig med detta, herr talman, eftersom taletiden är slut.
Jag yrkar avslag på samtliga reservationer och bifall till utskottets hemställan i alla avseenden.

Anf. 12 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Herr talman! Jag vill göra några kommentarer till Lars Gustafsson mycket intressanta anförande.

Lars Gustafsson har, som han berättade, liksom jag erfarenhet av arbete som universitetslärare. Hans erfarenheter daterar sig från 50-talet och, om jag förstått honom rätt, fram till 70-talet. Mina daterar sig från tiden före 70-talet och fram till dags dato. Jag är alltså allttjämt aktiv yrkesutövare i detta hänseende.

Lars Gustafsson menar att man alltid har kritiserat de studerande för deras brist på kunskaper, och det är nog riktigt. Så har nog alltid skett, i större eller mindre utsträckning. Men man kan också konstatera att vi framför allt har fått väldigt heterogena grupper. Jag har själv kunnat konstatera att det, tyvärr, inte minst är fråga om en bristande förmåga att skriva svenska, vilket kommer till uttryck bl. a. i uppsatsarbeten som många gånger är rätt bristfälliga. Men man måste också beakta den omständigheten att vi nu inte kan kräva att litteratur skall läsas på andra språk än svenska och engelska. Tidigare kunde man ju kräva att litteratur också skulle läsas på tyska och franska. Ja, det hette faktiskt en gång i tiden: *Franska må kunna utbytas mot spanska*. Men det går inte längre, tyvärr.

Självfallet skall fria och självständiga universitet vara oberoende inte bara gentemot statsmakten utan också gentemot andra makter som vill påtrycka dem sina intressen.

Naturligtvis har Lars Gustafsson helt rätt i att universitet och högskolor har haft och fortfarande har en yrkesutbildarroll. Just i dagsläget är dock universiteten och högskolorna av oerhörd stor betydelse som självständiga opinionsbildare. Det har kanske också blivit en av de främsta uppgifterna för dessa.

När det gäller risken att Sverige blir isolerat i framtiden menade Lars Gustafsson att vi nog hade en överdrivet pessimistisk uppfattning. Jag vill då bara erinra om, och det har ett direkt samband med det som vi diskuterar här i dag, att svenska studerande eventuellt inte kommer att betraktas som kompetenta att studera vid utländskt universitet. I utskottet tog vi upp bl. a. den frågan. I september förra året fördes nämligen en diskussion i Wien i Europarådets regi, om jag minns rätt, och då kom man bl. a. fram till att man eventuellt måste ställa förkunskapskrav beträffande svenska studerande. Man hänvisade då till våra alltför generösa tillträdesregler.

Självfallet är den sociala snedrekryteringen ett problem. Men vi menar att det inte är ett mål för högskolepolitiken att ha en rekrytering som innebär att så många som möjligt skall antas. Det kan inte vara högskolepolitikens mål. Däremot är det ett nödvändigt instrument. Givetvis bör man sträva efter att på olika sätt – genom skattepolitiken och lönepolitiken – se till att vi får studerande som här de bästa förutsättningarna att studera.

Anf. 13 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Lars Gustafsson sade att folkpartiets förslag om skärpta behörighetskrav leder till att det skapas återvändsgränder – en term som ofta används i den här debatten. För folkpartiets del förnekar jag bestämt att vi vill ha några återvändsgränder i utbildningssystemet. Vi betonar ju att det är den antagande utbildningsinstansen som i högre grad skall avgöra vilka som skall studera där. Låt mig uttrycka mig så här: Vilka som skall läsa på gymnasiet är egentligen inte grundskolans problem, och vilka som skall läsa på högskolan är egentligen inte gymnasiets problem. Med den grundsynen har vi förordat att antagningsprov skall spela en större roll. Dessutom anser vi att den person som känner att han eller hon har otillräcklig utbildning skall ha goda möjligheter att komplettera denna, t. ex. inom den kommunala vuxenutbildningen eller på annat sätt.

Vidare är vi överens – jag vill framhålla att folkpartiet har drivit den frågan – om att yrkeslinjerna i många fall skall förlängas till tre år.

Jag menar således att den person som har gått på en tvåårig gymnasielinje och som vill börja studera på högskolan ingalunda befinner sig i en återvändsgränd i vårt system. I stället kan han eller hon välja mellan att antingen komplettera sina förkunskaper och söka in på betyg eller komplettera sina förkunskaper, om detta behövs, och därefter avlägga ett antagningsprov.

Att den här frågan över huvud taget är aktuell – att vi från många håll förordar skärpta behörighetskrav, även om vi har litet olika modeller – beror ju på att det numera är ganska väl dokumenterat att det uppstår rätt stora problem, både för individer och för högskolan, genom att så många tas in med otillräckliga förkunskaper. Internt i folkpartiet diskuterade vi mycket varianten att kräva högre betyg i svenska och engelska. Att vi valde att inte göra det beror framför allt på den skeptiska inställning vi har till det nuvarande betygssystemet. Därvidlag kan jag helt instämma i vad Pär Granstedt sade i sitt första anförande. Det måste till en förändring av det nuvarande betygssystemet. I avvaktan på det har vi bedömt att huvudprincipen om genomgången treårig gymnasieskola är en bättre metod om man vill skärpa behörighetsvillkoren.

Anf. 14 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Först en liten kommentar till Lars Gustafssons och Birger Hagårds meningsutbyte om huruvida det var bättre förr. Min minnesbild från att ha varit icke högskolelärare men väl student i slutet på 60-talet är att det egentligen var en chimär att man av studenterna skulle kunna kräva något annat främmande språk än engelska. Även om det förekom kurslitteratur på andra språk, var det ingen som tvingades att ta till den. Jag tror alltså att det inte har förändrats så förfärligt mycket sedan slutet av 60-talet.

Sedan några reflexioner kring frågan om den sociala snedrekryteringen. Det är självklart att det måste vara ett övergripande samhällsmål att se till att man får studerande från olika sociala skikt i samhället. Det avgörande skall vara den enskildes faktiska möjligheter att tillgodogöra sig studierna och ägna sig åt den typ av yrkesverksamhet som de leder fram till.

Däremot kan vi inte se att det är motiverat att allmänt sett sänka kravnivån

för att på det sättet nå nya grupper. Det är detta som gör att vi har tagit ställning för att man för studerande från tvååriga linjer skall kräva minst betyget 3 i engelska och svenska. Vi anser nämligen detta vara en förutsättning för att de på ett meningsfullt sätt skall kunna tillgodogöra sig studierna. Den som har sämre förkunskaper än så, luras in i en studiesituation som han eller hon har mycket svårt att klara av. Vi har också föreslagit att den som inte har betyget 3 skall kunna få kompletteringsutbildning. Enligt vår mening gör man dessa unga människor en otjänst genom att öppna dörren till högskolestudier som de inte har förkunskaper för.

När Lars Gustafsson säger att man kan ha det här kravet som ett särskilt behörighetsvillkor för olika utbildningar, vill jag bara fråga: Vilka högskoleutbildningar kräver inte hyfsade kunskaper i svenska och engelska? Finns det alltså några högskoleutbildningar där man inte skulle ha detta som ett särskilt behörighetsvillkor? Enligt vår uppfattning krävs dessa kunskaper oavsett vilken högskoleutbildning man väljer.

I övrigt skulle jag vilja säga att den viktigaste åtgärden för att motverka den sociala snedrekryteringen är att stimulera och göra det intressant för så många som möjligt att välja högre utbildning genom ett gott studiestödssystem. Det system som riksdagen har beslutat om fyller tyvärr inte det kravet. Man måste också ha så hög kvalitet i ungdomsutbildningen att den ger en god grund. Men tyvärr finns det väl en del att anmärka också därvidlag.

Anf. 15 LARS GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Först vill jag säga till Birger Hagård att jag tycker att det är bra att vi får höra att moderaterna också vill värna högskolan emot alla andra makter, inte bara statsmakten.

När Birger Hagård tar exemplet med språk, måste jag göra samma reflexion som Pär Granstedt, att man på 50-talet och 60-talet nog generellt endast kunde begära att de studerande skulle kunna läsa engelska – även om det fanns vissa undantag. Kurslitteratur på franska, utom kanske just i franska språket och angränsande språk, var ganska unikt, och motsvarande förhållande gällde t. o. m. tyska. Om det fanns formella krav eller anspråk i detta avseende, så var det nog svårt att realiter se till att det fungerade. Det är bra att moderaterna anser att den sociala snedrekryteringen är ett problem. Vi har nog litet olika uppfattningar om på vilket sätt det skall lösas. Moderaterna menar att det inte alls går att använda antagningssystemet för det ändamålet. Vi menar att det på marginalen finns möjligheter att göra detta.

Låt mig sedan säga några ord till Lars Leijonborg. Jag talade om att folkpartiets förslag kan skapa återvändsgränder. Om man säger att genomgången treårig gymnasieutbildning skall krävas för allmän behörighet, har man ju gränsat av en stor grupp gymnasieelever. Då måste det väl ändå vara rimligt att man väljer den andra vägen och säger att den som har en tvåårig gymnasieutbildning kan komplettera i enlighet med särskilda behörighetsvillkor för de utbildningar där det är befogat. Denna senare lösning måste vara den vettigare, om man vill hjälpa till att vidga rekryteringen.

Den antagande myndigheten skall ha mer att säga till om, sade Lars Leijonborg. Ja, det tycker vi också, och jag ser ingen skillnad mellan oss

därvidlag. Man kan visserligen diskutera om den avlämnande skolan skall få väga in någonting – och det kan kanske ibland vara berättigat. Men jag ser inte att vi har några delade meningar i det avseendet. Att högskoleprovet nu skall spela en större roll är vi också ense om.

Man säger att många tas in med otillräckliga förkunskaper. Ja, det är möjligt att en del tas in med otillräckliga förkunskaper. Men då ankommer det på antagningsmyndigheterna att korrigera detta. Om erfarenheten visar att det inte fungerar kan myndigheterna göra detta genom att justera de särskilda behörighetskraven. De särskilda behörighetskraven är ju till för detta. Då de meddelas av en myndighet, går det ganska smidigt att ändra dem.

Anf. 16 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Herr talman! På förekommen anledning vill jag erinra om att det i varje fall på 50-talet för högre i betyg i ämnet historia krävdes att man hade minst två av kulturspråken representerade i sin kurslitteratur. Samma sak gällde för övrigt i statskunskap, för två betyg och högre. Det var nödvändigt, vill jag erinra mig, att läsa bl. a. om Frankrikes statsskick på franska. Det var bara att sätta sig ned och genomlida detta – som det kanske innebar för en hel del.

Den sociala snedrekryteringen ser vi kanske framför allt som ett problem på grund av alla de begåvningar som på det sättet går förlorade för landet, och kanske också för forskningen. Det krävs i det här sammanhanget någonting av en morot, och den moroten består naturligtvis främst i att det är lönsamt att ägna sig åt högre utbildning. Självfallet kommer också bieffekter med i det sammanhanget. Men vi kan ju nu tala om för alla arbetslösa humanister hur skönt det är för dem att ha fått sin humanistiska utbildning och hur litet det egentligen betyder för dem att de inte kan få ett arbete. Jag tror inte att de är så lättövertygade om sin speciellt gynnade situation, utan jag tror nog att de vill ha någonting betydligt mera substantiellt. Och det får vi väl se till att de också får i fortsättningen.

Anf. 17 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Det är ju intressant att yrkeslivserfarenheter åberopas så flitigt i en debatt som delvis handlar om att minska yrkeslivserfarenheternas betydelse vid antagning till högskolan.

Att jag begärde ordet berodde egentligen på att jag vill göra klart hur det är med den allmänna behörigheten för dem som har genomgått tvåårig gymnasieskola. Vår syn är ju att sådana personer självfallet skall vara berättigade att genomgå antagningsprov. Och om det i det antagningsprovet visar sig att de har tillräckliga förkunskaper, då skall de vara berättigade att studera vid högskolan. Vårt system är alltså inte någon återvändsgränd.

Anf. 18 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Till att börja med vill jag säga att jag är glad över att Lars Gustafsson instämmer i det jag sade om språkraven. Apropå gångna tider läste jag för min del historia i slutet av 60-talet. Jag vill poängtera att det då inte fanns några krav på att man skulle ha kunskaper i andra språk än engelska. Detta kan inte skyllas på vare sig grundskolan, nya antagningsreg-

ler eller någonting annat. Jag har haft förmånen att genomgå folkskola, realskola och gymnasieskolans latinlinje. Detsamma gällde på den tiden naturligtvis mina jämnåriga. Den nuvarande utvecklingen är beklaglig, men den daterar sig tillbaka redan till den gamla skolans dagar.

Nu kanske det är viktigare att diskutera om vi kan höja språknivån igen, så att krav faktiskt kan ställas på mer än ett språk. Jag har sedermera med stor behållning läst litteratur på såväl franska som tyska. Jag tror att det är viktigt och mycket värdefullt att kunna vidga sig utöver det engelska språkområdet.

Jag är litet förvånad över Lars Gustafssons inställning, att särskild behörighet skall gälla i stället för vårt krav på minst betyget 3 för den som har genomgått tvåårig gymnasieutbildning. Jag skulle konkret vilja fråga Lars Gustafsson: *I vilka högskoleutbildningar har man inte anledning att kräva rimligt goda förkunskaper i svenska och engelska? Finns det någon utbildning i Sveriges högskola där man kan vara rent ut sagt ganska svag i engelska och svenska men ändå tillfredsställande klara utbildningen samt den yrkesverksamhet som utbildningen skall leda fram till? Att införa dessa krav den här vägen, genom särskild behörighet, ser jag som helt otillfredsställande, såvida man inte tänker införa dem som särskild behörighet på alla högskoleutbildningar. Men då är det ju ingen idé att använda metoden särskild behörighet. Då bör detta vara ett allmänt behörighetskrav, precis som vi har föreslagit.*

Anf. 19 LARS GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Det är klart, Lars Leijonborg, att vidgade möjligheter att ordna antagningsprov minskar antalet återvändsgränder. Då är det bara att anmäla sig till prov, och ingen frågar efter vilken bakgrund man har. Icke förty tas inte alla in efter genomgångna prov, utan en del tas fortfarande in på betyg. Därför spelar den modell man väljer för att bestämma de allmänna och särskilda behörighetskraven fortfarande en roll. Ostridigt innebär en höjning av de allmänna behörighetskraven en höjning av "ribban". Om man däremot lägger de allmänna behörighetskraven något lägre och därtill lägger särskilda behörighetskrav, anpassas kraven efter de utbildningar det gäller. Det tycker vi är ett smidigare system.

Till Birger Hagård vill jag bara säga att våra åsikter om hur man skall tackla den sociala snedrekryteringen just i antagningssammanhang fortfarande är olika. Vi anser faktiskt att antagningsreglerna har en viss inverkan på rekryteringen till högskolan. I det avseendet kvarstår våra delade meningar.

Jag har inte framför mig uppgifterna om just de utbildningar för vilka det anges vilket betyg man skall ha i engelska och svenska för behörighet. Men min minnesbild är att det finns utbildningar inom högskolan där det inte ställs krav på betyget 3 i svenska och engelska. Det kanske kan vara ett memento för att inte göra de höjningar som innebär att kraven för allmän behörighet höjs.

Jag nöjer mig med dessa kommentarer. Jag vill avslutningsvis bara säga att motivet för att diskutera antagningssystemet kopplat till den sociala snedrekryteringen inte är en önskan att sänka kravnivån, utan att det är andra motiv som ligger bakom.

Anf. 20 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! I denna ärendehantering ingår en motion där jag uppmärksammar de läkarstuderandes lämplighet eller olämplighet för läkaryrket. I betänkandet kan man på s. 21 läsa: "I motion 1987/88:Ub20 (m) föreslås att sökande till läkarutbildning skall genomgå en särskild lämplighetsprövning." Motionen behandlas tillsammans med flera andra motioner. Utskottet säger i en mening: "Det kan också finnas anledning att söka metoder för att förhindra att personer som är direkt olämpliga för visst yrke tas in till utbildningen."

Det, herr talman, är precis vad jag tycker. Men sedan gömmer sig utskottet bakom en form av försöksverksamhet som sägs pågå. Det hela utmynnar i intet. Jag kan i alla fall inte beteckna utskottets behandling av den här motionen som särskilt tillfredsställande.

Ändå finns det, herr talman, faktiska exempel i nuet, som borde stämma till eftertanke. Jag hävdar att speciella krav bör ställas på en läkare, inte bara vad gäller intellekt och begåvning i största allmänhet. En läkare bör också vara lämplig för sitt yrke. Detta kan visserligen sägas om många yrkesutövare. Utgångspunkten för antagning till viss yrkesutbildning måste rimligen vara lämplighet. Sådana prov förekommer för exempelvis dem som söker utbildning till pilot inom flygvapnet, till lokförare vid SJ, till polisman, till officerare, ja, t. o. m. till journalist. Det häpnadsväckande är att sökande till läkarutbildning inte blir föremål för egentliga lämplighetsprov; inte i Sverige. Ändå blir tusentals och åter tusentals människor, i egenskap av patienter, beroende av en läkares yrkesutövning.

Faktum är att vem som helst i vårt land med mycket höga gymnasiebetyg, i vissa fall med hjälp av yrkeserfarenheter, kan få studera till läkare. Om vederbörande exempelvis är gravt kriminellt belastad, har missbruksproblem eller redan är förtidspensionerad på grund av schizofreni spelar ingen roll.

Herr talman! Vill man ge exempel på den problematik som jag har tagit upp i min motion, för det är en problematik, kan man peka på diverse avslöjanden i den s. k. styckmordsrättegången, som nu börjar för andra gången. Det finns personlighetsabnormiteter som inte passar in i läkaryrket. Man måste fråga sig om inte samhället bör skydda sina invånare genom särskild observans vid antagning av läkarstuderande. En läkare skall inte bara ställa diagnos, ge terapi och dra slutsatser för framtiden åt en patient. Läkaren skall också genom läkarintyg på ett exakt sätt – det är vårt krav – ge utlåtanden som blir avgörande för att patienten får ekonomisk, social och medicinsk rättvisa.

Om vi vill ha förebilder för lämplighetsprövning kan vi hämta dem från utlandet, exempelvis USA, där personliga bedömningar görs efter intervjuer med de utbildningssökande. Bestämda kriterier finns uppställda.

Det högskoleprov som förekommer i vårt land – och vars betydelse framhålls i propositionen – ger emellertid ingen vägledning beträffande en persons lämplighet som läkare.

Jag är förvisso inte ensam om den här uppfattningen – naturligtvis inte. Jag skulle avslutningsvis, herr talman, vilja peka på en artikel i Dagens Nyheter den 26 mars i år. Jag skall för tids vinnande inte citera hela artikeln, vilket

egentligen vore berättigat med tanke på vad där skrivs. Jag skall begränsa mig till att läsa upp den sammanfattning som Dagens Nyheter gör i en ingress. Artikeln är skriven av professor Edgar Borgenhammar och forskningsassistent Niclas Petersson vid Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg.

DN:s sammanfattning lyder: "Varken grova våldsbrott eller svåra personlighetsstörningar utgör i dag hinder för antagning till läkarutbildning. Alla som tagit examen får sedan bra jobb. Politikernas fixering vid allas rätt till utbildning gör att patienterna kommer i kläm. I kläm kommer också vårdorganisationen som helhet, skriver professor Edgar Borgenhammar och forskningsassistent Niclas Petersson".

Herr talman! Jag vill, som det heter, med det anförda framhålla att det är mycket angeläget att utbildningsutskottet intresserar sig för detta förhållande och i större utsträckning försöker se till att någonting sker så att inte den slapphet – jag betecknar den så – skall fortsätta som har förekommit och som för närvarande förekommer i vårt land till skillnad från andra länder.

Anf. 21 BENGT HARDING OLSON (fp):

Herr talman! I anledning av utbildningsutskottets betänkande 1987/88:32 om urval m. m. till högskoleutbildning vill jag härmed kommentera den punkt som gäller urvalsregler för folkhögskoleelever som söker högskoleutbildning.

Det är visserligen inte vanligt att här i kammaren ta till orda när det föreligger ett enhälligt utskottsbetänkande, men i detta fall är det motiverat av flera skäl. Folkhögskolorna och deras elevers möjligheter till fortsatt utbildning är en synnerligen viktig fråga. Det finns skilda uppfattningar i sakfrågan. Ärendet har varit föremål för många turer under behandlingens gång. Motionen 1987/88:Ub22 av mig och Elver Jonsson har tillstyrkts av utskottet, och det är tacknämligt. Frågan kan dock inte anses slutgiltigt avgjord.

Regeringens förslag innebar att en av nu tillgängliga möjligheter för dessa sökande, dvs. folkhögskoleeleverna, skulle försvinna. Dessutom föreslogs detta i en även för experter på området mycket "lurig" och därmed oklar formulering. Förslagets effekter kan dock inte anses oklara. Folkhögskoleelever med gymnasiebakgrund skulle få försämrade möjligheter att nå högskoleutbildning. Följderna härav måste bli en minskad totalrekrytering och en ökad snedrekrytering till folkhögskolorna. På sikt kan detta innebära ett hot mot skolformens karaktär och ytterst även mot dess existens.

Folkpartiets utbildningspolitiska program betonar att friheten att få välja skola utifrån individens egna förutsättningar är viktig. Härav följer att det måste finnas en mångfald olika skolformer. Därför måste man slå vakt även om folkhögskolorna. Vår motion har också denna utgångspunkt. Folkhögskolorna har visat sig vara ett mycket bra utbildningsalternativ. Utbildningsidén – som ofta bygger på en kombination av internatboende, folkrörelseanknytning och bildningstradition – får inte berövas någon del av sin livskraft. Därför måste man visa en generös inställning, bl. a. till elevernas möjligheter att fortsätta med högre utbildning.

Utskottet lät sig förhoppningsvis övertygas av vår motion. I vart fall avstyrktes propositionens förslag på denna punkt. Vi noterar med tillfredsställelse att detta skett i total enighet. Regeringspartiets utskottsrepresentant-

ter har alltså givit bakläxa till sin egen utbildningsminister. Dessutom har moderaterna hoppat av sin egen partimotion till förmån för vår motion. Allt detta är bra för folkhögskolorna och för deras elever.

Inför framtiden kan sägas följande. En särskild folkhögskoleutredning har tillsatts, och den skall behandla bl. a. den nu aktuella urvalsfrågan. Hotet är alltså inte slutligen avvärjt. Men det enhälliga utskottsbeslutet borde uppfattas som en klar fingervisning till utredningen om riksdagens inställning i denna fråga.

Avslutningsvis vill jag, herr talman, framföra ett tack för att utskottet tillstyrkt vår motion. Förhoppningsvis är detta inte endast ett tillfälligt uppskov utan ett slutligt stopp för förslag om urvalsregler som utgör ett hot mot folkhögskolans framtid.

Anf. 22 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Jag vill bara för säkerhets skull notera att det inte är bara Bengt Harding Olson och Elver Jonsson som har motionerat i denna fråga, utan det har förekommit motioner från flera partier inklusive centerpartiet.

Det är viktigt att notera att denna fråga har en bred förankring i flera politiska partier, och det har spelat stor roll för den lyckliga utgången av frågan om intagningsregler för elever i folkhögskolan.

För oss i centern är detta en viktig del i vårt arbete med att minska den sociala snedrekryteringen. Vi tycker att det är viktigt att folkhögskolan finns med som en av vägarna för dem som kanske inte har tillräcklig bakgrund i ungdomsskolan att ändå kunna skaffa sig det kunskaper som är bra att ha med sig till högskolan. Därför har det varit naturligt för oss att stödja detta krav.

Anf. 23 BENGT HARDING OLSON (fp) replik:

Herr talman! Det är alldeles riktigt som Pär Granstedt säger. Centerpartiet har också stött vår linje. I det sammanhanget vill jag också nämna att även vpk har gjort det. Jag vet inte om det är sant, men Pär Granstedt säger att det finns en bred förankring för de synpunkter som jag här har preciserat. Utskottet tar ju inte ställning i sak. Men jag noterar att folkpartiet och förhoppningsvis även centerpartiet och vpk har en klar positiv inställning i sak. Däremot känner vi inte till inställningen från övriga partier.

Anf. 24 INGRID HEMMINGSSON (m):

Herr talman! Eftersom denna debatt hittills har hållit sig på de högre akademiska höjderna, kan det vara lämpligt att som sista talare ta upp något som är riktigt jordnära. Det handlar om kosten, som tillgodoser ett av våra mest grundläggande behov. Hur man mår är ju beroende av vad man äter. Krav som gäller kostkunskap tas upp i reservation nr 15 vid betänkandet.

Utbildningen vad gäller kost- och konsumentkunskap minskar trots att alla talar om ett ökat utbildningsbehov inom dessa områden. Det är ett förhållande som ter sig orimligt. Tidigare fanns ett krav på förkunskaper i kostfrågor för sökande till utbildningar där sådana kunskaper är av stort värde. Sedan detta krav försvann saknar många grupper inom vården utbildning i kostfrågor.

I ÖGY-utredningen hade man tänkt sig att terminskurserna inom kost och konsumtion helt skulle försvinna. Om så sker skulle det inte finns någon utbildning att erbjuda utom den föreslagna treåriga linje som är helt inriktad på yrkesutbildning inom kost- och konsumtionsområdena.

Forskare tillmäter sambandet mellan kostvanor och hälsotillstånd en ökad betydelse. Det har visat sig att kosten hör till de mest intressanta områdena inom den förebyggande hälsovården. Varje dag kan man läsa om nya fakta som understryker detta förhållande. Mot denna bakgrund är det utomordentligt märkligt att det inte krävs några speciella kunskaper inom detta område för personal som skall vårda gamla och för förskollärare, som tillbringar stor tid tillsammans med barn. Kostvanor grundläggs i tidiga år, och små barn är läraktiga.

Kostkunskap är viktig också för många fler personalkategorier. I sammanhang där förebyggande hälsovård är viktig borde det vara ett krav att vissa yrkeskategorier skall ha utbildning i kostkunskap. Därför är reservation 15, där extra meritpoäng eller återinförande av förkunskapskrav i detta sammanhang föreslås, viktig.

Jag har tillsammans med min medmotionär föreslagit att terminskurserna inom kost och konsumtion skall tillmätas ett meritvärde då man söker till högre utbildning. Vi har i dag fortfarande på vissa håll alldeles utmärkta utbildningar på lanthushållsskolor och i form av kortare kurser vid gymnasieskolor. Lanthushållsskolorna har i stor utsträckning försvunnit, och det är beklagligt. Genom dessa skolors nedläggning har en stor tillgång gått förlorad. De har ändamålsenliga lokaler och välutbildade lärare och utgör en verklig resurs. Om kunskaperna inom detta område kommer till heders igen och tillmäts ett värde vid intagning till högre utbildning, kan de kvarvarande lanthushållsskolorna få en mycket stor betydelse.

Herr talman! När kommer det allmänna tyckandet om bättre kostutbildning att leda till konkreta åtgärder? Av reservationen att döma krävs det för detta faktiskt en borgerlig regering.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (den sociala snedrekryteringen)

Utskottets hemställan bifölls med 234 röster mot 66 för reservation 1 av Birgitta Rydle m. fl.

Mom. 2 (syftet med behörighets- och urvalsregler)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (skärpning av den allmänna behörigheten m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 3 av Birgitta Rydle m. fl., *dels* reservation 4 av Ylva Annerstedt och Kerstin Keen, *dels* reservation 5 av Larz Johansson och Marianne Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (den s. k. självprövningsrätten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (högskoleprovet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (inrättande av en tjänst som professor i pedagogik, särskilt pedagogiska mätningar, vid universitetet i Umeå)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (fördelningen av antalet platser mellan kvotgrupper)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (meritpoäng för arbetslivserfarenhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 10 av Birgitta Rydle m. fl., *dels* reservation 11 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (individuellt provning av sökande m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (bedömningen av studerande med utländsk förutbildning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (urval till fristående kurser)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (meritvärde för specialkurserna inom kost och konsumtion)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (särskilda förkunskapskrav för längre och mer krävande högskoleutbildningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (komplettering av betyg)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 17 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 18 av Larz Johansson och Marianne Andersson anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 21 (viktning av betyg)

Utskottets hemställan bifölls med 151 röster mot 146 för reservation 19 av Birgitta Rydle m. fl.

Mom. 22 (särskilda urvalsmetoder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Ylva Annerstedt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (utredning om övergång till mer lokal antagning)

Utskottets hemställan bifölls med 153 röster mot 146 för reservation 21 av Birgitta Rydle m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

4 § Företogs till avgörande utrikesutskottets betänkanden 1987/88:30, 21, 25 och 32, bostadsutskottets betänkande 1987/88:20 samt utbildningsutskottets betänkanden 1987/88:25 och 39 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 128 och 129).

Utrikesutskottets betänkande 30

Mom. 1 (påföljder av vidareförsäljning)

Först biträdde reservation 2 av Anita Bråkenhielm m. fl. – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion U11 av Alf Svensson i motsvarande del – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 231 röster mot 66 för reservation 2 av Anita Bråkenhielm m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (marknadsföring)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Anita Bråkenhielm m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (revisorernas medverkan i kontrollarbetet)

Utskottets hemställan bifölls med 189 röster mot 109 för reservation 4 av Anita Bråkenhielm m. fl.

Mom. 6 (avskaffande av rådgivande nämnden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Anita Bråkenhielm m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (krigsmaterielinspektionens ställning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Rune Ångström och Maria Leissner – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (befattningen som krigsmaterielinspektör)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 7 av Anita Bråkenhielm m. fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (tillämpningen av bestämmelserna för krigsmaterielexporten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionerna 1986/87:U412 och 1987/88:U412 av Alf Svensson i motsvarande delar – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (samarbetsavtal)

Utskottets hemställan – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion U11 av Alf Svensson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (villkor för samarbetsavtal)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Anita Bråkenhielm m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (uppgifterna för en utredning om den framtida krigsmaterielexporten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Anita Bråkenhielm m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (uttalande om krigsmaterielindustrin)

Utskottets hemställan bifölls med 231 röster mot 66 för reservation 1 av Anita Bråkenhielm m. fl.

Mom. 19 (förutsättningarna för den parlamentariska utredningen)

Utskottets hemställan bifölls med 281 röster mot 15 för reservation 10 av Oswald Söderqvist. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 26 (krigsmaterielexport till USA)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Oswald Söderqvist – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utrikesutskottets betänkande 21

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 (Sveriges roll i fredsprocessen)

Utskottets hemställan bifölls med 234 röster mot 66 för reservationen av Margaretha af Ugglas m. fl.

Utrikesutskottets betänkande 25

Anf. 25 TALMANNEN:

Propositioner ställs först särskilt beträffande de delar av utskottets yttrande som berörts i de till betänkandet fogade reservationerna. Därefter företas utskottets hemställan och därtill hörande motivering till avgörande momentvis.

Oroligheterna på de ockuperade områdena

Utskottets yttrande godkändes med 230 röster mot 68 för godkännande av det i reservation 1 av Anita Bråkenhielm m. fl. anförda yttrandet. 1 ledamot avstod från att rösta.

Hadar Cars (fp) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Den amerikanska fredsplanen

Utskottets yttrande godkändes med 191 röster mot 108 för godkännande av det tillägg till yttrandet som föreslagits i reservation 2 av Anita Bråkenhielm m. fl.

Hadar Cars (fp) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat nej.

Utskottets hemställan och motivering i övrigt

Mom. 4 (Sveriges relationer till Israel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion U535 av Alf Svensson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utrikesutskottets betänkande 32

Utskottets hemställan bifölls.

Bostadsutskottets betänkande 20

Mom. 1 (grundavdrag i stället för bostadsbidrag)

Utskottets hemställan bifölls med 233 röster mot 66 för reservation 1 av Rolf Dahlberg m. fl.

Mom. 3 (bostadsbidrag till vissa hushåll utan barn)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (bostadsbidrag till alla hushåll utan barn)

Utskottets hemställan bifölls med 283 röster mot 17 för reservation 3 av Tore Claeson.

Mom. 7 (principerna för beräkning av bostadskostnaden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (omvandling av bostadsbidrag till skattejämkning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Agne Hansson och Eva Rydén – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (inkomstgränsen för hushåll med barn)

Utskottets hemställan bifölls med 189 röster mot 109 för reservation 6 av Rolf Dahlberg m. fl.

Mom. 12 (bostadskostnadsgränserna för hushåll med barn)

Först biträdades reservation 8 av Agne Hansson och Eva Rydén med 39 röster mot 15 för reservation 9 av Tore Claeson. 243 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 7 av Rolf Dahlberg m. fl. med 72 röster mot 38 för reservation 8 av Agne Hansson och Eva Rydén. 186 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Rolf Dahlberg m. fl. – genom uppresning.

Mom. 14 (inkomstprövningsregler och bostadskostnadsgränser till vissa hushåll utan barn)

Först biträdades reservation 10 av Oskar Lindkvist m. fl. – som ställdes mot reservation 11 av Tore Claeson – med acklamation.

Härefter bifölls reservation 10 av Oskar Lindkvist m. fl. med 152 röster mot 148 för utskottets hemställan.

Mom. 15 (minsta bidragsbelopp)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Tore Claeson – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (lagreglering av bostadsbidragen)

Först biträdades reservation 13 av Oskar Lindkvist m. fl. – som ställdes mot reservation 14 av Tore Claeson – med acklamation.

Härefter bifölls reservation 13 av Oskar Lindkvist m. fl. med 152 röster mot 147 för utskottets hemställan.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande 25

Mom. 1 (ämnesläroplanen m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Pär Granstedt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (utbildning för lektorstjänst i gymnasieskolan, m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 153 röster mot 146 för reservation 2 av Pär Granstedt m. fl.

Mom. 13 (grundskolläroverutbildningens forskningsanknytning)

Utskottets hemställan bifölls med 282 röster mot 16 för reservation 3 av Björn Samuelson.

Mom. 20 (hemspråksläroverlinjen)

Utskottets hemställan bifölls med 246 röster mot 53 för reservation 4 av Pär Granstedt m. fl.

Mom. 23 (samordnad slöjdläroverutbildning i Uppsala och Umeå)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (planeringsram för förskolläroverlinjen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Mom. 26 (lokalisering av förskolläroverutbildning till Borås m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 243 röster mot 56 för reservation 7 av Pär Granstedt m. fl.

Mom. 31 (anslag till Utbildning för undervisningsyrken)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande 39

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Andre vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

5 § Föredrogs

skatteutskottets betänkanden

1987/88:45 om höjning av tobaksskatten (prop. 1987/88:150 bil. 3),
1987/88:37 om ändringar i lagen (1983:1053) om skatt på omsättning av vissa värdepapper (prop. 1987/88:156),

trafikutskottets betänkande

1987/88:27 om vissa sjöfartspolitiska åtgärder (prop. 1987/88:50 bil. 1 och 1987/88:129),

finansutskottets betänkande

1987/88:26 om statlig lokalförsörjning och vissa anslag för budgetåret 1988/89 inom finansdepartementets verksamhetsområde (prop. 1987/88:100 bil. 2 och 9) samt

Andre vice talmannen meddelade att betänkandena skulle debatteras i angiven ordning och avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptogs till behandling skatteutskottets betänkande 45 om höjning av tobaksskatten.

Höjning av tobaksskatten

Anf. 26 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Frågan om tobaksskatten förutsätter ju inte bara ett finans- och inkomspolitiskt ställningstagande utan enligt vpk:s förmenande framför allt ett hälsopolitiskt ställningstagande. Man kan utan tvivel konstatera att rökningens skadeverkningar inte drabbar enbart dem som röker utan också deras omgivning. Man räknar med att ungefär 10 000 människor i Sverige årligen dör direkt eller indirekt på grund av tobaksrökning. Uppemot 300 000 barn beräknas ha olika typer av luftvägsinfektioner eller andra problem därför att de tvingas att vistas i en rökig miljö. Frågan om tobaksskatten är enligt vår mening alltså i högsta grad en hälsofråga, en folkhälsofråga.

Det har under senare år gjorts i varje fall en relevant studie av vilka kostnaderna kan vara för tobaksrökningen. I den studien, som har gjorts av en person som heter Hjalte och som betecknas Rökningens effekter och kostnader i Sverige 1980 – en prevalensstudie, konstateras att de sjukvårdskostnader som är betingade av tobaksrökning uppgår till ungefär 1 miljard kronor om året, omräknat i 1987 års prisnivå. 1980 års prisnivå är då uppräknad enligt konsumentprisindex. Tyvärr, får man kanske konstatera, är siffran 1988 kanske i realiteten aningen högre än denna miljard.

Man har i samma studie tittat närmare på det rökbetingade produktionsbortfallet för 1980. Man har då räknat om de dödsfall, pensioneringar och sjukskrivningar som ägt rum i kostnader. I 1987 års prisnivå uppgår de kostnaderna till drygt 7 miljarder kronor. Slår man samman dessa kostnader finner man alltså att kostnaderna enligt studien uppgår till drygt 8 miljarder kronor i 1987 års prisnivå. Det här är tyvärr siffror som borde avskräcka mer än vad som tydligen har varit fallet när finansdepartementet lagt fram sina förslag beträffande ökningen av tobaksskatten. När finansdepartementet går ut för att öka tobaksskatten har man aldrig några hälsopolitiska argument med i bilden. Det finns bara ekonomiska argument. Man vill höja tobaksskatten i förhållande till konsumentprisutvecklingen sedan tobaksskatten senast höjdes. Räknar man i reala tal går man t. o. m. bakvägen. Ser man på hur det förhåller sig med cigarrer och cigariller, kan man konstatera att skatten inte har höjts sedan 1977. Man har sedan dess hela tiden förklarat att man inte vill höja skatten, eftersom prisökningen på varan har varit så stor. Den har nämligen varit högre än konsumentprisindex.

Här är det fråga om två saker. För det första menar man att man inte skall

upprätthålla skattebelastningen på varan, därför att denna har ökat i pris. Skulle man resonera drastiskt och konsekvent skulle även cigaretter och annat som blivit väsentligt dyrare inte bli föremål för en skattehöjning. För det andra ligger i botten, även om det inte finns med i betänkandet, hänsynstagande till cigarrullarna och deras arbeten. Men dessa argument är ganska dåliga. De faller på sin egen orimlighet. Skulle man använda sådana argument skulle det innebära att vi kunde producera allsköns tokigheter i landet bara för att skapa sysselsättning. Alla negativa konsekvenser skulle man bortse från. Tyvärr vill inte finansdepartementet se på de yttersta ekonomiska konsekvenserna. Man vill inte höja tobaksskatten mer. Det finns anledning att diskutera tobaksskatten och rökningen på samma sätt som vi diskuterar alkoholpolitik här i kammaren. Här har vi ju sagt att alkoholskatten skall avvägas så, att den verkar återhållande vid konsumtion av alkohol. Man borde åtminstone ha några synpunkter på detta inom finansdepartementet, men sådana synpunkter lyser med sin frånvaro.

Ser man på den ifrågavarande studien kan man konstatera att siffrorna är förhållandevis låga när det gäller kvinnor. Uppgifterna är från 1980. Andra undersökningar har emellertid visat att rökningen har ökat bland kvinnor och minskat bland män. Tyvärr har rökningen varit kraftigast bland yngre kvinnor, vilket är ytterst beklagligt med tanke på vissa faktorer som hör samman med yngre kvinnor. Det kan finnas små barn med i bilden, liksom barnafoster vid graviditet.

Tar man upp en diskussion i kammaren om tobakens skadeverkningar, blir det tyvärr inte så att man diskuterar skatten. Vid betänkanden från socialutskottet, och i viss utsträckning också vid betänkanden från lagutskottet, har vi diskuterat möjligheterna att förbjuda rökning i t. ex. offentliga miljöer. Det är glädjande att konstatera att det senaste beslutet i riksdagen i denna fråga också innebar en beställning från riksdagens sida till regeringen att utreda, och i förlängningen komma med förslag, om förbud mot rökning i offentliga lokaler, arbetsmiljöer och liknande.

Kostnaderna har beräknats till drygt 8 miljarder kronor, men när det gäller skadeverkningarna är det inte osannolikt att de är högre med tanke på tobaksrökningen. Ser finansdepartementet det krasst kan det ju konstateras att man får ca 5 miljarder kronor i statlig skatt på tobak. Men de drygt 8 miljarderna drabbar i huvudsak kommuner och landsting. Det är inte utan att det blir en besk bismak i munnen, när man konstaterar bristen på förslag till åtgärder från finansdepartementets sida.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till vpk-reservationen, som i sig skulle innebära i stället för en 10-procentig höjning av tobaksskatten, som regeringen föreslår, en 30-procentig höjning. Vi menar att detta skulle ha en preventiv effekt. Många fler skulle sluta röka, till ännu fler människors bästa.

Anf. 27 KJELL NORDSTRÖM (s)

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 45 behandlas de förslag till höjning av skatten på cigaretter, rök- och tuggtobak samt snus som regeringen föreslår i kompletteringspropositionen.

Till betänkandet har fogats en reservation från vpk; som Tommy Franzén nyligen har yrkat bifall till.

Med hänvisning till behovet av ekonomisk åtstramning föreslås i propositionen att skatten höjs på cigaretter med 5 öre per styck, på röktobak med 15 kr. per kilo, på tuggtobak med 5 kr. per kilo samt att schablontullen på tobaksvaror höjs i motsvarande mån. Höjningarna föreslås träda i kraft på måndag, dvs. den 6 juni.

De ökade skatterna beräknas inbringa ca 500 milj. kr. till statskassan.

Finansutskottet har yttrat sig över skattehöjningarna och anfört att de är motiverade som en finanspolitisk åtgärd för att minska efterfrågan, främst den privata konsumtionen.

Skatteutskottet delar denna uppfattning, men anser också att en minskning av tobakskonsumtionen är önskvärd, varför utskottet bifaller förslaget till skattehöjning på tobaksvaror.

I vad gäller cigarrer och cigariller föreslås inte någon förändring av skatten med motiveringen att de senaste årens prishöjningar på dessa tobaksvaror varit större än för andra tobaksvaror. Dessutom har, framhålls det, efterfrågan minskat på cigarrer och cigariller – senast 1987 uppgick minskningen till 6 % –, vilket motiverar att dessa varor undantas från skattehöjningen. Utskottet delar denna uppfattning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Anf. 28 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Jag sade i mitt inledningsanförande att både finansutskottets och skatteutskottets majoritet ser enbart ekonomiskt på tobakens hälsovådliga verkningar. Detta är att beklaga. Jag vet inte hur det kommer sig att den som är utskottets förespråkare och som också han bara resonerar i ekonomiska termer tyvärr är en inbiten rökare. Det är ovisst om det är symtomatiskt eller bara en tillfällighet. Jag beklagar bara att man inte ser på tobakens skadeverkningar och tar konsekvenserna härav när det gäller tobaksbeskattningen.

Anf. 29 KJELL NORDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag sade i mitt inledningsanförande att skatteutskottet anser att en minskning av tobakskonsumtionen är önskvärd. Man har inte bara sett det hela ekonomiskt, som Tommy Franzén sade. Läser man vpk:s reservation, där det föreslås en höjning av skatten med 30 %, ser man att 5 % av de 30 % är kompensation med hänsyn till den allmänna prisnivån. 25 % skulle därför vara en höjning av den allmänna skattenivån. Enligt skatteutskottets förslag är 5 % kompensation för höjningen av den allmänna prisnivån och 5 % en allmän höjning av skattenivån. Även utskottets förslag innebär alltså en allmän höjning av skattenivån med 5 %.

Anf. 30 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Om man läser den statistik som visar hur tobaksskatten har höjts och samtidigt ser på konsumentprisindex kan man konstatera att tobaksskatten har halkat efter under åren från omkring 1980 och framåt. Den höjning på 10 % som nu föreslås är enligt mitt förmenande otillräcklig för att man skall komma till rätta med denna efterhalkning. Oavsett om höjningen

skall vara 5 % eller 10 % för att så att säga täcka upp konsumentprisindex kan vi väl konstatera, Kjell Nordström, att skatteutskottets och finansdepartementets argument är ekonomiska och inte hälsopolitiska? Vpk, som alltså har föreslagit en större höjning, ser denna fråga främst som en hälsopolitisk fråga och inte som en ekonomisk fråga.

Prot. 1987/88:130
31 maj 1988

*Ändringar i lagen om
skatt på omsättning av
vissa värdepapper*

Anf. 31 KJELL NORDSTRÖM (s):

Herr talman! Förra gången som denna skatt höjdes var 1987, och även då argumenterade Tommy Franzén för att denna höjning skulle vara större. Efter den höjningen minskade cigarettmarknaden i Sverige med 1 %. Man får väl hoppas att den här skattehöjningen skall leda till en fortsatt minskning av tobakskonsumtionen i Sverige.

Anf. 32 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Avsikten med att vi föreslår en 30-procentig höjning är att minskningen av konsumtionen inte skall bli bara 1 % utan att minskningen skall bli väsentligt mycket större och förhoppningsvis leda till ett ordentligt genombrott när det gäller minskningen av tobaksrökningen med dess konsekvenser.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om socialförsäkringsutskottets betänkande 28.)

Kammaren övergick till att debattera skatteutskottets betänkande 37 om ändringar i lagen om skatt på omsättning av vissa värdepapper.

Ändringar i lagen om skatt på omsättning av vissa värdepapper

Anf. 33 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! När man studerar propositionen om utvidgad skatt på omsättningen av vissa värdepapper frågar man sig först och främst varför vi har ett remissförfarande, eller i vart fall varför socialdemokraterna inte gör några försök att helt slopa remissinstitutionen.

Under mina 15 år i denna kammare har jag inte upplevt en motsvarande nonchalans mot den sakliga kritik som nästan alla de 37 remissinstanserna riktat mot propositionen. Endast två av 37 remissinstanser har tillstyrkt. Den ena är LO som ju beställt förslaget om den s. k. valpskatten, och LO påstås för övrigt vara en gren på samma träd som det socialdemokratiska partiet. Den andra remissinstansen som har tillstyrkt är första fondstyrelsen som sagt ja därför att man anser att budgetförstärkningen är av överordnad betydelse.

Många tunga remissinstanser har varit negativa såsom riksbanken, riksgälden, bankinspektionen och riksskatteverket. Denna kritik är särskilt tung eftersom dessa fyra organisationer är de enda som blivit direkt uppmanade att yttra sig. Övriga remissinstanser har, som det heter, beretts tillfälle att inkomma med synpunkter. Hade regeringen anat att kritiken skulle bli så massiv, undrar jag om man inte försökt slingra sig ifrån remissförfarandet

som man exempelvis gjorde i fråga om den konfiskatoriska engångsskatten på försäkringsspararnas pengar.

Nu har vi i alla fall haft ett remissförfarande, och om en regering någonsin skulle ta hänsyn till saklig kritik så vore det i detta fall. Organisation efter organisation, varav många med socialdemokratisk styrelsemajoritet, har sakligt påtalat bristerna i propositionen och också analyserat vilka negativa verkningar på vår ekonomi som en ny lagstiftning skulle medföra. Den omfattande kritiken har inte föranlett regeringen att göra mer än marginella förändringar i det ursprungliga förslaget. I stället har regeringen t. o. m. utvidgat det till att även omfatta fondkommissionärernas egenhandel på aktiemarknaden. Erinringarna mot lagförslaget kan sammanfattas i tio punkter:

1. Någon analys av de samhällsekonomiska verkningarna har inte gjorts. Detta är utomordentligt anmärkningsvärt dels med tanke på kritiken, dels därför att den omsättning som drabbas uppgår till flera tiotals miljarder varje dag.
2. Skatten försämrar avsevärt marknadens effektivitet, vilket för övrigt finansminister Kjell-Olof Feldt faktiskt erkänner.
3. Det blir en påtaglig försämring för riksbankens möjligheter att bedriva en effektiv penningpolitik.
4. Omfattande redovisnings- och kontrollproblem kommer att uppstå dels på grund av den mycket stora volym som berörs, dels därför att förslaget inrymmer inte mindre än tio olika skattesatser, detta i en tid då man annars har gått in för att så långt möjligt förenkla deklarerationsförfarandet.
5. Med absolut nödvändighet kommer den så betydelsefulla kapitalanskaffningen till svenskt näringsliv att fördyras och därmed utgöra ytterligare ett negativt moment för våra möjligheter att framgångsrikt kunna konkurrera på utländsmarknaden.
6. Sparandet kommer att minska, och i sista hand blir det låntagarna som får betala kalaset. Det blir alltså i stor utsträckning villaägare och småföretagare som så att säga får söta för Stig Malms ovilja mot de s. k. finansvalparna.
7. Kretsen av skattskyldiga föreslås, som jag nyss nämnde, vidgas till att omfatta även fondkommissionärernas egenhandel på aktiemarknaden. Här går finansministern mot den bakomliggande promemorian i vilken man föreslog att denna kategori liksom tidigare skulle vara befriad från aktieoms. Denna internomsättning är utomordentligt omfattande, och en beskattning försvårar dessa naturliga transaktioner och gör dessutom prisbildningen mera osäker.
8. Förslaget är inte skattemässigt neutralt bl. a. av den anledningen att försäkringsbolagens direktutlåning blir förmånligare än utlåning via mellanhandsinstitut.
9. Statsministern har nyligen varit ute på en vad regeringen förmodligen kallar good will-resa till vissa av EG-länderna. Han har då ständigt upprepat Sveriges önskan och ambition att få en så nära anknytning som möjligt till den gemensamma marknaden. Mot bakgrund av dessa

vällovliga synpunkter och uttalanden ter det sig minst sagt märkligt att regeringen genom förslaget att utvidga omsättningsskatten går stick i stäv mot avregleringssträvandena i EG-länderna. En del EG-länder har för närvarande en beskattning på omsättningen av värdepapper, låt vara på en lägre nivå än den svenska. EG-kommissionen har emellertid nu rekommenderat medlemsländerna att avveckla omsättningsskatten på värdepappershandeln, och detta kommer också säkerligen att ske. Genom det föreliggande svenska lagförslaget ter sig en annan regeringsproposition om en harmonisering med EG-länderna mest som en läpparnas bekännelse. I anslutning härtill kan det också finnas anledning att påtala de farhågor som kommit till uttryck i ett utlåtande från det av staten hälftenägda Svensk Exportkredit AB beträffande fortsatta möjligheter att till rimliga kostnader finansiera särskilt de mindre företagens export.

10. Den ursprungliga omsättningsskatten på aktiehandel infördes fr. o. m. den 1 januari 1984 och fördubblades till 2 % den 1 juli 1986. Resultatet har blivit det som många förutspått, nämligen att handeln med svenska aktier successivt och i stegrad grad flyttat utomlands, huvudsakligen till London. Transaktionskostnaderna, som där endast är 25 % av de svenska, är naturligtvis av avgörande betydelse för var valutautlåningar finner det mest lönsamt att förlägga sin handel. Utvecklingen har lett till att cirka en tredjedel av den totala omsättningen av svensk aktiehandel nu sker utomlands, varigenom svenska fondhandlare går miste om inte bara beskattningsbara inkomster utan också kontakter och kunskaper. En annan väsentlig nackdel är att den för Sverige fördelaktiga aktieexporten förbytts till en import. En försämring på inte mindre än 8 miljarder kronor har skett sedan omsättningsskatten fördubblades den 1 juli 1986. Ett exportöverskott på 4 miljarder har ersatts med ett lika stort importöverskott. I tal och skrift, bl. a. vid skatteutskottets offentliga utfrågning den 3 maj, har finansministern förklarat att han kan tänka sig att undanta utländska placerare från omsättningsskatten om det kan påvisas att handeln flyttar utomlands. Det är min alldeles bestämda uppfattning att de förändringar i aktiehandeln som jag här redogjort för är mer än tillräckligt för att bevisa att de negativa verkningarna nu är så omfattande, att det är högst motiverat att snarast avskaffa omsättningsskatten på valutautlåningars handel med svenska aktier. Den övriga aktieomsen bör slopas med hög prioritet när ekonomin så tillåter.

Herr talman! Detta var en sammanfattning i 10 punkter av min kritiska inställning till det föreliggande lagförslaget, och jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 3.

Samtidigt vill jag också passa på tillfället att ställa några frågor till socialdemokraternas företrädare i denna debatt, Bruno Poromaa.

1. Hur stor del av handeln med svenska aktier skall flytta utomlands för att socialdemokraterna skall anse det motiverat att slopa aktieomsen för valutautlåningar? Den är nu ca 33 %. Skall den upp i 50 %, eller kanske ännu mer?

2. Varför har man inte tagit hänsyn till kritiken från de fyra tyngsta remissinstanserna: riksbanken, riksgälden, banksinspektionen och riksskatteverket, alla socialdemokratiskt dominerade?
3. Är det rimligt att med vårt höga ränteläge vidtaga åtgärder som ytterligare pressar räntan uppåt?

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 34 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Det betänkande vi nu behandlar innehåller förslaget till den s. k. valpskatten. Denna är ett intellektuellt haveri av finansminister Feldt. Det är ett förslag som inte tillkommit på något särskilt hedervärt sätt. Det kom till på den socialdemokratiska partikongressen som eftergift till LO. Det fanns varken utredning eller underlag som visade att skatten ens var möjlig att genomföra. Så småningom kom då fram en departementspromemoria som remissbehandlades. Kritiken mot promemorian var förödande. Både riksbanken och riksgäldskontoret samt många fler avstyrkte förslaget. Trots detta och utan beaktande av kritiken har regeringen lämnat ett förslag till riksdagen om "skatt på omsättning av vissa värdepapper". Det är ett förslag som vi i folkpartiet tar avstånd från till alla delar.

Värdepappersmarknaden kan man i dag i stort sett dela i en aktiemarknad och en marknad för i huvudsak räntebärande värdepapper, den s. k. penning- och obligationsmarknaden. Marknadens storlek kan belysas av dels värdet på utestående värdepapper, dels omfattningen av omsättningen. Det samlade värdet av börsnoterade aktier uppgår till omkring 500 miljarder kronor, medan det samlade värdet av sådana papper som omsätts på penning- och obligationsmarknaden uppgår ungefär till dubbelt så stort belopp. Omsättningen på aktiemarknaden kan i dag uppskattas till 125 miljarder kronor per år, medan omsättningen på penning- och obligationsmarknaden kan beräknas till omkring 10 000 miljarder kronor. Penning- och obligationsmarknaden utgör alltså enligt båda måtten huvuddelen av värdepappersmarknaden. Dessutom utgörs tre fjärdedelar av omsättningen på penning- och obligationsmarknaden av statens egna papper. Den här handeln syftar egentligen till att ge staten möjligheter att låna på marknaden. Penning- och obligationsmarknaden har utvecklats snabbt under de senaste fem åren. I vissa avseenden har utvecklingen t. o. m. nått längre på penning- och obligationsmarknaden än på aktiemarknaden.

Penning- och obligationsmarknaden fyller flera funktioner. För det första förmedlas krediter mellan låntagare och långivare. För det andra omfördelar marknaden risktagandet.

Penning- och obligationsmarknaden växte kraftigt till följd av det stora budgetunderskottet. I kölvattnet på den svällande marknaden för statspapper växte det fram en marknad i företagscertifikat och bostadsobligationer. Genom den här formen av upplåning har svenska industriföretag och kommunerna börjat låna på marknaden. Det i sin tur har gjort att såväl kommuner som industrin har kunnat reducera sina kostnader för lånat kapital.

För att den här formen av marknad skall kunna fungera krävs att ett antal banker och fondkommissionärer arbetar som market makers, har betydande handelslager av värdepapper och åtar sig att till visst pris köpa och sälja begränsade volymer av värdepapper, främst då statspapper. Handeln sker dels på en s. k. interbankmarknad, dels på en kundmarknad. I interbankhandeln är det vanligen inte alls någon skillnad mellan köp- och säljkrävt, vilket innebär att värdepapper kan köpas och säljas utan transaktionskostnader. Interbankhandeln är alltså en säkerhet för market makers så att positioner i olika värdepapper snabbt kan anpassas med hänsyn till ränteutvecklingen. Risktagandet reduceras därmed väsentligt för aktörerna samtidigt som marknadens förmåga att absorbera stora värdepappersvolymer ökar utan några stora räntereaktioner.

För staten, men också för andra låntagare, innebär systemet att lånekostnaderna tenderar att pressas ned av konkurrenstrycket.

Vi i folkpartiet tycker att en väl fungerande penning- och obligationsmarknad är viktig, dels för att främja villkoren för statens upplåning, dels för att ge kommuner och företag möjlighet att till ett rimligt pris och på ett effektivt sätt skaffa kapital för sin verksamhet.

Herr talman! I propositionen föreslås att en omsättningsskatt skall införas på penning- och obligationsmarknaden. Dessutom föreslås att nuvarande omsättningsskatt på aktier även skall gälla fondkommissionärens handel med aktier. Dessutom skall en skatt införas på premieobligationer.

Den föreslagna omsättningsskatten på penning- och obligationsmarknaden innebär att kostnaderna för att upprätthålla market maker-funktionen ökar. De ökade kostnaderna för att skapa en sådan här marknad kommer antagligen att medföra en större skillnad mellan köp- och säljkurser. Omsättningen på marknaden kommer att sjunka. En stor nedgång i den s. k. interbankhandeln kan förväntas, vilket resulterar i en sämre likviditet i statens och andra utgivares värdepapper samt i en sämre fungerande prisbildning.

Som ett exempel på detta vill jag nämna Sparbankernas bank som uppgivit att skatten med oförändrad omsättning skulle kosta banken 50 milj. kr. Det skulle banken inte kunna bära. Kostnaden kommer i stället att skickas vidare, eller verksamheten kommer att ändra inriktning.

Incitamenten att åta sig market maker-rollen minskar alltså i och med ökade kostnader. En trolig utveckling är att en del av handeln kommer att styras över till provisionsbaserad förmedling, vilket betyder att banker och fondkommissionärer inte kommer att ha några handelslager av värdepapper. Det i sin tur ger en trög och ineffektiv marknad.

En sådan försvagning av market maker-funktionen drabbar dessutom särskilt hårt den s. k. OTC-marknaden. OTC-marknaden är inte äldre än fem år, och den tillkom för att ge familjeföretag med en begränsad finansiell bas tillgång till en kapitalmarknad under ordnade och kontrollerade former.

Enligt lag är OTC-företag skyldiga att ha en market maker. Denne har till uppgift att ställa sälj- och köpkurser varje börsdag, att bistå med råd och råd samt att hålla handelslager. Att hålla handelslager är en viktig garanti för att handeln skall kunna fungera, alltså för att allmänheten alltid skall kunna köpa och sälja. För OTC-marknaden innebär därför skatten ett stort

problem. Troligen kommer skatten att göra det för dyrt för market makers att hålla handelslager av OTC-aktier. Effekten blir då att handeln med OTC-aktier avtar. Handelslagrens stabiliserande funktion minskar, OTC-aktierna blir mindre likvida och kursrörelserna okontrollerat stora. Handeln med OTC-aktier kommer att förtvina.

Propositionen bygger på en departementspromemoria. Denna departementspromemoria har remissbehandlats, som vi har hört tidigare här i kammaren. Trots att 35 av 37 remissinstanser entydigt varnade för negativa konsekvenser, driver regeringen och den socialistiska majoriteten i riksdagen igenom förslaget. I skatteutskottet har vi dessutom haft en hearing för att ytterligare få konsekvenserna av denna skatt belysta. Även vid detta tillfälle framkom att skattén kommer att allvarligt skada värdepappersmarknaden.

I propositionen föreslås att man skall låta omsättningsskatten träffa även fondkommissionärernas aktieaffärer i eget lager. Dessa affärer har hittills varit undantagna från omsättningsskatt. Det föreslås nu att det undantaget skall tas bort. Denna fråga var alltså aldrig föremål för någon remissbehandling. Men vid utskottets hearing framkom att detta kommer att leda till en sämre likviditet på den svenska aktiemarknaden och därmed ökande kursfluktuationer.

På en punkt har regeringen tagit något slags intryck av den massiva kritiken av förslaget. Det gäller fondkommissionärernas egen handel. Efter remissomgången har man nu i propositionen föreslagit att fondkommissionärernas egen handel endast skall beskattas med halva omsättningsskatten. Men vid skatteutskottets hearing framkom att detta inte räckte för att minska de negativa konsekvenserna för värdepappersmarknaden. De negativa konsekvenserna kvarstår alltså även med denna lösning.

Sammanfattningsvis kan konstateras att förslaget påverkar både kreditmarknaden och statens egen upplåning på ett inte önskvärt sätt, och socialdemokratiska drömmar om att valpskatten skall drabba några diffusa finansvalpar är en utopi. I stället får vi alla vara med och betala denna nya skatt.

Om vi ser på den internationella aspekten, arbetar man inom EG på att avveckla värdepappersskatten. Dessutom arbetar man i Schweiz på att inskränka värdepappersskatten. I och med kammarens beslut i dag går vi i rakt motsatt riktning.

Knut Wachtmeister har utvecklat frågan om utlänningars handel med svenska aktier. Jag instämmer i vad han har sagt.

Med detta vill jag yrka bifall till reservationerna 1 och 3.

Anf. 35 KARL-ANDERS PETERSSON (c):

Herr talman! I detta betänkande från skatteutskottet behandlas frågan om skatten på omsättning av vissa värdepapper, den skatt som döptes till valpskatten. Från centern har vi reagerat mot det spektakulära i en klippekonomi. De stora klippen innebär ofta en besvärande centralisering i ägandet i näringslivet. I vår motion med anledning av proposition 156 har vi också framhållit hur avgörande för en effektiv ekonomi det är att stimulera arbete. Det naturliga sättet för en individ att bygga upp en personlig ekonomisk trygghet skall vara genom eget arbete och sparande. Därför är

centerns inriktning att minska skatten på arbete dels genom lägre inkomstskatter, dels genom sänkta arbetsgivaravgifter – främst för småföretagen. Vårt gamla förslag om personliga investeringskonton har samma principiella inriktning.

Det verkar nu som om socialdemokraterna genom den s. k. tredje vägens politik skapat en situation, där driftiga människor mer inriktar sina ansträngningar på spekulation än på arbete. Detta kan i ett långsiktigt perspektiv vara ineffektivt och innebära välfärdsförluster för vårt land.

Är då regeringens förslag till valpskatt med alla spektakulära förberedelser från regeringens och LO:s sida någon lösning på detta problem? Från centern anser vi inte detta vara fallet. Man skadar i stället en funktionsduglig penningmarknad. Näringslivets och samhällets behov av en fungerande marknad och nytt riskkapital från aktie- och obligationsmarknaden bara fortsätter att öka. Detta behov beräknas under 1988 uppgå till ca 10 miljarder kronor. För att behovet skall kunna tillgodoses behöver marknaden omsätta upp emot 200 miljarder kronor enligt samstämmiga uppgifter från olika ekonomer. I stället har börsomsättningen sjunkit kraftigt, från 142 miljarder kronor 1986 till 125 miljarder kronor 1987. De minskande beloppen i början på 1988 indikerar en omsättning på ca 95 miljarder kronor detta år. Detta visar vad skatten på aktiemarknaden har medfört. Fördubblingen av omsättningsskatten 1986 har alltså minskat omsättningen på aktier väsentligt. Det finns en uppenbar risk att regeringen genom utvidgningen av omsättningsskatten försämrar förutsättningarna för penningmarknadens funktion. Det är negativt för statsupplåningen och penningpolitiken.

Kommer skatten att inbringa 1 miljard till statskassan, som man har förutsatt? Knappast. Det är troligt att man inte kommer särskilt långt i detta avseende.

Valpskatten kommer dessutom inte att drabba dem som genom spekulativa affärer skapar sig stora personliga förmögenheter, utan det är stat, näringsliv, bostadsfinansieringsinstitut och kommuner som kommer att få bära denna börda tillsammans med alla dem som behöver låna pengar. Skatten kommer säkerligen också att höja det svenska ränteläget ytterligare.

Den massiva kritiken från remissinstanserna som tidigare har nämnts här borde ha förmått regeringen att tänka efter huruvida valpskatten är en lämplig åtgärd. Både riksbanken och riksgäldskontoret har som nämnts varit mycket kritiska mot förslaget. Från centern anser vi att föreliggande förslag bör avvisas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 2. Eftersom detta tycks vara mitt sista besök i riksdagens talarstol, ber jag att få tacka för mina år i riksdagen sedan valet 1973.

Anf. 36 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Jag har fått ta Tommy Franzéns plats i denna debatt. Jag är anmäld för 15 minuters taletid, men jag skall bara ta närmare 5 minuter i anspråk för några principiella anmärkningar utifrån vpk:s syn på denna skatt.

Vänsterpartiet kommunisterna har under en lång tid, inte minst under 1980-talet, under den tredje vägens ekonomisk-politiska era, gått i spetsen för kampen mot spekulatören. Vi har velat begränsa den till förmån för

produktiva investeringar, samhällsutveckling genom den offentliga sektorn samt social och ekonomisk nytta. Vi menar att den spekulativa tillväxten är till skada för samhället. Den är en hämsko på en riktig utveckling. Vi har därmed kunnat föreslå och så småningom också, via regeringsförslag, få igenom en omsättningsskatt på aktier. Vi föreslog en realränteskatt som blev till en engångsskatt. Nu har denna s. k. valpskatt kommit.

Vad innebär då den s. k. valpskatten? Jag ser den som en eftergift för den radikala opinion som fanns inför och under den socialdemokratiska kongressen. Eftersom det inom socialdemokratin finns en vänsteropinion, som är mycket missnöjd med den förda ekonomiska politiken, passade det att slänga fram detta bete under kongressen. Detta gjorde man kanske inte för att skapa förvirring, för de flesta insåg väl redan då att det var en fråga av ganska ringa ekonomisk och politisk betydelse. Men skatten var ändå ett litet steg i rätt riktning. Vi i vpk anser inte att denna skatt innebär någon revolution eller något som förstör eller förändrar aktiemarknaden på det sätt som de borgerliga påstår. Skatten är emellertid ett litet steg när det gäller åtgärderna mot spekulationsekonomin, och det är därför som vi kan acceptera den.

Vi har däremot föreslagit att skatten naturligtvis skall vara väsentlig högre för att vi ytterligare skall kunna hejda spekulationskarusellen. Vi har också föreslagit en breddning av skattebasen till att omfatta ett vidare område.

Med anledning av den kritik som de borgerliga har framfört, och som uteslutande utgår från att man nu inför något som förhindrar en fortsatt spekulation, tycker jag att det finns anledning att litet grand fundera över vilket samhälle man vill främja och vilket syftet skall vara med de ekonomisk-politiska åtgärderna. I det sammanhanget är ju den kritik som centern framför riktig. Man kritiserar ju fusion, spekulation och arbetsfria inkomster, som görs på småföretagares och arbetares bekostnad. Det är helt enkelt en kritik från vänster mot den förda ekonomiska politiken. Men den är alltså inte hårdare än att man till sist ställer upp i de gemensamma borgerliga reservationerna så fort det kommer ett försök till åtgärd mot samma problem som man kritiserar.

Förslaget har alltså mött ett borgerligt motstånd och är att anse som en socialdemokratisk eftergift. Vi kommunister har ett alternativ, där vi vill driva frågan längre. Vi anser att man inte kan begränsa det till att bara handla om denna lilla fråga, utan vi vill gärna se den ekonomiska politiken i en litet vidare mening. Vi finner emellertid inga skäl att motsätta oss denna skatt. Det är fråga om ett minimum av åtgärder som behövs i spelhållans Sverige. Vårt land börjar faktiskt likna en spelhåla. Den borgerliga kritiken har under mycket lång tid gått ut på att man i Sverige kan bli rik bara på lotteri. Det verkar också som om de ökande spekulativa inslagen i ekonomin, satsningarna på arbetsfria inkomster, är på väg att ge dem rätt, dvs. att det bara är genom icke-produktiva satsningar som man kan bli rik i dagens Sverige. I den meningen är alltså den borgerliga kritiken riktig.

Herr talman! Jag har inte så mycket mer att tillägga annat än att jag tycker att det borde vara en annan nivå på den föreslagna skatten och en bredare bas för den. Därmed yrkar jag bifall till reservationerna 4 och 5.

Anf. 37 BRUNO POROMAA (s):

Herr talman! De borgerliga företrädarna har här radat upp sina argument mot förslaget om skatt på omsättningen av vissa värdepapper. Jag skall argumentera för skatten, även om jag är väl medveten om att denna argumentation inte på något sätt kommer att påverka er borgerliga företrädare i er uppfattning. Jag vill trots allt göra gällande att argumenten för skatten faktiskt är fler och framför allt tyngre än era argument emot den. De är också mer lättförståeliga för allmänheten. Er argumentation handlar ju om att ni antingen tar aktörernas egna inkomster i försvar eller framför er ideologiska kritik mot skattehöjningar över huvud taget och ert motstånd mot ingripanden i en fri marknad, vilken den än må vara. Därtill argumenterar ni för att vi redan nu bör anpassa oss till den rådande trenden inom EG.

Väljarna gav oss för sex år sedan mandat att sanera den raserade samhällsekonomi som ni hade lämnat efter er och också värna om den sociala tryggheten. Vi satte i gång direkt efter valdagen. I dag kan vi konstatera att vi har lyckats, vilket alla väl kan vara eniga om. Bl. a. genom den lyckosamma devalveringen blev det fart på industrin och det skapades utrymme för en aktiv ekonomisk politik. Vi har, som Britta Bjelle här nämnde, haft ett stort budgetunderskott. För sex år sedan uppgick detta till 13 % av bruttonationalprodukten. I dag är budgetunderskottet nere i 1 %. Det är väl en utveckling som det för oss alla finns anledning att glädjas över.

I det här läget vill nu regeringen kompensera pensionärerna för den oppoffring de tog på sig i samband med devalveringen 1982. Vad kan då, i det läget, vara mer rättvist än att beskatta den enligt många mening bitvis osunda och mycket snabbt växande handeln med dessa allehanda värdepapper. Enligt regeringens förslag, vilket utskottet också har anammat, skall såväl omsättningsskatten som kompensationen för pensionärerna träda i kraft vid kommande årsskifte.

Till hösten sätter vi vårt förtroende på spel. Jag skulle därför vilja ta tillfället i akt och fråga er borgerliga företrädare vad ni tänker göra, om olyckan skulle vara framme den 18 september. Tänker ni i regeringsställning återställa ordningen till den som gäller i dag, eller tänker ni rent av avskaffa omsättningsskatten på aktier över huvud taget? Vad skall ni göra för landets pensionärer? Skall de få sin kompensation eller inte?

Såvitt jag kan förstå har folkpartiet klargjort sin uppfattning genom bl. a. de uttalanden som dess partiledare har gjort. Britta Bjelle säger här att det inte skall utgå någon skatt, och folkpartiledaren har tidigare sagt att ingen kompensation skall utgå. Jag skulle därför vilja be de övriga två borgerliga partierna att lämna ett entydigt och klart svar på dessa frågor. Jag tror att även många av landets pensionärer är intresserade av ett sådant besked innan de går till valurnorna.

Vi har i dag en omsättningsskatt på aktier. Denna skatt börjar ni inom de borgerliga partierna att alltmer acceptera, trots er upprördhet när den infördes. En sådan skatt har man också i många andra länder. Att då inte ha en motsvarande skatt på andra papper som konkurrerar med aktier om investerarnas pengar är ju att direkt diskriminera aktier. Det finns väl inga skäl till att ha en sådan ordning.

Under senare år har ekonomer från nästa alla läger enats om att just den

bristande skatteneutraliteten kanske är den allvarligaste bristen i vårt skattesystem och att problemet är särskilt allvarligt inom kapitalbeskattningsområdet. En för låg beskattning på finansiella placeringar verkar höjande på avkastningskravet på de reala marknaderna och motverkar därför investeringar.

Inte hela, men en stor del av den här värdepappersmarknaden är en form av transaktionsekonomi, utan särskilt produktivt värde. Dess enorma tillväxt, delvis i rent spekulativa former, hotade också att dra kapital från mer produktiva ändamål. I detta sammanhang skulle jag vilja nämna bl. a. skandalförlusterna i Stockholms stad, några banker och en del mäklares rena skumraskaffärer. I det läget är det väl fullt rimligt att åtminstone i någon mån bromsa verksamheten med en skatt.

En sådan bromsning borde vara angelägen för inte minst dem som arbetar hårt för att svenska folket skall investera i aktier, aktiefondssparande osv. Hur kan de som vill främja aktiesparande avvisa neutralitet i beskattningen mellan aktier och andra värdepapper till nackdel för aktierna?

Ibland låter det som om det bara är den svenska regeringen med LO:s bistånd som har förmåga att finna på något liknande, men faktum är att tre av de absolut tyngsta finansnationerna i världen, som sannerligen inte har gjort sig kända för att av några socialistiska ambitioner vilja bromsa finansiella affärer, har en skatt av samma typ: Schweiz, Japan och Västtyskland. Den anses inte i något av dessa länder ha haft några negativa verkningar av betydelse.

Upprördheten har i det här fallet hos er och alla andra motståndare varit överdriven och är så även i dag.

Jag vill ta några exempel där ni har haft fel.

I motståndet mot ATP och de avgifter som där skulle tas ut hävdade man att avgifterna skulle göra slut på den ekonomiska tillväxten och löneökningarna för decennier. Resultatet blev det motsatta – den mest expansiva period svensk ekonomi har haft i modern tid.

De vinstdelningsskatter som har använts för att finansiera löntagarfonder, förnyelsefonder etc. har av kritikerna också påståtts skola innebära kris och katastrof för näringslivets möjligheter att utvecklas. Ändå har produktions- och lönsamhetsutvecklingen under perioden därefter varit en av de starkaste i världen.

Engångsskatten har vi definitivt inte glömt. Vi kommer ihåg den våldsamma kritiken mot engångsskatten. Då hävdades att den mer eller mindre skulle knäcka det privata pensionssparandet. Resultatet blev det motsatta – en tillväxt utan motstycke och en avkastning utan motstycke efter avdrag för engångsskatten!

Mot omsättningsskatten på aktier hävdades också att den skulle komma att innebära ett avgörande slag mot aktiernas styrka på marknaden. Ingenting av detta har dock inträffat – den svenska aktiehandeln har fortsatt att utvecklas mycket starkt och stabilt, t. o. m. trots den s. k. börskraschen förra hösten. Den hade ju inte heller någonting med omsättningsskatten att göra.

Ni är som sagt mycket dåliga siare. Vad är det som säger att inte kritiken mot den här utvidgningen av omsättningsskatten på värdepapper är lika överdriven – särskilt mot bakgrund av att det bara handlar om en skattesats

på 3 %, vilket beräknas ge ungefär en miljard på en marknad som är värd, som här har nämnts, tusen miljarder och omsätter tiotusen miljarder per år?

Avslutningsvis vill jag helt kort när det gäller vpk-yrkandena hänvisa till det som sägs i utskottets betänkande på s. 11, att vi anser "att den snabba utvecklingen på området motiverar en fortlöpande översyn av reglerna. Enligt utskottets uppfattning bör regeringen även i fortsättningen noga uppmärksamma utvecklingen på detta område. Utskottet utgår från att regeringen därvid kommer att pröva om – – – skatten bör avvägas på annat sätt än som föreslagits i propositionen".

Därmed inte sagt att det skulle vara fråga om en breddning av beskattningen eller en ändring av skattesatserna, vilket Hans Petersson i Hallstahammar förordar.

Herr talman! Med det sagda yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Jag vill också ta mig friheten att tacka Karl-Anders Petersson för hans tid i utskottet, eftersom han gjorde gällande att det var sista gången han var uppe i talarstolen. Vi har lärt känna Karl-Anders Petersson som en mycket trevlig och sympatisk person.

Anf. 38 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Låt mig börja med att tacka Karl-Anders Petersson för 15 års gott kamratskap och samarbete här i kammaren. Jag önskar honom lycka till i hans fortsatta gärning på hemmafronten.

Bruno Poromaa inledde med att säga att hans argument var fler och tyngre. Ja, men remissinstanserna då – de fyra som jag angav: riksbanken, riksgälden, bankinspektionen och riksskatteverket! Hur kan Bruno Poromaa vifta bort de argumenten och den kritiken?

Låt mig också komplettera med att be att få svar på den fråga som jag ställde till Bruno Poromaa i mitt inledningsanförande om varför man inte har tagit hänsyn till den tunga kritiken från dessa fyra instanser, som är socialdemokratiskt dominerade och även är de enda instanser som har blivit uppmanade att yttra sig i den här frågan.

Sedan blickar Bruno Poromaa, som man ofta gör på socialdemokratiskt håll, bakåt och inte framåt. Han går tillbaka ända till ATP och talar om hur bra det har gått i alla avseenden. Låt mig då bara fråga: Hur kommer det sig att Sverige, som tidigare har haft den högsta levnadsstandarden i världen, nu har ett dussin länder framför sig?

I motsats till Bruno Poromaa skall jag svara på de frågor jag fick. Bruno Poromaa frågade bl. a.: Hur gör de borgerliga i regeringsställning, om – som han sade – olyckan skulle vara framme den 18 september? Beträffande omsättningsskatten för valutautlåningar är jag fullkomligt övertygad om att den kommer att slopas snarast möjligt, eftersom den är till stor skada för svensk aktiehandel. När det gäller den övriga omsättningsskatten skulle Bruno Poromaa, om han varit uppmärksam, ha hört att jag i mitt inledningsanförande sade att den med hög prioritet bör avskaffas så fort ekonomin så tillåter.

Jag fick också en fråga beträffande kompensationen till pensionärerna. Vi har redan i en partimotion sagt vad vi tycker om den kompensationen.

Sedan sade Bruno Poromaa att det är motiverat att vidga och öka den här omsättningsskatten för att den skall vara skatteneutral. Förklara då varför den inte är skatteneutral exempelvis när det gäller försäkringsbolagen och mellanhandsinstitutet. Att det förhåller sig så redogjorde jag för i mitt inledningsanförande. Skattesystemet är i många avseenden sannerligen inte neutralt. Se exempelvis på hur konst och smycken beskattas i konkurrens med produktiva investeringar!

Vidare redogjorde Bruno Poromaa för hur andra länder hade det beträffande den här skatten. Bruno Poromaa kanske glömde bort vad jag sade om EG-kommissionens rekommendation till de tolv EG-länderna – att denna skatt i de länder som har den bör avskaffas. Så kommer säkerligen också att ske.

Jag ställde i mitt inledningsanförande ytterligare två frågor, som jag inte heller fick svar på. Den ena frågan gällde Bruno Poromaas syn på hur stor del av handeln med svenska aktier – för närvarande är det en tredjedel – som skall flytta utomlands för att det skall vara motiverat att slopa omsättningsskatten på valutautlåningars handel med svenska aktier. Den andra och sista frågan gällde om det med vårt höga ränteläge kan vara rimligt att vidta åtgärder som ytterligare pressar upp räntan, vilket den här skatten kommer att göra.

Anf. 39 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Bruno Poromaa säger bl. a. att vi försvarar aktörernas egna inkomster när vi säger att vi inte vill ha en ny omsättningsskatt på penning- och obligationsmarknaden. Detta är icke sant. I mitt anförande sade jag att vi inte vill ha någon omsättningsskatt på penning- och obligationsmarknaden därför att vi vill ha en väl fungerande sådan marknad. Den är bra bl. a. för statens upplåning och för att kommuner och företag skall ha möjlighet att till ett rimligt pris och på ett effektivt sätt skaffa sig kapital för sin verksamhet. Vi tycker att det är viktigt med en effektiv och bra penningmarknad.

Dessutom säger Bruno Poromaa att vi bara pratar om att det skall hända saker. Det kommer inte att hända någonting, menade han.

I det här sammanhanget är det ganska intressant att i den Dagens Industri som kom ut i dag kan man läsa att dagsomsättningen på penningmarknaden 1987 var 29 miljarder kronor; under 1988 fram till i dag har omsättningen aldrig överstigit 18,3 miljarder kronor. Man kan alltså direkt avläsa en avsevärd minskning av handeln på penning- och obligationsmarknaden.

Eftersom man på penning- och obligationsmarknaden inte har avgifter eller courtage behövs en mycket stor omsättning om marknaden skall kunna fortsätta fungera. Vi tycker att vi behöver en sådan här marknad. Det vore därför intressant att veta om Bruno Poromaa och socialdemokraterna tycker att den behövs. Beträffande aktörernas inkomster vill jag läsa upp vad Dagens Industri skriver om detta.

”Redan när förslaget om en omsättningsskatt på penningmarknaden presenterades, gjorde vi uträkningar där vi konstaterade att skatten blir större än vinsten”, säger Per Åke Harrison, förste vice VD och huvudansvarig för valuta- och finansrörelsen i S-E-Banken.”

Skatten leder alltså till att det inte blir några som helst vinster på penning-

och obligationsmarknaden. Då kan vi inte ha den kvar. Därför är min fråga ytterligare en gång: Tycker ni att vi inte behöver en penning- och obligationsmarknad, trots att två tredjedelar av det som omsätts där är statens egna papper? Detta är ju skälet till att både riksbanken och riksgäldskontoret var negativa i sina remissvar och sade att man inte kunde göra på det här sättet.

Jag blir dessutom leds varje gång jag hör att det var de borgerliga regeringarna som på något sätt skulle ha skapat budgetunderskottet. Jag kan inte påminna mig ett enda besparingsförslag från socialdemokraterna under de borgerliga regeringarnas tid, då socialdemokraterna alltså satt i opposition. Inte nog med detta; de hade förslag som ibland vida översteg regeringens förslag till utgifter på den tiden.

Min uppfattning är alltså att socialdemokraterna har bidragit till varenda krona i budgetunderskottet, eftersom de inte hade några alternativa förslag, sådana som alltså skulle inneburet besparingar.

Beträffande Japan, Schweiz och Västtyskland kan man inte återropa dessa länder på det sätt som Bruno Poromaa gör. Inte i något land i världen har man infört skatt på interbankshandeln. Bruno Poromaa kanske kan utveckla vad det betyder att det är så stor skillnad på förslagen i Schweiz, Japan och i Västtyskland jämfört med dem i Sverige.

Anf. 40 KARL-ANDERS PETERSSON (c):

Herr talman! Får jag ge besked till Bruno Poromaa. Han frågade hur vi vill lösa pensionärernas kompensation för devalveringen. För centerpartiets vidkommande har vi mycket klart deklarerat att pensionärerna har fått vänta alltför länge på den kompensation som de utlovades. Vi menar att den borde kommit dem till del för länge sedan.

Dessutom kan man ju ifrågasätta om den s. k. valpskatten inbringar den miljard som man har räknat med. Har den inbringat tillräckligt för att man skall kunna kompensera pensionärerna? Vi ställer oss mycket tvivlande till detta. Därför menar vi att vi inte skall låsa den kompensationen på så här lösa grunder.

Jag frågar mig också om detta kommer att innebära ett höjt ränteläge med höjda bostadskostnader, Bruno Poromaa. Då är det ju inte så lyckat för pensionärerna ur andra synpunkter sett.

Regeringen borde ha tagit hänsyn till den massiva kritiken i remissvaren. Denna kritik borde faktiskt ha förmått regeringen att tänka efter huruvida denna skatt var en lämplig skatt för det avsedda ändamålet. Men så har inte skett, troligen beroende på de politiska låsningar inom socialdemokratien som uppstod genom det spektakulära sätt på vilket förslaget lanserades vid partikongressen. Det är kanske inte så lyckat att lansera förslagen till riksdagen på det sättet.

Anf. 41 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Om jag uppfattade Bruno Poromaa rätt berömde han sig i sin argumentation mot den borgerliga kritiken och sade att det bara är regeringen som kan föreslå åtgärder mot s. k. klippekonomi och spekulation. Om rätt skall vara rätt måste han väl ändå tillstå att det som har släppt fram spekulationen och skapat de enorma vinster som kan avläsas i Spelsverige i

dag faktiskt är den tredje vägens ekonomiska politik, som inte har någon som helst rimlig balans mellan lön, pris och profit. Regeringen har tvärtom avreglerat, t. ex. genom att försäkringsbolagens placeringsplikt har tagits bort. Regeringen har också vidtagit en rad andra åtgärder för att underlätta för marknadskrafterna att få fritt spelrum. Ett mått på detta är de farhågor som framförs av de borgerliga partierna då de säger att hyrorna kan gå upp om vi beskattar spekulatören. Detta visar ju hur oerhört långt det har gått då inte ens människors bostad går fri från en sådan här liten skatt för dem som hanterar obligationer och lånehandlingar med anknytning till bostäderna. Detta innebär ett enormt underbetyg för den tredje vägens politik.

Skall man vara uppriktig i sin värdering av ekonomin och politiken måste man ändå säga att både omsättningsskatten på aktier och engångsskatten på försäkringsbolagens förmögenhet, som från början var ett förslag om realränteskatt, är kommunistiska förslag som ni har gjort till era och som ni har genomfört med vår hjälp. Nu visar ni upp dessa som de enda exemplen på att ni gör någonting mot spekulatörsekonomin. Det är rätt intressant. Ni har inga egna initiativ i samma riktning eller som varit lika omfattande; ni har bara våra förslag. Det tycker jag att ni skall hålla i minnet.

När det sedan gäller oron för konsekvenserna av sådana här skatter skulle jag vilja säga att mycket seriösa ekonomiska bedömare vid diskussionerna om upp- och nedgången på börser över hela världen nu har börjat skilja på börsekonomi och verklig ekonomi. Det säger väl allt om hur långt vi har gått i vårt land.

Oavsett hur litet den här skatten betyder tycker vi ändå att den är ett steg i rätt riktning, Bruno Poromaa, men det är ett *otroligt* litet steg. Vi tycker nog att era åtgärder borde vara mycket kraftigare.

Anf. 42 BRUNO POROMAA (s):

Herr talman! Jag framhöll fyra fall som ni har varit mycket upprörda över. Er upprördhet har varit våldsamt överdriven. Detta ledde till att Knut Wachtmeister kontrade med att tala om att vi hade den högsta levnadsstandarden i världen innan ATP-reformen genomfördes. I dag ligger vi på tolfte plats på den listan. Han ville veta anledningen till detta. Men den bör ju Knut Wachtmeister känna till. Vi har haft fyra borgerliga regeringar under sex år. Det är ju ett av huvudskälen.

Jag noterade med stor tillfredsställelse att Knut Wachtmeister har börjat uppmärksamma även orättvisor i beskattningen. Jag skulle vilja hänvisa honom till de utredningar som pågår på detta område.

Med dessa fyra exempel skulle jag skämtsamt vilja göra gällande att det står 4-0 i argumentationen mellan oss. Jag är säker på att det kommer att stå 5-0 när vi får distans till frågan. Ni kommer inte att reducera till 4-1, utan det kommer i stället att stå 5-0.

Den som lyssnar på Knut Wachtmeister skulle kunna tro att det är propositionen som har varit föremål för remiss. Så är ingalunda fallet. Det var en departementspromemoria. Regeringen har tagit fasta på många av de synpunkter som framkommit vid remissförfarandet. Bl. a. föreslår regeringen en halvering, jämfört med departementspromemorian, av skatten för fondkommissionärernas handel för egen räkning. Skattefriheten föreslås

gälla inte bara riksbankens handel utan också riksgäldskontorets.

Det sägs att 35 av 37 remissinstanser har avstyrkt förslaget. Ja, många av dem begränsar sin kritik till tekniska spørsmål men har inte alls avstyrkt hela förslaget att beskatta finansmarknaden.

Jag uppskattar att antalet remissinstanser som är klart emot den här typen av skatt är ungefär 20. De domineras av sådana som talar tydligt språk i egen sak, därför att de är aktörer på just denna marknad. Därtill kommer institutioner som alltid av mer eller mindre politiska skäl går emot denna typ av förslag från regeringen.

Det har ju också förts fram hotbilder om att räntorna kommer att öka och att det i slutändan är låntagarna som får betala kostnaderna för denna skatt. Man har nämnt belopp på ända upp till 1 % som räntan skulle komma att stiga med. De här beloppen är helt gripna ur luften. Finansdepartementet gör den bedömningen att det kommer att handla om högst någon tiondel, eller kanske t. o. m. under 0,1 %. Det skulle man också kunna motverka genom riksbankens penningpolitik.

Erfarenheterna från Schweiz, där skatten är tio gånger högre, har inte visat några sådana effekter på räntan som här görs gällande. Varken centralbanken eller finansdepartementet i Schweiz anser att räntan har påverkats av värdepappersskatten, så jag tror att era farhågor är starkt överdrivna. Ni har helt enkelt kopierat era farhågor från dem som är motståndare till den här skatten.

Helt kort skulle jag vilja vända mig till Britta Bjelle. Hon var inte med i riksdagen när vi befann oss i oppositionsställning – och inte jag heller. Men ett vet jag i alla fall: i de förslag som vårt parti ställde fanns det alltid full kostnadstäckning. Och det var ju ni som hade den politiska makten – varför bidrog inte ni till de besparingar och inkomster som var nödvändiga för att vi skulle slippa hamna i det läge som vi nu har hamnat i?

Jag vet inte om jag har berört harmoniseringen med EG. Enligt mitt förmenande överensstämmer förslaget mycket väl med regeringens proposition om harmonisering med EG. Som nämnts tidigare har bl. a. Västtyskland en sådan här skatt, och enligt en artikel i Dagens Nyheter är det bara två länder inom EG som inte har någon form av denna beskattning. Nog finns det väl anledning att tro att samtliga EG-länder så småningom inför en sådan här skatt. Med den ekonomiska politik som vi har fört i vårt land tycker jag att det i det här fallet är EG som borde harmonisera sig med Sverige, inte tvärtom.

Anf. 43 KNUT WACHTMEISTER (m): ...

Herr talman! När Bruno Poromaa säger att försämringen av levnadsstandarden, att Sverige halkat ned från första plats för 15 år sedan till 13:e plats nu, beror på sex borgerliga regeringsår, tror jag inte han kan vinna någon trovärdighet hos svenska folket för det. För hur var det? Britta Bjelle redogjorde för att ni i opposition hela tiden kom med överbud som, om de hade genomförts, hade lett till en väsentlig försämring för svenska folket. Jag kan också hänvisa Bruno Poromaa till hur skattetrycket har utvecklats under de borgerliga regeringsåren resp. hur det har utvecklats sedan ni övertog makten.

Sedan sade Bruno Poromaa att han var glad åt att jag påtalade orättvisor i

beskattningen och hänvisade till utredningar. Det har vi krävt i många år nu: slopa skatten på det arbetande kapitalet, så att inte det blir väsentligt sämre än det kapital som investeras i konst, smycken och annat.

Bruno Poromaa sade att det står 4-0 till socialdemokraterna när det gäller farhågor som vi hade gett uttryck för men som inte hade besannats. Skall vi använda fotbollsspråk, så lär det stå 4-0 i fråga om de remissinstanser som har gått emot skatten: riksgälden, riksbanken, bankinspektionen och riksskatteverket. Bruno Poromaa kan i alla fall inte påstå att det är politiska skäl som föranlett deras ställningstagande, eftersom alla de fyra organisationerna är socialdemokratiskt dominerade.

Sedan säger Bruno Poromaa också att regeringen visst tog hänsyn till den kritik som departementspromemorian föranledde. Ja, det var allt marginella förändringar, t. ex. att man halverade skatten för den interna fondkommissionshandeln. Men i gengäld utvidgade man den på ett mycket avsevärt sätt genom att också fondkommissionärernas internhandel på aktiemarknaden beskattas. Så någon större hänsyn till den kritiken tog man inte, Bruno Poromaa.

Låt mig slutligen säga, eftersom jag inte hann med det i min förra replik, att vi inte försämrar pensionärernas villkor om vi inte inför den här skatten; det vet Bruno Poromaa mycket väl.

Till allra sist har jag ännu inte fått svar på min fråga: Hur stor del av den svenska aktiehandeln skall flytta utomlands för att Bruno Poromaa och den socialdemokratiska majoriteten skall finna det motiverat att slopa omsättningsskatten på valutautlänningars handel med svenska värdepapper?

Anf. 44 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Jag vill också bara nämna att när det gäller den halvering av omsättningsskatten som skulle ha skett efter det att remissvaren hade kommit in och som alltså skulle vara en eftergift till dem, har skatteutskottet haft en hearing. Vid denna hearing framkom det att omsättningsskatten även efter den halvering som föreslås i propositionen får samma negativa effekter och konsekvenser som man sade i remissvaren. Det är alltså inte någon förbättring, om man nu vill ha en väl fungerande penning- och obligationsmarknad. På det har Bruno Poromaa inte svarat, och då får jag väl dra den slutsatsen att ni inte vill ha en väl fungerande penning- och obligationsmarknad – vilket ju är synd, eftersom två tredjedelar av det som omsätts där är statens papper. Egentligen mår staten väl av att ha den typen av verksamhet på penning- och obligationsmarknaden. Det kommer att bli mycket, mycket trögare när skatten genomförs. Vi är redan på väg dit, som framgår av det jag läste ur Dagens Industri.

Sedan återkom Bruno Poromaa till att det berodde på de borgerliga regeringarna att Sverige skulle ha halkat efter standardmässigt. Jag förstår faktiskt inte hur man kan jämföra två olika perioder, nämligen den borgerliga på sex år och den efterföljande socialdemokratiska på sex år. Under den borgerliga perioden fördubblades oljepriset, medan det under den socialdemokratiska perioden har halverats – men det kanske också är socialdemokratiens förtjänst?

Bruno Poromaa säger också att det onekligen är så att skatten skall drabba

aktörerna, om jag nu förstått det hela rätt, och att det inte är låntagarna som får betala. Det intressanta är att finansministern uppenbarligen inte hade samma uppfattning som Bruno Poromaa, för han var inte alls lika säker på att det bara var aktörerna som skulle drabbas. Han trodde att effekterna skulle sprida sig vidare också till låntagarna. Det framgick också av det som jag försökte säga att Sparbankernas bank hade redogjort för, nämligen att man skulle knuffa kostnaden vidare därför att det inte fanns något vinstutrymme för banken att bära den. Det framgick också av vad S-E-banken sade i Dagens Industri, som jag läste innantill ur, att skatten blir större än vinsten. Alltså kommer man inte att kunna handskas med den här typen av marknad – såvida inte folket eller aktörerna, staten, kommunerna och företagen, är beredda att betala.

Anf. 45 BRUNO POROMAA (s):

Herr talman! Knut Wachtmeister nämnde skattetrycket. Men han har väl flera gånger fått veta vad som är anledningen till vårt höga skattetryck. Anledningen är alltså att vi amorterar de lån som ni har tagit. Dessutom betalar vi räntor i det sammanhanget. Vi skulle således ha kunnat göra mycket för de här slantarna om vi inte hade haft de borgerliga åren.

Jag har redan redogjort för remissvaren, så dem tänker jag inte återgå till.

Sedan till aktiehandeln utomlands. En av förklaringarna till att omsättningen stigit i fråga om svenska aktier utomlands är ju att svenska företag förankrar sig på börsen utomlands. Svenska företag vill komma in på utlandsmarknaden för att bli kända där. Dessutom vill man att svenska aktier skall bli föremål för handel på börsen i andra länder.

Britta Bjelle frågade: Vill ni ha en fungerande marknad? Mitt svar är ett entydigt ja. Det är ju därför som vi har lagt fram det aktuella förslaget. Vi vill alltså ha en fungerande marknad. Vi menar att marknaden inte har fungerat på ett tillfredsställande sätt.

Sedan ytterligare något om den ekonomiska politik som har förevarit när det gäller budgetunderskotten och budgetpolitiken. Hur var det egentligen under de borgerliga åren? Ni tappade ju då helt greppet om budgetpolitiken. Folkpartiets partiledare, den dåvarande statssekreteraren i finansdepartementet, siade att budgetunderskottet under en borgerlig regering 1984 skulle uppgå till 120 miljarder kronor. Men hur blev det med underskottet under en socialdemokratisk regering? Jo, det blev väsentligt mindre. Det rörde sig om enbart hälften av de 120 miljarderna.

Det har bl. a. nämnts att oljekostnaderna ökade under de borgerliga åren. Men jag saknar uppgifter om vad det kostade statskassan att dra energifrågorna i långbank. Det skulle vara väldigt intressant med en analys på den punkten.

Anf. 46 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Bruno Poromaa talade i sitt första inlägg – om jag förstod honom rätt – om missbruket av optioner, terminer etc. på penning- och obligationsmarknaden. Men han glömde att nämna Folksam i sin uppräknings.

När det gäller frågan om en fungerande penning- och obligationsmarknad

vill jag framhålla att det vore en säregen utveckling om denna marknad blev bättre bara därför att en skatt införs. Alla remissinstanser har ju sagt att marknaden skulle bli ineffektiv och trög och att man förmodligen skulle komma att gå över till att förmedla affärer i stället för att tillhandahålla ett handelslager – vilket ju är utgångspunkten för vår i dag så effektiva och rörliga penningmarknad. Om man går över till att förmedla affärer, kommer systemet att präglas av en stor tröghet. Tyvärr lutar det åt att det blir så.

Så till jämförelsen med de borgerliga åren. Jag kan fortfarande inte förstå hur man kan göra en jämförelse rakt över, med tanke på hur situationen var under de borgerliga åren. Jag vidhåller vad jag tidigare har sagt, nämligen att det tidigare dubbelt så höga oljepriset skapade en ekonomisk kris. Däremot har den senare halveringen av oljepriset inneburit ett bidrag till statskassan. Därtill kommer de sjunkande dollarkurserna. Den socialdemokratiska regeringen har alltså faktiskt inte medverkat till denna utveckling, som har gjort att situationen helt har förändrats – en utveckling som varken Bengt Westerberg eller någon socialdemokrat kunnat förutse.

Anf. 47. KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten ytterligare, utan jag vill bara konstatera att jag inte har fått några svar på mina upprepade frågor om hur stor del av handeln med svenska aktier som måste flytta utomlands för att socialdemokraterna skall anse det så skadligt att man föreslår ett avskaffande av omsättningsskatten på valutautlåningars handel med svenska aktier.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om socialförsäkringsutskottets betänkande 28.)

Kammaren övergick till att debattera trafikutskottets betänkande 27 om vissa sjöfartspolitiska åtgärder.

Vissa sjöfartspolitiska åtgärder

Anf. 48. PER STENMARCK (m):

Herr talman! Sverige är för sin utrikeshandel helt beroende av en väl fungerande sjöfart. Av det skälet transporteras 95 % av allt gods till och från Sverige med någon form av fartyg. Dessutom svarar sjöfarten för nästan hälften av alla inrikes godstransporter.

Även med andra siffror kan man belysa svensk sjöfarts betydelse. Den svarar nämligen för en fjärdedel av alla exportinkomster och den bidrog med närmare 7 miljarder kronor i 1987 års bytesbalans.

Mot den bakgrunden ter det sig underligt att Sverige till stora delar saknar en genomtänkt sjöfartspolitik. Ingen kan svära sig fri från ansvaret för att så är fallet. Men förmodligen måste åtskilliga i kanslihuset ta på sig en större del av skulden till den brist på konstruktiva förslag som man visat upp under en följd av år. Det gäller inte minst den proposition som vi i dag har att behandla här i kammaren.

Många har i åtskilliga sammanhang vittnat både om sjöfartens stora betydelse för Sverige såsom en nation som är helt beroende av handel med omvärlden och om den snabba nedgången när det gäller handelsflottan under de senaste decennierna. Under bara en tioårsperiod har vi förlorat mycket av det som åtskilliga generationer har byggt upp. Denna framgångstid varade fram till mitten av 1970-talet. När den svenska handelsflottan var som störst uppgick den till ca 13 miljoner dödviktston. I dag är vi nere i knappt 2 miljoner. I mitten av 1970-talet hade vi världens elfte eller tolfte största handelsflotta, om man räknar efter innehav och tonnage under egen flagg. I dag ligger vi någonstans mellan fyrtionde och fyrtiofemte plats. Vi hade den gången 2,5 à 3 % av världshandelsflottan – 1987 var siffran nere i 0,3 %.

Parallellt med denna utveckling har de stora legendariska varven nästan helt försvunnit. Tidigare tillhörde vi eliten, men nu närmar vi oss alltmer gårdsgårdsserierna.

Det stora marina kunnandet, som var ett resultat av vår storhet som sjöfartsnation, finns nog till stor del fortfarande kvar. Därom vittnar inte minst det stora engagemanget i utlandsflaggat tonnage, vilket samtidigt har ökat snabbt. I slutet av 1987 beräknades det uppgå till 5 miljoner dödviktston – dvs. till mer än dubbelt så mycket som handelsflottan under svensk flagg.

Detta skall inte ses som någonting som enbart är negativt – tvärtom. Utlandsflaggat tonnage möjliggör ju till stor del att vi kan behålla svenskflaggade båtar. Till detta skall också läggas alla de inhyrda fartyg som går under utländsk flagg men som svenska rederier disponerar. Totalt disponerar svenska rederier ca 500 fartyg, som delvis är svenskkontrollerade. Totalt sett har de ett tonnage på 10–11 miljoner dödviktston.

Allt detta gör att det trots allt finns goda förutsättningar och att man har goda förhoppningar beträffande den svenska handelsflottan inför framtiden. Oavsett vilka satsningar som görs på järnvägar och vägar måste ändå merparten av det gods som i dag transporteras sjövägen också i framtiden transporteras på detta sätt. Då behöver vi en handelsflotta, om vi skall kunna utvecklas, om Sverige skall överleva som en nation präglad av välstånd och om vi skall klara beredskapen i orostider.

Det var mot denna bakgrund som trafikutskottet i slutet av förra året vidtog den ovanliga åtgärden att, som det heter, ta ett eget initiativ. Visserligen inskränker sig detta till att man begärde att regeringen skulle återkomma med förslag. Så har regeringen nu också gjort. Regeringen föreslår nämligen att ett särskilt bidrag skall införas för att redarnas bemanningskostnader på så vis skall kunna sänkas.

För budgetåret 1988/89 skall det utgå med 38 000 kr. per helårsanställd sjöman på svenskt handelsfartyg i fjärrfart. Statens kostnad för detta beräknas uppgå till 300 milj. kr. för det kommande budgetåret.

Dessutom kommer regeringen att i en särskild proposition föreslå befrielse från sjömansskatt för tjänstgöring på svenska handelsfartyg i fjärrfart.

I ett antal reservationer har vi från moderaterna tillsammans med företrädare för de andra borgerliga partierna redogjort för varför vi vänder oss emot huvuddragen i regeringens proposition.

Att göra en hel näring så helt beroende av årliga politiska beslut är, som vi ser det, ytterst olyckligt. Det rimmar dessutom illa med riksdagens klart

uttalade önskemål att få sig förelagt förslag om *långsiktiga* åtgärder.

Herr talman! Alltför länge har vi saknat ett sjöfartspolitiskt program för sjöfartsnationen Sverige. Några grundstenar i ett sådant program borde kunna vara följande:

1. Inför ett svenskt internationellt register i Sverige, där svenskägda fartyg kan operera på internationella kostnadsvillkor! Andra länder har infört liknande system. Sverige bör dra nytta av erfarenheterna därav från bl. a. Norge och Danmark.

2. Skapa möjligheter för lägre bemanningskostnader för svenskflaggat tonnage genom att slopa skatten för sjömän på inkomst ombord på svenska handelsfartyg i fjärrfart! Undersök möjligheterna att också möjliggöra en nedsättning av de ombordanställdas sociala avgifter på svenskflaggade handelsfartyg i fjärrfart i enlighet med internationaliseringsavtalet!

3. Underlätta rederiernas investeringar, dels genom att nuvarande regler för investeringsfonder ändras så att dessa kan användas även för begagnade fartyg, dels genom en generösare praxis när det gäller att utnyttja investeringsfonder för fartygsinvesteringar!

4. Ge oss en skattepolitik som stimulerar till investeringar i bl. a. fartyg!

5. Gör en översyn av 1973 års regler om begränsning av rätten att göra avdrag för underskott i partrederi!

Genomförandet av nödvändiga sjöfartspolitiska åtgärder innebär i och för sig en inkomstförsvagning för staten i den utsträckning åtgärderna oundvikligen kostar pengar. Men bortfallet av skatteintäkter kommer att uppvägas av fördelarna: att inom landet kunna bevara och utveckla en internationellt inriktad sjöfartsnäring.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 4, 5 och 9.

Anf. 49 HUGO BERGDAHL (fp):

Herr talman! Både här hemma i Sverige och internationellt har utvecklingen på näringslivets område varit god under de senaste åren. Det finns dock för Sveriges del *en* mycket markant avvikelse i negativ riktning, och den gäller sjöfartsnäringen. Sverige har som sjöfartsnation tappat mycket av tempo, tonnage, arbetstillfällen, konkurrensförmåga och inte minst sitt internationella anseende som en första rangens sjöfartsnation.

På tio år har den svenskflaggade handelsflottan minskat från över 13 miljoner ton dödvikt till under 2 miljoner ton. Vi har som sjöfartsnation halkat ner från elfte till fjortonde plats i världen. Den här utvecklingen har bl. a. medfört att det i dag inte finns ett enda stort tank- eller bulkfartyg under svensk flagg. Varför har det då gått så fel för den svenska sjöfartsnäringen? Det finns i stort sett ett enkelt men för politiker besvärande svar på den frågan: Vår handelsflotta har slagits ut till följd av alltför höga svenska bemanningskostnader. Vi har haft en socialdemokratisk regering under de två närmast gångna valperioderna, en socialdemokratisk regering som ofta slagit sig för bröstet och konstaterat hur mycket man utträttat – och att inte minst näringslivet har utvecklats väl. Och visst har vi på vissa områden av vårt näringsliv, med hjälp av bl. a. goda internationella konjunkturer, lyckats väl – ja, mycket väl. Men regeringen har på sjöfartspolitikens område varit helt

passiv och inte visat något som helst intresse för att lösa sjöfartens svåra kris.

Herr talman! Det är ingen överdrift att påstå att den svenska sjöfarten är en bransch i kris. Men med en annan sjöfartspolitik, en sjöfartspolitik som tar sig an problemen, kan krisen bli tillfällig. Från folkpartiets sida har vi försökt, i mångt och mycket tillsammans med moderaterna och centern, att få regering och riksdag att ta klara och snabba initiativ till en lösning av sjöfartsnärings problem. Socialdemokraterna har som regeringsparti visat stor brist på intresse och vilja till insatser för att rädda sjöfartsnärigen i Sverige.

Som ett resultat av motioner från folkpartiet och andra partier, liksom av initiativ – och det är inte det minst intressanta – från trafikutskottet, beslöt riksdagen den 17 december förra året att regeringen snarast skulle lägga fram förslag om sjöfartspolitiska åtgärder. Trafikutskottets initiativ var ett ovanligt inslag i det parlamentariska arbetet i vårt land.

När regeringen så i början av mars i år, på beställning av riksdagen, presenterade sitt förslag i en proposition om "vissa sjöfartspolitiska åtgärder", så blev den propositionen närmast en flop. Än en gång flydde den socialdemokratiska regeringen undan verkligheten och hamnade i ett fruktlöst subventionstänkande. För regeringen var lösningen enkel: Vi ger näringen ett bidrag på 38 000 kr. per helårsanställd sjöman som är sysselsatt på svenskt handelsfartyg i fjärrfart. Ett sådant bidrag skall till på köpet utgå endast ett år åt gången. Tala om långsiktiga lösningar när det gäller sjöfartspolitiken! En sådan osäker subventionslösning är det enda regeringen har kunnat prestera – ett otäckt och för sjöfartsnärigen hotande perspektiv! Vårt – folkpartiets – alternativ har vi format tillsammans med de andra icke-socialistiska partierna. Jag vill här kort redovisa de lösningar som vi från folkpartiets sida föreslår för att rädda den svenska sjöfartsnärigen från en krissituation:

1. Slopa skatten för sjömän för inkomst ombord på fartyg i fjärtrafik! Arbetsgivaren får då motsvarande lägre kostnader, medan de ombordanställda får samma nettolöner som tidigare.
2. De sociala avgifterna på de ombordanställdas löner nedsättes kraftigt. Den sociala tryggheten skall naturligtvis inte äventyras på något sätt. Facket och arbetsgivarna är redan överens om att lösa det hela med försäkringar i stället, så den situationen behöver inte vara något som helst problem.
3. Ändra reglerna för utnyttjande av investeringsfonderna så att dessa fonder kan utnyttjas för investeringar även i begagnade fartyg, inte som nu enbart i nybyggda fartyg.
4. Inrätta ett internationellt fartygsregister för att möjliggöra för redarna att operera vissa svenskägda fartyg på internationella kostnadsvillkor. Ett sådant internationellt register finns redan i Norge. En socialdemokratisk regering har infört det. Det är på gång i Danmark under ledning av en borgerlig regering och det finns redan i de flesta andra sjöfartsnationer.
5. Gör insatser för att förbättra situationen i de s. k. partsrederierna.

Herr talman! Vid första påseende kan det verka vara egalt att göra skillnad mellan skattebefrielse och en sänkning av avgifter å ena sidan och ett

statsbidrag å andra sidan. Men denna åtskillnad måste ses i förhållande till det faktum att vår sjömansskatt och våra sociala avgifter för sjöfolk är bland de högsta i hela världen. Inte minst bör vi lägga märke till att majoriteten av världens sjöfolk är befriad från skatter och avgifter. Mot denna bakgrund blir skillnaden stor. Det är ytterst viktigt att konstatera detta med hänsyn till att en svensk sjöfartspolitik måste godtas av andra sjöfartsnationer. Vår sjöfartsnäring kan inte leva i sin egen värld. Om den av regeringen i proposition nu föreslagna subventionspolitiken blir verklighet, kan vi inte utesluta kraftiga reaktioner eller, som en yttersta åtgärd, rena sanktioner från EG, som vi nu försöker närma oss på bred front inom andra ämnesområden som har att göra med näringspolitik. För oss i folkpartiet är det oförklarligt att regeringen på ett så utmanande sätt väljer en ren subventionspolitik, en politik som bär tecken på alla de korta perspektivens negativa följdverkningar.

Herr talman! Jag skall avslutningsvis helt kort redovisa innehållet i de reservationer som vi har lagt fram från folkpartirepresentanternas sida.

Reservation 1 handlar om sociala avgifter. Vi anser att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag om en sådan sänkning av de lagstadgade sociala avgifterna för ombordanställda i fjärrfart att rederiernas kostnader för dessa avgifter kraftigt reduceras. Förslaget bör föreläggas riksdagen i så god tid att nya regler kan träda i kraft redan den 1 januari 1989.

Reservation 2 gäller ett svenskt internationellt fartygsregister. Vi anser att regeringen skyndsamt bör låta utreda förutsättningarna för inrättandet av ett internationellt fartygsregister i Sverige. Vi pekar på Norge och Danmark som förebilder, vilka bör ge en god vägledning i det fortsatta arbetet för ett sådant register. Vi anser att regeringen bör förbereda förslag, som kan föreläggas 1988/89 års riksmöte.

Reservation 4 rör sjöfartspolitiska åtgärder i syfte att minska rederiernas kapitalkostnader. En förutsättning för att en svensk handelsflotta av rimlig omfattning skall kunna bibehållas är att investeringar i fartyg underlättas och stimuleras. Så gör man i andra sjöfartsnationer. Sådana åtgärder utgör också ett nödvändigt inslag i en långsiktig sjöfartspolitik. De allmänna investeringsfonderna får enligt gällande regler endast tas i anspråk för nya fartyg. Här vill vi ha en förändring.

Reservation 9 gäller en fråga som vi tidigare motionerat och reserverat oss för, nämligen upphävande av flagglagen. Vi förordar att regeringen förelägger riksdagen förslag om upphävande av flagglagen med verkan från den 1 januari 1989.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till samtliga de reservationer som undertecknats av folkpartirepresentanterna.

Anf. 50 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till reservationerna 2, 4 och 5.

Det är tyvärr alltför få människor som är intresserade av sjöfart. Ämnet förekommer inte ofta i tidningarna och för övrigt inte heller ofta i den politiska debatten. Näringslivet har under den senaste tioårsperioden förlorat drygt 12 000 anställda. Det är lika mycket som hälften av Volvos anställda på personbilssidan i Göteborg. Om detta hade skett, dvs. om Volvo hade

friställt halva sin personal på personbilssidan i Göteborg, hade det blivit stora rubriker. Men i den här frågan är debatten lika avslagen som kallt kaffe.

Vad som är värre är att till dem som är ointresserade av sjöfartsnäringen hör kommunikationsministern, finans- och industriministern och en stor del av den svenska industrin. Regeringen har i vår framlagt en trafikpolitisk proposition på 400 sidor. Sjöfarten klaras av på 14 av dessa. Det betyder att den transportgren som fraktar 95 % av exportgodset till andra länder får 3,5 % av kommunikationsministerns tankar. Detta kan inte helt förbättras genom särskilda propositioner om sjöfarten, eftersom sjöfart borde vara en integrerad del i svensk transportpolitik, inte någonting som man hänger på i efterhand.

Nu har vi alltså fått proposition nr 129, och i sitt betänkande nr 27 tar trafikutskottet ställning till förslaget. Majoriteten, dvs. socialdemokraterna, vpk och centern, säger ja till regeringens förslag om ett kontantstöd till anställda på båtar i fjärrtrafik. Naturligtvis finns det nackdelar med förslaget. Stödet blir beroende av årliga politiska beslut och av regeringens tillfälliga ekonomiska bedömanden. Det har därför inte den långsiktiga stabilitet man hade önskat sig.

I Sjöfartstidningens senaste nummer skriver redaktören bl. a.: "EG har redan infört lagstiftning, som kan leda till att vår regerings val att låta ett sjöfartsstöd utgå i form av kontantbidrag i stället för anpassning genom reducering av sociala avgifter och borttagande av sjömansskatt får överges om svenska fartyg fortsättningsvis skall anlöpa EG-hamnar."

Ja, det är möjligt. Ändå kan inte centern ta ansvar för att säga nej, när den hårt pressade kustsjöfarten får hjälp. Moderaterna och folkpartiet säger till den drunknande: Jag vill gärna hjälpa dig, men du får vänta tills det kan ske på mina speciella villkor. Får jag fråga Per Stenmarck och Hugo Bergdahl: Räkna ni kallt med att förslaget skall gå igenom utan er hjälp, för att ni sedan skall kunna tala om att ni ville ha ett bättre utformat stöd? Vill ni att förslaget skall falla här i kammaren i dag? Är ni beredda att åka ut till Tjörn, Skärhamn, Gryt och Roslagen och säga till människorna där att de inte får något stöd nu men att ni, när ni kommer i majoritet, skall utforma ett bättre förslag?

I Tegnér's vikingabalk står det:

När det stormar med makt, hissa seglen i topp: det är lustigt
på stormande hav;
låt det gå, låt det gå: den som stryker är feg, förrn du
stryker, gå hellre i kvav.

Är det inte precis så ni handlar i det här fallet: Förrn ni stryker, går ni hellre i kvav?

Vi i centern vill absolut rädda svensk kustsjöfart och rädda den nu. Sverige behöver så väl de 200 fartyg i kustsjöfart som finns kvar. Vi behöver så väl de ca 4 000 personer som jobbar inom närsjöfarten, och inte minst behövs i ofärdstider de skeppare som kan sina farvatten och sina leder inomskärs.

Den svenska närsjöfarten är helt nödvändig för vår beredskap och den arbetar i dag i svår konkurrens med fartyg från bl. a. Västtyskland, Holland, Danmark, Finland och bekvämlighetsflaggade fartyg. Å denna sjöfarts vägnar får jag tacka för det förslag som regeringen nu lagt fram och

förutsätter då att även en socialdemokratisk regering låter detta stöd fortsätta och att de utlovade skattelättnaderna kommer i år.

Vi kan dock inte slå oss till ro med detta vad gäller närsjöfarten. Av olika skäl kanske stödet behöver utformas annorlunda, ökas i värde, och kanske behöver regler göras om. Därför vill jag här i dag understryka vikten av att den regering som kommer att sitta efter årets val noga följer utvecklingen och tar tag i den om den går snett. Det är regeringens skyldighet att ingripa innan branschens folk drivs till förtvivlan, innan båtarna lämnar svensk flagg och faktiskt innan trafikutskottet behöver säga ifrån på skarpen.

Men det finns en bit till, och det är bristen på kapital. Närsjöfartens företagsstruktur domineras helt av partrederier samt några få medelstora rederier eller rederigrupper baserade på partrederier. Därför måste 1973 års regler om begränsning av rätten att göra avdrag för underskott i partrederi snarast bli föremål för en översyn. Att försämrade den möjligheten 1973 tog bara en dag. Varför skall det ta åratal att förbättra den igen, när det nu visar sig att den behövs och när värdet av underskottsavdrag har minskat så kraftigt att missbruk inte längre kan förekomma? Det är en fråga som jag vill ställa till Birger Rosqvist.

Så var det då den mera långväga sjöfarten. Från att ha varit en ledande sjöfartsnation med 2 % av världshandelsflottan 1975 har Sverige nu 0,5 % av densamma. Många svenska rederier har under senare år lagt ner eller kraftigt inskränkt sin verksamhet under svensk flagg.

Salénrederierna har försatts i konkurs, och samtliga rederiets fartyg för numera utländsk flagg.

Johnson Line AB har avvecklat väsentliga delar av sin linjetrafik.

Broströms Rederi AB är numera huvudsakligen en avskrivningspost för ASEA och äger endast ett mindre fartyg under svensk flagg.

Dalén & Fraternitas har sålt samtliga fartyg till utlandet och upphört som svenskt rederi.

Stena AB har för att bemöta protektionismen inom offshoreindustrin flaggat ut samtliga sina offshorefartyg.

Consafe AB har försatts i konkurs och rederiets bostads- och dykeriplattformar är under försäljning.

Rederi AB Transatlantic lägger ner sin Sydafrikatrafik och säljer PAD-Line.

Samtliga större tankfartyg har försvunnit från svensk flagg. De sista kylfartygen under svensk flagg såldes i början av 1987 till Singapore.

Problemet för den svenska sjöfartsnäringsen, liksom för de övriga västerländska sjöfartsnationerna, är att konkurrensen i förhållande till andra länder hårdnat väsentligt. Arbetskraftsexporten från Filippinerna, Sydkorea, Burma m. fl. stater har ökat kraftigt till framför allt den bekvämlighetsflaggade fartygsflottan. Det stora utbudet av sjömän från dessa länder har starkt bidragit till att bl. a. svenska fartyg hamnat i en hopplös konkurrenssituation. Ett svenskt fartyg har över 100 % högre besättningskostnader än ett fartyg under bekvämlighetsflagg. Denna kostnadsnackdel är alltför stor för att kunna uppvägas av högre produktivitet och effektivitet.

Det finns således förklaringar till att den svenska handelsflottan fortsätter att minska. De svenska redarna har i ökad utsträckning engagerat sig i

ägande och drift av fartyg under utländsk flagg. Den svenskägda utlandsflaggade flottan är tonnagemässigt uppskattningsvis dubbelt så stor som den svenskflaggade. Så redovisar t. ex. Argonaut en utlandsflaggad fartygsflotta som tonnagemässigt är större än samtliga svenskegistrerade fartyg tillsammans.

Behöver Sverige då något eget tonnage eller rättare uttryckt något tonnage under svensk flagg? Kommunikationsministern tycker tydligen inte det. Han skriver i trafikpolitiska propositionen: "Jag kan för egen del konstatera att en sådan lösning" – dvs. ett internationellt register – "kan sänka kostnaderna till en internationellt konkurrenskraftig nivå. För tank- och bulksjöfarten är en sådan kostnadsnivå närmast avgörande för lönsam verksamhet. Jag är emellertid inte beredd att förorda en internationell registerlösning för svenskt vidkommande." Punkt och slut.

Lika kortfattad är utskottsmajoriteten när den avstyrker förslaget om ett öppet register. Det märkvärdiga är, tycker jag, att varken kommunikationsministern eller socialdemokraterna i utskottet har något enda förslag om hur vi på något sätt skall få behålla resterna av vår oceangående sjöfart. Därför kommer jag tillbaka till frågan: Behöver vi den? Enligt vår uppfattning gör vi det, framför allt av tre skäl.

Svenska exportkostnader kommer att öka betydligt den dag vi inte längre har någon egen sjöfart att konkurrera med och den dag vi inte har någon internationell sjöfart som går till svensk hamn. Därför är det beklagligt att svensk industri verkar så ointresserad av sjöfartsnäringen.

En svensk handelsflotta av någorlunda storlek är av betydelse för att Göteborg skall kunna bevaras och utvecklas som centralhamn. Om och när all svensk oceangående last måste gå med tåg eller bil till och från Hamburg eller Rotterdam, då får vi ännu våldsammare miljö- och energiförstöring och belastning på våra vägar.

Om all svensk sjöfart försvinner får vi i stället ett negativt sjöfartsnetto på ca 3 miljarder kronor.

Sjöfarten har också fortfarande stor betydelse för sysselsättning och välfärd på många orter. Näringen sysselsätter 15 000 personer direkt därutöver lika många i kringbranscher.

Totalförsvaret kommer som en konsekvens av 1987 års försvarsbeslut om reducerad fredskrigslagring att i högre grad än tidigare vara beroende av en väl fungerande utrikeshandel.

Ett grundläggande motiv för att behålla en svensk handelsflotta är nödvändigheten av att Sverige har en egen transportkapacitet i en kris- eller krigssituation. Det är då tillgängligheten sätts på prov. Om och när stora delar av sjöfarten behövs för militära ändamål samtidigt som lager skall byggas upp för att klara en avspärrning, ställer nationerna krav på att få disponera de fartyg som bär deras flagg. Om få fartyg eller ett otillräckligt antal fartyg bär svensk flagg, innebär detta en katastrof i försörjningshänseende.

I ett läge där den svenska handelsflottan minskat kraftigt torde samhällets sårbarhet ha ökat väsentligt vad gäller sjötransporter. Att med en kraftigt decimerad handelsflotta planera för ett antagande om ökad import i ett avspärrningsläge är inte realistiskt.

I centerns partimotion tar vi upp sjöfartens roll ur totalförsvarsynpunkt. Nu undrar jag: Anser ni socialdemokrater att vi behöver en svenskflaggad oceangående handelsflotta? Om svaret är ja, hur vill ni då gå till väga? Det öppna register som Per Stenmarck och Hugo Bergdahl beskrivit vill ni inte ha.

I och för sig skulle jag kunna förstå att socialdemokraterna säger nej om de kom med något annat konstruktivt förslag. Svenska maskinbefälsförbundet har lagt fram ett förslag om ett offshoreregister med visst specifikt innehåll. Det verkar intressant. Jag skulle gärna, om det hade varit tekniskt möjligt, ha lagt till reservation 2 att regeringen också innefattar det förslaget i en skyndsam utredning.

Centern är öppen för alla positiva förslag för att Sverige skall behålla och få hem fartyg under svensk flagg.

Reglerna för investeringsfonder och tillämpningarna av dessa är sådana att varken rederier eller andra företag kan dra fördel av dessa för investeringar i fartyg. Detta gäller såväl nya som begagnade fartyg.

Vad gäller nya fartyg är tiden mellan investeringsbeslutet och fartygsleveransen ofta alltför lång för att rymmas inom den tidsram som normalt anslås för frisläppande av fondmedel. Dessutom är nybeställningar ofta specialfartyg med lång projekteringstid, och beställningstidpunkten kan inte anpassas till frisläppsperioden.

Det är emellertid inte alltid nödvändigt för ett rederi att beställa ett helt nytt fartyg. Genom bl. a. den internationella varvsindustrins överproduktion finns det ett stort utbud av mycket moderna andrahandsfartyg, som i många fall väl kan tillgodose svenska rederiers behov av nyanskaffning och modernisering. Investeringsfondsystemet medger emellertid inte investering i begagnade maskiner och inventarier.

En förutsättning för att en svensk handelsflotta av rimlig omfattning skall kunna bibehållas är att investeringar i fartyg underlättas och stimuleras. Sådana åtgärder utgör också ett nödvändigt inslag i en långsiktig sjöfartspolitik. Reglerna om användning av investeringsfonder bör därför göras om så att de lättare kan användas för nya fartyg och så att de får användas för begagnade.

När andra partier har andra ståndpunkter än vi har förstår man ju ändå oftast varför de har de åsikterna, men det gäller inte beträffande socialdemokraternas inställning till möjligheterna att använda investeringsfonderna i sjöfartssammanhang. Jag begriper inte varför man säger nej. En sådan möjlighet skulle stimulera en näring som för närvarande knappast flyter, den skulle knyta svensk industrinäring närmare sina transportmedel och leda fram till nya transportmöjligheter i specialtillverkade fartyg.

Min förhoppning är att kommunikationsministern skall lyssna till alla som vill bevara svenska fartyg under svensk flagg och inse hur viktigt detta är för handeln, för vårt lands geografiska belägenhet som en halvö uppe i norr vilken har 0,2 % av världens befolkning men 2 % av världshandeln, för vår sårbarhet och för vårt försvar, för vår försörjningsbalans och för våra transportkostnader.

Det är min förhoppning att regeringen nu snabbt handlar så, att många av våra utlandsflaggade fartyg gör som vikingen vill göra i Vikingabalk:

”Där är flagga på mast och den visar åt norr, och i norr är
den älskade jord:
jag vill följa de himmelska vindarnas gång, jag vill styra
tillbaka mot Nord.”

Eller är det så, Birger Rosqvist, att även i ert fall principerna får råda över
förnuftet, att också för er gäller ”förrn du stryker, gå hellre i kvav”?

Anf. 51 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Om de borgerliga partierna vinner valet i september kommer
de att inrätta ett internationellt fartygsregister i Sverige. De mest profithung-
riga redarna har beställt registret. I Norge infördes samma typ av fiffelflagg
för ett år sedan. Det är de mest profithungriga redarna som står för
beställningen: I det ordvrängeri som trängt sig in i politiken kallas förslaget
också för ”kvalitetsregister”. Låt mig beskriva vad denna ”kvalitet” är värd
på ren svenska.

Ett internationellt register skulle för Sveriges del innebära att den svenska
arbetsrätten upphörde att gälla ombord på de fartyg som tillhör registret.
Rättsuppfattningen skulle alltså ändras drastiskt. Medbestämmandelagen,
förtroendemannalagen, lag om rättegång i arbetstvister liksom lag om skydd
mot vräkning i arbetskonflikter upphör att gälla. Detsamma gäller lag om
anställningsskydd, sjöarbetstidslagen och semesterlagen, lag om svenskun-
dervisning för invandrare samt studieledighetslagen. Inte heller föräldrale-
dighetslagen skulle gälla. Listan kan göras längre. Men, herr talman, jag kan
nöja mig med att i likhet med sjöfolket konstatera att registret, om det
infördes, skulle innebära en tillbakagång på kanske 100 år ur facklig och
mänsklig synpunkt. Det som aldrig skulle få gälla på andra arbetsplatser
tvingas igenom på fartyg i registret.

Hotet betyder att det för de ombordanställda medlemmarna i Svenska
sjöfolksförbundet skall stiftas en speciallag som tar ifrån dem strejk-,
handlings- och avtalsrätt på svenska fartyg i det internationella registret.
Denna bakvända ”kvalitets”-förändring vore naturligtvis en ypperlig inkörs-
port för arbetsköparna i övrigt i Sverige. Detta är därför en fråga för hela den
svenska arbetarklassen – ja, för alla medborgare över huvud taget i vårt land.
Det är å andra sidan bra att de borgerliga partierna inte döljer alla sina kort
före valet. Detta är en fråga där de tycks vara helt överens, – och nu vet
väljarna vad de har att vänta.

Socialdemokraterna och vpk har nu chansen att bilda majoritet för att
kategoriskt och bestämt avvisa planerna på ett register.

Det som oroar mig och mitt parti är att socialdemokraterna ändå är så pass
undfallande. Den betänkandetext som jag har reserverat mig mot är alltför
undfallande i fråga om redarkapitalets och borgarnas förslag. Det heter att
utskottet inte är ”berett att förorda en internationell registerlösning”.

Jag känner igen passusen från andra sammanhang. Den brukar betyda att
regeringen så småningom luckrar upp sina politiska ståndpunkter. Så har det
varit på område efter område i trafikpolitiken, där moderaterna så småning-
om fått regeringen på fall. För säkerhets skull vill jag fråga regeringens
språkrör i sjöfartsfrågor: – Kan Birger Rosqvist lova att regeringen inte
backar för redarnas och de borgerligas propaganda? Det vore bra att få ett

rejält besked före valet – inte minst sjöfolket har rätt att få ett svar.

Liksom i så många andra frågor berör detta också Sveriges anpassning till EG. Med regeringens anpassningsambitioner kan vi så småningom hamna i ett gemensamt EG-register. Vpk har under åren konsekvent försökt stoppa fiffelflaggen. Vi vet att vi har ett starkt stöd för detta. Den måste avvecklas – det skulle också öka möjligheterna att utan hyckleri föra kamp på det internationella planet mot alla typer av fiffelflagg, eller hur? Undfallenhet och låt-gå-politik gynnar enbart de rika och mäktiga. Ett offensivt agerande däremot skulle visa att Sverige vägrar att acceptera utsugarmetoder var de än förekommer.

Jag ber att få yrka bifall till vpk-reservationerna nr 3 och 8, där just de frågor som jag har berört tas upp.

Vpk har länge efterlyst en långsiktig strategi för svensk sjöfart. Med bästa vilja i världen kan inte regeringens förslag kallas särskilt långsiktigt. Tvärtom är det skandalöst att Hultström och regeringen i övrigt släppt fram en proposition om 90-talets trafikpolitik, utan att behandla den svenska sjöfarten mera ingående än vad som har skett. Decennier av låt-gå-anda skulle nu ha kunnat vändas i sin motsats, men ännu syns ingen rejäl vilja till förändring från regeringens sida. Ändå måste man säga att något steg i rätt riktning har tagits, men, herr talman, det handlar faktiskt om att regeringen har pressats till de ställningstaganden som den nu har gjort, från sjöfolkets sida, från SIF och från politiska partier.

Visst behövs det akuta insatser, men inte ens dessa hade sett dagens ljus utan att sjöfolket hade satt den press som jag har nämnt, på riksdag och regering under 1987. Det senaste årets vacklan och metoden att bolla sjöfartspolitiken till ömsom kommunikationsdepartementet, ömsom finansdepartementet har förvärrat situationen för sjöfolket och näringen. Särskilt har olika ministrars motsägelsefulla uppfattningar om ett särskilt register varit beklämmande.

Ur beredskapssynpunkt är läget på sjöfartsområdet mycket allvarligt för Sveriges del. Vpk anser att redarnas kortsiktiga intressen i längden är oförenliga med de mål som riksdagen av och till har fastställt. Nationell suveränitet, tryggad miljö och samhällsekonomiska aspekter måste utgöra grundplåten i ett långsiktigt program för att rädda och bedriva svenskflaggad sjöfart. Vi upprepar kravet att en framtida tryggad försörjningsberedskap också måste utgå ifrån ett samhälleligt ägande av fartygen och ett ökat inflytande för de anställda. Vi menar att ett första steg skall omfatta tonnage i kust- och inrikessjöfart. Det skulle ge bra förutsättningar att också minska den skogsödande landsvägstrafiken. Vi har begärt ett förslag från regeringen om detta.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna nr 6 och 7.

Det är alltså nödvändigt med en helhetssyn på trafikpolitiken. Åtgärder inom ett transportslag – eller brist på åtgärder – får konsekvenser inom andra. Fortsatta satsningar på tunga och miljöförstörande landsvägstransporter rubbar underlag och förutsättningar för såväl sjöfarten som järnvägen, dvs. just de mest energisnåla och miljövänliga transportsätten. Sjöfarten till och från Sverige kommer att skadas allvarligt om och när en Öresundsbro byggs. Ytterligare frakter skulle föras över till långträdare, med påskyndad

skogsdöd och försurning som följd. Vpk har konsekvent agerat för att stoppa såväl Öresundsbron som övriga delar av ScanLink-projektet. Sjöfolket och miljörelsen vet att de har stöd av vpk även i dessa frågor.

Regeringens steg-för-steg-filosofi applåderas som bekant av ScanLink-konsortiets folk, inte minst av herr Nicolin, som genom en bandupptagning fick komma till tals här i kammaren i en tidigare debatt. Den ekonomiska eliten känner sig så säker på att den får som den vill att den blivit styv i korken. Vi som vill att miljöhänsyn skall styra transportpolitiken kan bara dra en slutsats: det gäller att arbeta för en ännu starkare opinion mot linken och bron. Alla partier utom mitt eget, vpk, har sett till att Öresundsbrofrågan plockats bort från riksdagens dagordning före valet. Det kallar jag politisk feghet, herr talman.

Sjöfolksförbundets ordförande Anders Lindström har i en ledare i tidningen Sjömannen kommenterat sin och sitt förbunds syn på propositionen. I ledaren säger han att förbundet väntar sig mer av regeringen och riksdagsmajoriteten. Han säger vidare:

”Vi noterar att kommunikationsminister Sven Hulterström i den sjöfartspolitiska propositionen avfärdar det sk internationella fartygsregister som Redareföreningen med stöd av moderaterna kräver. Detta är bra men vi menar bestämt att vi förväntar oss mer av en socialdemokratisk regering. Målsättningen måste vara att genom aktivt arbete i alla berörda internationella fora få till stånd ett avskaffande av alla former av flaggfiffel och bekvämlighetssjöfart.

Upp till kamp Sven Hulterström – mot redarkapitalets exploatering av världens sjöfolk i u-länder och i vårt eget land.”

Jag skall avsluta mitt inlägg – något nedkortat, vilket jag hoppas uppskattas – med att använda Anders Lindströms ord om de borgerliga partierna och deras syn på sjöfartspolitiken. Han säger: ”Men kan verkligen centern och folkpartiet tänka sig att medverka till att inskränka grundlagskyddade fackliga rättigheter?” Det skulle kanske betyda att vi tog 100 steg tillbaka.

Anf. 52 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Till Viola Claesson vill jag säga att centern konsekvent under alla år har sagt nej till en Öresundsbro. Visserligen har vi gått med på att motionerna i frågan bordläggs till i höst, men med ledning av vår partimotion som återkommit år efter år och även detta år bör alla människor veta var vi står i frågan. Ur sårbarhetssynpunkt är det förödande att bygga en bro över Öresund och därmed också strandsätta en mängd färjor, som i dag fyller ett mycket stort behov.

Jag håller med Viola Claesson om en sak, nämligen hur oerhört viktigt det är att Sverige för en sjöfartspolitik som integreras i landets övriga transportpolitik.

Anf. 53 BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Jag vänder mig först till Per Stenmarck. Han började sitt anförande med att säga att vårt land aldrig har haft någon sjöfartspolitik.

I utskottet har vi behandlat en moderat motion i vilken det bl. a. står:

"Sverige har aldrig haft någon genomtänkt sjöfartspolitik." I trafikutskottets betänkande 27, som vi nu behandlar, står det så här:

"Enligt riksdagens sjöfartspolitiska beslut år 1980 --- bör den statliga sjöfartspolitiken ges en sådan inriktning att förutsättningar skapas för att utföra Sveriges utrikeshandel på ett tillfredsställande sätt till lägsta möjliga samhällsekonomiska kostnader. Vidare skall förutsättningar skapas för att trygga landets transportförsörjning i politiska och ekonomiska krissituationer. Sjöfartens möjligheter att som konkurrenskraftig exportnäring stärka Sveriges betalningsbalans skall tas till vara."

Vi i utskottsmajoriteten säger att grundprinciperna enligt 1980 års beslut ligger fast. Den som skrev den sjöfartspolitiska propositionen och lade fram det sjöfartspolitiska programmet, som vi håller fast vid, heter Ulf Adelsohn, sedermera moderaternas partiledare. Menar Per Stenmarck att innehållet i dessa alster inte var genomtänkt, eller menar han att det aldrig har förts någon sjöfartspolitik i Sverige? Jag tycker att Per Stenmarck kan fundera över dessa frågor under mitt anförande.

Herr talman! Sjöfartsmarknaden kännetecknades under några år efter andra världskriget av en s. k. boom. Men båtarna blev större och större, maskinstyrkan ökades och farten, oavsett väderförhållanden, kunde hållas hög. Lastnings- och lossningsanordningar konstruerades för att hamntiderna skulle bli allt kortare och varven, som blev allt fler, spottade fram ännu större och mer rationella fartyg i en allt snabbare takt. Nya nationer och flaggor kom in i sjöfartsbranschen, många gånger på för redaren - kanske också staten i fråga - betydligt förmånligare villkor än de villkor som gällde för traditionella sjöfartsnationer. Konkurrensen om frakter och seglingsintäkter blev stenhård.

Kvantiteten sjötransporterat gods steg i en betydligt långsammare takt än vad optimistiska prognoser hade visat. Oljekonsumtionen i världen sjönk kraftigt samtidigt som priserna steg. Olja för konsumtion i Europa hämtades i stor utsträckning i Nordsjön i stället för i arabländerna. Kvarts- och halvmiljontonnare fick gå direkt från varven till uppläggningsplatser.

Sjöfarten rör sig upp på vågtoppar och ned i vågdalar. Så är det inte bara med båtarna i oceanernas salta vatten utan också i världsekonomin med dess konjunkturtoppar och vågdalar.

Den sistnämnda sortens vågdal har nu varit lång för sjöfarten. Alla s. k. traditionella sjöfartsländer har känt av den, de allra flesta dessutom mycket kraftigt. Bland dem finns också Sverige.

År 1975 bestod den svenska handelsflottan fortfarande av mer än 600 enheter, 13 miljoner dödviktston och 24 000 ombordanställda. För ett år sedan var vi nere i drygt 400 fartyg om 2 miljoner dödviktston och ca 12 000 ombordanställda. Av det kvarvarande svenskflaggade tonnage är det större relativt nytt och modernt, medan det mindre är omodernt och har en ganska hög genomsnittsålder.

Sverige tillhör alltså de länder som fått se sin egenflaggade flotta minska kraftigt.

Någonting annat har emellertid också inträffat. Det finns numera en svenskägd handelsflotta som är utlandsflaggad, och den är inte obetydlig. 110 fartyg på ca 4.5 miljoner dödviktston rörde det sig om för ett halvår sedan.

Ett 35-tal av dessa drivs med svensk besättning, ca 1 300 personer, under det s. k. internationaliseringsavtalet.

Vad kommer då att hända framöver? Skall vi i Sverige vidta åtgärder för att ha kvar åtminstone den kapacitet som nu finns under svensk flagg? Det är en flotta som efter dagens förhållanden och sett ur internationell konkurrenssynpunkt kan betecknas som "rimlig" till sin omfattning. Eller skall vi bara låta marknadskräfterna bestämma, så långt de nu kan, över envisa bohusläningar, smålänningar och andra som vuxit upp med båtar och frakter?

Svaren ges i trafikutskottets betänkande 27. Riksdagen föreslås fatta ett beslut som gäller just svensk sjöfart under svensk flagg och med svensk besättning. Vad innebär ett sådant beslut? Moderaterna, folkpartiet och centern kritiserar förslaget på väsentliga punkter. Det är felaktigt utformat, det får ingen effekt, och det kommer för sent; säger de. Låt mig citera en person från branschen som, när förslaget hade lagts fram på riksdagens bord, sade så här:

"Hade inget beslut kommit nu hade det varit slut med den svenska närsjöfarten. Det här var det bästa som kunde hända oss. Vi är tacksamma för den förståelse som visats oss till slut. Och på Tjörn här vi lärt oss att tacka när det är befogat." Så säger Folke Patriksson, Nordsjöfrakt m. m., med 13 fartyg och 300 anställda bakom sig, i tidningen Bohusläningen, när han fick veta vad förslaget innehöll.

Från trafikutskottet och riksdagen gjorde vi i december en framställning till regeringen om behovet av sjöfartspolitiska åtgärder. Vi framhöll att vi såg med oro på den svenska handelsflottans snabba minskning under senare år och att det krävdes snabba åtgärder för att vända utvecklingen. Situationen kunde rent av leda till att så väsentlig del av näringen försvann att strukturen runt omkring den såsom skolor, utbildning och allmänt sjöfartskunnande försvann och därmed också möjligheter till transportförsörjning i krissituationer.

Vi pekade på beredskapsaspekten. Landets transportförsörjning är beroende av svensk handelsflotta i en krissituation.

Vi betonade sjöfartsnäringens bidrag till att stärka Sveriges bytesbalans. Sjöfartsnettot uppgår till ca 7 miljarder kronor, och sysselsättningsaspekten berör inte bara de ombordanställda utan också annan sjöfartsanknuten verksamhet än själva fartygsdriften.

Kort sagt: På förslag av trafikutskottet uttalade riksdagen att kostnader för erforderliga åtgärder uppvägs av fördelarna att inom landet kunna bevara en internationellt inriktad sjöfartsnäring av rimlig omfattning.

Den viktigaste förklaringen till den svenska handelsflottans negativa utveckling är svårigheterna att under nuvarande förutsättningar driva en svensk rederinäring med svensk besättning. Bemanningenkostnaderna blir för höga, om vi jämför med den utveckling som äger rum inom den internationella sjöfarten, kännetecknad av ett ökat utbud fartyg under bekvämlighets- eller lågkostnadsflagg. De höga bemanningenkostnaderna får då en avgörande betydelse för den svenska handelsflottans konkurrenskraft.

Därmed inte sagt att svenskt sjöfolk är en höglönegrupp i jämförelse med andra kategorier löntagare i Sverige. Snarare är det tvärtom.

Med anledning av bl. a. förslag från såväl redare som de fackliga

organisationerna om sjöfartspolitiska åtgärder, kommer nu statliga åtgärder att inriktas på att sänka de internationellt sett dyrare svenska bemanningskostnaderna. Skillnaderna mellan kapitalkostnader för fartyg under olika flagg är däremot inte lika omfattande.

För belysning av skillnaderna i bemanningskostnader för fartyg under svensk och utländsk flagg kan jag återge vissa uppgifter från Redareföreningen. Enligt dessa uppgifter kostar ett tankfartyg på 50 000 – 100 000 ton dödvikt med 21 mans besättning ca 10,4 milj. kr. per år under svensk flagg och 3,1 milj. kr. under norsk internationell flagg med indisk eller filippinsk besättning. Med norskt befäl och i övrigt indisk eller filippinsk besättning uppgår kostnaden till ca 5,6 milj. kr. Om samma fartyg seglar med svensk besättning under internationaliseringsavtal, är årskostnaden ca 7,1 milj. kr. Jämförelser mellan ett linjefartyg med svensk flagg och norsk internationell flagg visar således på en kostnadsdifferens på nära 5 milj. kr.

Jag är medveten om att de här beloppen är uträknade när dollarn stod i ungefär 7 kr. Det gör den inte nu längre, så riktigt korrekta är inte uppgifterna, men proportionerna torde stämma även i dag.

Den internationella kostnadsnivån i fråga om bemanning inom tank- och bulksjöfarten är så låg att det skulle kräva närmast orimliga stödåtgärder att driva denna sjöfart med svensk bemanning. Inom andra delar av sjöfarten, t. ex. närsjöfarten och linjesjöfarten, har kostnadshandikappet däremot inte ansetts vara omöjligt att överbrygga. För färjesjöfarten kan situationen för närvarande beskrivas som gynnsam, även om denna trafik drivs i hård, framför allt nordisk, konkurrens.

Genom det s. k. internationaliseringsavtalet, som funnits några år, har parterna på sjöarbetsmarknaden kunnat reducera bemanningskostnaderna med upp till 40 %. Detta har kunnat ske genom en kombination av rationaliseringsåtgärder och att sjöinkomsten har befriats från skatt samt att kostnader för det sociala skyddet reducerats med cirka hälften.

En förutsättning för internationaliseringsavtal är emellertid att det endast omfattar svenskar som är anställda av svensk arbetsgivare på utländska fartyg. Med denna avgränsning faller t. ex. den mest omfattande delen av svensk sjöfart, närsjöfarten, utanför internationaliseringsavtalets tillämpningsområde.

Det förhållandet att svenska redare valt att driva ett ökande antal fartyg med internationaliseringsavtal visar att den kostnadsnivå som därmed uppnås anses konkurrenskraftig av näringen. I fråga om den lämpliga nivån för kostnadsavlastning får därför de kostnadsminskningar som kan uppnås under internationaliseringsavtalet bli normerande. Färjesjöfarten, som jag redan påpekat har relativt gynnsamma marknadsförutsättningar, saknas det anledning att innefatta i sjöfartspolitiska åtgärder i detta sammanhang.

Åtgärder för att minska bemanningskostnaderna kommer att gälla svenska handelsfartyg i fjärrfart enligt definitionen i sjömansskattelagen, dvs. fartyg i utrikesfart.

De förutsättningar som gäller för internationaliseringsavtalet kan inte överföras till arbete ombord på svenskflaggat fartyg. Det anses medföra svåradministrerade konsekvenser, men det finns också principiella skäl mot att undanta en viss yrkesgrupp, personer bosatta i Sverige och anställda av

svenska arbetsgivare på så att säga svensk mark, dvs. svenskflaggade fartyg, från lagstiftning som reglerar bl. a. det sociala skyddet. Annars hade man kunnat göra som sker i det utlandsflaggade svenskägda fartyget, dvs. slopa redarens avgift för den anställdes sociala skydd och lösa frågan avtalsvägen.

Nu löser vi frågan på det sättet att redaren kompenseras genom att erlagd avgift återbetalas eller, om man vill kalla det så, genom ett bidrag från staten. Det gäller – eftersom man går på ett medeltal – 38 000 kr. per anställd och år. Därmed minskas lönekostnaden för varje anställd med detta belopp.

Det sociala skyddet kvarstår ograverat. Det är en viktig konsekvens av den lösning med återbetalning av sociala avgifter som socialdemokraterna i utskottet ställt sig bakom. Det har från utskottsmajoritetens sida inte varit tal om att på något sätt nagga på sjöfolkets nuvarande sociala förmåner. Vad det gäller är att redaren avlastas ca 50 % av kostnaden för de sociala avgifterna.

Märk väl, att detta gäller redan fr. o. m. innevarande kalenderår, och pengarna kommer att återbetalas retroaktivt i början av 1989. Det förslag som kommer från moderaterna och folkpartiet skulle träda i kraft ett år senare.

Socialdemokraterna, som står bakom utskottsförslaget, har i utskottet betonat långsiktigheten i dessa åtgärder och att det inte bara är tillfälligt. Vi anser också att detta i sak liknar de åtgärder som gjorts i vissa andra länder och därför inte kan ses som en särskild svensk protektionistisk åtgärd.

Tyvär är inte samtliga partier i utskottet med på den här lösningen, men den har en bred och säker majoritet. Från borgerligt håll har sagts att åtgärden skulle vara protektionistisk, innebära en omotiverad subvention till svensk sjöfart, osv. Det vore ytterst allvarligt om den argumentationen skulle tas på allvar utanför landets gränser, för då har ni gjort svensk sjöfart den största skada. Då kan ni snabbt nog få den svenska handelsflottan borrhärd i sank. Det vinner ni inga poäng på. Tänk er för, vill jag säga!

Fortsättningsvis kommer det flera förslag. Skatten kommer också att slopas för sjöfolk i fjärrfart på så sätt att nettolönen blir densamma som i tidigare system, och det betyder att lönekostnaderna för redaren minskar med vad skatten skulle ha varit. Den tekniska lösningen är inte helt klar ännu, men den kommer att vara det före årets slut. Det innebär att den kostnadsminskning som den här åtgärden medför kommer att gälla från årsskiftet 1988/89.

Trafikutskottet har slagit fast detta med följande ord: "För egen del vill trafikutskottet framhålla att en befrielse från sjömansskatt i enlighet med det förslag som aviseras i den sjöfartspolitiska propositionen är av stor betydelse för att stärka den svenska handelsflottans internationella konkurrenskraft. Skattebefrielsen framstår därför som ett oundgängligt komplement till det regeringsförslag som riksdagen nu har att ta ställning till, om det av riksdagen tidigare angivna målet att bibehålla en svenskflaggad handelsflotta av rimlig omfattning skall kunna uppnås. Utskottet förutsätter att de överväganden av teknisk natur som enligt propositionen är nödvändiga hinner avslutas i sådan tid att riksdagen kan besluta om att skattebefrielsen skall gälla fr. o. m. inkomståret 1989."

Jag tycker att vi nitar fast detta så hårt det bara går.

Sveriges redareförening och de borgerliga partierna föreslår inrättandet av

ett svenskt internationellt fartygsregister med möjligheter att tillämpa s. k. lokala avtal, som en lämplig sjöfartspolitisk åtgärd. Lokala avtal innebär att utländska besättningar kan anställas på fartyg på grundval av kollektivavtal som tecknas med de fackliga organisationerna i sjöfolkets hemländer. Tänk er – avtal från Pakistan, Filippinerna osv.! Någon enighet bland sjöarbetsmarknadens parter finns inte för förslaget. En sådan lösning kunde självfallet sänka redarnas kostnader till en låg och konkurrenskraftig nivå, en sådan bekväm nivå för redaren att det blev möjligt att bedriva en lönsam tank- och bulksjöfart, dvs. sjöfart med det stora tonnaget i vidsträckt oceanfart.

En sådan här lösning avvisas såväl i propositionen som av utskottsmajoriteten. Socialdemokraterna är helt emot sådana här åtgärder. De innebär inte någon lösning i fråga om att bevara vad jag kallar en svensk handelsflotta. I praktiken innebär en sådan här lösning att det ganska snart finns bara en eller ett par svenskar i chefsställning ombord och en svensk flagga i aktern, medan övrig bemanning kommer från Fjärran Östern, Polen eller någon annanstans. Svenskt sjöfolk i befälsställning men också och främst i manskapsställning får se sina jobb blåsa all världens väg. Förslaget skulle också innebära att man på svenska fartyg under svensk flagg underlåter att tillämpa svenska lagregler på väsentliga områden – inte minst det arbetsrättsliga – i en utsträckning som är oförenlig med svensk rättsuppfattning.

Andra väsentliga motiv för att behålla en svensk handelsflotta skulle också försvinna. Hur får man nytta av sådana fartyg i ett krisläge? En besättning hemmahörande i något i konflikt indraget land kan rimligtvis inte engageras då för ett neutralt Sverige. Eller skall svenskt sjöfolk som gått arbetslösa på grund av det internationella registrets regler plötsligt i ofredstid hoppa in och då vara efterfrågade för att utsätta sig för risker i samband med krigshandlingar? Vi socialdemokrater har tänkt och säger nej till den formen av lösning.

Jag säger detta eftersom ni alla tre – moderaterna, folkpartiet och centern – så starkt talar för behovet av en svensk handelsflotta i kris- eller krigssituation och i avspärrningsläge. Jag tycker att ni genom detta ytterligare förstärker ett cyniskt tänkande gentemot vårt svenska sjöfolk: I goda tider: iväg med dem. Men när det bränner till, då skall svenskt sjöfolk få komma tillbaka och riskera liv och lem. Hur har centerns talesman tänkt? Jag hoppas att man inte har tänkt alls.

Slutligen: För ett 35-tal svenskägda fartyg av det slag som tänkts bli aktuella för ett internationellt register – i varje fall till en början – kan det ändå kanske finnas andra modeller till lösningar, om nu inte detta med återbetalning av sociala avgifter och slopad skatt skulle vara tillräckligt. Jag tänker på ett förslag som har remissbehandlats om s. k. bare boat charter. I en framtid kanske en lösning den vägen kan ges, om viljan och smidigheten kan förenas.

Herr talman! Det finns förutsättningar att åter stärka vår svenska sjöfart. Ett genomförande av vad utskottet nu föreslår, kombinerat med det aviserade skatteförslaget, är en bra början.

Därmed yrkar jag bifall till trafikutskottets hemställan.

Anf. 54 PER STENMARCK (m):

Herr talman! Birger Rosqvist började med att läsa ur en proposition från 1980 och tillade skadeglatt att det var en moderat kommunikationsminister som hade skrivit under propositionen. Det är riktigt att det den gången lades fram en proposition, där målsättningen var att skapa en långsiktig svensk sjöfartspolitik. Vi insåg nämligen redan då att vi behövde det. Att vi sedan inte hade några större möjligheter att långsiktigt fullfölja förslaget har med andra saker att göra.

Vad vi i dag kan konstatera är att denna inriktning aldrig någonsin har följts upp av socialdemokraterna. Nu är det faktiskt ni som har suttit i regeringsställning i sex års tid och egentligen inte gjort någonting för att komma till rätta med de här problemen.

Vad som också aviserades i propositionen från 1980 var åtgärder på skatteområdet. Det har heller aldrig följts upp av socialdemokraterna, även om det nu är ganska intressant att konstatera att även socialdemokraterna uppenbarligen börjar inse att skatteproblematiken är ett av de främsta skälen till att vi i dag har den situation, på sjöfartens område som vi upplever.

Det är positivt att Birger Rosqvist och socialdemokraterna uppenbarligen, långt om länge, har insett att bemanningskostnaderna är så höga att det är svårt att konkurrera. Dess värre gör ni inte speciellt mycket åt det.

Birger Rosqvist säger att om man genomför moderaternas och folkpartiets gemensamma förslag, träder det i kraft ett år senare än det som socialdemokraterna genomför nu, och han försöker att göra ett nummer av detta. Visst är det på detta sätt, men hade socialdemokraterna varit vakna och agerat i tid när vi föreslog detta i höstas, då hade förslaget varit genomfört, och då hade vi kunnat arbeta med detta redan nu. Men då satt ni uppenbarligen och sov i godan ro.

Ytterligare några ord beträffande ett svenskt internationellt register: Det är faktiskt inte första gången som svenska företag önskar bli verksamma utomlands. Om vi inför ett svenskt internationellt register – vilket det är tal om – är det vi som kan bestämma spelreglerna för registret. Som jag ser det finns det nog få näringsgrenar som är så extremt beroende av internationella förhållanden som just sjöfarten. Dessa internationella förhållanden präglas av långtgående protektionism. Diverse nationella stödåtgärder och de villkor som s. k. bekvämlighetsflagg kan erbjuda är förhållanden som vi i Sverige i längden inte kan avskärma oss ifrån, om inte svensk handelsflotta skall få ännu större problem än vad den har i dag i fråga om att utvecklas och kanske över huvud taget överleva.

Just därför är det i hög grad motiverat med särskilda åtgärder för att ge svensk handelssjöfart internationellt konkurrensmässiga arbetsvillkor. Men samtidigt med detta vet vi från andra områden att ytterligare bidrag inte är någon långsiktig lösning på problemen. Vi har många erfarenheter av detta, och alla de erfarenheterna är utomordentligt negativa.

Dels är det utomordentligt olyckligt att göra en hel näring beroende av politiska beslut i denna kammare. Det handlar inte om ett beslut som vi fattar en gång för alla i dag, så att spelreglerna gäller därefter, utan det kommer att krävas årligen återkommande beslut, där förutsättningarna kan ändras från ett år till ett annat. Det möjliggör definitivt inte den långsiktiga planering

som både Birger Rosqvist och andra talar sig varma för i dag.

Dels skall vi inte heller utesluta risken för att en direkt statsubventionerad verksamhet, som det faktiskt är tal om, kan leda till motåtgärder från andra sjöfartsnationer, vilket vore utomordentligt allvarligt.

Det är mot den bakgrunden som vi har lagt fram förslag i den här kammaren som skall ge svensk handelssjöfart likvärdiga konkurrensvillkor jämfört med andra länder. Det skulle ge svensk handelssjöfart ett andrum och skapa möjligheter till en långsiktig planering, och det är precis vad som behövs i dag.

Jag skulle vilja fråga Birger Rosqvist: På vilket sätt vill Birger Rosqvist satsa långsiktigt på svensk sjöfart, så att den inte bara får möjlighet att överleva för ett år i sänder?

Birger Rosqvist säger också: Ni riskerar att skjuta den svenska handelsflottan i kvav. Så uppmanar han oss andra: Tänk er för! Men om ni socialdemokrater hade tänkt till litet grand tidigare och accepterat de förslag som andra har lagt fram, då hade problemen kanske inte varit så stora i dag. Låt mig därför återgälda uppmaningen: Tänk er för, Birger Rosqvist!

Anf. 55 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag har, Birger Rosqvist, aldrig sagt att det stöd vi nu skall fatta beslut om inte kommer att ha någon effekt. Det är en mycket orättvis anklagelse. Tvärtom har jag gång på gång betonat att centern säger ja till propositionen – för att rädda närsjöfarten och för bl. a. beredskapens och transportmiljöns skull.

Birger Rosqvist talade om internationaliseringsavtal för fler fartyg. Det är bra. Det har varit alldeles utomordentligt på många sätt. Men vi är eniga om att det inte bidrar till att få hem eller behålla fartyg under svensk flagg.

Om det nu finns enighet om att vi behöver också en långväga sjöfart under svensk flagg, fartyg som vi alltså kan få hem i en krissituation, är vi från centerns sida mycket angelägna om att få till stånd en politisk majoritet för att detta skall bli möjligt. Jag framhöll det i mitt anförande.

Jag håller med Per Stenmarck om att man inte kan slå sig till ro när man har fattat det här beslutet och underlåta att göra någonting mer förrän nästa år, utan vi måste följa upp denna goda början. Birger Rosqvist säger att det kan hända att utredningen om bare-boat charter kan anvisa en framkomlig väg – det kan jag inte tillräckligt om, så det vet jag inte, men det kan ju Birger Rosqvist.

Svenska maskinbefälsförbundet har lagt fram ett förslag – låt vara att det inte har antagits av förbundets kongress – där det står en hel del intressanta saker om just utländska besättningar. Man förutsätter t. ex. att organisationen träffar särskilda avtal med den utländska besättningen, etc. Vidare accepterar man inslag av lågkostnadsbesättningar, osv. Om rederierna och det fackliga förbundet skulle kunna enas om någonting sådant – kan socialdemokraterna då ställa upp på det? Anser ni att det är tillräckligt viktigt att vi har fartyg under svensk flagg som kan tas hem i krissituationer?

Ni talar om Sjöfolksförbundet – det har bra åsikter och gör mycket bra. I sin promemoria uttrycker förbundet bl. a. följande alldeles utmärkta åsikt: De allmänna investeringsfonderna skall kunna användas av industrin till

investeringar i nya och begagnade fartyg. Det medför tillgång till nytt investeringskapital och ökad konkurrenskraft gentemot utlandet. – Detta säger alltså Sjöfolksförbundet. Detta säger också de tre borgerliga partierna. Vad säger Birger Rosqvist?

Jag lyser stor beundran för partredarnas sjömanskunnande och effektivitet. T. ex. Patriksson och kamrater till honom vill ha till stånd en ändring i partrederilagstiftningen så att man kan satsa i partrederier. Vad anser Birger Rosqvist om det?

Till sist: Anser Birger Rosqvist att den utomordentliga målsättningen från 1980 har uppfyllts i och med proposition 129?

Anf. 56 HUGO BERGDAHL (fp):

Herr talman! Senast vi diskuterade trafikpolitik i kammaren gällde det SJ, dess omorganisation och dess framtid. Det var ett stort och omfattande ämne. Jag anmälde då mitt missnöje med att kommunikationsministern inte behagade infinna sig i kammaren.

Jag anmäler samma missnöje i dag, efter att nu i drygt en timmes tid ha väntat på att en försenad kommunikationsminister skall infinna sig till debatten. Han lyser med sin frånvaro.

Jag tycker att det är mycket oroande att en specialminister på det här viset nonchalerar den politiska debatten trafikutskottets ledamöter emellan och icke minst riksdagen i dess helhet – det är att beklaga. Jag hoppas att den här protesten går fram till kommunikationsministern.

När det gäller regeringens proposition vidhåller jag, Birger Rosqvist, att den blev en flopp. Det uttrycket använder jag mot bakgrund av propositionens innehåll. Vi hade stora förväntningar efter det att ett enigt trafikutskott och en enig riksdag hade begärt att regeringen skulle lägga fram en proposition, som skulle leda till långsiktiga lösningar när det gäller sjöfartspolitikerna här i landet. Det hela blev en flopp – det enda förslag man presenterade var att det avdelas vissa subventioner till sjöfartsnäringen, och detta för en tidsperiod av ett år. Tala om långsiktig planering, Birger Rosqvist!

Det är bara att konstatera att såväl arbetsgivarsidan som arbetstagersidan i den här situationen måste känna sig mycket missnöjd och osäker. När man förhandlar om t. ex. löner och anställningsvillkor, vet man inte hur framtiden kommer att se ut ekonomiskt, eftersom mycket av verksamheten är beroende av beslut som vi fattar här i riksdagen, och de besluten skall vi tydligen fatta ett åt gången. Det måste vara mycket otillfredsställande för en så omfattande näring som sjöfartsnäringen.

Jag vill bestämt påstå att de icke-socialistiska partierna har förslag som innebär lösningar på lång sikt för sjöfarten – ingen kan väl ha någon annan uppfattning på den punkten. Det är en av de viktigaste insatser som sjöfartsnäringen och inte minst de anställda, tror jag, väntar sig att vi politiker skall göra, när vi avgör sjöfartsnäringens framtida öde.

Det är beklagligt att Birger Rosqvist på ett mycket raljerande sätt talade om förslaget om ett internationellt fartygsregister. Det är förvånande att Birger Rosqvist på det sätt som han gjorde från talarstolen avfärdar resonemangen om hur vi på sjöfartssidan skall kunna klara oss som svensk

näring i den internationella konkurrensen. Det viktiga, Birger Rosqvist, är att vi som politiker i Sveriges riksdag inser att det här är en internationell fråga – det här är inte en fråga bara för oss svenskar, utan vi måste i internationell konkurrens tävla om resurserna och om transporter. Vi måste ta med det i bilden, om ekvationen skall gå ihop.

Medan socialdemokrater i Norge tillsammans med den fackliga rörelsen utan någon större tvekan ställer upp för den lösning som vi icke-socialistiska partier här i Sverige har skisserat varnar Birger Rosqvist för att arbeta för sådana målsättningar. Arbeta inte med sådana krav, säger han. Det är livsfarligt för den svenska sjöfartsnäringen!

Vad kan man vänta sig av trafikuskottets ordförande när han uttrycker sig på det sättet, Birger Rosqvist? Tala med partivännerna i Norge. Tala gärna också med den icke-socialistiska regeringen i Danmark! De kan ge Birger Rosqvist svar när det gäller hans farhågor.

Anf. 57 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

Anf. 58 VIOLA CLÆSSON (vpk):

Herr talman! Jag delar Hugo Bergdahls uppfattning när det gäller Sven Hulterströms frånvaro från kammaren, när vi diskuterar viktiga trafik- och transportpolitiska frågor. Jag tycker att det tyder på en nonchalans som inte kan vara särskilt nyttig, vare sig för regeringens anseende eller för synen på sjöfarten.

Men sedan är det slut med samstämmigheten mellan Hugo Bergdahl och mig – det vill jag lova. Hans mycket entusiastiska inlägg för ett öppet sjöfartsregister avslöjar en hel del, tycker jag. Inte på något sätt har han, Anna Wohlin-Andersson eller Per Stenmarck gått i polemik, försökt lägga till rätta eller förklara hur det skulle se ut. Så länge de inte gör det utan nöjer sig med att säga att vi själva i Sverige kan bestämma reglerna för ett sådant register, innebär det att väljarna skulle köpa grisen i säcken. För hittills har de internationella registren faktiskt, precis som Birger Rosqvist och jag tidigare har framhållit, på ett mycket allvarligt sätt medfört inskränkningar, bl. a. när det gäller arbetsrättsliga frågor. Jag tänker inte upprepa alla de argument som jag använde och som Birger Rosqvist faktiskt i sitt inlägg med emfas instämde i. Sjöfolket har klart talat om vad det handlar om, och det är sjöfolkets erfarenheter som vi hittills har att rätta oss efter.

Herr talman! Jag måste också säga att efter det långa avsnitt i sitt långa anförande som Birger Rosqvist ägnade åt frågan om ett internationellt register vore det mycket märkligt om regeringen t. ex. nästa år skulle vända på klacken, om socialdemokraterna då fortfarande sitter i regeringsställning. Jag betraktar det som nästan otänkbart. Vpk och jag har just velat sätta press på regeringen, så att regeringen bestämt avvisar planerna på ett sådant register.

Till sist skulle jag vilja ta upp ytterligare en fråga, som Birger Rosqvist inte berörde särskilt utförligt. Vi tycker att det är bra att regeringen har aviserat att den kommer att föreslå skattebefrielse fr. o. m. inkomståret 1989 för

ombordanställda på svenskt handelsfartyg i fjärrfrakt. Nu återstår det en del tekniska problem att lösa, vilket Birger Rosqvist också framhöll. Vad som är viktigt att veta, Birger Rosqvist, för alla dem som trots allt bryr sig om dessa frågor – även om det inte syns särskilt mycket i den allmänna politiska debatten – är om det nu när förslaget är konkret utformat finns risk för att det blir kommunerna som får ta stötarna eller möjligen sjömännen själva. Det vore bra om Birger Rosqvist kunde stilla oron på denna punkt, Birger Rosqvist som väl ändå måste ha någon insyn i vad som pågår för närvarande.

Anf. 59 BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Plötsligt har Per Stenmarck upptäckt att det finns ett sjöfartspolitiskt program från 1980. För en stund sedan sade Per Stenmarck att det aldrig har funnits något. Han säger nu att vi inte har följt upp programmet. Men det har ju, Per Stenmarck, vidtagits en del åtgärder under de här åren. Redarstödet varade under 4–5 år. Ni sade nej till detta. Det var ett stöd till rederierna för att de skulle kunna upprätthålla verksamheten. Vi hade frågan uppe tidigare i år, för litet mer än en månad sedan. Det förelåg ett förslag om ett redarstöd på jag tror det var 35 milj. kr., som fanns kvar sedan tidigare. Per Stenmarck och Hugo Bergdahl från folkpartiet var emot detta. Ni har alltså gått emot vissa förslag. Ni har bara kommit med standardformuleringar när det gäller att på något sätt stödja näringslivet. Det har gällt att få bort alla slags skatter och avgifter.

Långsiktigheten togs upp. Jag har betonat långsiktigheten så starkt som det någonsin är möjligt. Men, Per Stenmarck, vilket beslut riksdagen än fattar kan ju påföljande riksdag ändra på beslutet. Vi har ju den ordningen i vårt parlament. Jag vet inte om Per Stenmarck har något förslag till lösning som skulle kunna tänkas gälla t. ex. tio år framåt. På socialdemokratiskt håll förutsätter vi att beslutet har långsiktig karaktär.

Anna Wohlin-Andersson var inne på frågan om investeringsfonderna. Hon sade att det inte kommit fram vilken inställning jag har till dessa. Jag kan säga Anna Wohlin-Andersson att jag som deltagare i den sjöfartspolitiska arbetsgruppen i det socialdemokratiska partiet var med om att arbeta fram förslaget om investeringsfonder. Men det har ju sedermera kommit fram att investeringsfonder är något som man funderar på att helt och hållet avskaffa. Att i detta läge införa investeringsfonder på ett nytt område är kanske inte då så lämpligt. Dessutom har det kanske också med fog framhållits att det här är någonting som alltför lätt skulle kunna resultera i skattesmiteri. Det är svårt att reglera så att en åtgärd blir den man ursprungligen tänkt sig.

Beträffande det norska registret sade Hugo Bergdahl att socialdemokraterna i Norge har applåderat och anslutit sig till det. Det är inte alls på det sättet, det är totalt felaktigt. Det låg ett förslag på stortingets bord när den borgerliga regeringen lämnade in sin avskedsansökan och Gro Harlem Brundtland fick ta över. Då var det så långt gånget beträffande förberedelser och annat på redarhåll och inom sjöfartsnäringen att det var svårt att stoppa det hela. Det var fortfarande en borgerlig majoritet som i utskottet kunde diktera vad som skulle stå i "utvalgets" skrivning. Så det förslag som hade lagts fram skärptes ytterligare mot sjöfolket men till förmån för redarna. Åk till Norge i dag och tala med dem som drabbades av detta, dvs. många av de

norska sjömännen som nu går arbetslösa. Då får Hugo Bergdahl ett annat svar, det är jag övertygad om.

Jag fick inte något svar från de borgerliga beträffande följderna av ett inrättande av ett internationellt register. För min del reagerar jag mot er skrivning i fråga om beredskapsplaner, krislägen och krigssituationer. Ni säger att vi då skall ha en svensk handelsflotta. Men då har vi ordnat det så, att den är bemannad med folk från Fjärran Östern, s. k. lågkostnadsländer. Vårt svenska sjöfolk har mist sina arbeten och fått gå i land. De har inte kunnat utföra sitt arbete. I den situationen, i beredskapssituationen och i krisituationen, skall man plötsligt få fram folket. Då skall det beredas arbete på båtarna. Tror ni att det går? Är det riktigt i så fall – om man får dit folket – att säga att när allting var frid och fröjd behövde vi er inte, men nu när det är ofredstider kan vi inte ha filippinerna, pakistanerna och kineserna, då får ni komma och sköta arbetet – när båtar minsprängs, torpederas och försvinner på olika sätt. Jag tycker att ert förslag är cyniskt. Hade ni åtminstone låtit bli att ta med beredskapssituationen som argument hade jag inte reagerat så kraftigt. Jag har läst era reservationer gång på gång och varje gång har jag, det måste jag säga, reagerat kraftigare. Jag skall försöka att låta bli att läsa fler gånger.

Anf. 60 PER STENMARCK (m):

Herr talman! Birger Rosqvist säger att han står i talarstolen gång på gång och betonar långsiktigheten. Jag vill säga att det inte räcker att betona långsiktigheten, utan det gäller att genomföra en politik som verkligen är långsiktig. Än en gång vill jag påpeka att subventioner inte är någonting annat än surrogat för en långsiktig sjöfartspolitik. Därför är socialdemokraternas förslag i stort sett bara kortsiktiga lösningar. I förlängningen hamnar ni i knät på vpk, och det är inte första gången som ni gör det. Det blir en statlig sjöfartspolitik. Den socialdemokratiska politiken på detta område, som på så många andra, präglas av skygglappar. Vad som skulle behövas är en sänkning av skatterna och av de sociala avgifterna, vilket vi har föreslagit. Då skulle vi också kunna behålla en svenskflaggad handelsflotta.

Sedan ytterligare några ord om det svenska internationella registret, som uppenbarligen skulle vara så hemskt. Låt mig citera några ord ur det trafikutskottsbetänkande som vi här behandlar, där Birger Rosqvist faktiskt är förste undertecknare:

”Enligt utskottets mening kan internationella register som t. ex. det norska inte oreserverat betecknas som bekvämlighetsregister. Som framgår av den trafikpolitiska propositionen tillämpas för fartyg som införs i detta register de säkerhets-, minimibemannings- och arbetstidsregler, varom internationella överenskommelser träffats inom ramen för det arbete som bedrivs av FN:s fackorgan Internationella sjöfartsorganisationen (IMO) och Internationella arbetsorganisationen (ILO).”

Det finns ju regler för hur det skall gå till. Även det norska sjöfolksförbundet var negativt till detta när det skulle införas i Norge. I dag är man inom sjöfolksförbundet troligen inte speciellt negativ till det när man ser vilka resultat det har gett.

Dessutom tycker jag att det finns anledning att studera det förslag från

Maskinbefälsförbundet som Anna Wohlin-Andersson refererade till tidigare. I detta förslag ställs långtgående krav på vad ett sådant register skulle innehålla. Inom ramen för det arbete som vi nu kräver skall ske för att få fram ett förslag borde man även kunna ta ställning till det förslag som Anna Wohlin-Andersson refererade till. Jag betonar än en gång vad jag har sagt tidigare, nämligen att det är vi som bestämmer spelreglerna för ett svenskt internationellt register.

Socialdemokraternas handläggning av sjöfartsfrågorna har präglats av vankelmod. Följande citat från propositionen vittnar om detta. Statsrådet säger så här beträffande frågan om ett internationellt register:

"Jag kan för egen del konstatera att en sådan lösning kan sänka kostnaderna till en internationellt konkurrenskraftig nivå. För tank- och bulksjöfarten är en sådan kostnadsnivå närmast avgörande för en lönsam verksamhet. Jag är emellertid inte beredd att förorda en internationell registerlösning för svenskt vidkommande."

Det var tre meningar från propositionen. Sven Hulterström kan ju av bekanta skäl inte försvara dem själv, men någon annan talesman för socialdemokraterna kanske kan göra det. I den första meningen säger kommunikationsministern att en sådan lösning skulle sänka de svenska kostnaderna till internationell nivå och alltså skapa konkurrensmässiga förutsättningar för Sverige. I den andra meningen bygger han vidare och säger att ett internationellt register är närmast avgörande för stora delar av den svenska handelsflottan. I den tredje meningen sveper han bara bort det som han tidigare har pläderat för.

Vad är det annat än vankelmod? Detta gäller ändå den marknad, tank- och bulkmarknaden, som svarar för 75 % av världssjöfarten och där troligen de största möjligheterna till återhämtning finns. På denna marknad skall svensk handelssjöfart enligt socialdemokraterna inte få hävda sig på internationellt lika villkor utan i stället vara beroende av årligt godtycke från denna kammare. Det är, som jag ser det, knappast ett offensivt sätt att lösa problemen på.

De allra flesta betydande västeuropeiska sjöfartsnationer antingen har infört egna internationella register eller planerar att göra det. Norge har infört sådana. I Danmark har lagförslag framlagts. Frankrike, Storbritannien och Holland har register. I Västtyskland har man liknande möjligheter. Spanien och Portugal utreder möjligheterna till ett gemensamt öppet register. Vi i Sverige står snart ganska isolerade. Om vi skall kunna rädda det som räddas kan av den svenska handelsflottan, krävs det åtgärder av ett helt annat slag än dem som socialdemokraterna har föreslagit.

Anf. 61 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Jag anser att Birger Rosqvist har fel och gör fel, när han hävdar att den norska arbetarregeringen inte kan göras ansvarig för att den till sist fattade beslut om att inrätta ett öppet register i Norge – tvärtom. Sjöfolksförbundet i både Norge och Sverige demonstrerade verkligen sin upprördhet över att just en arbetarregering ändå såg till att det förslag som de borgerliga partierna hade förberett verkställdes. Det finns inget som helst försvar för Gro Harlem Brundtlands och hennes regeringskollegers agerande i denna fråga.

Om man öppnar för sådana tolkningar skulle detta, om de tuffaste och mest profithungriga redarna bara agerade ännu tuffare än vad de gjort hittills och kanske även utanför riksdagen tillsammans med de borgerliga partierna, kunna leda till att det snart är klappat och klart också för den socialdemokratiska regeringen. Jag vill att Birger Rosqvist bestämt avvisar detta och inte öppnar för den möjligheten. Jag uppfattade nämligen Birger Rosqvists första inlägg som tillräckligt långtgående och väldigt kritiskt mot de tre borgerliga partierna för att de har krävt ett öppet register som får sådana konsekvenser. Det är litet svårt att backa i fråga om detta, Birger Rosqvist, det har jag insett.

De tre borgerliga partierna har varit undanlidande här. Hugo Bergdahl har talat om ett öppet register som någonting så ytligt som att vi måste delta i en internationell tävlan. Han menar att vi skall vänta och se hur spelreglerna blir med borgarnas politik. Detta är ganska märkligt. Vad de borgerliga partierna borde svara på är om de i dagens läge kan tänka sig att inrätta t. ex. en speciallag som fråntar Sjöfolksförbundet strejk-, förhandlings- och avtalsrätten. Det är denna fråga som de måste svara på, men det har de inte gjort.

Jag vill att Birger Rosqvist säger något om den tekniska konstruktion och om vad som nu pågår när det gäller skattebefrielse. Det är många som vill veta litet mer om detta. Någon insyn måste väl ändå få finnas i vad regeringen håller på med just nu.

Anf. 62 HUGO BERGDAHL (fp):

Herr talman! Två gånger tidigare har jag frågat Birger Rosqvist vad han ser för långsiktighet i den proposition som vi nu behandlar. Jag ställer den frågan för tredje gången, men jag är helt övertygad om att Birger Rosqvist inte har något svar. Om han inte skall behöva erkänna att han i stort sett är tomhänt i denna fråga har han den andra möjligheten, nämligen att välja att tiga.

Genom subventioner löser man inte sjöfartens problem på lång sikt. Man löser dem bara för högst ett år åt gången; det kan klart utläsas av propositionen. Det är det som gör att Birger Rosqvist låter sig drivas på av Viola Claesson. Det är en negativ bild som jag tar med mig från denna debatt. Det är en bild av att regeringen står handfallen i fråga om de långsiktiga lösningarna.

När det gäller det internationella sjöfartsregistret i Norge har trafikutskottets ordförande presenterat en egen historieskrivning om vad som hände i Norge när man där diskuterade och beslutade om detta register. Det blir med andra ord en dålig Norgehistoria, tycker jag. Det är synd att vi i denna debatt inte kan skildra den verklighet som man har upplevt i vårt grannland Norge. Birger Rosqvist, Norges statsminister medverkade själv aktivt i slutskedet då hon sammanjämkade de motsättningar som fanns mellan politikerna och de fackliga organisationerna. Om det råder inget som helst tvivel. Det finns en klar historieskrivning om detta, Birger Rosqvist.

Jag tror att Birger Rosqvist har rätt på en punkt när det gäller utvecklingen i Norge i denna fråga, nämligen att denna lösning inte skedde utan vända. Men i dag tror jag att inte bara politikerna utan även de som berörs av detta, främst sjöfartsnäringsen, är i stort sett nöjda med det resultat som uppnåddes.

Jag vill i denna debatt avslutningsvis säga att svensk sjöfarts framtid kräver en icke-socialistisk regering, om det skall ske några insatser som får verkan på lång sikt. Detta står helt klart. Sjöfartens framtid avgörs tydligen den 18 september.

Pröt. 1987/88:130
31 maj 1988

Vissa sjöfartspolitiska
åtgärder

Anf. 63 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Att kommunikationsministern inte är här i dag förvånar mig inte med tanke på det ointresse han och regeringen visar för sjöfartspolitiken. Men i likhet med Hugo Bergdahl beklagar jag det.

Till Birger Rosqvist: Investeringsfonderna är under utredning, men vi vet inte när utredningarna blir färdiga. Jag anser att det positiva med fonderna – att de ger sjöfarten friskt kapital och knyter svensk industri och svensk sjöfart närmare varandra – är större än det eventuellt negativa.

Sedan till partrederierna. Närsjöfarten ligger även Birger Rosqvist om hjärtat. Den bedrivs nästan till 100 % i partrederiform. Men avdragen har ju minskat i värde, och därför finns det ingen anledning att inte nu se över frågan och låta även underskott i partrederierna vara avdragsgillt.

Birger Rosqvist har här med eftertryck talat om vad han och socialdemokraterna inte vill ha. Det har vi fattat. Nu vill jag ställa tre frågor, eftersom jag vet att Birger Rosqvist har en replikmöjlighet kvar. Vad vill ni göra för att ha kvar och helst öka oceangående sjöfart under svensk flagg? Anser Birger Rosqvist att målet för 1980 är uppfyllt? Om inte, hur tänker ni gå vidare? Eller ännu enklare: Tänker ni gå vidare?

Anf. 64 BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Per Stenmarck frågade mig vad jag tycker om det Anna Wohlin-Andersson frågade om. Det gällde någonting som heter *off shore* register. Om jag skall säga som jag tycker så upplever jag det som om Anna Wohlin-Andersson har frågat om någonting som hon inte visste vad det var. Då är det inte så lätt att svara.

Till Viola Claesson vill jag säga att vad jag sade i mitt första inlägg gäller också nu. Jag har inte ändrat uppfattning om internationellt register. Jag ändrar inte den uppfattningen under en debatt. Den är långsiktigt grundad. Och långsiktigheten kommer Hugo Bergdahl tillbaka till. Jag vet inte hur jag skall ta Hugo Bergdahl. Men jag kan säga att vi tar detta beslut som långsiktigt. Varje riksdag kan ändra på de beslut vi fattar. Vad vi än fattar för beslut här – om det så skulle ha varit att ha ett internationellt register – kan en kommande riksdag ändra på beslutet. Så långsiktighet in absurdum finns inte.

Anna Wohlin-Andersson frågade mig slutligen om målet för sjöfartspolitiken i och med detta beslut var uppfyllt. Ett mål blir aldrig uppfyllt. Målet skall man hela tiden ha framför sig. Man skall sträva efter att hela tiden flytta fram sina positioner.

Anna Wohlin-Andersson frågade vidare vad jag vill göra beträffande oceangående tonnage. Låt oss pröva det vi föreslår, att slopa skatten och minska de sociala avgifterna, så får vi se vad som inträffar. Jag tror det kan vara en hyfsad och bra medicin.

Herr talman! Sjöfart är ett ämne som engagerar många. Jag tog själv upp

behovet av beredskapsåtgärder under kris- och krigssituation. Jag förstår inte varför ni nu har sprungit ifrån vad ni tidigare föreslagit. Har ni kommit underfund med att det ni föreslog inte var så lyckat, att man skulle bemanna båtarna i sådant läge med andra människor?

Jag har framför mig ett brev som är daterat den 20 september 1940. Jag tar mig friheten att läsa upp brevet. Det är ställt till ombudsmannen herr Jerker Svensson, dåvarande ombudsman i Sjöfolksförbundet, sedermera förbundets ordförande: "För vår folkförsörjning äro handelsförbindelserna med andra länder av den allra största betydelse. Hundratusentals anställda inom exportindustrin äro för sin utkomst beroende av att svensk avsättning på världsmarknaden kan upprätthållas. Tillförseln utifrån är av stor betydelse för såväl hemmaproduktionen och transportväsendet som för den direkta konsumtionen. Sjöfarten spelar i dessa avseenden en viktig roll samtidigt som den direkt tillför landet inkomster. Sjöfolket tjänar i sin gärning vitala nationella intressen.

Detta gäller redan under fredliga tider. Det gäller icke mindre under ofredstid. Även de neutralas svårigheter ökas då och särskilt sjöfarten vanskliggöres genom farorna för uppbringning eller sänkning av fartygen. Inför de nya riskerna ställes sjöfolkets mod och plikt känsla på hårda prov.

Det svenska folket har förvisso med varm känsla tänkt på vårt sjöfolk och dess vackra pliktuppfyllelse under de hårda och farofyllda förhållandena under de sistförflutna året. Det är för mig en kär plikt, att uttala fosterlandets tack och beundran för sjöfolkets oppoffrande insatser under denna tid. För dem, som därvid låtit sina liv, böja vi våra huvuden i vördnad."

Brevet är undertecknat av Per Albin Hansson.

Anf. 65 PER STENMARCK (m):

Herr talman! Birger Rosqvist säger sig inte känna till vad ett internationellt svenskt register skulle komma att innebära. Låt mig då säga att det gör väl egentligen ingen. Det är just därför som vi i dag inte skall fatta ett konkret beslut, utan låt oss utreda det hela och införa det vid något senare tillfälle. På det viset är det lämpligt att arbeta i och med att socialdemokraterna inte var beredda att fatta ett beslut om detta i höstas då vi förra gången hade frågan uppe.

På ett sätt tycker jag att det ligger en motsägelse i regeringens proposition. Å ena sidan visar man en medvetenhet om att högt skattetryck är skadligt för företagande. Det är naturligtvis en insikt som är en glädjande nyhet. Å andra sidan gör man egentligen ingenting alls åt problemet.

De svårigheter som svensk sjöfart har att kämpa med har klara likheter med de problem som andra svenska företag har när det gäller att hävda sig i den internationella konkurrensen. Anledningen är densamma: Det är de höga skatterna. Detta vill vi angripa genom våra förslag om ett svenskt internationellt register, om lägre skatter för de ombordanställda med bättre möjligheter att investera och allmänt sett lägre skatter. Socialdemokraterna vill egentligen bara cementera dagens problem.

Herr talman! I motsats till Birger Rosqvist har jag inget citat från 1940, men väl ett som bara är någon månad gammalt. Det är citat från en Birger Rosqvist närstående tidning, nämligen tidningen Arbetet i Malmö. På

ledarsidan i tidningen skrevs så här om debatten kring sjöfarten:

”Redarstödet sänker visserligen kostnaderna för svensk bemanning, men fortfarande kvarstår en klar skillnad. – – –

Redarstödet kan ses som en utskrivning av huvudvärkstabletter till en dödssjuk i väntan på att ett mirakel ska ske. – – –

Men visar det sig att försöket misslyckas kanske också till sist vi i Sverige ställs inför ödesfrågan:

Ska vi fortsätta den inslagna vägen även om det innebär att svensk sjöfart flaggas ut och inget blir kvar?

Eller ska vi acceptera ett internationellt register – d v s utländska låglönebesättningar – på fjärrsjöfart som Norge gjort?

I båda fallen förlorar svenska sjömän jobb. Men införs ett ’norge-register’ bidrar sjöfarten åtminstone till en förbättrad svensk bytesbalans.”

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 66 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! De två sista meningarna i Per Stenmarcks inlägg nyss tycker jag var väldigt bra, och jag instämmer helt i vartenda ord där.

Vi begär en skyndsam utredning om möjligheten att få fram ett svenskt internationellt register av något slag, som kan rädda åtminstone fartygen kvar under svensk flagg. Birger Rosqvist svarar att de åtgärder som vi skall besluta om i dag kanske klarar problemet. Men kommunikationsministern har ju faktiskt redan sagt att så inte blir fallet – det är en av de få saker han säger. Det behövs alltså någonting annat också. Vi har lagt fram ett förslag, och jag har två eller tre gånger sagt att jag kan tänka mig även andra lösningar. Jag har hänvisat till Svenska maskinbefälsförbundet, som har arbetat fram förslag om ett off shore-register. För att inte trötta kammaren har jag inte läst upp programmet innan till. Dessutom är programmet inte antaget av förbundets kongress, som skall hållas i juni. Men jag ville fästa uppmärksamheten på detta förslag här, eftersom en facklig organisation står bakom. Detta är alltså någonting som Birger Rosqvist och hans kamrater kanske kunde tänka sig att ta fasta på.

Birger Rosqvist talar varmt för att vi behöver ha sjömän, om det blir kris. Ja, tänk på det den gången vi skall besluta om jordbruksavtalet! Vi behöver faktiskt ha bönder för att producera mat.

Anf. 67 HUGO BERGDAHL (fp):

Herr talman! Först vill jag gärna instämma i den hyllningssång till den svenske sjömannen som framfördes i det brev som lästes upp av ordföranden i trafikutskottet.

Birger Rosqvist återkom ändock till detta med långsiktiga lösningar när det gäller sjöfartspolitiken och undrade om det inte är tillräckligt att vi talar om, att vi vill ha långsiktiga lösningar. Nej, Birger Rosqvist, vi kan väl vara överens om att detta med att bara föreslå subventioner – för propositionen innehåller ingenting annat konkret – är ingen lösning på lång sikt.

När Birger Rosqvist vill veta innehållet i det internationella register som vi

föreslår rekommenderar jag helt kort Birger Rosqvist att läsa vår reservation. Där framhåller vi att vi vill ha en utredning. Den skall komma till stånd mycket snabbt och inte arbeta alltför länge. Vi förordar i vår reservation att man tar det utkast som det har beslutats om i Norge och som diskuteras i Danmark i dag som utgångspunkt för vidare diskussioner och på den grunden utformar ett register, passande för det svenska samhället och den svenska sjöfartsnäringen.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om socialförsäkringsutskottets betänkande 28.)

Kammaren övergick till att debattera finansutskottets betänkande 26 om statlig lokalförsörjning och vissa anslag för budgetåret 1988/89 inom finansdepartementets verksamhetsområde.

Statlig lokalförsörjning, m. m.

Anf. 68 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Till finansutskottets betänkande nr 26 finns en gemensam borgerlig reservation fogad om byggnadsstyrelsen och den statliga lokalförsörjningen. I den förespråkar vi reservanter en översyn av byggnadsstyrelsens status och organisation, eftersom vi anser att de förslag till förändringar som framförs i propositionen och som följs upp av utskottets majoritet inte är tillräckligt långtgående. Det är helt enkelt inte möjligt, anser vi, att inom ramen för de i propositionen angivna riktlinjerna uppnå en effektiv och kundorienterad ordning.

Det nuvarande systemet för statsförvaltningens lokalförsörjning bygger på en ansvars-, kompetens- och befogenhetsfördelning mellan de myndigheter som anskaffar, förvaltar och upplåter lokaler – lokalhållare – och de myndigheter som brukar lokalerna – lokalbrukare. Inom huvuddelen av den civila statsförvaltningen är byggnadsstyrelsen lokalhållare. Byggnadsstyrelsen förvaltar i dag en lokalyta på 8,9 miljoner m², varav ca 5,8 miljoner m² utgör statsägda lokaler.

Byggnadsstyrelsen är i sin tur uppbyggd på fem regioner och den centrala förvaltningen på sju byråer. Verket har drygt 2 000 anställda, varav ca 750 är sysselsatta med fastighetsdrift och ca 400 med byggnadsverksamhet i egen regi. Egenregiverksamheten omsätter ca 250 milj. kr per budgetår.

Målet för det förnyelsearbete som regeringen förespråkar är att riksdagen, regeringen och myndigheterna bör lägga ökad vikt vid lokalkostnaderna och deras förändringar. Verksamhet och lokalförsörjning bör prövas samlat. Lokalförsörjning bör prövas långsiktigt. Myndigheter bör ges ökade möjligheter att under kostnadsansvar disponera resurser för lokaler. Handläggningen av lokalförsörjningen bör i ökad utsträckning kunna delegeras till myndigheterna. Den statliga lokalförsörjningen bör i ökad mån samordnas.

Enligt vår uppfattning däremot är det inte möjligt att inom ramen för dessa riktlinjer uppnå en effektiv och "kundvänlig" ordning vad avser statsförvalt-

ningens lokalförsörjning. Det finns, anser vi, flera modeller för att uppnå en mer decentraliserad och därmed "smidigare" fastighetstjänst på den statliga sidan. Jämförelser kan göras med det privata näringslivet. På senare tid har ju många industriföretag överlåtit sina fastigheter på specialbolag inom koncernen och i flera fall sålt dem. Andra föredrar att hyra lokaler av specialiserade fastighetsbolag. I ytterligare några fall har företag sålt sina fastigheter med återköpsrätt efter viss tid för att under mellantiden hyra dem.

Staten skulle i likhet härmed kunna dela upp byggnadsstyrelsen på flera statligt ägda men självständiga bolag eller också anförtro lokalförsörjningen åt fastighetsbolag som även har privat kapital. En tredje modell är att staten hyr lokaler av privata bolag. Möjligheter finns alltså att pröva olika vägar liksom att helt låta de olika myndigheterna själva få bestämma över lokalanskaffningen. Varför kan t. ex. inte stora universitet som Lunds universitet eller Uppsala universitet själva få ha hand om sin byggnads- och fastighetsförsörjning? Kompetensen finns och verksamheten är tillräckligt stor för att bli rationell enligt min uppfattning.

Nej, det stora problemet med nuvarande ordning är att byggnadsstyrelsen saknar konkurrens inom sitt område. Därmed är det svårt att bedöma verksamhetens effektivitet. De skillnader i redovisningssystem som föreligger medan byggnadsstyrelsen och på marknaden verksamma fastighetsbolag gör det svårt att utan ingående analyser påvisa skillnader i lönsamhet och avkastning.

Det som emellertid vid en snabb jämförelse frapperar är den stora serviceorganisationen hos byggnadsstyrelsen. I stället för att köpa utrednings- och projekteringstjänster, inredningsrådgivning m. m. som många enskilda fastighetsbolag gör har man dem inbyggda i den egna organisationen inom byggnadsstyrelsen. Fluktuationer i behovet av tjänster kan därmed inte snabbt avspglas i kostnadsanpassningar på dessa områden, vilket jag tycker är beklagligt.

Jag anser, herr talman, att vad som behövs är konkurrens. Byggnadsstyrelsen bör överföra den förvaltande verksamheten till två eller flera fastighetsaktiebolag. En väg kan vara att göra indelningen regionalt, ungefär i överensstämmelse med den nuvarande regionala indelningen. En annan väg kan vara att dela upp fastighetsbeståndet i två fastighetsbolag med så likartad sammansättning av fastighetsbeståndet som möjligt och låta dem arbeta parallellt på marknaden.

Statliga myndigheter som har konstaterade behov av nya lokaler kan förutom till de statliga fastighetsbolagen även vända sig till privata företag och inhämta offert på bästa och billigaste alternativ. De statliga fastighetsbolagen får också som naturliga delar av sin verksamhet ompröva och omförhandla nuvarande hyressättning samt se över fastighetsinnehavet, varvid såväl inköp som försäljningar kan aktualiseras, allt med ambitionen att uppnå så god avkastningsförmåga som möjligt på det insatta kapitalet.

Fastighetsbolagen kan sedan efter bildandet introduceras på börsen i likhet med andra fastighetsbolag. Staten kan även vända sig direkt till olika fonder som fjärde AP-fonden, SPP och andra enskilda kapitalförvaltare med erbjudande om försäljning av delar av fastighetsbolagen. Det har enligt min uppfattning betydande fördelar i flera avseenden. Genom en överföring av

statens fastighetsinnehav till fastighetsbolag kan kapitalmarknaden direkt tas i anspråk för investeringar, varigenom bl. a. den fördelen uppnås att den statliga budgeten inte belastas. Det totala värdet av de fastigheter som ägs av staten och som förvaltas av byggnadsstyrelsen uppgår till mellan 25 och 30 miljarder kronor. En privatisering av delar av statens fastighetsinnehav skulle minska den offentliga sektorns omfattning samtidigt som en ökad konkurrens skulle erhållas på fastighetsmarknaden, till båtnad för alla parter.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationen.

Anf. 69 ARNE KJÖRNSBERG (s):

Herr talman! Ett betänkande med rubriken Statlig lokalförsörjning och vissa anslag för budgetåret 1988/89 inom finansdepartementets verksamhetsområde låter inte särskilt fantasieggande. I det här fallet anser jag att innehållet nog är betydligt mer spännande än rubriken låter ana.

I betänkandet behandlas fyra punkter – utökade bemyndiganden till regeringen, byggnadsstyrelsen och den statliga lokalförsörjningen, investeringar samt slutligen inredning, utrustning m. m.

Jag skall säga några ord om de tre första punkterna och samtidigt något kommentera den enda reservationen, vilken Rune Rydén alldeles nyss så utförligt har redovisat.

Strävan är att beslut om lokalförsörjning i ökad utsträckning skall kunna decentraliseras och delegeras. Förutsättningen för att detta skall kunna ske är att regeringen får ökade bemyndiganden av riksdagen. Finansutskottet föreslår att regeringen skall få fatta beslut om investeringar och s. k. åtgärdsprogram upp till 50 milj. kr. per objekt. Nu är gränsen i båda fallen 4 milj. kr. Dessutom föreslår utskottet att regeringen skall få bemyndigande att fatta beslut om försäljning upp till 50 milj. kr., även detta per objekt. Här är gränsen nu 5 milj. kr.

Finansutskottet anser att strävan till decentralisering och delegering är bra och delar regeringens uppfattning att de justeringar av beloppsgränserna som jag här har nämnt är rimliga.

Regeringen bör i budgetpropositionen informera riksdagen om investeringsförslag över 25 milj. kr. Dessutom bör frågor om bortskrivning av tillgångsvärden för investeringar, om avskrivningarna avviker från praxis, underställas riksdagen. På det sättet kan riksdagen utöva sin kontrollmakt, vilket självfallet är viktigt.

I den proposition som detta betänkande behandlar sammanfattas riktlinjerna för den statliga lokalförsörjningen i sex punkter. Rune Rydén har också berört dessa punkter. Jag tillåter mig ändå att göra detta på nytt, för de är viktiga. De, av mig något sammandragna, sex punkterna är följande:

1. Ökad vikt skall läggas vid lokalkostnaderna och deras förändringar.
2. Verksamheten och lokalförsörjningen bör prövas samlat.
3. Prövningen skall vara långsiktig.
4. Myndigheterna bör få ökade möjligheter att under kostnadsansvar disponera resurser för lokaler.
5. Handläggning bör i större utsträckning kunna delegeras.
6. Det skall ske en ökad samordning.

Syftet är att myndigheterna, inom ramen för sina resurser, skall kunna väga lokalanvändning mot annan verksamhet. Samtidigt sägs det i propositionen att byggnadsstyrelsen skall ha en övergripande roll vid anskaffning av bl. a. kontorslokaler för hela statsförvaltningen inkl. affärsverken. Det är till denna punkt som den reservation som jag tidigare talade om anknyter. Jag avstår från att göra en sammanfattning av reservationen. Som jag inledningsvis sade har ju Rune Rydén faktiskt gjort detta på ett enligt min uppfattning bra sätt.

Utskottets majoritet anser inte att fastighetsförvaltningen skulle bli effektivare om den delades upp på flera fastighetsbolag, i varje fall inte axiomatiskt. De krav på planering, samråd, angelägenhetsgradering och besparing som är nödvändiga tillgodoses bäst, menar vi, om förvaltningen finns under en enhet. Detta innebär naturligtvis inte att byggnadsstyrelsen inte skall kunna överväga försäljning av fastigheter om detta leder till en effektivare fastighetsförvaltning. Statligt ägande och eget byggande skall inte vara ett självändamål.

Den tredje punkten jag nämnde har rubriken Investeringar. I propositionen föreslås att investeringarna inom byggnadsstyrelsens ansvarsområde skall redovisas samlat i form av en rullande treårsplan. På detta sätt kommer riksdagen att få ta del av ett samlat material beträffande investeringar under de kommande tre åren. Det blir fråga om en prioritering inom departementens resp. ansvarsområden men också mellan departementen. Två utskott, utbildnings- och justitieutskotten, har yttrat sig till finansutskottet i denna del. Inget av utskotten har något att invända i principfrågan.

Enligt finansutskottets mening bör det även i framtiden ankomma på berörda utskott att pröva lokalförsörjningsfrågorna. Finansutskottet kommer att inhämta yttranden från dessa utskott. Prioriteringen inom resp. beredningsområde bör göras av vederbörande utskott. Om något utskott skulle anse att medelsramen bör utökas, får denna fråga behandlas av finansutskottet. Utskottet kommer då att överväga de samhällsekonomiska effekterna och, inte minst viktigt, i vilken utsträckning de kan finansieras.

Investeringsbehovet under de närmaste tre åren beräknas till 800 milj. kr. per år, alltså sammanlagt 2 400 milj. kr. Utskottet har ingenting att invända mot dessa beräkningar. Vi är samtidigt medvetna om att beloppen för de sista åren bör betraktas som preliminära.

Herr talman! Som jag hoppas har framgått av vad jag har sagt stöder jag de förslag till beslut som finansutskottet har lagt fram i detta betänkande. Men för säkerhets skull yrkar jag bifall till hemställan i finansutskottets betänkande 26 i alla dess delar och avslag på den föreliggande reservationen.

Anf. 70 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Eftersom Arne Kjörnsberg säger att utskottsmajoriteten inte axiomatiskt anser att det blir bättre med en uppdelning av byggnadsstyrelsens fastighetsinnehav, förvånar det mig att man stannar på halva vägen. Genom de sex punkter i utskottets betänkande som Arne Kjörnsberg redovisade har man ju redan talat om att det skall ske en viss decentralisering av verksamheten och att de enskilda myndigheterna skall få större frihet. Varför inte fortsätta hela vägen ut, Arne Kjörnsberg?

Även internt inom byggnadsstyrelsen diskuterar man ju att regionalisera verksamheten, så att man bara har kvar ett centralt kontor i Stockholm för vissa projekteringsuppgifter av central natur och regionerna i övrigt skall vara självständiga. Då är man nästan framme vid den modell som vi borgerliga reserverar har förespråkat. Varför inte pröva denna modell för att se om den fungerar bättre än det nuvarande systemet? Kan jag få ett svar på den frågan, är jag tacksam.

Anf. 71 ARNE KJÖRNSBERG (s):

Herr talman! Jo då, Rune Rydén, det skall bli ett svar: Skälet är naturligtvis att vi inte tycker att detta är halva vägen, utan att det är att gå hela vägen, i varje fall för närvarande. Det finns enligt vår mening inget skäl för att i nuvarande situation så att säga gå utför vägen och nedför stupet, som det måhända skulle kunna bli fråga om.

Vi menar att förslaget är ett bra initiativ och innebär en omprövning samt ett försök till att göra byggnadsstyrelsens förvaltning än effektivare. Vi tror alltså att detta för närvarande är den rätta vägen, Rune Rydén.

Anf. 72 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Det är synd att Arne Kjörnsberg inte riktigt beträder vägen. Jag tycker att det finns anledning att tänka på det gamla ordspråket om att friskt vunnet är hälften vågat. Men det har Arne Kjörnsberg inte gjort.

Om man gör denna uppdelning, kommer det ju bara att göras vissa förändringar av kungl. byggnadsstyrelsen. Man kommer inte att uppnå de effekter som vi eftersträvar, dvs. en bättre organisation, effektivare fastighetsförvaltning och bättre ekonomi, vilket skulle göra att de myndigheter som anlitar kungl. byggnadsstyrelsen också får möjligheter att utnyttja sina lokaler på ett billigare och effektivare sätt och få en kundvänligare orientering än för närvarande.

Anf. 73 ARNE KJÖRNSBERG (s):

Herr talman! Jag kan faktiskt inte motstå frestelsen att tala om för Rune Rydén att han vände på ordspråket. Det lyder: "Friskt vågat är hälften vunnet."

Vi tycker att vi vågar friskt – vägen är beträdd. Om man nu skall använda sig av ordspråk eller citat, så kanske man kunde fundera över den smala och den breda vägen, herr Rydén. Jag vet inte, men det kanske är symptomatiskt att Rune Rydén ytterst litet berör den del av reservationen som med min tolkning visar det verkliga syftet: ni vill göra denna uppdelning, denna regionalisering, därför att ni vill nå det för er viktiga självändamålet introduktion på börsen och privatisering. Det tycker inte vi att det finns något skäl för.

Anf. 74 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Det fanns kanske skäl för mig att vända på ordspråket, eftersom det är symptomatiskt för den socialdemokratiska politiken att gå baklänges i den här frågan.

Arne Kjörnsberg har alldeles fel när han säger att det verkliga skälet för

denna förändring är det som står i slutet av reservationen. Att det är en viktig sak som vi vill uppnå är helt klart, men det viktigaste skälet är att vi vill ha en effektivare statlig fastighetsförvaltning med en bättre kundorientering än för närvarande. Den nuvarande organisationen ger inte byggnadsstyrelsen de möjligheterna. Det beklagar vi, och det är det vi vill förändra. Det hoppas jag att Arne Kjörnsberg förstår.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om socialförsäkringsutskottets betänkande 28.)

Kammaren övergick till att debattera socialförsäkringsutskottets betänkande 28 om ny organisation för statens invandrarverk.

Ny organisation för statens invandrarverk

Anf. 75 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! I det betänkande vi nu behandlar finns en reservation av vänsterpartiet kommunisterna med krav om att riksdagen borde ge regeringen till känna att också vänsterpartiet kommunisterna skall vara representerat i invandrarverkets styrelse.

Invandrar- och flyktingpolitiken är en stor och viktig del av det politiska aktivitetsfältet, där vänsterpartiet kommunisterna har varit synnerligen engagerat. Vpk är emellertid det enda parti som inte är representerat i invandrarverkets styrelse. Invandrarverket är det statliga organ som har till uppgift att fullfölja, bevaka och granska invandrapolitikens praktiska tillämpning i alla avseenden. När man gör den bedömningen att det är av värde att de övriga politiska partierna är representerade i invandrarverkets styrelse, så förstår jag inte varför vpk inte skall vara det. Någon förklaring till den bedömningen har inte lämnats. I sitt avslagsyrkande på vpk-motionen, som motsvaras av reservationen, uttalar utskottet att "frågan om sammansättningen av invandrarverkets styrelse får ankomma på regeringen".

Först och främst måste jag påpeka att kravet i motionen och reservationen inte går ut på att man skall ändra beslutsordningen för tillsättandet av olika styrelser. Vi anser liksom utskottet att regeringen också i fortsättningen skall tillsätta de olika styrelserna inkl. invandrarverkets styrelse. Men vi anser att riksdagen borde ge regeringen till känna att också vpk bör vara representerat i invandrarverkets styrelse. Det är fullt möjligt att göra ett sådant tillkännagivande utan att inskränka på regeringens befogenheter i något avseende.

När utskottet säger att frågan om sammansättningen av invandrarverkets styrelse får ankomma på regeringen, får man ha klart för sig att regeringen redan har uttryckt sin vilja att vpk inte skall vara representerat i denna styrelse. Annars hade vårt parti varit representerat. Regeringen har klaggjort sitt ställningstagande, att utesluta vpk från att vara med i invandrarverkets styrelse. Utskottets skrivning kan inte tolkas på annat sätt än att utskottsmajoriteten delar regeringens uppfattning att vpk också i fortsättningen skall uteslutas från möjligheten att ta del av invandrapolitikens praktiska

tillämpning, den möjlighet som de övriga partierna har genom att vara representerade i invandrarverkets styrelse. Jag frågar mig varför. Ni måste ha en motivering.

Varför anser utskottsmajoriteten, liksom regeringen, att vpk bör utestängas från invandrarverkets styrelse? Varför anser ni att vpk inte skall ha samma förutsättningar som de övriga partierna att fullfölja sin uppgift på invandrapolitikens område? Vad finns det för anledning till ett sådant ställningstagande?

Anständigheten kräver att ni förklarar er i sakfrågan och inte kryper bakom sådana formella skrivelser som att hänvisa till regeringens befohgenheter. Det är fullt möjligt för riksdagen att uttala en mening och att ge regeringen den meningen till känna. Jag vill att ni förklarar varför ni delar regeringens uppfattning att vpk bör utestängas från invandrarverkets styrelse också i fortsättningen.

Anf. 76 MAUD BJÖRNEMALM (s):

Herr talman! Socialförsäkringsutskottets betänkande nr 28 behandlar en ny organisation för statens invandrarverk.

Regeringen inledde under 1987 ett översynsarbete när det gäller invandrar- och flyktingpolitiken. Arbetet syftar bl. a. till att förkorta handläggningstiderna och att få till stånd en effektivare flyktingmottagning.

Som ett led i detta arbete har regeringen lagt fram en proposition om en ny organisation för statens invandrarverk. Arbetsbelastningen i verket har ökat kraftigt i takt med att antalet asylsökande och flyktingar har ökat. En mycket kraftig ökning skedde 1984. Det sammanföll i tiden med att invandrarverket tog över huvudmannaskapet på den statliga sidan för flyktingmottagandet, och också med att det nya systemet med kommunalt omhändertagande började tillämpas.

Visserligen har flera mindre organisationsförändringar genomförts, och invandrarverket har fått både permanenta och tillfälliga resursförstärkningar, men stommen i verkets organisation har i stort sett varit oförändrad sedan verkets tillkomst 1969. Antalet asylsökande har sedan den stegring som inträffade 1984–1985 fortsatt att öka, och det finns för närvarande ingenting som tyder på någon omedelbar minskning. Antalet asylsökande kommer med stor sannolikhet att under de närmaste åren vara av samma omfattning som under 1987.

Invandrarverkets organisation måste därför anpassas till de nuvarande arbetsuppgifterna för att bl. a. göra det möjligt att förkorta handläggningstiderna och åstadkomma ett bättre flyktingmottagande.

Förslaget till ny organisation innebär i korthet att verket inte längre skall vara indelat i byråer utan organiseras i huvudenheter. En huvudenhet svarar för tillståndsprövning och därmed också för medborgarskapsfrågor, en huvudenhet för invandrar- och flyktingfrågor. En sådan organisation förutsätter en långtgående delegering av ansvar och befogenheter inom de olika verksamhetsområdena. Detta ställer stora krav på verksövergripande planering och samordning. Man bör därför till verkschefen knyta särskilda resurser för planering, styrning och kontroll av verksamheten.

För utredningar i asylärenden bör fyra utredningsslussar organiseras. Där

skall också finnas personal från invandrarverket för handläggning och beslut. Det finns flera skäl som talar för detta – bl. a. ges möjlighet att i direkt anslutning till asylutredningen sortera ärendena i klara bifallsärenden och ärenden i vilka offentligt biträde skall förordnas. I klara bifallsärenden kan dessutom beslut fattas omgående. Förutom redan befintliga utredningsslussar i Karlslund och Flen bör det inrättas en i södra och en i västra Sverige.

Invandrarverkets funktioner för mottagande av asylsökande och flyktingar bör enligt propositionen organiseras i regioner. I varje region bör finnas ett kontor som ansvarar för det direkta samarbetet med kommunerna vid utplacering av flyktingar. Regionala kontor i kombination med utredningsslussar ger också samordningsvinster. I propositionen anges att det för närvarande är lämpligt att dela in landet i fem regioner och att regeringen bör besluta i denna fråga.

Enligt gällande riktlinjer skall även den som väntar på beslut om uppehållstillstånd erbjudas plats i en kommun. Svårigheterna att få fram kommunplatser har medfört att många flyktingar med uppehållstillstånd har fått vänta långa tider innan de fått plats.

I propositionen föreslås att nu gällande riktlinjer ändras så att i första hand de som har beviljats uppehållstillstånd får de bostäder som kommunerna kan ställa till förfogande. Vidare anges också i propositionen att det fortsatta utredningsarbetet får belysa det sätt på vilket verkets invandrarpolitiska arbete i övrigt skall bedrivas.

Det sägs också att invandrarverket även med den nya organisationen bör ledas av en styrelse. Det är tänkt att den nya organisationen skall gälla från 1 juli 1989. Till utskottets betänkande finns, som vi nyss har hört, en reservation från vpk. Det partiet anser att det är av stor vikt att samtliga riksdagspartier är representerade i invandrarverkets styrelse. I den s. k. verksledningspropositionen behandlades frågor om riksdagens och regeringens insyn i och styrning av statliga myndigheters verksamhet. I den angavs också att regeringen alltid borde vara fri att avgöra en styrelses sammansättning. Därför borde inte heller nomineringsförfarandet regleras.

Med detta, herr talman, yrkar jag avslag på reservationen och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 77 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! För det första yrkar jag bifall till vpk-reservationen vilket jag glömde i mitt huvudanförande.

För det andra vill jag säga till Maud Björnemalm att vi inte behöver läsa hela betänkandet innantill här i kammaren, framför allt inte de delar av betänkandet som vi alla är överens om. Det intressanta i sammanhanget är de frågor som väcks av just den text som Maud Björnemalm läste upp ur betänkandet. Frågorna kvarstår.

Frågan är följande: Vår för anser ni att det är nödvändigt eller av värde att de övriga partierna är representerade i invandrarverkets styrelse men inte vpk?

Ni hänvisar till regeringen och dess rätt att tillsätta styrelse. Jag måste då en gång till påpeka att vpk-reservationen och motsvarande motioner inte har krävt en ändring av beslutsförfarandet vid tillsättning av olika styrelser. Vi,

liksom utskottsmajoriteten, tycker att regeringen också i fortsättningen skall tillsätta olika styrelser.

Däremot anser vi att det ingår i riksdagens befogenheter att ge regeringen till känna det nödvändiga i att alla partier är representerade i invandrarverkets styrelse. Det är en förutsättning för att alla partier skall kunna bevaka invandrarpolitikens praktiska tillämpning och för att de skall kunna utveckla sin politik på det här området.

När ni alltså inte tar hänsyn till sakfrågan utan hänvisar till formella skäl, t. ex. till att regeringen har rätt att fatta beslut i den här frågan, då måste det tolkas på det sättet att ni delar regeringens uppfattning att vpk inte borde vara representerat i invandrarverkets styrelse. Frågan är: Varför? Kan ni ange några skäl till att vpk inte skall få vara representerat? Vilka skäl finns det? Det har jag frågat, och jag skulle gärna vilja ha ett svar!

Anf. 78 MAUD BJÖRNEMALM (s):

Herr talman! Jag tycker faktiskt att det är ganska angeläget att inför riksdagens ledamöter redogöra för invandrarverkets nya organisation. Det får stå för Alexander Chrisopoulos att tycka att jag läser innantill.

Vi säger inte att vpk skall utestängas från representation i invandrarverkets styrelse. Vi säger i utskottets betänkande att regeringen skall avgöra styrelsens sammansättning. Också konstitutionsutskottet har vid dess behandling av propositionen sagt att en lekmannastyrelsens sammansättning måste bestämmas av regeringen från fall till fall under beaktande av de uppgifter som styrelsen har att utföra.

Anf. 79 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Regeringen har redan bestämt, Maud Björnemalm, att vpk inte får sitta med i invandrarverkets styrelse. Hade den bestämt något annat skulle det ha inneburit att vpk skulle ha varit representerat. Då skulle frågan vara ur världen, så att säga.

Att regeringen inte vill ha vpk med i invandrarverkets styrelse är uppenbart. I den frågan skulle riksdagen ge regeringen till känna vad riksdagen tycker.

När ni nu hänvisar till regeringens rätt att välja styrelse för invandrarverket innebär det att ni delar regeringens uppfattning i frågan om vpk:s deltagande i styrelsen. Ert yttrande kan inte tolkas på annat sätt.

Anf. 80 MAUD BJÖRNEMALM (s):

Herr talman! Det handlar också om proportionalitet, Alexander Chrisopoulos. När vpk blir tillräckligt stort kommer partiet med all säkerhet att få en plats i invandrarverkets styrelse.

Anf. 81 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Äntligen ett skäl till att ni tycker som ni gör. Men varför följer ni det? Varför säger ni inte från början att vpk är ett så litet parti att det inte bör få vara representerat i invandrarverkets styrelse?

Ni anser att små partier – även om de är representerade i riksdagen och även om de formellt skall dela alla förutsättningar för att bedriva politisk

verksamhet – skall utestängas från möjligheten att sitta i en styrelse som t. ex. invandrarverkets.

Detta är åtminstone ett ärligt besked – om det är rätt är en annan sak! Det får ni ta ansvar för.

Anf. 82 MAUD BJÖRNEMALM (s):

Herr talman! Jag hänvisar än en gång till konstitutionsutskottets behandling av den här frågan. Den behandlingen har faktiskt riksdagen ställt sig bakom.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i de förevarande ärendena.

Skatteutskottets betänkande 45

Utskottets hemställan bifölls med 275 röster mot 18 för reservationen av Tommy Franzén. 6 ledamöter avstod från att rösta.

Skatteutskottets betänkande 37

Mom. 1 (frågan om en utvidgad skatt på värdepapper)

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 145 för reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 2 (politikens inriktning)

Utskottets hemställan bifölls med 262 röster mot 38 för reservation 2 av Stig Josefson och Karl-Anders Petersson.

Mom. 3 (valutautlåningar)

Utskottets hemställan bifölls med 190 röster mot 111 för reservation 3 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 4 (ytterligare breddning av beskattningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Tommy Franzén – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (skattesatserna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Tommy Franzén – bifölls med acklamation.

Mom. 6

Utskottets hemställan bifölls.

Trafikutskottets betänkande 27

Mom. 1 (sociala avgifter)

Utskottets hemställan bifölls med 191 röster mot 109 för reservation 1 av Rolf Clarkson m. fl.

Mom. 4 (ett svenskt internationellt fartygsregister)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 146 för hemställan i reservation 2 av Rolf Clarkson m. fl.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 238 röster mot 15 för den i reservation 3 av Viola Claesson anförda motiveringen. 48 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 (sjöfartspolitiska åtgärder i syfte att minska rederiernas kapitalkostnader)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Rolf Clarkson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (vissa sjöfartspolitiska mål)

Utskottets hemställan bifölls med 154 röster mot 146 för reservation 5 av Rolf Clarkson m. fl.

Mom. 7 (trafikpolitiska aspekter på sjöfarten m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 286 röster mot 15 för reservation 6 av Viola Claesson.

Mom. 8 (sambandsägd rederiverksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Viola Claesson – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (avveckling av bekvämlighetsregistren m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 286 röster mot 15 för reservation 8 av Viola Claesson.

Mom. 10 (upphävande av flagglagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Rolf Clarkson m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Finansutskottets betänkande 26

Punkt 2

Mom. 3 (byggnadsstyrelsen och den statliga lokalförsörjningen)

Utskottets hemställan bifölls med 156 röster mot 145 för reservationen av Anne Wibble m fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Övriga punkter

Utskottets hemställan bifölls.

Socialförsäkringsutskottets betänkande 28

Mom. 4 (invandrarverkets styrelse)

Utskottets hemställan bifölls med 281 röster mot 16 för reservationen av Margó Ingvardsson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

6 § På förslag av andre vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande i ett sammanhang i början av morgondagens arbetsplenum.

7 § Föredrogs

kulturutskottets betänkande

1987/88:20 om anslag till idrott, rekreation och turism (prop. 1987/88:100 bil. 11).

Anslag till idrott, rekreation och turism

Anf 83 GUNNEL LILJEGREN (m):

Herr talman! I föreliggande betänkande behandlas dels idrott, dels turism och rekreation. Vi har kommit överens om att ta upp de två avsnitten var för sig, och jag kommer att beröra endast turism och rekreation. Lars Ahlström kommer att svara för idrotten för vår del.

Det har under årens lopp inte förelegat större meningsskiljaktigheter om anslagen till Turistrådet och andra ekonomiska insatser för att främja turism och rekreation, däremot beträffande principerna för turistpolitiken.

I början på 80-talet gjordes några utredningar som behandlade turist- och rekreationspolitik och som förordade olika riktade åtgärder för att främja turismen. I kulturutskottets betänkande 1983/84:22 behandlades dessa frågor, och vi moderater reserverade oss då tillsammans med folkpartiet till förmån för mer generella åtgärder. Vi förordade en satsning på marknadspolitiska åtgärder och utveckling av turistnäringen med sikte på ökad beläggning och förlängd säsong.

Dessa frågor återfinns också i år – i reservation 7, till vilken jag yrkar bifall. Där framhåller vi att det är människors individuella önskemål som skall styra formerna för turism och rekreation. En god marknadsföring som stärker turistnäringen kan dessutom positivt påverka Sveriges bytesbalans och sysselsättning. Det är tyvärr så, att svenskarnas utlandsresande har blivit en allt tyngre belastning för bytesbalansen. I mars i år gav resevalutanettot ett underskott på 1,2 miljarder kronor – det största underskottet någonsin – och

tendensen har varit tydlig under hela 80-talet. Men hellre än att straffa svenskarnas utlandsturism bör vi främja turistnäringen i Sverige, och en satsning som New Sweden-kampanjen i USA har naturligtvis sitt givna värde. Den presentation som God morgon Amerika gjorde av vårt land kan säkert också locka amerikanska resenärer till Sverige, trots att några inslag för många av oss svenskar verkade väl hårt regisserade för att vara spontana.

När riksdagen beslöt att Turistrådet skulle utarbeta en samordnad strukturplan för utvecklingen av turism och rekreation och tillsammans med industriverket och andra organ göra en branschstudie av turistnäringen, framhöll de borgerliga partierna i gemensam reservation att en fortsatt planering tenderade att fördröja faktiska åtgärder och att rådet borde gå från ord till handling. När nu strukturplan och branschstudie föreligger, finns det anledning att granska dem kritiskt. En genomlysning av den svenska turistnäringen kan naturligtvis vara värdefull, men om man sedan föreslår koncentrerade insatser till några få områden kan detta hämma andra orter och regioner. De kritiska synpunkter vi har i detta avseende uttrycker vi i en gemensam borgerlig reservation, nr 10, till vilken jag yrkar bifall.

Liksom tidigare anser vi moderater att Turistrådet, som ju har till uppgift att komplettera och stödja de insatser som görs av främst turistnäringen, skulle vara betjänt av att företrädare för näringen ingick i rådets styrelse. Kravet på översyn förs fram i reservation 13, och jag yrkar bifall också till denna.

Sverige är troligen det båtätaste landet i världen, med cirka en och en halv miljon båtar. Båtsemester äventyrar sällan turistvalutabalansen – det är en billig semesterform – och alla grupper i samhället återfinns bland båtägarna. Fastän båtsporten främst utformas av enskilda människor och deras organisationer har staten ett visst ansvar. Det är därför motiverat att regeringen lägger fram förslag till utveckling av båtlivet i Sverige, gärna på grundval av Turistrådets rapport Båtliv – en folkrörelse, nyttigare än du tror – i enlighet med de krav som förs fram i en socialdemokratisk motion. Vi finner det dock tillfredsställande att utskottets majoritet tar avstånd från förslaget till en båtavgift, som förs fram i samma motion.

I samband med införandet av den nuvarande båtregistreringen framhöll vi moderater – bland andra – att den innebar en icke önskvärd belastning för båtlivet, och att den inte var ett lämpligt instrument för de syften man menade att den skulle tjäna. Det har visat sig att beslutet är dåligt förankrat, och det vore mycket olyckligt med ytterligare belastning på båtlivet. Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservation 14.

Anf. 84 MARGARETA MÖRCK (fp):

Herr talman! Mitt anförande rör den del av betänkandet som handlar om turism. Rune Ångström kommer senare att tala om idrott.

Turismen ökar i betydelse. Den blir allt viktigare för många länders och regioners ekonomi. Allt fler människor livnär sig på inkomster från turismen. Men konkurrensen om turisterna hårdnar, och det ställs allt större krav på turismen när det gäller att möta människors behov av upplevelser.

Hittills har man i Sverige satsat mycket på hur turisterna skall resa, bo och äta men alldeles för litet på vad de skall göra, på resans innehåll. Samtidigt

söker människor alltmer efter aktiviteter med innehåll på sin semester. Det räcker inte med sol och bad, med natur och motion – man vill se, uppleva och lära sig något.

I budgetpropositionen talas också om nödvändigheten av att utveckla en intressantare Sverigeturism. Målet är att locka hit utländska turister och också att ge så många svenskar som möjligt rekreation i sitt eget land.

Sverige har ju speciellt goda förutsättningar för s. k. upplevelseturism i form av vacker natur, relativt ren miljö och stora kulturvärden.

I många länder i Europa är kulturen, dvs. musik, teater, museer och kulturminnen, själva kärnan i turismen. Kulturen är helt enkelt en förutsättning för turism. Arkeologiska utgrävningar görs t. ex. till turistattraktioner, och fornlämningar rekonstrueras. Landets historia levandegörs på så sätt både för turister och för de egna invånarna.

I Frankrike menar man att kultur är turismens hjärta. Att kulturminnen är intressanta och fascinerande är en självklarhet för fransmännen, som gärna besöker sådana under semesterveckor eller vid veckoslut.

Också i Sverige har detta intresse uppmärksammats på senare år, och turismen tar i allmänhet till vara det kulturutbud som finns på platsen i form av musik och sommarteater. Men att direkt uppmuntra och satsa pengar på kulturarrangemang och på upprustning och levandegörande av kulturminnen är ännu inte så vanligt.

Sedan 1985 pågår ett samarbete mellan Sveriges turistråd och riksantikvarieämbetet kring temat kultur och turism. Syftet är att öka samarbetet mellan dem som arbetar med kultur resp. turism för att på lång sikt ge turismen ett rikare kulturellt innehåll. Det finns mycket att göra och en del projekt har redan startats. Både turismen och kulturen tjänar på samarbetet.

I motion Kr416, som handlar om turism i Skåne, hävdas att just Skåne har särskilda förutsättningar för att utveckla sådana här samarbetsprojekt. Skåne är rikt på kulturhistoriska minnen från olika tider och av olika slag, ofta belägna i vacker och omväxlande natur. De ligger väl samlade och kan nås på en dags resa via ett välförgrenat vägnät. Trots närheten till kontinenten har Skåne hittills inte kunnat tillgodogöra sig alla de positiva effekter av turismen som läge och tillgångar motiverar.

Men, med en riktigt utformad marknadsföring, inriktad på den unika kombinationen av vacker natur och rik kultur, borde Skåne kunna locka turister till sig i mycket högre grad än i dag, när de flesta endast reser genom landskapet på väg till eller från utlandet. Sveriges turistråd och riksantikvarieämbetet bör tillsammans kunna utveckla kulturturen i Skåne. Idéer saknas verkligen inte.

Med detta yrkar jag bifall till reservation nr 15 och dessutom till reservationerna nr 7, 10 och 17 samt för övrigt bifall till den del av betänkandet som gäller turism.

Anf. 85 JAN HYTTRING (c):

Herr talman! I kulturutskottets betänkande nr 20 behandlas idrott, rekreation och turism. Vi har gjort den fördelningen inom centern att jag kommer att ta upp rekreation och turism, medan Karl Boo kommer att tala om idrottsfrågorna.

Den betydelse som turismen har som näring för Sverige redovisas i propositionen och i utskottets betänkande. Jag vill understryka den betydelsen. Vi kan få omfattande inkomster till vårt land genom turister från utlandet, samtidigt som vi själva genom att förflytta oss i landet och uppleva nya miljöer bidrar till en levande näring. Det anges också i betänkandet att det är ungefär 5 % av de förvärvsarbetande som arbetar med turism. Turismen har alltså i dag en betydande sysselsättningsgrad, större än många andra branscher. Ungefär 200 000 människor i landet kan sägas få sin utkomst av turism.

Det finns betydande regionalpolitiska kopplingar till dessa arbetstillfällen. Självfallet är turismen på vissa håll mer av säsongsarbete, medan den på andra håll, där man har både vinter- och sommarsäsong, kan innebära helårsarbete, vilket är ett välkommet och betydande tillskott.

I betänkandet sägs att det är besvärande att turistnettot uppvisar ett så stort underskott. Det anges till 9 miljarder kronor i utskottsbetänkandet. Detsamma angav regeringen i budgetpropositionen. Det beloppet gäller för 1986. Det som har hänt sedan dess är att mätningen för 1987 uppvisar 10,9 miljarder i underskott på turistnettot, dvs. på ett år har nettot förändrats med 1,9 miljarder kronor. Alldeles färska siffror, som jag har fått mig tillsända i dag, redovisar ökningen inom charterturismen, alltså svenskar som reser ut ur landet. Det gjorde drygt 1,2 miljoner människor under 1987. Det är en ökning med 20 % gentemot 1986. Man kan alltså, på mycket goda grunder, anta att underskottet kommer att fortsätta att växa, alldenstund ökningstakten för den utländska turismen i vissa fall har stagnerat. Vissa marknader har haft tillbakagångar.

Regeringen sätter stor tilltro till de branschstudier som statens industriverk har tagit fram och säger att de visar på mycket goda möjligheter för turismens tillväxt i landet. Detta reser naturligtvis några frågor hos oss. Centern, moderaterna och folkpartiet har i en gemensam reservation markerat sin mening om dels branschstudien, dels strukturplanen.

Arbetet med strukturplanen, som utförs av Turistrådet, fortsätter nu. Man rullar fram planen för 1988. Det vi i motioner anfört mot de här två dokumenten är att de bidrar till en kraftig koncentration av insatserna inom turismen. Tidigare var det tre geografiska områden som var utpekade. Nu fortsätter detta arbete och för 1988 utpekas Stockholm, Göteborg och Malmö som en intressant region – hur den nu kan bli det, för det är ganska stora avstånd mellan dessa orter. Men detta skall avspegla satsningar på storstäderna. Andra regioner är Sälen-Åre, Kiruna-Narvik och slutligen Gotland. Det är inom dessa områden man tänker göra sina insatser. Detta ställer tydligen regeringen upp på, och utskottet godkänner i sin skrivning att detta skall ske. Därför kan det vara intressant att titta på vad som har hänt under 1987.

Den del av landet som ökat mest, räknat i antal gästnätter, är Dalarna – inte framför allt i fjällområdena, utan faktiskt i stugbyar som är ganska spridda i Dalarna. Det innebär en betydande ökning för sommarturismen. Dalarna var inte med bland de prioriterade områdena. Jag tycker att detta är ett utmärkt exempel, som visar att det faktiskt finns utvecklingsmöjligheter i andra regioner i landet än dem som utpekas i planerna.

Faran med strukturplanen är att andra regioner på något sätt känner sig slagna på förhand. Det funderas över om man över huvud taget kommer att få något stöd. Ekonomiskt stöd är det klenst med, men kommer man ens att stöttas för sina idéer av Turistrådet, som satsar helt enligt sina egna planer? Från centerns sida har vi föreslagit att en plan skulle utarbetas där målsättningen för turismens utveckling i landet skulle anges. Vi anser att en ökning av antalet turister från utlandet med 5 % om året skulle vara möjligt om ytterligare satsningar gjordes.

Nu säger utskottet att Turistrådets uppgift bl. a. är att på olika sätt stödja de insatser som görs och utveckla marknadsföringen såväl inom som utom landet. Utskottet underströk att det knappast kan vara möjligt eller ens önskvärt att staten genom Turistrådet skulle lägga fast en för hela landet gällande plan med riktlinjer för turismens utveckling. Det innebär alltså att utskottet sätter större tilltro till strukturplanen än till en målsättning för hela landet.

Utifrån det jag nu har redovisat av det fortsatta arbetet med strukturplanen kan man fundera över hur det stämmer överens med den målsättning som utskottet har på en annan sida i betänkandet, där man talar om helhetssynen. Där betonar man den regionalpolitiska betydelse som turismen har, tillsammans med möjligheterna för människor att få uppleva nya miljöer, att delvis få uppleva nya kulturer osv. Jag vill fråga utskottsmajoriteten: Blir det nu så, att man bl. a. av regionalpolitiska skäl skall satsa mer på Stockholm, Göteborg och Malmö? Vi har väl inte den uppfattningen inom centern att det skulle vara av största betydelse regionalpolitiskt att satsningarna sker där. Det finns ju flera andra områden som faktiskt kämpar med sina egna satsningar, vilka har betydligt större regionalpolitisk betydelse än de satsningar som strukturplanen tar upp. Vi ifrågasätter också om det finns någon helhetssyn i strukturplanen. Om man läser det dokument som presenterades i fjol och riktlinjerna för det dokument man skall göra under 1988 finns det verkligen fog för att ifrågasätta detta.

Vi från centern tar i turistmotionen upp det förhållandet att man nu igen håller på att få en splittrad bild när det gäller det datoriserade bokningssystemet. Det som började med BOKSER, som skall avslutas i och med detta års utgång, håller på att ersättas av ett annat rikstäckande system. Man har i varje fall den förhoppningen. Nu är bilden en helt annan. Det finns t. o. m. exempel på att man i samma län, där det finns flera bokningscentraler, har skaffat skild utrustning, vilket innebär att man visserligen kan kommunicera med omvärlden men man kan inte kommunicera med varandra i samma län. Detta är bara ett exempel. Jag skulle kunna anföra många fler exempel på att det ute i landet inte går att få en samordning till stånd.

Jag vill erinra om vad som var utgångsläget för BOKSER när man började arbeta med detta system. Man skulle underlätta för konsumenterna, dvs. för svenskar och utlänningar som vill besöka landet, att få tag i bra bostad, kunna resa bekvämt, kunna köpa paket med olika arrangemang lika lätt som det faktiskt är för oss svenskar att åka till Mallorca.

Vi från centern betraktar det som en allvarlig risk för en stor tillbakagång med försvåringar för konsumenterna som följd. Vi har därför föreslagit att man skulle ge Turistrådet 10 milj. kr. som hjälp till ersättningsinvesteringar

när BOKSER går ur marknaden. Många av dem som jag har varit i kontakt med väljer nu betydligt enklare och billigare system. Man har inte råd med nya investeringskostnader därför att man inte hann med avskrivningarna för BOKSER. När man väljer nya sådana system prutar man på samordningskravet och möjligheterna till kommunikation, och det är någonting som konsumenterna får känna av – men inte på ett positivt sätt.

Vi tycker att man bör satsa mer på marknadsföring och föreslår därför 25 milj. kr. mer än regeringen gör. Vi kan från centern ändå glädja oss åt att regeringen har kommit oss halvvägs till mötes. När vi förra året debatterade denna fråga i kammaren, hade regeringen inte satsat några pengar för marknadsföring i ökad omfattning under en treårsperiod. Centern föreslog även då 50 milj. kr. Nu har regeringen gått oss halvvägs till mötes, och det tackar vi för. Mest anledning att tacka har Turistrådet, som så väl behöver dessa pengar för att klara marknadsföringen på ett bättre sätt. Men det hade naturligtvis varit ännu bättre om man gett ett anslag enligt vårt förslag, 50 milj. kr.

Så några ord om sammansättningen av Turistrådets styrelse. I de regionala och lokala organen finns det på samma sätt som i Turistrådets styrelse inte någon egentlig representation för näringen, utan man har valt att låta näringen representeras i en delegation eller någon typ av samrådsorgan eller referensgrupp. Erfarenheten visar att intresset från näringen att delta inte är så stort. Man vill ha inflytande. Därför föreslår vi från centern att man skall öka näringens inflytande i Turistrådets styrelse. Nu har det skett vissa omändringar även i denna fråga sedan vi diskuterade i fjol, men vi tycker inte att det är tillräckligt.

Vi har från centern också föreslagit att man skulle sprida semesterperioderna i syfte att underlätta för turistnäringen och även för konsumenterna. Det skulle bli lättare att ordna resor och lättare att få plats vid turistanläggningar. Utskottet anser att något särskilt uttalande inte behövs därför att regeringen uppmärksammar dessa problem. Då är det intressant att konstatera, enligt den statistik jag fått mig till del i dag, att semestersäsongen nu krymper. Man har en ganska bra marknad under vårvintern. Den största marknaden när det gäller svenskars resande är under juli månad, och vi har också den största marknaden för utländska besök under juli månad. Men resandet avtar fort på hösten. Vi har en period på våren som är svag, och i oktober månad förekommer knappt något resande alls, det är mycket blygsamt. Det finns alltså all anledning att sätta in insatser för att förlänga turistsäsongen. Det är då litet underligt att utskottet svarar som det gör. Det borde egentligen vara så – om utskottet känner till utvecklingen – att utskottet tar initiativ och pressar på regeringen i denna fråga. Det är inte, som man säger, en fråga enbart för fackliga organisationer och för arbetsmarknadens parter, utan det är fråga om en möjlighet för turistnäringen att utvecklas. Det är en fråga om möjligheten till ökad sysselsättning i landet, och det handlar om möjligheten för oss svenskar att få bo bra och att få uppleva goda arrangemang under vår ledighet. Alla vet att om man åker runt i landet under juli månad är de mest attraktiva ställena fullbokade, och det ger kanske inte det bästa intrycket eller de största möjligheterna till rekreation.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till reservationerna 9, 10, 11, 12, 13, 14 och 18.

Prot. 1987/88:130
31 maj 1988

Anf. 86 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Vi är inom vänsterpartiet kommunisterna mycket kritiska till hur Sveriges turistråd bedriver sin verksamhet. Riksdagen har ju beträffande målen för Turistrådet klart sagt ut att man skall bedriva såväl rekreativ politisk verksamhet som ett arbete för att främja turismen. Utskottet upprepar nu åter kraven på Turistrådet att ta ett ansvar för rekreativ politiken. Med detta kunde man naturligtvis slå sig till ro och tänka att nu ordnar det sig nog.

Men om man studerar utvecklingen inom detta område förstår man att det finns fog för vpk-kravet på en särskild myndighet för rekreativ politiken i Sverige.

För de ekonomiskt svagare grupperna är rekreation inom kort reseavstånd mycket viktig. Ökande fritid ställer också krav på rekreativ möjligheter i anslutning till samhällen och städer. Den pågående och ökande naturförstörelsen hotar också att allvarligt skada eller rent av slå ut en del vatten, som utgjort en del av de fiskeintresserades möjlighet till vila och avkoppling. De handikappades och rörelsehindrades möjligheter till friluftsliv och naturupplevelser ställer mycket bestämda krav på tillgänglighet, utformning av toaletter m. m.

I vänsterpartiet kommunisternas partimotion har vi yrkat avslag på de särskilda medel till marknadsföringsinsatser som ställs till Turistrådets förfogande. Skälet till detta avslag är att vi anser att rådet ger förtur åt näringslivets belöningsresande, utlandsturister och konferensverksamhet. Vår uppfattning är att detta inte är förenligt med den övergripande målsättning som riksdagen lagt fast för rådets verksamhet, eftersom vi befarar att Turistrådet kommer att i huvudsak arbeta med marknadsinsatserna och ytterligare tona ned sitt arbete med de rekreativ politiska frågorna.

I vpk-motionen om de fem utbyggda storälvarna Vindelälven, Pite älv, Råneälven, Kalix älv och Torne älv har vi utvecklat tankegångar om hur vi skulle vilja att man gjorde insatser för att tillvarata den stora resurs som dessa älvar representerar.

Tyvärr vill utskottet inte satsa på älvarna. Försiktigheten kan ha flera orsaker. En är naturligtvis de ofta återkommande lokala kampanjerna i Norrbotten för att få en utbyggnad av någon eller några av dessa älvar för vattenkraftsproduktion, kampanjer som startas av enskilda socialdemokrater eller socialdemokratiska organisationer. En annan orsak är den allmänna motviljan hos både socialdemokrater och borgerliga partier att göra samhällseliga insatser för människor och bygder som inte kan ge en direkt återbetalning i form av klirr i kassakistan.

Det är bara att beklaga att denna krassa attityd också drabbar insatser som i sig är både välmotiverade och riktiga.

Jag vill också, herr talman, något kommentera det som tidigare talare här har sagt. Margareta Mörck gjorde i sitt tal en ganska träffsäker analys av hur en turist reagerar när han kommer till en plats: han vill ha något att göra, och han vill se något. Men varför, Margareta Mörck, är då folkpartiet en av motståndarna till insatser kring älvarna?

Anslag till idrott, rekreation och turism

Älvarna har i Norrland varit den verkliga kulturpulsådern. Det är kring älvarna som bosättningarna påbörjats. Det är kring älvarna som handelsplatserna har växt upp. Det är också längs älvdalarna som man har gjort de största fornfynden. Det är egendomligt om kultur skulle vara något så oerhört lokalt som Margareta Mörcks tal gav sken av.

Vpk har både i årets och i tidigare motioner utförligt motiverat varför de här projekten bör genomföras, och jag hänvisar till dessa motioner. Samtidigt yrkar jag bifall till samtliga vpk-reservationer vid detta betänkande.

Anf. 87 MAJA BÄCKSTRÖM (s):

Herr talman! I anslutning till proposition 1987/88:100 bil. 11 avseende turism och rekreation har avgivits ett antal motioner, och vid behandlingen i utskottet av dessa har, som vi redan hört, vid betänkandet fogats ett antal reservationer.

Utskottet föreslår också ett tillkännagivande vad gäller målsättningen och angelägenheten av att Turistrådet i sin verksamhet på att utveckla Sverigeturismen även sätter in sina resurser så att samhällets insatser på turistområdet får en sådan inriktning att de kan komma alla till godo.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anslaget till turism och rekreation föreslås i propositionen bli höjt med 28 milj. kr. till ca 108,5 milj. kr. Från anslaget utgår medel för Sveriges turistråds verksamhet och till marknadsföring. Vidare lämnas bidrag till utvecklings- och försöksverksamhet inom turism- och rekreationssektorn efter prövning av en delegation som lyder under Turistrådet.

I mån av resurser lämnas också bidrag till uppförande av turist- och rekreationsanläggningar av riksintresse samt till vissa ideella organisationer.

I propositionen redovisas att den svenska turistnäringen beräknas omsätta ca 70 miljarder kronor per år. Därav utgör ca 10 miljarder kronor internationellt resande till Sverige, ca 40 miljarder kronor interregionalt resande inom Sverige och ca 20 miljarder kronor närturism.

Turistnäringen, som sysselsätter ca 5 % av samtliga förvärvsarbete, är större än flera industribranscher.

Man bedömer i dag att den svenska turistnäringen befinner sig i ett skede med stora möjligheter till en positiv utveckling. Denna bedömning grundas bl. a. på den genomlysning av den svenska turistnäringen som Turistrådet presenterat i en strukturplan för turism och rekreation i Sverige samt en branschstudie om turistnäringen som statens industriverk tagit fram.

För att utveckla Sverigeturismen i fråga om såväl affärs- som semesterresande är det dock nödvändigt med utökade insatser, främst på marknadsföringssidan. I propositionen föreslås att en särskild satsning skall göras på i första hand intensifierade marknadsföringsinsatser. Till denna satsning, som skall omfatta en tid av tre år, skall staten anslå 25 milj. kr. per år. I propositionen anges bl. a. följande riktlinjer för hur satsningen bör genomföras.

Satsningen bör ske på konkreta och väl förberedda projekt, vilka under och efter genomförandet skall utvärderas. Det är viktigt med en noggrann

prioritering och koncentration av insatserna.

Ökade marknadsföringsinsatser med en inriktning mot främst upplevelseturism, affärs- och konferensresande men också semesterresande bör, sägs det, kunna medverka till att öka turistnäringens kapacitetsutnyttjande och lönsamhet.

Skall önskvärt resultat kunna uppnås krävs också medverkan från näringslivets sida.

Jag har funnit ett visst intresse i att blicka tillbaka något för att få en uppfattning om utvecklingen vad gäller turism- och rekreationspolitiken sedan turistpropositionen kom 1984.

I en av Hans Eric Ohlsson utarbetad forskningsrapport har det politiska spelet beskrivits på ett intressant sätt. Där konstateras bl. a. att de ekonomiska motiven för en satsning på turismen segrade över de sociala aspekterna. Detta fick i sin tur till följd att Turistrådet tillfördes ansvarsområden även från rekreationsberedningen och naturvårdsverket, i mångt och mycket av rekreationspolitisk karaktär.

I propositionen uttalade jordbruksministern bl. a. följande: "Genom den av mig föreslagna organisationen för turism- och rekreationsfrågorna, ges den samlade organisatoriska lösning som enligt min uppfattning är nödvändig." Han tillade för säkerhets skull "att jag vill starkt betona att inordnandet av rekreationsberedningens uppgifter i turistrådet inte får innebära att rekreationsfrågorna fortsättningsvis tillmäts mindre vikt".

Kulturutskottet underströk särskilt att det är viktigt att i princip alla invånare bereds möjlighet att ta del av de värden som turismen i Sverige kan ge och att de kan nyttja sin fritid i sådana former som var och en önskar.

Det är angeläget, sade utskottet, att samhället på olika sätt gör de svagast ställda grupperna och individerna delaktiga i de rekreationsmöjligheter som turismen inom Sverige har.

Turistrådet fick därmed ansvaret för att förverkliga den framtida turist- och rekreationspolitiken.

Hur gick det då? När jag ser i facit efter dessa fyra år får jag den bestämda uppfattningen att Turistrådet i dag inte intresserar sig för åtgärder på det rekreationspolitiska området, dvs. sådant som berikar alla människors fritid utan att man behöver snegla på stora ekonomiska effekter.

Turistrådets mål är i dag att öka volymtillväxten i kronor räknat för en lönsam turistnäring. Turisten ses enbart som en marknad för producenterna av turistprodukter, en marknad att tjäna pengar på.

Turistrådet kan också tänka sig samarbete med stora löntagargrupper från LO, TCO, Metallarbetareförbundet etc. Men motivet är att dessa är en intressant marknad för turistbranschens intressen och en bra distributionskanal för marknadsföringsåtgärder.

Detta sägs också klart ut. Turistrådets arbete i dag omfattar enbart turistpolitiken utifrån de ekonomiska aspekterna.

Rekreationspolitiken ägnas liten uppmärksamhet och ges små resurser. Givetvis får en satsning på marknadsföring och information i form av kampanjer etc. en viss rekreationspolitisk effekt. Men huvudskälet till insatserna är att lönsamheten skall öka i turistbranschen.

Turist- och rekreationspolitiken har alltså, som jag ser det, huvudsakligen

blivit turistpolitik. Det kan man lätt konstatera om man i dag lyssnar på en presentation av Turistrådets verksamhet. Detta har jag själv gjort med egna öron. Därför blir man orolig för utvecklingen.

Vi, som trodde att det skulle vara positivt att slå samman Turistrådet och rekreatjonsberedningen resp. naturvårdsverkets insatser på vissa områden, har nog kunnat konstatera, att de verksamheter som överfördes från rekreatjonsberedningen och naturvårdsverket för en alltmer tynande tillvaro inom rådets väggar.

Nå, det här kan ses som nattsvart, men i stället skall man fråga sig: Vad går att göra?

För att turist- och rekreatjonspolitiken skall bli framgångsrik måste den utgå ifrån såväl ekonomiska som sociala aspekter. Det sade Svante Lundkvist redan 1975 i propositionen om den framtida turist- och rekreatjonspolitiken. Det bör fortfarande gälla. Det är inte något fel på det sättet att arbeta med turismen.

Eftersom Sveriges turistråd även fortsättningsvis skall ansvara för såväl turism som rekreatjonspolitiken, bör rådet nu få signaler om att man kommit ur kurs. Eller kanske man skall säga att bara den ena båten är på rätt kurs, dvs. den som går mot målet – lönsamhet i turistnäringen.

Den andra båten däremot, som går mot målet att bereda alla människor rekreatjon och rika upplevelser på fritiden, oavsett om det ger klirr i kassan för turistbranschen – den står stilla.

Lika väl som turistpolitiken inriktas på, som det sades i propositionen 1984, att stödja näringens utveckling genom att stimulera näringens egna insatser, bör inriktningen också vara att stödja ideella och fackliga m. fl. organisationer.

Det finns kommuner och andra som, av sociala skäl eller för att öka livskvaliteten hos olika grupper, vill stödja dessa organisationers ansträngningar att erbjuda sina medlemmar även icke kommersiellt intressanta rekreatjonsformer.

Utskottet har tidigare uttalat – och det förtjänar att upprepas – att man utgår ifrån att rådet skall ha ett nära samarbete med exempelvis Turistförbundet och Friluftsrådet.

I Turistrådet upplever jag att man mycket medvetet har satsat på den kommersiella delen av turismen. Alla tre operativa avdelningarna arbetar enbart med kommersiella lönsamhetsmål. Arbetet med de rekreatjonspolitiska frågorna saknar i stort sett hemvist i den nya organisationen.

Delegationen, som på regeringens uppdrag har att bevaka samhällsintressena, har svårt att hävda sig. Jag anser därför att lösningen på de problem som uppstått måste vara att ställa ökade krav på delegationen som det instrument som regeringen tillsatt för att väga in även andra aspekter i turistutvecklingen än de ekonomiska.

Det gäller att samarbeta med folkkrörelser, kommuner, statliga centrala och regionala organ m. fl. för att stödja och stimulera dessa till insatser i syfte att öka olika gruppers rekreatjonsmöjligheter.

Det är nödvändigt att formulera en strategi för arbetet också med de rekreatjonspolitiska frågorna.

Kulturutskottet noterade för något år sedan med tillfredsställelse att

Turistrådet arbetade med ett rekreationspolitiskt program. Vad som hänt med detta vet jag inte. Men vore det inte ett bra sätt att börja där och lägga fast vad man vill åstadkomma för att sedan med kraft driva också dessa frågor?

Pengar och kvalificerad personal finns. Det är bara en fråga om hur dessa disponeras. Det är, som jag ser det, ett ärende för regeringen liksom givetvis också för Turistrådet självt. Jag kommer med uppmärksamhet att följa den utvecklingen.

Jag kan vara ense med reservanterna om att det främst är genom generella åtgärder man kan stödja och förbättra olika gruppers rekreationsmöjligheter. Jag skulle vilja tillägga att detsamma i princip borde gälla för samhällets stöd för att utveckla turistnäringen och dess konkurrenskraft.

Därför har jag svårt att förstå varför Turistrådet inte skulle kunna aktivt engagera sig i såväl direkta insatser som när det gäller att föreslå olika generella åtgärder för att förbättra folks rekreationsmöjligheter. Man kan ju göra detta för att förbättra turistnäringens lönsamhet. Jag tycker båda dessa saker är lika viktiga. Detta synsätt borde också moderater och folkpartister kunna ställa sig bakom. Det här är sagt med anledning av reservation 7.

Vpk:s reservation 8 med förslag om att rekreationspolitiken skall föras bort från Turistrådet, betraktar jag som besvarad med denna del av mitt inlägg.

I reservation 10 framförs skarp kritik mot utredningarna. Dessa tar fram olika områden i Sverige där det finns stora utvecklingsmöjligheter för turism. De pekar på olika faktorer som är viktiga för att utveckla turism. De kan därför vara till hjälp för kommuner och regioner. Det är mycket bra.

I reservation 12 berörs medelsanvisningen. Låt mig säga att det i år har gjorts en kraftigt ökad satsning, vilket klart framgår av betänkandet.

Reservation 13 gäller Turistrådets styrelse. En princip som man hittills följt är att näringslivet som sådant skall vara representerat, däremot inte turistnäringen. Man har sett svårigheter i att utse representanter – det finns ju väldigt många intressenter. Styrelsen kan inte vinna något på att bli ohanterligt stor.

Anf. 88 PAUL LESTANDER (vpk) replik:

Herr talman! Min och Maja Bäckströms kritik av Turistrådet sammanfaller i mångt och mycket när det gäller den rekreationspolitiska delen. Men om man nu utvecklar en så pass preciserad och omfattande kritik av Turistrådet som Maja Bäckström gör, varför då inte ta steget fullt ut och erkänna att det behövs en ny huvudman för den rekreationspolitiska delen?

Det är klart att man kan skriva kring frågan. Man kan påpeka att nu måste det hända saker och ting. Men att Turistrådet har frångått de riktlinjer som riksdagen ställt upp för rekreationspolitiken är ju ingenting som har skett över en natt. Medan man håller på år efter år på samma sätt, försämras möjligheterna att presentera aktiviteter, utbud och åtgärder som skulle kunna ge människor bättre rekreationsmöjligheter.

Det är också nödvändigt att komma i gång med att förbättra tillgängligheten till friluftaktiviteterna, framför allt för de handikappade. Det är ett väldigt stort område där Turistrådet, när det nu får behålla uppdraget, bör

börja arbeta. Men jag antar att vi även nästa år, om den här frågan kommer upp i kammaren då, kommer att debattera på precis samma sätt och konstatera att ingenting har hänt, att ingenting faktiskt förändrats.

Anf. 89 GUNNEL LILJEGREN (m) replik:

Herr talman! Låt mig först med tillfredsställelse konstatera att Maja Bäckström inte haft mycket att invända mot våra reservationer till detta betänkande, men jag befinner mig ändå i den märkliga situationen att känna att jag behöver försvara en av regeringen tillsatt organisation mot talesmannen för majoritetspartiet. Maja Bäckströms anförande formade sig delvis till ett frontalangrepp på Turistrådet. Jag måste faktiskt peka på vad utskottet självt skriver.

Först gör utskottet ett referat av vad Turistrådet säger om sitt rekreationspolitiska uppdrag från mars 1988:

”Kommuner och landsting har mycket viktiga uppgifter i detta sammanhang liksom staten via myndigheter och organisationer – –. Arbetsgivarna engagerar sig alltmer i att utveckla förutsättningarna för en rik fritid. Arbetstagarorganisationerna gör det också som ett led i att förbättra situationen för löntagarna. Intressorganisationerna inom fritidssektorn har en stark position i dagens samhälle och deras betydelse växer.

För Turistrådet är det viktigt att som en liten organisation i denna mångfald av aktörer finna en position och verksamhet.

Det koncept som Turistrådet nu arbetar efter kommer att genom samordning med andra aktörer resp. starkare koncentration stärka förutsättningarna för Turistrådet att som en part bidra till förutsättningar för en rikare fritid. Rådets arbete riktas nu in på följande områden vilket enligt Turistrådet ökar möjligheterna att lösa riksdagens uppdrag.

- Kunskap
- Produktutveckling
- Hinder
- Information, vägledning
- Distribution
- Resultatuppföljning”

Mot denna bakgrund konstaterar utskottet ”att Turistrådet är medvetet om sitt ansvar för att även utveckla verksamheten inom fritidssektorn – –”.

Utskottet skriver vidare: ”Utskottet har i det föregående framhållit att de av riksdagen år 1984 uppställda målen för turist- och rekreationspolitiken ligger fast. Den satsning på *marknadsföringsinsatser* som förordas i propositionen får inte medföra att Turistrådet i sitt arbete negligerar dessa mål. Utskottet delar föredragande statsrådets bedömning att det är angeläget att utveckla och stödja turismen i Sverige. Inte minst det stora underskottet i det s. k. turistnettot motiverar speciella ansträngningar för att öka utlänningars resande i Sverige och även få svenskar att upptäcka Sverige. Det är därför motiverat med en tidsbegränsad extraordinär satsning på marknadsföring.”

Jag tycker att det är beklagligt att Maja Bäckström i sitt anförande verkligen har närmat sig vpk:s ståndpunkt. Hennes anförande harmonierar på intet sätt med det som utskottet är överens om.

Anf. 90 JAN HYTTRING (c) replik:

Herr talman! Jag är inte representant för regeringen här. Det var egentligen en svidande kritik som regeringen fick i Maja Bäckströms anförande.

Bakgrunden är den att när regeringen lade fram sin proposition om inriktningen av turism- och rekreativpolitiken, berördes de sociala målen på två och en halv rad, tror jag det var. Propositionen handlade om möjligheterna att få in utländsk turistvaluta till landet.

Även om vi har reservationer som riktar en viss kritik mot Turistrådet, känner jag ett behov av att försvara Turistrådet, för det gör så gott det kan utifrån de betingelser som det har fått och med de medel det har att förvalta.

Det allvarliga med branschstudien och strukturplanen – kanske försökte jag förklara det i mitt huvudanförande – är att de dokumenten inte alls stämmer överens med den målsättning som Maja Bäckström har givit uttryck för här i talarstolen.

Branschstudien går faktiskt helt ut på att tjäna pengar på turistanläggningarna, precis som man gör i vilken annan näringspolitik som helst. Det är den enda utgångspunkten.

Strukturplanen är inriktad på koncentration till vissa delar av landet för att göra dem mer attraktiva, och det stämmer heller inte med de sociala målen. Vissa människor i landet kommer att få väldigt långt till en rekreativanläggning, om man skulle fullfölja planerna.

Det är anledningen till att vi har reserverat oss på de här punkterna.

Slutligen skulle jag vilja säga att det naturligtvis är svårt att få en näring riktigt representerad i en styrelse. Jag känner stor respekt för det. Men det finns faktiskt branschorgan, som företräds av personer som har sin dagliga gärning i turistbranschen. Det hade säkert varit effektivare för hela turistnäringen, för dess intresse att delta i kampanjer och också tillskjuta medel, om näringen i stället hade haft den sortens representanter i Turistrådets styrelse.

Anf. 91 MAJA BÄCKSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Låt mig först ta upp det Paul Lestander sade och slå fast att jag tycker inte att det behövs någon ny huvudman. Men vad som behövs, som jag ser det med utgångspunkt i det jag sade i mitt huvudanförande, är en uttryckning inom Turistrådet när det gäller att bevaka och föra fram rekreativpolitiska frågor. Att rådet har kompetens för det är jag alldeles övertygad om, så det är bara att sätta i gång och börja arbeta.

Jan Hyttring talade om strukturplanen och pekade på vad som sägs om de tre stora städerna. Men faktum är att det står tydligt och klart i strukturplanen att prioriteringarna inte skall uppfattas som förslag till någon nedgradering av arbetet inom turismsektorn i övriga delar av landet utan tvärtom som en extra kraftsamling på några starka dragplåster för hela näringen och svensk turism. I det rullande strukturplanarbetet kommer det att ske en fortsatt analys av turismens regionala utveckling.

Till Gunnel Liljegren vill jag säga att jag naturligtvis kan och bör känna respekt för henne och hennes partis inställning i fråga om detta. Men hennes högläsning tycker jag inte ger så mycket i detta sammanhang. Jag tror säkert

att Turistrådet är medvetet om sitt ansvar. Därför hoppas vi verkligen att det blir rika satsningar framöver även när det gäller rekreationssidan. Jag tycker att jag på ett mycket tydligt sätt i mitt anförande sade att vi behöver satsningar på båda dessa områden. Men jag hävdade att den ena båten, bildligt talat, mer eller mindre står still.

Anf. 92 PAUL LESTANDER (vpk) replik:

Herr talman! Det är klart att jag uppfattade både Maja Bäckströms huvudinlägg och repliken som att hon inte vill att det skall bildas någon ny myndighet så att rekreationspolitiken ges en ny huvudman. Detta har jag förstått hela tiden. Maja Bäckström har också ingått i utskottsmajoriteten och därmed intagit denna ståndpunkt. Jag menar emellertid att det hade varit konsekvent, mot bakgrund av den mycket preciserade kritik mot hur denna verksamhet hittills har skötts som Maja Bäckström har framfört, att föreslå en ny huvudman för verksamheten.

Anf. 93 JAN HYTTRING (c) replik:

Herr talman! Det är riktigt, som Maja Bäckström säger, att man uttrycker sig på detta sätt om strukturplanen. Men det är ändå viktigt att förklara bakgrunden till det. När Turistrådet skriver att det skall vara en viss koncentration, att anläggningarna skall tåla många besök, att det skall finnas många aktiviteter kring anläggningarna och att de skall fungera som en magnet är detta faktiskt riktat mot utlandsmarknaden. Genom en sådan satsning kan man få utländska turister till Sverige som sedan kan spridas till olika intressanta regioner i landet. Det har alltså egentligen ingenting att göra med det som Maja Bäckström talar om, nämligen det sociala målet att se till att vi svenskar får bättre rekreativsmöjligheter, såvida Maja Bäckström inte tycker att vi svenskar skall bege oss till de stora städerna för att utöva rekreation. Detta gäller satsningar på konferenser och på belöningsresor, osv. Dessa resor har inte mycket gemensamt med de resor som de stora grupperna i vårt eget land gör, dvs. att åka ut på semester med tält eller husvagn eller försöka få tag i någon billig stuga, osv. Dessa saker måste vi skilja på.

Anf. 94 GUNNEL LILJEGREN (m) replik:

Herr talman! Jag tror att Maja Bäckström delvis missuppfattade syftet med att jag läste upp vad utskottet hade skrivit. Jag ville kontrastera utskottets skrivning, tonfallet och vad som sägs, med det som Maja Bäckström sade från talarstolen. Man kan ju inte först ansluta sig till en skrivning och sedan gå till angrepp mot vad som sägs i denna skrivning. Jag ville därför visa hur Maja Bäckström som representant för majoritetspartiet i utskottet har uttryckt sig.

Anf. 95 MAJA BÄCKSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Låt mig säga till Gunnel Liljegren att jag inte har samma uppfattning som hon, och jag tror inte att hon och jag kommer till samma uppfattning heller, eftersom vi tydligen tolkar detta på så kolossalt olika sätt.

Anf. 96 LARS AHLSTRÖM (m):

Herr talman! Idrotten är vår största folkrörelse och utgör ett omistligt inslag i vårt samhällsliv. En aktiv idrottsutövning, oavsett nivå, leder till sunda livsformer samt en bättre hälsa och är ett viktigt led i den förebyggande hälso- och sjukvården. Många medborgare är aktiva idrottsutövare eller ledare. Stat, landsting och kommuner skall stimulera och underlätta idrottsutövning såväl inom föreningsrörelsens ram som för enskilda. Genom vår ökade fritid har möjligheterna att komma i kontakt med idrott och friluftsliv ökat, samtidigt som det moderna samhället skapar större behov av friskvård och meningsfull fritid. Det råder en bred politisk enighet om att idrotten skall stödjas i olika former. Stat, landsting och kommuner ger och kommer att ge idrotten ett omfattande ekonomiskt stöd, men verksamheten varken kan eller bör helt bygga på insatser från den offentliga sektorn.

Den svenska idrottsrörelsens styrka är de hundratusentals ideellt arbetande ledarna. Denna styrka dokumenterades eftertryckligt inte minst förra året genom de stora framgångarna i olika världsmästerskap, en i förhållande till vår folkmängd enastående prestation.

Svensk idrott står och faller med de ideella insatser som görs på alla nivåer. En mycket stor del av dessa människors tid och ansträngningar går åt till att dra in pengar. Det finns exempel på föreningar, där 80 % av styrelsens sammanträdestid ägnas åt att diskutera ekonomiska svårigheter. Den tiden kunde förvisso användas på ett bättre sätt. Pressen på de ideellt arbetande ledarna ökar. Till stor del är dessa föräldrar till aktiva idrottsutövare, och de förmår hålla ut så länge de egna barnen tävlar, men sedan tar intresset och orken dess värre – och förståeligt nog – ofta slut. Detta är ytterst allvarligt. Vi förlorar på så sätt många dugliga ledare och tränare med inskolade och väl uppövade kunskaper. Omsättningen på idrottsledare är också stor. De som drabbas är i första hand de små klubbarna.

I den moderata motionen Kr417 har vi givit vår syn på svensk idrott av i dag, dess styrka men också dess svagheter och problem. Precis som på alla områden kan man inte nöja sig med några enstaka åtgärder utan måste se till helhetsbilden. Vill man agera därefter och verkligen i handling visa att man inser betydelsen av och uppskattar alla de hundratusentals eldsjälarnas osjälviska arbete, då räcker det inte med en uppräknings av diverse olika anslag och en omfattande redogörelse av planerade insatser inom forskning och utbildning.

Vi betonar att det är de lokala föreningarna runt om i Sverige som genom sitt hängivna arbete åstadkommer alla de positiva effekter som vi väl alla är helt överens om.

En fortsatt utbyggnad av idrottsgymnasier bör uppmuntras och underlättas.

Handikappidrottens snabba utveckling och de svenska utövarnas stora internationella tävlingsframgångar är glädjande. De bör få fortsatt stöd bl. a. genom att man inom idrottsläroverutbildningen ger ökade kunskaper inom detta speciella område. Idrotten spelar här en värdefull roll för att ge den känsla av gemenskap som är så betecknande för all idrottsutövning. Den kände sportredaktören Torsten Tegnér beskriver denna känsla i boken Fram till Frihet, och jag citerar: "Ett besök på en idrottsplats är lika uppfriskande

för själen som för kroppen. Man förnimmer en solidaritet och en vänskap som är ingenting mindre än rörande. Man har dessutom sin frihet att rekreera sig i ensamhet eller i sällskap allt efter behag.”

Frågan om att idrottsrörelsen skulle få en större andel av spelmarknaden och av Tipstjänsts överskott får vi anledning återkomma till i nästa vecka i samband med behandlingen av kulturutskottets betänkande nr 22.

Även idrottsrörelsen betungas av skatter och avgifter. Vi kan aldrig förbättra villkoren för svensk idrott utan att vi för föreningar, ledare och aktiva hittar för dem väl anpassade lösningar på dessa svårbemästrade och allvarliga problem.

I linje med vår inställning till individens frihet under ansvar vill vi också värna om idrottsrörelsens fria ställning. Den är fullt kapabel att sköta sina angelägenheter utan inblandning och styrning från regeringen. Det finns inget skäl till att två ledamöter i Riksidrottsförbundets styrelse skall utses av regeringen. Riksidrottsförbundet fördelar i dag det statliga stödet till de s. k. främjandeorganisationerna. Deras anslagsframställning bör i stället lämnas direkt till jordbruksdepartementet genom organisationernas eget samarbetsorgan. Som en följd av det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 5 och 6.

Ingen företeelse i samhället förmår engagera människor i alla åldrar mer än idrotten. Med alla sina föreningar utgör den också grunden för de allra flesta ungdomars fritidssysselsättning. Det sociala värdet av detta kan inte nog uppskattas. Statens stöd till idrotten måste ses i relation till allt ideellt idrottsarbete och kostnaderna för ett alternativ till detta.

Elit- och breddidrott står inte i motsatsförhållande till varandra utan går i stället hand i hand – utan bredd ingen elit.

Herr talman! Svensk idrott står stark på tävlingsbanan. Ett bifall till den moderata idrottsmotionen i alla dess olika delar skulle också innebära stärkt ekonomi och oberoende och framför allt ge alla de ideellt arbetande ledarna bättre möjligheter att ägna sig åt, just det, herr talman, idrott!

Anf. 97 RUNE ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Den svenska idrottsrörelsen upplever just nu en blomstrings-tid. Breddidrotten omfattas av allt fler utövare, och särskilt glädjande är den ökade spridningen över olika åldersgrupper. Glädjande är också att den ökningen relativt sett är störst i de högre åldrarna. Detta är ett bevis på att vårt lands s. k. åldringar har insett idrottens värde för rekreation, bättre hälsa och högre livskvalitet.

Samma positiva trend finns också inom elitidrotten. I förbluffande många idrottsgrenar, förbluffande med hänsyn till att Sverige är en liten nation, har vi en mycket stor internationell bredd. Våra bästa finns mycket högt på världsbästaolistorna i de olika grenarna.

Då vi bedömer vår idrottsliga bredd skall vi också komma ihåg att stora grupper människor som inte är medlemmar i idrottsrörelsen bedriver idrott eller motion där man replierar på idrottsrörelsens organisation och anläggningar. De dryga 2 miljoner medlemmar som idrottsrörelsen redovisar i sina register är inte hela den imponerande skaran av idrottsengagerade människor. I verkligheten har idrottsrörelsen ett ännu djupare grepp om den svenska populationen.

Idrottsrörelsens finansiering är som en följd av rörelsens stora omfattning ett problem. Trots de frivilliga insatser som görs inom idrottsrörelsen behöver idrottsrörelsen totalt mycket stora belopp för att hålla denna mäktiga organisation i gång. Idrottsrörelsen har i dag stöd av stat, landsting och kommuner för sin verksamhet. Generellt kan man säga att det statliga stödet i huvudsak kanaliseras till idrottsrörelsens riksorganisationer.

Idrottsrörelsen har dock svårigheter att klara sina påtagna uppgifter med det stöd som utgår från samhällsinstanserna. Både den kvantitativa och den kvalitativa utvecklingen kräver ständigt ökade ekonomiska resurser. Även om idrotten, i t. ex. ett ansträngt budgetläge, inte kan anses missgynnad gentemot andra samhällsbehov, hämmas idrottsrörelsens utveckling på grund av otillräckliga ekonomiska resurser. Jag har hört idrottsledare resignerat sucka: Tänk så många fler ungdomar vi skulle kunna ta hand om, om vi hade större resurser.

När man talar om idrottens ekonomi och ställer in den i sammanhang med den allmänna anslagsverksamheten från samhällets sida, skall man komma ihåg att idrottsrörelsen inte befinner sig på den tärande sidan totalt sett gentemot statsmakten. Idrottsrörelsen genererar nämligen stora inkomster till staten i form av skatter, sociala avgifter, Tipstjänstvinster, vadhållningsverksamhet m. m. En del av denna verksamhet kan naturligtvis diskuteras ur mera idealistisk synpunkt.

Förhållandet att idrottsrörelsen passivt levererar in pengar till statskassan och sedan tar emot anslag för sin verksamhet skapar ett beroende av staten, som känns besvärande för denna stora folkrörelse, då den vill vara fri, obunden och politiskt neutral.

Enligt min mening finns det därför starka skäl att ompröva formerna för idrottsrörelsens finansiering av sin verksamhet och undersöka om det finns alternativ till det nuvarande statliga stödet. Den undersökningen bör också väga in den frigörelse av kreativitet och stimulans som en ekonomisk självverksamhet inom idrottsrörelsen skulle innebära.

Idrottsrörelsen har en stark egen inneboende styrka, och den bör kunna lösgöras ekonomiskt. Jag kan peka på det initiativ som 48 mindre specialförbund inom Sveriges riksidsrottsförbund tagit för att skaffa sig en bättre ekonomi och utifrån detta formulera en idrottsligt hög målsättning. Aktionen heter Pool 2000, och jag tror att vi alla kommer att stöta på aktiviteterna i någon form.

En del av statens verksamhet då det gäller spel, tips, vadhållning m. m. har idrottsrörelsens aktiviteter som "råvara". Dessa verksamheter ger stora inkomster till staten. I en motion från folkpartiets idrottsgrupp har vi motionärer begärt att en alternativ finansiering av den svenska idrottsrörelsen skulle bli föremål för en utredning. Grundtanken bakom detta är att idrottsrörelsen själv skulle organisera och ta hand om resursanskaffningen genom att t. ex. ta över huvudmannskapet för Tipstjänst och att man skulle undersöka en princip för delning med staten. Detta kan ses som en tankegång i riktning mot en friare finansiering av idrottsrörelsen som också kan ge stimulans till en större resursanskaffning.

Utskottets majoritet har avstyrkt motionen med den märkliga motivering-
en att det bör ankomma på idrottsrörelsen själv att föra fram förslag om en

översyn av finansieringsformerna. Jag antar att det är bekant för alla i denna församling att endast riksdagen har rätt att besluta över de statliga anslagen och att förslag om finansieringsformer och liknande spörsmål som reglerar idrottsrörelsens förhållande till staten endast kan avgöras i denna kammare.

Eftersom en fråga som denna berör två parter bör naturligtvis en utredning av det slag vi föreslår innehålla representanter både från riksdagen och idrottsrörelsen. Jag undrar om det fanns någon tankegång bakom utskottets betänkande som fick den underliga formulering jag har talat om tidigare. Jag vill poängtera att det i utredningen skulle ingå representanter både från riksdagen och idrottsrörelsen. Den enda farhåga jag kan tänka mig att utskottsmajoriteten har som skäl för sitt avstyrkande är att sakkunskapen i alltför stor utsträckning skulle ställa sig på idrottsrörelsens sida. Utskottsbetänkandet ger tyvärr fog för en sådan farhåga.

Herr talman! Jag yrkar bifall till folkpartiets reservation nr 4.

Herr talman! Slutligen har vi den gamla historien om statsbidragsprövning-
en för vissa organisationer av folkrörelsekaraktär. Vi är några debattörer i denna kammare som har fört en diskussion som blivit något av en följetong åren igenom just vid behandlingen av denna fråga. Lars Ahlström har redan tagit upp spörsmålet i sitt anförande. Han har uttryckt vad jag och de som står bakom reservation 6 tycker. Jag beklagar att utskottsmajoriteten så benhårt håller fast vid principen att omyndigförklara en stor grupp frivilliga organisationer genom att se till att deras anslag skall administreras över Riksidrottsförbundet. Observera att jag är en vän av Riksidrottsförbundet och anser det vara en mycket effektiv organisation med höga etiska syftemål. Men jag vill också säga att det i detta fall rör sig om organisationer som har liten eller ingen anknytning till den verksamhet Riksidrottsförbundet bedriver. Sammankopplingen är alltså helt opåkallad. Detta är en principfråga och som sådan viktig. Att dessa organisationer får en fri ställning gentemot Riksidrottsförbundet är inte något underkännande eller någon nedvärdering av Riksidrottsförbundets oväld. Det är, kamrater i kammaren, en fråga om demokrati och medinflytande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 6 och de övriga reservationerna i utskottsbetänkandet som är underskrivna av folkpartiets representanter i utskottet.

Anf. 98 KARL BOO (c):

Herr talman! Idrottsrörelsen är en verkligt stor folkrörelse i vårt land. Med sina över 2 miljoner medlemmar når den ut till större delen av Sveriges folk – unga som äldre, kvinnor som män, olika handikappade och ensamma människor. Det finns över 40 000 lokala organisationer. Det beräknas att över 400 000 ideellt arbetande ledare bär upp verksamheten.

Idrottsrörelsens sammantagna verksamhet bidrar till en betydande samhällsnytta i form av framför allt förbättrad folkhälsa, fostran till positiv social gemenskap och personligt ansvarstagande. Tillfredsställelse och livskvalitet växer fram hos de många som satsar på en positiv och stimulerande idrotts- och fritidsverksamhet.

Frågan måste ställas: Hur skulle det se ut i vårt land, ja i hela världen, utan den enorma bredd som idrottsrörelsen har? Det skulle säkert vara mycket

fattigare på positiva alternativ – icke minst för ungdomen. Vad skulle det kosta samhället i ökade sociala och ekonomiska insatser och i minskat människovärde för de många som skulle fångas in i nedbrytande aktiviteter?

Folkrörelserna spelar en avgörande roll i förmandet av morgondagens Sverige. Som den rörelse vilken mer än någon annan drar ungdomen till sig har idrottsrörelsen ett speciellt ansvar. Dagens ungdomar är ju morgondagens ledare, inte bara inom idrottsrörelsen, utan i samhället i stort. Det är bl. a. inom idrottsrörelsen som ungdomar kan göra sig förtrogna med demokratins spelregler och på ett konstruktivt sätt delta i samhällslivet.

Idrotten är unik inte bara genom den stora andelen ungdomar. Frågan är om det finns någon rörelse som är mera internationell än idrottsrörelsen. Även detta ger idrottsrörelsen speciella förpliktelser i en värld där det är angeläget med personliga kontakter, ökad förståelse för fred och frihet i hela världen och för en internationell gemenskap.

Svensk idrottsrörels verksamhet och utveckling vilar i dag tungt på idrottsledarnas ideella insatser. Det är en viktig samhällsuppgift att ge stöd för att få behålla och få fler frivilliga krafter som vill arbeta inom idrottsrörelsen också i framtiden. Jag finner det angeläget att, innan jag går in på de ekonomiska frågorna, slå fast att mycket tid och arbete men också pengar satsas från idrottens ledare och utövare.

Idrottsrörelsens finansieringsmöjligheter genom egen verksamhet har successivt minskat. Detta har skett på grund av de statliga spelens snabba expansion på de folkrörelsedrivnas bekostnad. Många föreningars ekonomiska situation har blivit svårare och svårare att bemästra, särskilt som kostnader av olika slag har ökat starkt. De förändringar och, som jag hoppas, betydande förbättringar som riksdagen om några dagar skall besluta i anledning av propositionen, och följdmotioner till denna, om ändringar i lotterilagen är betydelsefulla. Jag skall inte kommentera detta ställningstagande i dag, utan jag nöjer mig med att säga att det följs med stort intresse ute i Idrottssverige och hela Folkrörelsesverige.

Jag vill också erinra om och beklaga att riksdagen inte biföll centerns krav på en folkrörelse- och kulturfond som nyligen behandlats av riksdagen. Jag vill passa på att säga att det är en tanke som Rune Ångström delvis var inne på. Tyvärr stödde inte folkpartiet centern i voteringen i den frågan. Det beklagar jag. Den miljardfond som skulle kommit till på det sättet skulle självfallet också ha kommit idrotten till del.

Utöver lättnader i självfinansierande avseende inom idrottsrörelsen behövs betydande förstärkningar av anslagen från både stat, landsting och kommuner. Från centern föreslår vi att Sveriges riksidrottsförbund beviljas ett statsanslag på 271 034 000 kr. för verksamheten 1988/89. Vårt förslag innebär en anslagsförstärkning med 15 miljoner utöver regeringens förslag.

Vi från centern vill betona att det är angeläget att samhället på olika sätt stödjer idrottsrörelsens strävan att bredda sin verksamhet och att det särskilt behövs ökade insatser för barn och ungdom samt för att aktivera fler kvinnor, invandrare och handikappade i verksamheten.

I sin verksamhet har RF valt att koncentrera sina insatser till tre huvudprogram, Ungdom, Motion och Tävlning. Programmet Ungdom är inriktat på att det i idrottsverksamheten skall ske en allsidig utveckling av

barnet och att åtgärder skall vidtas för att behålla ungdomar i föreningslivet. Programmet Motion syftar i första hand till att stimulera fysisk aktivitet och rekreation. Det är särskilt angeläget att utveckla motion i närmiljö för att få fysiskt inaktiva att motionera. Med centerns förstärkta bidrag får idrottsrörelsen större möjligheter att förverkliga sina stora målsättningar på dessa viktiga områden.

Som vi starkt betonar i centerns motion är idrottsledarnas ideella insatser av största betydelse för idrottsrörelsen och för hela samhället. Det är nödvändigt att samhällets stöd till idrottsrörelsen höjs bl. a. för att rörelsen skall kunna behålla och dra till sig fler frivilliga krafter. Ett särskilt stöd bör också kunna lämnas till de specialförbund som gör breddsatsningar genom enklare regler och verksamhet med blandade lag i fråga om såväl ålder som kön.

Herr talman! Jag skall till sist kort beröra en fråga som nyligen har avgjorts av riksdagen och som finns kommenterad i ett särskilt yttrande till utskottets betänkande. Det gäller inrättandet av en idrottsledarutbildning i ett vetenskapligt institut – idrottshögskola – förlagd till Falun.

Under förra riksmötet beslöt riksdagen att en självständig högskoleenhet för fysisk fostran och idrott skulle prövas av regeringen. Den utredning som senare kom till kan inte sägas ha genomfört riksdagens uppdrag, närmast på grund av för snäva direktiv, icke minst ekonomiskt.

Den lösning som senare blev riksdagens beslut kan inte anses ha uppfyllt det krav som finns när det bl. a. gäller idrottsledarutbildning, som måste vara en stor fråga för ett land som vill följa med i utvecklingen.

Vi har en utbyggd lärarutbildning, men högskoleutbildning för tränare och i fysisk fostran saknas. Att motivera det avslag som gjordes på centerns framställning med att det inte finns dokumenterad efterfrågan på högskoleutbildade tränare och o. d. är ett ytterst konstlat försvar. Hur kan det finnas efterfrågan på arbetskraft som inte finns utbildad?

Jag vill sluta detta mitt förmodligen sista anförande som riksdagsman med att säga följande: Låt svensk ungdom få sin idrottshögskola genom ett vetenskapligt institut för tränare i fysisk fostran, som enligt min uppfattning självfallet bör vara förlagd till Falun. Det är svensk ungdom värd.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 1 och 2.

Anf. 99 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Vi från vpk har under en rad år påtalat farorna med den idrott som vi har i samhället. Vi menar att den snedvrids av kommersiella intressen.

Idrotten är ändå en rörelse som har sin bas i den breda massan, som är en del av den mänskliga kulturen och har en betydelsefull social funktion – det säger ju också alla talare som är uppe i denna talarstol. Idrotten skall befrämja folkhälsan, ge möjligheter till samvaro, gemenskap, kamratskap och vänskap. Denna rörelse har, för att kunna utvecklas i denna riktning, alltså objektivt motsatta intressen dem som de företag har som satsar dessa enorma PR-pengar på idrotten.

Man kan t. o. m. säga att den ekonomiska snedvridningen av idrotten sker i sådan grad att det kan ifrågasättas om idrotten verkligen befrämjar folkhälsa, samvaro, gemenskap, kamratskap och vänskap. I vissa fall kanske det t. o. m.

är tvärtom. Därför måste man vara litet grand på sin vakt när det gäller idrotten och dess framtida utveckling. En orsak till detta är enligt vänsterpartiet kommunisterna den ekonomiska finansiering som sker av idrottsverksamhet på elitnivå och även på bredden.

Företagens ekonomiska satsningar sker i syfte att deras ordinarie verksamhet skall ge största möjliga ekonomiska avkastning, och därför måste också PR-satsningarna inom idrotten vara ett led i detta. Om de inte vore det, skulle detta – såsom företagen i dag är uppbyggda – vara ett svek mot företagets hela existens och syften.

Denna kommersialiseringsinriktning av idrottsverksamheten innebär att de föreningar och verksamheter som inte får så stor del av företagets PR-stöd – förbund, mindre klubbar och föreningar, motionsidrott, ungdomsverksamhet och kvinnoidrott – sätts på undantag. Vi har påtalat detta under en rad av år och har velat att RF:s åskanden åtminstone skall gå igenom. Men dessa prutas alltid av regeringen. Som ett brev på posten kommer det nu äntligen ett svar, att det kanske är en viss skillnad mellan olika idrotter. Pool 2 000 är ju, som Runc Ångström här påpekade, egentligen ett resultat av att en rad förbund lever under enormt knappa ekonomiska förhållanden. Det initiativ som dessa 47 eller, som Rune Ångström sade, 48 specialförbund har tagit är enormt bra. De skall tillsammans skapa ekonomiska resurser för att utveckla bredden, mångfalden och kvaliteten inom sina specialförbund. Det visar på att det kanske är inom dessa förbund som man har de största internationella framgångarna att vänta. Den målsättning som just Pool 2 000 har är således mycket bra. Detta initiativ visar på det som vänsterpartiet kommunisterna under en rad år har påtalat, nämligen att just breddidrotten och de idrottsgrenar och verksamheter som sätts på undantag behöver resurser.

Beträffande den kommersiella delen av idrotten kan det väl sammanfattningsvis sägas att denna går emot allt allvarligare utvecklingstendenser. Den utveckling som sker inom vår arenaidrott, med köp och försäljning av idrottsmän, skapar ju ingen god grogrund hos de ideellt arbetande ledarna, de som försöker utöva sin idrottsverksamhet eller motionsidrott på ett mycket lägre plan. Denna handel – människohandel – är ju egentligen ett hån mot hela idrottens tanke. Den har sitt ursprung i de enorma resurser som ensidigt satsas och fixeras kring dessa elitlag eller enskilda idrottsutövare. Därför måste staten ge ett helt annat grundstöd, så att vi verkligen kan värna om vår breddidrott.

Riksidrottsförbundet får nu enligt regeringens förslag ett bidrag om 256 milj. kr. RF har åskat 297,7 milj. kr. Vi i vpk har föreslagit att RF skall få sina pengar. Regeringens satsning är som sagt måttlig. Det är fråga om en prutning med 40 milj. kr. Vi tycker att det inte finns några som helst skäl för riksdagen att pruta på detta. Om man skulle se till helheten borde stödet egentligen vara ännu större. Satsningen på Pool 2 000 visar som sagt på de enorma behov som egentligen finns.

Många har här talat om de ideella insatser som sker inom idrotten. Man kan ju ha sina funderingar över hur det förhåller sig med de ideella insatserna. Dessa insatser behövs. De flesta av ledarna inom idrotten bedriver som sagt ingen avlönad verksamhet. Det finns beräkningar som visar att det om dessa ledare så bara skulle få 20 kr. i timmen för sin

verksamhet skulle komma att handla om mångmiljardbelopp.

Eftersom man är så njuget att ge pengar till idrotten som det är fråga om när det gäller bidragen bara till RF borde statsmakterna, regering och utskott, göra sig tankeexperimentet vad som skulle hända om dessa ideella insatser helt plötsligt avstannade, att de t. ex. ställdes in under en månad. Vilket kaos det skulle uppstå i samhället! En sådan reflexion borde innebära att man skulle ha en mer positiv syn på det ideella arbetet inom idrotten.

Vi i vpk föreslår 197,7 milj. kr. till RF. Vi tycker att detta är helt i sin ordning. Utskottet säger att det räcker med de ytterligare resurser som föreslås till idrotten i det betänkande om lotterilagen som skall behandlas nästa vecka samt hänvisar till det rådande budgetläget. Då bör man nog se på vad det egentligen handlar om, nämligen att de andra insatserna inom idrotten har snedvridit denna i sådan grad att det nu behövs en översyn av hur man skall finansiera idrotten framöver.

Som redan nämnts skall vi i nästa vecka behandla frågan om tipsmedlen. Vpk har under en rad av år föreslagit att tipsmedlen undan för undan i ökad utsträckning skall gå till idrotten. Om man redan för många år sedan hade börjat låta dem göra det, kanske en del av den kommersiella utveckling som även har drabbat breddidrotten och mindre föreningar hade kunnat hejdas i någon mån. Tyvärr kan vi i dag se en utveckling på det ekonomiska området som inte är positiv för idrotten utan tvärtom negativ. Därför yrkar jag i detta sammanhang bifall till reservation 3, där vi föreslår ett högre anslag till idrotten.

Anf. 100 RUNE ÅNGSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Lars-Ove Hagberg höll ett sympatiskt anförande. Jag säger sympatiskt, eftersom han i stora delar av sitt anförande beskrev problemen inom idrotten och man som en varm underton i anförandet kunde märka att han värnar om idrotten och är intresserad av dess utveckling.

Lars-Ove Hagberg och jag har olika uppfattningar i vissa frågor, men när jag lyssnade till Lars-Ove Hagbergs anförande frågade jag mig: Varför har inte vpk stött vår begäran om en utredning av att låta medel från Tipstjänsts verksamhet i större utsträckning disponeras till idrottens fromma än vad som nu är fallet. En stor del av de pengarna går ju in i den allmänna statsbudgeten. Lars-Ove Hagberg sade att det här förslaget låg helt i linje med vpk:s tidigare yrkanden. Jag väntar faktiskt på en förklaring – jag sitter ju inte i det förnämliga utskott som har behandlat idrottsfrågorna, så jag vet inte hur den interna diskussionen har gått. Detta är en fråga som jag ställer efter att ha lyssnat på debatten här i kammaren.

Anf. 101 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Rune Ångström kan vara lugn. Han kommer i nästa vecka att kunna rösta för att medel från Tipstjänst i ökad utsträckning skall gå till idrotten. Då behandlas vpk:s förslag om att tipsmedel till att börja med till viss del skall gå till idrotten. Jag förväntar mig att Rune Ångström när det gäller det konkreta förslaget ansluter sig till vpk:s krav.

Anf. 102 RUNE ÅNGSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Det finns en chans redan i dag, Lars-Ove Hagberg, att deklarerar den enighet som Lars-Ove Hagberg faktiskt vidimerade i sitt anförande. Det kommer här att bli en omröstning om folkpartiets reservation i den här frågan. Det gäller då en utredning med precis samma syfte som Lars-Ove Hagberg har pläderat för. Jag tycker som sagt att vi kan samsas om att driva fram denna utveckling.

Anf. 103 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Vi tycker inte att det behövs någon speciell utredning om detta. Vi begär ett förslag från regeringen om att tipsmedlen på sikt skall överföras till stöd för idrotten. Vi menar att detta medelstillskott trappstegsvis skall öka undan för undan. Det är väl en omväg att gå över en utredning, och folkpartiet är som sagt välkommet att rösta med oss kommande vecka.

Anf. 104 ANDERS NILSSON (s):

Herr talman! När Riksidrottsförbundet för något år sedan gjorde sin anslagsframställning poängterade man fyra områden: barn, ungdom, motion och tävling. Dessutom framhöll Riksidrottsförbundet att uppgiften att aktivera fler kvinnor är en övergripande uppgift. Detsamma gäller insatser för handikappade. Särskilda insatser för idrott bland invandrare är en tredje sådan övergripande uppgift. Diskussionerna på riksidrottsmötet i höstas och besluten på det mötet gick i samma riktning.

Regeringen har i sin proposition följt denna handlingslinje, kompletterad med stora insatser för idrottsforskningen. Riksdagen har tidigare i vår tagit ställning till de förslagen.

Regeringen betonar i propositionen idrottsrörelsen viktiga sociala roll. Ulf Lönnqvist skriver att det är angeläget att samhället på olika sätt stödjer idrottsrörelsens strävan att bredda sin verksamhet ytterligare. Med tanke på att idrottsrörelsen redan i dag omfattar över två miljoner medlemmar och organiserar fler ungdomar än någon annan folkrörelse är detta ett ambitiöst mål. Propositionen överensstämmer på punkt efter punkt med idrottsrörelsens målsättningar vad beträffar inriktning och målsättning.

Det ger mig anledning att konstatera att regeringens förslag, som kulturutskottet tillstyrker, har en mycket bred förankring inom idrotten. Jag vill därför, herr talman, tillstyrka utskottets hemställan och yrka avslag på de motioner som berör stödet till idrotten. Huvudparten av de motioner som behandlas i detta betänkande inom idrottsområdet, särskilt de från centern, folkpartiet och vpk, följer i stort de ansatser från Riksidrottsförbundet som jag refererade till inledningsvis.

Kulturutskottet, slutligen, följer i betänkandet upp denna långa rad av samstämmiga vittnesbörd om betydelsen av idrotten, om inriktningen inför framtiden och om vilka områden som bör sättas främst genom skrivningar med samma inriktning.

Det beslut som vi sannolikt är beredda att fatta om en stund innebär således ett brett tillmötesgående av idrottsrörelsens önskemål och krav. Det är också ett tillmötesgående av de motioner från folkpartiet och centern som är av programkaraktär. Jag har uppfattat dessa motioner så, att om det någon

gång är befogat att tala om att slå in öppna dörrar, ja, då är dessa motioner ett lysande exempel på det. Det finns således ingen anledning för riksdagen att göra något tillkännagivande med anledning av dem.

I många motioner som gäller idrottsfrågor har man tagit upp finansiering med tonvikt på lotterier och spel. Detta kommer vi, som redan sagts, in på senare under detta riksmöte – sannolikt i nästa vecka.

När det gäller folkpartiets motion om en utredning vill jag först göra en kommentar till Rune Ångströms inlägg. Han sade att den svenska idrottsrörelsen nu upplever en blomstringstid. Det är alldeles riktigt, men det måste också vara ett gott betyg åt den politik som bäddar för sådana förutsättningar att idrottsrörelsen kan blomstra på det sätt som den gör. Sedan kom Rune Ångström in på beroendeförhållanden och sade att det inte är bra att idrottsrörelsen skall vara beroende av politiska förhållanden och politiska beslut. Och så vill han ha en utredning, där ett av alternativen är ökad lotteriverksamhet. Man kan då fråga sig om det är bättre att för stödet till idrotten vara beroende av hur ett spelbolags verksamhet går eller inte går.

Rune Ångström ställer sig också undrande till utskottets motiv för att avstyrka den här motionen. Jag tycker verkligen att det finns all anledning att poängtera den självständiga ställning som folkrörelse som idrottsrörelsen har. Det är otvivelaktigt så att den svenska idrottsrörelsen är mycket stark och välorganiserad. Sverige är exempelvis ett av de få länder där idrotten är samlad i en enda organisation, Sveriges riksidrottsförbund. Vi ser det som självklart att, med den ställning som idrottsrörelsen har, kravet på en utredning skall komma från idrotten själv. Rune Ångström påpekar helt riktigt att det bara är statsmakterna som kan besluta om en utredning. Ja, men incitamentet till en utredning måste vara att idrottsrörelsen, som den självständiga folkrörelse den är, upplever att en utredning behövs. Något annat skulle innebära att vi kom med någonting som inte är förankrat i denna folkrörelse. Dessutom är finansieringsfrågorna ständigt föremål för debatt inom rörelsen. Diskussionerna kring lotterifrågorna, som vi skall debattera senare i denna kammare, är ett exempel på detta.

Moderaterna föreslår att statens representation i Riksidrottsförbundets styrelse skall upphöra. De är rädda för att idrottsrörelsen skall bli alltför beroende av den politiska makten. Lars Ahlström sade någonting om individens frihet under ansvar. Han sade också om idrottsrörelsen att den är fullt kapabel att sköta sina angelägenheter utan statlig inblandning. Frågan om statens representation i Riksidrottsförbundets styrelse var föremål för debatt under riksidrottsmötet i höstas, Lars Ahlström. Beslutet blev att förbundet sade ja till den ordning som nu gäller. Det beslutet var enhälligt. Över 200 ombud vid riksidrottsmötet stod bakom det beslutet. Mot bakgrund av Lars Ahlströms egen syn – att idrottsrörelsen är fullt kapabel att själv sköta sina angelägenheter – bör slutsatsen rimligen bli att även Lars Ahlström inser att detta är ett förnuftigt beslut, eftersom idrottsrörelsen har sagt sig vilja ha den bestående ordningen. Vi yrkar avslag på motionen.

I och med detta tangerar vi den ständigt återkommande frågan om främjandeorganisationernas ställning. Statens ombud i Riksidrottsförbundets styrelse har ju till uppgift att bevaka dessa organisationers intressen. Även i år har folkpartiet och moderaterna framlagt förslag om att dessa

organisationer skall få sina anslag direkt via departementet. Jag vill kortfattat redovisa de skäl som vi anför mot motionskraven.

Med tanke på att idrotten sedan 1982 fått mycket stora anslagshöjningar jämfört med många andra typer av folkrörelser har främjandeorganisationerna följt med i denna gynnade procedur. Jag tror inte att det går att garantera att dessa organisationer ständigt under andra förhållanden jämförs med idrottsrörelsen.

De av regeringen utsedda ombuden i riksidrottsstyrelsen har, som jag sade, till uppgift att bevaka främjandeorganisationernas intressen.

Tvärtemot vad Rune Ångström påstår vill jag hävda att det i främjandeorganisationernas verksamhet finns en stor och bred anknytning till idrott och motion med tonvikt på motion. Det finns enligt mitt sätt att se saken anledning att behålla denna samsyn i stället för att splittra verksamheten.

Vpk och centern föreslår högre anslag till Riksidrottsförbundet än vad propositionen gör. Det finns anledning att erinra om att statens insatser för idrottsrörelsen utöver denna anslagspost är betydande i årets budget. Genom bildandet av idrottsrörelsens studieförbund SISU tillförs idrottsrörelsen betydande belopp. Jag vill gärna tillägga att SISU redan kommit att betyda oerhört mycket för svensk idrott. Detta har dels gett goda möjligheter att vidmakthålla och öka ledarutbildningen, som är av avgörande betydelse för en fortsatt utveckling av verksamheten, dels gett en breddad syn på ungdoms- och kulturfrågor i det idrottsliga perspektivet.

Insatserna för en förstärkt utbildning och forskning inom idrotten har jag redan berört. Dessutom kommer vi senare i kammaren att behandla förslaget om ändringar i lotterilagstiftningen. De syftar ju till att ge folkrörelserna ökade möjligheter att finansiera sin verksamhet via lotterier, bingo m. m.

Alla dessa ting tillsammans med den anslagsökning som ligger i propositionen innebär ett kraftigt förbättrat stöd till idrotten. Därför, herr talman, yrkar jag avslag på vpk:s och centerns reservationer om ökat anslag.

Sammanfattningsvis, herr talman, ger vi idrottsrörelsen i landet goda förutsättningar att utveckla sin verksamhet även i framtiden. Det är den värd.

Eftersom Karl Boo säger att detta sannolikt är hans sista debatt i kammaren vill jag ta tillfället att tacka för de få år som jag har haft förmånen att debattera med Karl Boo om idrotts- och turistfrågor. Min erfarenhet sträcker sig bara sex år tillbaka. Karl Boo har varit med åtskilligt längre.

Jag tror, Karl Boo, att vi har haft en samsyn som bygger på våra resp. partiers folkrörelsebakgrund; detta har särskilt kommit till uttryck i synen på folkrörelsen idrott. Det har naturligtvis förekommit att vi har haft olika syn på beloppens storlek, men det kan väl bero på vilket parti som sitter i regeringsställning och annat. Det må dock icke förhindra den gemensamma synen på folkrörelsen idrott.

Jag ber till sist, herr talman, att få yrka bifall till hemställden i kulturutskottets betänkande 20 och avslag på de reservationer som berör idrottsfrågorna.

9 § Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00 under ledning av tredje vice talmannen.

10 § Anslag till idrott, rekreation och turism
(forts. kulturutskottets betänkande 20)

Anf. 105 KARL BOO (c) replik:

Herr talman! Till Anders Nilsson vill jag säga: När vi från centern föreslår 15 milj. kr. mer än majoriteten är det också självklart att vi vill poängtera hur de pengarna skall verka, och det är vad vi har gjort i reservation 1.

Vi tycker det är angeläget att arbeta för att behålla ungdomen inom föreningsverksamheten. Vi tycker det är angeläget att de ideella krafterna uppmuntras. Vi tycker också det är angeläget att få verksamhet i närmiljö, för att få fysiskt inaktiva att verkligen motionera.

Beträffande att nya pengar har kommit via den nybildade studieorganisationen SISU vill jag säga att det väl mest handlar om en omfördelning av resurserna inom studieverksamheten. Jag är övertygad om att Idrottssverige redan tidigare fick rätt stora resurser i form av studieverksamhetsstöd från många håll.

Till sist: Det är verkligen skönt att kunna säga att vi har samsyn i många frågor. Jag vill gärna hålla med Anders Nilsson om att har man kommit från, vuxit upp i och verkat i folkrorelsemiljö, då får man lätt att resonera. Jag vill gärna säga att det har varit lätt att resonera med Anders Nilsson. Jag tycker att det har varit intressant att arbeta de senaste sex åren i kulturutskottet. Min tid i kulturutskottet är också sex år – tidigare tillhörde jag andra utskott.

Herr talman! Jag vill än en gång säga att det är angeläget att vi har en positiv syn på idrottsverksamheten i vårt land, för den betyder enormt mycket för kommande släkten.

Anf. 106 RUNE ÅNGSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Anders Nilsson sade att det var ett bra betyg åt den förda politiken att den svenska idrottsrörelsen upplevde en blomstringstid just nu. Jag tycker att Anders Nilsson skall vara lycklig så länge han kan sväva på blå moln genom den illusionen. Det är väl det hängivna arbetet av ledare och andra engagerade i idrottsrörelsen som är den främsta anledningen till det resultat som idrotten uppnår just nu.

Jag vill säga till Anders Nilsson: Försök att gå upp på Riksidrottsförbundets möte och testa åsikten i den församlingen! Den är kvalificerad och vet vad det hela handlar om. Eller gå och fråga några av våra bästa idrottsmän om det är på grund av den förda regeringspolitiken som vi har så bra idrott i Sverige!

Anders Nilsson säger att motivet för att avslå den motion som jag och idrottsgruppen i folkpartiet har lagt skulle vara att idrottsrörelsen själv skulle komma med initiativen, så att diskussionerna skulle komma inifrån idrottsrörelsen. Men det är just detta som pågår, Anders Nilsson. Inom idrottsrörelsen diskuterar man hur man skall klara sig ur de ekonomiska svårigheter som man har i dag, och den här motionen bygger just på intentioner från

idrottsrörelsen. Det speciella förslaget att man skall se över användningen av tipsmedel bygger också på reaktioner från idrottsrörelsen.

Till sist räknar Anders Nilsson upp olika skäl för att man inte skulle låta de frivilliga främjandeorganisationerna själva avgöra vilka de skall förhandla med. Då vill jag bara fråga: Varför inte fråga främjandeorganisationerna om vad de vill? De har i den senaste idrottspolitiska utredningen klart sagt ifrån att de är missnöjda med förhållandena och vill ha självbestämmanderätt i det här hänseendet.

Prot. 1987/88:130
31 maj 1988

Anslag till idrott, rekreation och turism

Anf. 107 LARS AHLSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Man måste beklaga att den här viktiga propositionen om svensk idrott inte kan behandlas nu till alla delar och i ett sammanhang. Det känns inte riktigt meningsfullt att bara vara hänvisad till att ta upp delar av propositionen. Jag betonade i mitt inledningsanförande att man i det här sammanhanget liksom i alla andra sammanhang måste se till helheten.

Anders Nilsson sade före middagsuppehållet att det inte fanns någon på RF-mötet som hade något att erinra mot de statliga representanterna. Nej, det hade väl varit förvånansvärt om någon hade ställt sig upp och yrkat avslag. Men det är väl ändå i den här kammaren som vi fattar beslut.

Jag vill citera ur RF:s petita. Där säger man:

”Vi slog tidigare fast att stödet till idrotten från stat, landsting och kommuner har varit omfattande. Vi har på senare tid emellertid nödgats konstatera att bidragsutvecklingen inte har hållit jämna steg med inflationen och i förhållande till verksamhetens utveckling starkt begränsats. I reala termer har alltså samhällsstödet till idrotten minskat, vilket tvingat förbund och föreningar till en ökad självfinansiering.”

Det är denna självfinansiering som vi moderater vill ge större utrymme och bättre förutsättningar för genom t. ex. större andel av spelmarknaden, ökad andel i Tipstjänsts överskott, översyn av inkomstbeskattningen och socialavgiftsfrågan osv.

Avslutningsvis får jag göra konstaterandet att staten sammantaget tar in mer från idrotten än vad den ger ut i form av bidrag.

Anf. 108 ANDERS NILSSON (s) replik:

Herr talman! Till Karl Boo vill jag beträffande omfattningen av stödet till SISU helt kort säga att det också har tillkommit kulturpengar. Sedan förbundet bildades har studieverksamheten inom idrotten ökat, och det har inneburit att det kommit mer pengar dit.

Rune Ångström tror att jag anser att det är den förda politiken som ensam har bäddat för den blomstrande utvecklingen inom idrottsrörelsen. Nej, alls icke. Det är naturligtvis idrottens egna organisationer och det arbete som bedrivs där som har betytt mest. Men med ett aldrig så bra arbete inom idrottens organisationer skulle icke resultatet ha blivit så bra om inte det funnits ett incitament från samhällets sida i form av hallar, ekonomiskt stöd och välvilja från kommuner, landsting osv. Detta har tillsammans med idrottens egna insatser bäddat för det goda resultatet.

Rune Ångström säger om den utredning som han äskar att förslaget kommer från idrottsrörelsen. Det är möjligt, Rune Ångström. När den

dagen kommer skall vi naturligtvis diskutera och höra vad idrottsrörelsen har för motiv och hur de ser på detta. Men något förslag har icke kommit än. Det är naturligtvis Riksidrottsförbundet som skall göra denna begäran. När den kommer får vi ta ställning till vad som skall ske.

När det gäller främjandeorganisationerna har jag i min inledning angivit tre argument för att den nuvarande ordningen är bra. Ett fjärde är att sammankopplingen mellan främjandeorganisationerna och Riksidrottsförbundet också ger dessa tillgång till Riksidrottsförbundets ledarutbildning och annat.

Det här är verkligen, Rune Ångström, för min del en årsvis återkommande affär, som bara uppträder när riksdagen diskuterar detta. Jag har faktiskt icke någon någon gång under året sedan sist stött på detta i idrottssammanhang – och jag sysslar ändå ganska mycket med den sortens politik. Jag har med stort intresse läst verksamhetsberättelsen från Friluftsförbundet, som kom för några dagar sedan, och jag har under året följt tidskriften I alla väder från Friluftsförbundet. Under hela denna tid har jag icke hittat ett ord om detta besvärliga förhållande, och därför drar jag den slutsatsen att det trots allt måste vara ett väldigt litet bekymmer.

Slutligen: Lars Ahlström anger att ingen ställde sig upp på riksidrottsmötet och argumenterade emot att statens ombud fortfarande finns kvar. Riksidrottsmötet är trots allt det högsta beslutande organ som idrotten i Sverige har, och om det finns intresse för denna förändring, skall det naturligtvis tas upp där. Att det är vi här i riksdagen som beslutar är en helt annan sak.

Anf. 109 RUNE ÅNGSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Det är ganska märkligt att Anders Nilsson menar att vi skall sitta och vänta på en begäran från idrottsrörelsen om en utredning som avser statlig verksamhet. Det var ju i fråga om anslaget till idrottsrörelsen som jag hade begärt en utredning. Det är i alla fall riksdagen som beslutar om att tillsätta en sådan utredning, och det bör väl också vara oss obetaget som valda ombud i denna riksdag att väcka motioner och ta initiativ till sådana utredningar? När den här diskussionen pågår inom idrottsrörelsen finns det väl all anledning för oss i riksdagen att ta upp en sådan fråga och ge idrottsrörelsen den responsen?

Sedan vill jag också säga att jag tycker det är märkligt att Anders Nilsson inte har fått några reaktioner från Friluftsförbundet, om han nu har haft så nära relationer med den organisationen som han påstår. Jag vill helt framtida hävda att det för Friluftsförbundet i högsta grad är en hjärtefråga att själv få föra förhandlingar med vederbörande myndigheter och att detta inte skall gå genom Riksidrottsförbundet.

Anf. 110 LARS AHLSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Jag är övertygad om att de olika förbunden i Sveriges riksidrottsförbund mycket hellre skulle vilja ha de två statliga representanterna utbytta mot två representanter från deras egna förbund. Styrelsen är inte särskilt stor, och jag tror det skulle gynna svensk idrottsrörelse – kanske framför allt de förbund som sysslar med de små idrotterna – om i stället de fick säte och stämma i riksidrottsstyrelsen.

Anf. 111 ANDERS NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag noterar med en viss förvåning att representanterna för både moderaterna och folkpartiet, som säger sig i allra högsta grad vara talesmän för organisationers och personers frihet, vill att Sveriges riksdag skall tala om för Sveriges riksidsrottsförbund vilken organisation och vilken verksamhet det skall ha. Detta tycker jag är underligt.

Rune Ångström, idrotten är en självständig folkrörelse. Jag menar med bestämdhet att i detta ligger att en självständig folkrörelse har att ta ställning till sina egna frågor – det må gälla verksamheten eller hur den skall ekonomiseras. Därvidlag har man att ta de kontakter åt alla möjliga håll som förekommer i ett modernt samhälle när organisationen finner så påkallat. Och det är alldeles uppenbart att idrottsrörelsen har funderingar om sin ekonomi – en sådan enormt stor rörelse har naturligtvis behov av mycket pengar, och ambitionerna är oftast större än vad resurserna räcker till.

Jag menar att det är en fundamental skillnad mellan å ena sidan vår och å andra sidan folkpartiets och sannolikt moderaternas syn på folkrörelser. Vi menar att det är folkrörelserna själva som skall komma och tala om: Så ser vi på detta, så här vill vi ha det, osv. Sedan får naturligtvis parlamentariska organ på olika nivåer ta ställning alltefter sina resurser osv.

Rune Ångström säger att det må vara en riksdagsledamot obetaget att väcka motioner. Ja, naturligtvis! Jag har aldrig någonsin bestridit Rune Ångströms rätt att väcka motioner. Däremot tycker jag att jag har anfört mycket goda skäl för att avslå denna motion.

Tredje vice talmannen anmälde att Lars Ahlström och Rune Ångström anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 112 ALF SVENSSON (c):

Herr talman! Jag skulle tro att om man går tillbaka till protokoll från de många idrottspolitiska anföranden som hållits här i Sveriges riksdag, så skall man entydigt finna att det massor av gånger, från alla partier, talats om och framhållits idrottsrörelsens betydelsefulla samhällsinsatser. Det är nog en självklarhet för oss alla att slå fast, gång på gång, att idrottsrörelsen betyder ofantligt mycket.

Vi har ute i alla bygder, vare sig det rör sig om stadskvarter eller landsbygdsmiljöer, sett hur flickor och pojkar finner en positiv fritidssysselsättning genom idrottsverksamhet. Vi kan nog också allesammans plocka fram ur minnet eller nuet exempel som belyser att idrottsklubben fångat en pojke eller flicka som annars med stor sannolikhet spårat ur. Idrottsrörelsen har lärt ut och lär ut gott kamratskap och skapar en nära nog oersättlig social gemenskap och miljö för många. Idrottsrörelsen ser till att mången som går fåfäng varken får lära sig eller får tillfälle att göra mycket ont utan i stället får utlopp för sin energi genom idrottsutövande. Idrottsrörelsen ger många unga en behövlig självkänsla och skapar dessutom spänning och trivsel för många som finns vid sidan om de eleganta arenorna eller de mer enkla planerna. Ja, uppräkningen av vad idrottsrörelsen består vårt samhälle med kunde bli mycket, mycket lång. Idrottsrörelsen har ca 2,5 miljoner medlemmar i ca

40 000 lokalavdelningar, så det vore ju orimligt att inte idrottsrörelsen skulle vara en betydelsefull kraft i samhället.

Herr talman! En så stor verksamhet som idrottsrörelsen, som funnits mitt ibland oss som någonting så självklart under många år, kan naturligtvis komma att bli betraktad en aning slentrianmässigt. Jag menar inte att idrottsrörelsen skulle överta samhällets roll eller föräldrarnas och skolans roll och ansvar, men jag tror att idrottsrörelsen mer än vad som oftast är fallet på ett positivt sätt skulle kunna samverka med andra intressen, om man på alla håll vore inriktad på en sådan samverkan. Kanske skulle en sådan samverkan kunna vitalisera ungdomsverksamhet och ungdomsarbete rent generellt.

Det är detta som jag velat lyfta fram i motion Kr404. Där har jag speciellt velat understryka att arbetsmarknadspolitiken på någon krisdrabbad ort säkerligen skulle kunna åstadkomma en positiv samverkan med idrottsföreningar under den tid som kan gå åt innan de regelrätta arbetsmarknadspolitiska strävandena ger konkreta resultat. Jag har presenterat idén för flera framstående idrottsledare som Orvar Bergmark, Håkan Sundin och andra, och de har verkligen tänt på den.

Herr talman! Det behöver självfallet inte handla om samverkan mellan idrottsrörelsen och annan verksamhet enbart när det råder arbetsmarknadskris på en ort. Idrottsrörelsen skulle säkert kunna bistå mer med överföring av nödvändiga etiska normer och regler till barn och ungdom än vad som kanske är fallet för närvarande.

För bara några dagar sedan, jag tror att det var i förrgår, meddelades i massmedia i sändning efter sändning – det var en professors bedömning – att 100 000 skolelever i Sverige mobbas. Jag är övertygad om att idrottsrörelsen skulle kunna vara en ännu starkare motkraft mot mobbning och jag skulle se det som positivt – för att inte säga angeläget – att kommuners skolledare etablerade en sådan här överbyggande verksamhet och skaffade sig goda relationer till idrottsföreningar för att på det sättet ta itu med mobbningen.

Att alkoholbruket bland ungdomen återigen ökar känner vi till genom den statistik som presenterades för två tre veckor sedan. Jag tror att idrottsrörelsen mer än andra verksamheter förmår – om man får hjälp med och impulser till satsningar på detta område – hejda det råsugande som, tyvärr, är så vanligt bland svensk ungdom.

Herr talman! Jag hoppas på ett större mått av positiv samverkan mellan idrottsrörelsen och andra verksamheter, till gagn för alla.

Avslutningsvis vill jag understryka det stora värde som handikappidrotten har. Utskottet besvarar min motion 1987/88:Kr404, där jag tar upp frågan om handikappidrotten, genom att säga att allt står väl till. Jag är inte så säker på det, utan jag tror att åtskilligt är att vänta och fordra för de grupper som inte så enkelt kommer fram i TV-ljuset och i de stora publika sammanhangen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 2, 6, 7, 10, 13 och 17.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

11 § Föredrags

näringsutskottets betänkande

1987/88:39 om ny lagstiftning om brandfarliga och explosiva varor (prop. 1987/88:100 bil. 14 och 1987/88:101).

Prot. 1987/88:130

31 maj 1988

*Ny lagstiftning om
brandfarliga och
explosiva varor*

Ny lagstiftning om brandfarliga och explosiva varor

Anf. 113 PER-RICHARD MOLÉN (m):

Herr talman! Näringsutskottet har i detta betänkande haft att ta ställning till ett regeringsförslag som gäller en ny lag om brandfarliga och explosiva varor. Lagförslaget innehåller bara bestämmelser av grundläggande karaktär. Lagen är med andra ord en ramlag som öppnar möjligheter till ökad detaljreglering och snårigheter. Antalet föreskrifter och förordningar kommer att öka. Men stråvan borde i stället ha varit att man medverkar till en neddragning av antalet reglementen och anvisningar. Mot detta lagförslag reagerar alltså vi moderater.

Regeringens förslag innebär att en lång rad organ och myndigheter blir inblandade. Från centralt håll kommer såväl statens räddningstjänst som sprängämnesinspektionen att handlägga frågor som gäller explosiva och brandfarliga varor. Enligt vår mening bör statens räddningstjänst få ansvaret på central nivå. Länsstyrelserna bör få ansvaret på regional nivå och kommunernas räddningsnämnder på lokal nivå – en enkel och klar ansvars- och befogenhetsfördelning.

Det är intressant att notera att försvarsutskottet och näringsutskottet realiter har framfört olika uppfattningar. Försvarsutskottet anser att det finns klara fördelar med att lägga det centrala ansvaret på en enda myndighet. På det sättet skulle gränsdragningen mellan räddningstjänstlagen och den nu aktuella lagstiftningen underlättas, eftersom de båda lagarnas tillämplighet sammanfaller. Men till denna slutsats kommer inte den socialdemokratiska majoriteten i näringsutskottet. Socialdemokraterna där medger dock att det finns skäl både för och emot en överföring av sprängämnesinspektionens uppgifter till statens räddningsverk. Ändå yrkar man inte på en ändring av det lagförslag som regeringen presenterar.

Herr talman! När två utskott i sin argumentation redovisar olika uppfattningar – speciellt när det gäller så viktiga saker som brandfarliga och explosiva varor – borde den logiska slutsatsen vara att lagförslaget återsänds till regeringen för förnyad utredning.

Vi moderater reagerar starkt mot en ramlagstiftning av det här slaget. Vi reagerar också mot att de organisatoriska problemen inte är tillräckligt belysta och det gäller då centralt, regionalt och lokalt.

Med detta yrkar jag bifall till våra reservationer, som innebär ett avslag på lagförslaget. Samtidigt begär vi att regeringen skall återkomma med ett nytt lagförslag som mera beaktar dagens krav på ett modernt och lättillgängligt regelsystem.

Anf. 114 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Vi i centern anser att den nu föreslagna lagen ger en bättre överblick över bestämmelserna om explosiva och brandfarliga varor än vad

nuvarande regler ger möjlighet till. Detta bör främja säkerheten. Lagen är en ramlag som överlåter på regeringen och berörda myndigheter att utfärda närmare föreskrifter. De snabba förändringar som sker på det område som lagen omfattar utgör ett tungt argument för att man skall acceptera denna typ av lagstiftning, vilket också centern gör. Samtidigt vill vi markera att ramlagstiftning bör tillåtas bara när det föreligger speciella och starka skäl för en sådan. Ramlagstiftning innebär mer eller mindre en delegering av lagstiftningsmakten, vilket ur demokratisk synpunkt är tveksamt.

På några punkter har vi i centern en annan mening än utskottsmajoriteten. I reservation 2 tar vi upp de speciella säkerhetsproblem som stora koleldade anläggningar arbetande under högt tryck utgör. Ett exempel på detta är kolkraftverket vid Värtan. Trots att anläggningen i flera avseenden är att betrakta som en kvalificerad processindustri har tillståndsprovningen varit densamma som för en vanlig koleldningsanläggning. Detta är självfallet djupt otillfredsställande, speciellt för de närboende. Det borde vara självklart för alla som vill främja en godtagbar säkerhet att anläggningar av typ Värtanverket provas enligt lagen om brandfarliga och explosiva varor.

Utskottsmajoritetens argumentering för avslag på vår motion och dess hänvisning till att kol inte är en brandfarlig vara ligger helt vid sidan av vad saken gäller. Här är det fråga om en komplicerad process med ett flertal insatsvaror. Det är processen och problemen kring denna som är avgörande för vilken provning som bör ske – för en provning skall göras.

På samma sätt är utskottsmajoritetens hänvisning till den lagstiftning som reglerar lokalisering, utformning och drift av anläggningar för kraftproduktion m. m. knappast ändamålsenlig. Det finns ett utvecklat provningssystem för olika typer av processindustrier. Visst måste det vara mer ändamålsenligt att utnyttja den kunskap och den erfarenhet som finns på detta område i stället för att börja om från början och utarbeta specialregler för ett antal olika typer av kraftproduktionsanläggningar!

Det råder inget tvivel om att utskottsmajoritetens ställningstagande klart tyder på att man vill förbehålla dessa tekniskt komplicerade kraftproduktionsanläggningar en betydligt friare lokalisering än som gäller för motsvarande processindustri. Utskottsmajoriteten bör då också i ärlighetens namn tala om att insatsen är att man äventyrar de närboendes säkerhet.

Herr talman! Jag övergår så till att kommentera centerns ställningstaganden i reservationerna 4 och 5.

Sprängämnesinspektionen är en liten, väl fungerande myndighet. Det kan därför synas inkonsekvent att föreslå att sprängämnesinspektionen skall samordnas med räddningsverket. Vi i centern anser att det finns möjligheter för sprängämnesinspektionen att, i den miljö som räddningsverket kan erbjuda, utföra ett ännu bättre arbete. Samordning kan medföra en rad förenklingar när det gäller den totala tillståndsprovningen. Samtidigt tillför sprängämnesinspektionen mycket värdefull kompetens till räddningsverket. Dessutom får vi samma organisation både på det kommunala och på det centrala planet. Naturligtvis måste organisationen få en sådan utformning att ökad byråkrati, som fördyrar och försenar, kan undvikas.

Utskottets argumentering emot samordningen – att sprängämnesinspektionens specialkompetens inte kan upprätthållas vid en samordning – är

knappast relevant i sammanhanget. Med oförändrade resurser och med det omgivande stöd som samordningen med räddningsverket ger borde kompetensen snarare kunna bli bättre. Däremot kan utskottsmajoritetens påpekande, att ett väl fungerande samarbete mellan räddningsverket och sprängämnesinspektionen kan bidra till att minska behovet av en mer direkt sammanläggning, ha en viss relevans i sammanhanget.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till reservationerna 2, 4, 5 och 6.

Anf. 115 RUNE JONSSON (s):

Herr talman! I den proposition vi nu behandlar föreslås en ny lag om brandfarliga och explosiva varor. Det regelsystem som i dag gäller har under åren blivit föråldrat. Det behövs därför ett modernare och tillgängligare regelsystem. Uppläggningsen av de nya reglerna följer i stort sett den modell som utformades i lagen om kemiska produkter och den nya strålskyddslagen, som faktiskt nyligen enhälligt antagits av riksdagen. Det blir alltså myndigheten som kommer att meddela detaljbestämmelserna. Skyddsprinciperna och kraven i den nya lagen följer i huvudsak nuvarande lagstiftning. Lagen föreslås träda i kraft den 1 juli nästa år.

Genom att sprängämnesinspektionen kommer att få nya arbetsuppgifter, får man vissa resursförstärkningar. Det är en stor majoritet i utskottet som står bakom utskottets ställningstagande, vilket innebär ett yrkande om bifall till propositionen. Men helt eniga är vi inte. Det har också framgått av Per-Richard Moléns och Ivar Franzéns anföranden. Moderaterna protesterar mot att myndigheterna kommer att få utforma detaljbestämmelserna. Även centern har invändningar mot detta. Enligt vår mening är det nödvändigt att detaljbestämmelserna meddelas på myndighetsnivå för att handläggningen skall bli smidig. Vi vet att bestämmelserna kommer att innehålla många tekniska detaljer, som ofta måste ändras på grund av den tekniska utvecklingen. Att i lag skriva in dessa detaljbestämmelser skulle bli både otypligt och opraktiskt. Bestämmelserna skulle då ofta ligga efter den tekniska utvecklingen.

Herr talman! Jag yrkar avslag på reservation 1.

I reservation 2 föreslår centerpartiet att kol skall anses som en brandfarlig vara. Att klassa kol på det sättet skulle vara helt oförenligt med lagens grundläggande syfte, att ge skydd vid hantering av produkter som innebär risker för brand eller explosion. Enligt internationell definition, vilken ligger till grund för bl. a. bestämmelserna om transport av farligt gods, är kol varken farligt eller explosivt. Skulle kol klassas enligt centerförslaget, skulle nästan alla brännbara fasta varor kunna klassas på samma sätt.

Ivar Franzén tog upp riskerna för omgivningen vid anläggningar av samma typ som kolkraftverket vid Värtan. Det är detta som ligger till grund för den motion som föranlett centerreservationen. Sådana ärenden bör avgöras i vanlig ordning vid koncessionsförhandlingar. I koncessionsförhandlingarna avgörs de risker som finns för närboende. Det skall ske inom ramen för den lagstiftning som reglerar frågor om lokalisering, utformning och drift av vissa slag av anläggningar för kraftproduktion. Yrkesinspektionen är tillsynsmynd-

dighet vid bedömning av tryckkärl och statens anläggningsprovningar den myndighet som provar sådana kärl.

I organisationsfrågan finns det en hel del som talar för att sprängämnesinspektionen skulle införlivas med statens räddningsverk. Bl. a. ligger de båda myndigheternas centrala ansvarsområde inom säkerhets- och skadeförebyggande sektorn. Gränsdragningsproblem kan t. ex. uppstå mellan de båda myndigheterna. I propositionen förutsätts att dessa problem kan lösas genom nära samråd och samarbete.

Mot en sammanslagning talar bl. a. sprängämnesinspektionens arbetsuppgifter av produktkontrollkaraktär med anknytning till arbetarskyddet. En rad remissinstanser med god kännedom om inspektionens verksamhet avstyrkte Cesamkommitténs förslag om överföring av sprängämnesinspektionen till räddningsverket. Bl. a. LO och arbetarskyddsstyrelsen avstyrkte förslaget med motiveringen att den kompetens i förebyggande arbetarskydd som finns inom inspektionen skulle kunna gå förlorad. Det kan dessutom tilläggas att statskontoret nyligen i en rapport om små myndigheter betecknar sprängämnesinspektionen som en liten och väl fungerande myndighet. Verksamheten hos inspektionen är av den karaktären att det för närvarande är befogat att den får utföras inom en separat myndighet. Mot den bakgrunden anser vi i utskottsmajoriteten, i enlighet med regeringens förslag, att sprängämnesinspektionen också i fortsättningen skall vara en egen myndighet.

Herr talman! Jag yrkar alltså avslag på de resterande reservationerna och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 116 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Rune Jonsson fortsätter på sidospåret och talar om att vi allmänt vill ha kol klassat som brandfarlig vara. Det är inte det saken handlar om, utan det är processen som sådan, där kol ingår som en energiråvara. Det viktiga är att en processindustri som Värtanverket – vilket i alla delar är jämförbart med andra processindustrier – inte tillåts få en adekvat prövning, beroende på att man har satt på etiketten Koleldningsanläggning. Vi kräver bara att man ser till det faktiska sakförhållandet och ger varje svensk medborgare rättigheten att få anläggningar prövade och anpassade till samma säkerhetsgrad, oavsett vilken etikett det sitter på anläggningen. Det är detta som vår reservation handlar om. Det är en lek med människors säkerhet som utskottsmajoriteten sysslar med. Det är det vi ser så allvarligt på.

Anf. 117 RUNE JONSSON (s):

Herr talman! Det bedrivs ändå koncessionsförhandlingar, Ivar Franzén, innan tillstånd ges för att sätta i gång ett kolkraftverk. Vid de koncessionsförhandlingarna tas även riskerna för de närboende upp på samma sätt som vid andra koncessionsförhandlingar. Det tycker jag skall vara garanten för att den fråga som Ivar Franzén tar upp skall kunna lösas på ett bra sätt.

Anf. 118 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Det är säkerligen inte Rune Jonsson obekant att koncessionsnämnden i just det ärende som rörde Värtanverket i stort sett var bunden till händer och fötter av regeringsbeslut. Läs dess utlåtande! Då kan Rune Jonsson konstatera att nämnden på upprepade ställen talar om att om den inte hade varit bunden av regeringsbeslutet skulle den ha handlat på ett annat sätt. Den skulle ha föreslagit att en annan anläggning prövades. Vi hade över huvud taget inte velat satsa på den typ av anläggning som nu är under uppförande. Tala inte om att det vid koncessionshandläggningen alltid finns möjlighet att under frihet göra en fullständig prövning. Värtanverket är ett skolexempel på hur regeringen förhindrar en fullödlig prövning av en anläggning.

Anf. 119 RUNE JONSSON (s):

Herr talman! En koncessionsförhandling är en domstolsförhandling. Jag utgår från att de koncessionsförhandlingar som äger rum i Sverige utförs på ett riktigt sätt, på samma sätt som alla andra domstolsförhandlingar.

Anf. 120 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Jag tror att jag måste be Rune Jonsson läsa på. Jag tror att även Rune Jonsson kommer att bli skakad över hur regeringen sätter sig över den fria prövningsrätten i koncessionsförhandlingarna. Den har föregripit den lagliga handläggningen av ärendet.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

12 § Föredrogs

bostadsutskottets betänkande

1987/88:17 om fortsatt försöksverksamhet med samordnad länsförvaltning
(prop. 1987/88:148).

Beträffande detta betänkande konstaterade tredje vice talmannen att ingen talare var anmäld.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

13 § Föredrogs

bostadsutskottets betänkande

1987/88:18 om anslag till länsstyrelserna m. m. (prop. 1987/88:100 bil. 15).

Anslag till länsstyrelserna m. m.

Anf. 121 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Herr talman! När frågan om anslag till länsstyrelserna behandlades i riksdagen för ett år sedan, var folkpartiet det enda parti som reserverade sig för ökade resurser till länsstyrelsernas naturvårdsenheter. Många nya

arbetsuppgifter hade lagts på enheterna utan att motsvarande resurser ställts till förfogande. Av finansieringsskäl kunde vi då i folkpartiet inte sträcka oss längre än till 5 milj. kr. i ökade resurser.

I år har regeringen i budgetpropositionen följt folkpartiets uppmaning och t. o. m. höjt beloppet till 10 milj. kr. Dessa medel avser tillsyn och prövning av miljöstörande verksamhet. De har alltså en klar inriktning. Men samtidigt har problemen inom andra delar av miljöområdet, särskilt naturvården, ökat. Människor ställer också högre krav på åtgärder för att skydda vad man ibland upplever som hotade miljöer.

Därför är vi i folkpartiet inte nöjda med ökningen på 10 milj. kr. utan vill att ytterligare 7 milj. kr. anslås och nu med speciell inriktning på den gröna naturvården, dvs. öppna landskap, hagar och stränder. Man kan också där inräkna det fritidslandskap som vi på allemansrättens villkor så gärna utnyttjar.

Med 7 milj. kr. skulle varje länsstyrelse kunna tillföras minst en tjänst. Därmed skulle ambitionsnivån för länsstyrelsens naturvårdande verksamhet kunna höjas betydligt.

Från mitt hemlän, Kalmar län, kan nämnas flera olika exempel på planering och åtgärder som man vill göra för länets bästa men där resurserna inte räcker till.

Som första exempel vill jag ta fram att en naturvårdsplan för fastlandsdelen av länet och för skärgården ej har kunnat utarbetas. För Öland har man tidigare kunnat göra en sådan, men det är minst lika värdefullt och behövt att övriga delar av länet får en sådan plan.

Ett annat exempel är att naturvårdsenheten inte hinner ta ansvar för de naturreservat som finns, utan man får avveckla vissa av dessa, särskilt de äldre. Man kan inte heller ha systematisk genomgång för säkerställande av framtida reservat.

Hotet mot vissa växt- och djurarter behöver uppmärksammas, och man vill där gärna ha resurser bl. a. för ett ökat samarbete med frivilligorganisationer.

Man har också nämnt att tillsyn för återställande av grustäktssområden har måst eftersättas.

I detta sammanhang kan också nämnas att människors större engagemang i miljöfrågor för naturvårdsenhetens tjänstemän innebär en allt större servicefunktion i form av bl. a. telefonrådgivning. Tjänstemännen ger denna service med glädje, men dessa arbetstimmar är inte medräknade vid beslut om resurstilldelning. Inte minst allemansrättsfrågorna kräver stora insatser i ett turistlän.

Jag har hämtat exemplen från det län jag känner bäst, men jag vet att förhållandena är likartade på många håll i landet: resurserna räcker inte för den gröna naturvården, dvs. att skydda och värna om stora och alltmer uppskattade naturvärden.

Både centern och vpk har numera förslag och reservationer i samma anda som folkpartiet i denna fråga. Båda har högre belopp i sina förslag. Det skulle vi också gärna ha, men vi har inte kunnat finansiera mer än 7 milj. kr. Det är ändå en väsentlig förbättring jämfört med regeringens förslag.

Den fråga som behandlas i folkpartiets reservation 4 berör naturvårdsenheternas ställning och befogenheter inom länsstyrelserna. Det är en fråga

som hoppar från tuva till tuva, skulle jag vilja säga. Bostadsutskottets majoritet hänvisade tidigare i år till att den skulle tas upp i den miljöpolitiska propositionen. I denna hänvisas till en kommande översyn som skall behandla rollfördelningen mellan naturvårdsverket och de regionala enheterna.

Därtill kommer att den planerade omorganisationen av länsstyrelserna givetvis också kommer att beröra naturvårdsenheterna.

Inför frågans landning vill vi i reservation 4 markera det angelägna i att naturvårdsenheterna inte bara genom att få ökade resurser utan också genom sin ställning i organisationen och sin arbetsordning får möjlighet att kraftfullt företräda miljövärdens intressen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 4 och 6 och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Anf. 122 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Till bostadsutskottets betänkande 18 som handlar om anslag till länsstyrelserna finns fogade två centerreservationer. Den ena behandlar ökade resurser vid länsstyrelsernas naturvårdsenheter. Den andra berör dataresurser vid länsstyrelserna i Blekinge, Gotlands och Jämtlands län.

När det gäller länsstyrelsernas naturvårdsenheter tillstyrker utskottet regeringens förslag i miljöpropositionen på 10 milj. kr. som skall gå till tillsyn av miljöstörande verksamhet. Det är bra. Tillsynsfunktionen har sedan lång tid tillbaka lidit av resursbrist. Flera uppgifter har framkommit i massmedia om att miljöstörande verksamhet har fortgått t. o. m. då tillsynsmyndigheten haft kännedom om den men inte haft resurser att utföra tillsynen. Det är ju meningslöst att ha en miljölagstiftning, om man inte har resurser som gör att man kan se till att lagar och förordningar följs. Det här är ett sakområde som vi i centern sedan länge har ansett vara ett angeläget område att förstärka. Därför är det bra att regeringen nu har lyssnat.

I vår partimotion i anledning av regeringens miljöproposition tar vi upp den naturvårdande verksamheten. En god miljö är inte enbart en fråga om miljöskadliga utsläpp och tillsyn över denna miljöskadliga verksamhet. En god miljö är ju också en fråga om att vårda naturen väl.

Regeringens miljöproposition ger tyvärr inte de signaler som behövs för att förändra samhället i miljövänlig riktning när det gäller naturvården. Det har också Ingrid Hasselström Nyvall tidigare berört i debatten. Bl. a. saknas ett långsiktigt perspektiv på naturvårdsfrågorna och naturvårdens mål i naturresurslagen. Men även den naturvårdande verksamheten i dag är eftersatt.

Ingrid Hasselström Nyvall har gett exempel från Kalmar län på vilka konsekvenser detta har fått. Eftersom vi kommer från samma län och har samma referensområde, vill jag bestyrka riktigheten av dessa påståenden och understryka allvaret i att dessa åtgärder inte har kunnat genomföras på grund av resursbrist.

Herr talman! I Sverige finns i dag 20 nationalparker, drygt 1 200 naturreservat, ett 50-tal naturvårdsområden, drygt 600 djurskyddsområden och 1 300 naturminnen. Arealen och antalet naturvårdsobjekt har utökats successivt men ligger ändå långt under de planer som finns för naturskyddet. Hittills har endast 20 % av landets riksobjekt för vetenskaplig naturvård och

friluftsliv blivit säkerställda. Den största bristen är dock att vårdanslaget inte har ökat i den takt som behövs. Klyftan mellan vårdbehov och vårdanslag har blivit allt större. Hittills har klyftan till en del kunnat fyllas av beredskapsarbeten för naturvård, men nu har anslagen dragits ned även på detta område. Centerpartiet har under flera år föreslagit åtgärder syftande till att förstärka skyddet av naturvården.

Regeringen redovisar i propositionen på flera punkter en inställning likartad den som presenterades i utredningsförslaget 1986. Även vi anser att förslagen kommer att innebära vissa förbättringar för naturvården, men de är inte tillräckliga.

Vi föreslår därför i vår motion att länsstyrelsernas naturvårdsenheter skall förstärkas i ett första steg med en tjänst per län för handläggning av naturvårdsfrågor. Vi föreslår att 10 milj. kr. anvisas för detta ändamål.

Resurserna för datorutbyggnaden vid länsstatemyndigheterna och länsstyrelserna tas upp i en enskild centermotion, motion Bo304 av Karl-Anders Petersson m. fl. I motionen framhålls det faktum att regionala anläggningar för databehandling finns i samtliga län utom i de tre minsta, Blekinge, Gotlands och Jämtlands län. Dessa tre län får anlita datorer i grannlänen.

Motionärerna framhåller att denna brist på egen datorkapacitet blir alltmer uppenbar och hämmar arbete och utveckling vid länsmyndigheterna i dessa län.

Vi centerledamöter i utskottet har ansett att utgångspunkten för de fortsatta övervägandena om datorstödet vid länsmyndigheterna bör vara att samtliga län skall förfoga över egna länsdatorer. Det finns inga bärande motiv för att skilja ut de tre minsta länen i detta sammanhang. Vi menar därför att utskottet, inte minst också av regionalpolitiska skäl, bort tillstyrka motionen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 2 och 5 och i övriga delar bifall till bostadsutskottets hemställan.

Anf. 123 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag skall uppehålla mig enbart vid det som behandlas i betänkandet, nämligen frågan om anslag till länsstyrelserna m. m., som rubriken lyder.

I budgetpropositionen har regeringen föreslagit att länsstyrelserna för budgetåret 1988/89 skall tillföras 10 milj. kr. för bl. a. en förstärkt tillsyn enligt miljöskyddslagen. Vi från vpk tycker att det är bra att man anslår medel för detta ändamål, men vi menar att både de ekonomiska anslagen och anvisningarna för det här arbetet är otillräckliga. För att länsstyrelsernas tjänstemän skall kunna utföra det mycket komplicerade arbete som miljötillsynen innebär behövs inte bara pengar utan också mera uttalade politiska målsättningar för arbetet. Denna miljötillsyn måste helt enkelt anpassas till dagens verklighet, med de hot mot vår gemensamma framtid som den ohämmade profitjakten utgör.

Tre reservationer har inlagts i frågan om ökade resurser vid länsstyrelsernas naturvårdsenheter. I en folkpartireservation, reservation nr 1, yrkas en resursförstärkning om 7 milj. kr. I reservation nr 2 från centerpartiet yrkas på en förstärkning med 10 milj. kr. utöver budgetpropositionens förslag. En

vpk-reservation utmynnar i krav på en anslagsökning om 13 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag avseende länsstyrelsernas miljövårdstillsyn.

Jag inskränker mig till att yrka bifall till vpk-reservationen, med hänsyn till innehållet i den, och vill meddela att vi vid eventuell votering kommer att i andra och tredje hand stödja center- resp. folkpartireservationerna.

Prot. 1987/88:130
31 maj 1988

Anslag till länsstyrelserna m. m.

Anf. 124 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Jag skall begränsa mig till att resonera mycket kort kring reservationerna 1, 2 och 3 och majoritetens skrivning i motsvarande del, som gäller resurserna vid länsstyrelsernas naturvårdsenheter.

Låt mig först konstatera att vi är helt eniga om att en förstärkning är önskvärd. Den fråga som diskuteras är närmast hur stor förstärkningen skall vara. Innan jag tar upp ett resonemang om detta vill jag notera den självklarheten att länsstyrelserna själva ansvarar för uppgiften att organisera arbetet inom länsstyrelserna. Det är säkerligen för dem som för så många andra organ inte säkert att alla problem löses enbart med pengar. Det finns säkerligen något att vinna på en relevant översyn av de arbetsuppgifter som de ägnar sig åt.

Så något om den skiljaktighet som finns mellan majoriteten och oppositionen. Som Ingrid Hasselström Nyvall, Agne Hansson och Tore Claeson har påpekat ligger deras partiers förslag något högre än det socialdemokratiska majoritetsförslaget. Varför de ligger högre kan man kanske fundera över med hänsyn till den korta tid som är kvar fram till valet.

Majoriteten har ställt sig bakom propositionens förslag. Enligt majoriteten är det nu lämpligt med ett engångsanslag om 10 milj. kr. Sedan får man ta upp frågan till nya överväganden, bl. a. i anslutning till den budgetproposition som kommer till våren 1989. Självfallet skall de övervägandena baseras på beslutet med anledning av den kommande miljöpropositionen och på de olika organisationsbeslut som kan komma att fattas.

Jag vill till slut framföra en varning mot en förhastad slutsats baserad på en rent matematisk bedömning, dvs. att folkpartiet är 70 %, centern 100 % och vpk 130 % miljövänligare än socialdemokraterna. Det är en alldeles för våldsamt och djärv slutsats. En slutsats skall i stället baseras på en helhetsbedömning, och jag menar bestämt att den bedömning som redovisas i propositionen och i majoritetens skrivning är mycket bättre balanserad.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 125 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Vi är eniga om en förstärkning, säger Per Olof Håkansson, och det är riktigt. Men det är inte bara en fråga om hur stor ökningen skall vara utan också en fråga om vilken prioritering man skall göra av utökningen av anslaget. Vi har ställt oss bakom regeringens förslag om en ökning med 10 milj. kr. för förstärkning av tillsynsarbetet. Vi har yrkat på att ytterligare 10 miljoner skall avsättas för en förstärkning av det naturvårdande arbetet på länsstyrelsernas naturvårdsenheter. Vi anser att den verksamheten är eftersatt. Det är alltså viktigt att notera att det för vår del inte bara är fråga om pengar utan också om prioriteringar för att få till stånd ett heltäckande miljövårdsarbete.

Jag kan också hålla med om att man inte klarar denna problematik enbart genom att öka anslagen. Jag vill i detta sammanhang hänvisa till våra förslag om en översyn av naturvårdslagen.

Herr talman! Låt mig slutligen också yrka bifall till reservation 7 vid betänkandet under förutsättning av bifall till reservation 2, som jag glömde att beröra i mitt inledningsanförande.

Anf. 126 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Herr talman! Vi har inte, Per Olof Håkansson, tagit fram det här ärendet därför att det snart är val. Redan för ett år sedan väckte vi en motion med samma innehåll. Skillnaden var bara att vi då begärde mindre pengar. I mitt anförande då pekade jag på några viktiga saker som jag hoppas att anslaget på 10 milj. kr., som regeringen har föreslagit, skall räcka till. Framför allt gäller det att bearbeta miljön i Emån så att fisket kan utökas i den takt som det har potential för. Det är en åtgärd som vi hoppas skall kunna vidtas.

Intresset för landskapsvården och den gröna miljön har ökat starkt. Vi vill markera att det behövs mer pengar också för det ändamålet. Det finns ett anslag inom detta område med beteckningen NOLA ur vilket man ger pengar till de lantbrukare som vill hjälpa till att hålla öppna landskap. Pengarna går direkt till lantbrukarna eller skogsägarna. Naturvårdsenhetens uppgift är att administrera verksamheten. Den ser att ytterligare saker behöver göras, och det vill vi att man skall få möjlighet till.

Anf. 127 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Det är i och för sig rätt som Ingrid Hasselström Nyvall säger, att samma motion väcktes förra året, även om man då begärde mindre pengar. Det är detta mindre penningbelopp som socialdemokratin nu föreslår. Folkpartiet flyttar i vanlig, gammal och känd stil upp sina positioner till en något högre nivå. Det var närmast det som föranledde min kommentar.

Det är alldeles rätt, Agne Hansson, att centern prioriterar åtgärder på naturvårdens område precis som det görs prioriteringar i de andra reservationerna. Till detta vill jag foga kommentaren att det vore olyckligt om Sveriges riksdag i alltför hög grad detaljreglerade det som måste vara länsstyrelsernas egen organisationsuppgift.

Vi har alla åsikter om vilka åtgärder som bör vidtas, och även jag finner det riktigt att prioritera de nämnda tingen. Men det vore olyckligt om vi band länsstyrelserna på det sätt som har föreslagits. Länsstyrelserna bör rimligtvis själva få fatta beslut och därmed bibehålla en viss flexibilitet när det gäller att satsa på tillfälligt uppkommande behov inom naturvården. De skall inte konstant vara beroende av att ha vissa tjänster öronmärkta för en viss typ av arbetsuppgifter.

Anf. 128 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Herr talman! Jag tycker att hela miljöpropositionen ger uttryck för att positionerna måste flyttas fram. Det har man också gjort men inte i tillräcklig grad vad gäller anslaget till länsstyrelserna. Ett förslag därom kommer i nästa budgetproposition. Vi kan bara hoppas att det som här framhållits om

betydelsen av åtgärder för landskapsvård och naturvård skall leda till mer pengar till naturvårdsenheten.

Anf. 129 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Regeringens anslag räcker inte till för att prioritera åtgärder inom naturvården. Då blir tillsynsdelen eftersatt. Det är av den anledningen som vi vill öka anslaget med 10 milj. kr.

Anf. 130 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! I mitt första anförande sade jag att det inte är säkert att alla problem löses enbart genom mer pengar. Det kan också ske förändringar av arbetsuppgifterna inom länsstyrelsernas befintliga resurser. Låt oss avvakta de diskussioner som förs. Vi bör lämpligen också avvakta riksdagens beslut med anledning av miljöpropositionen samt organisationsbesluten. Sedan får vi göra en gemensam bedömning på basis av budgetpropositionen 1989.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

14 § Föredrogs

bostadsutskottets betänkande

1987/88:21 om ändringar i lokalhyreslagstiftningen (prop. 1987/88:146).

Ändringar i lokalhyreslagstiftningen

Anf. 131 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Vi skall nu behandla bostadsutskottets betänkande 21 om lokalhyreslagstiftningen. Lokalhyreslagstiftningen reglerar förhållandet mellan dem som hyr lokaler, oftast för att bedriva någon verksamhet i, och fastighetsägaren. Lokalhyresgäster är till allra största delen småföretag och ensamföretagare.

Utvecklingen på lokalhyresmarknaden är i dag mycket oroande. En omfattande strukturförändring äger rum, och den gör att lokalhyresgästerna ofta kommer i kläm. Strukturförändringen på lokalhyresmarknaden kännetecknas av att allt färre och större äger alltmer. Fastighetsbolagen har seglat upp och blivit en av börsens stora branscher. Hyreskostnaden för lokaler stiger mycket kraftigt, kraftigare än prisutvecklingen i övrigt och mer än vad bostadshyrorna stiger, trots att också dessa ökat markant. Detta gör att lokalhyresgästerna befinner sig i en mycket allvarlig situation.

Strukturomvandlingen och hyreshöjningarnas storlek gör att många lokalhyresgäster i dag står inför risken att få ge upp sin verksamhet, därför att deras besittningsskydd är försvagat och i realiteten obefintligt. De små företagen klarar t. ex. varken matchen mot fastighetsägaren eller konkurrensen med banker och försäkringsbolag, som tränger ut de små från attraktiva och centrala lägen.

De små lokalhyresgästerna har inget val. De anstränger sig till det yttersta och betalar hellre mer i hyra än att flytta. En undersökning av Köpmannaför-

Ändringar i lokalhyreslagstiftningen

bundet visar att över hälften av butikerna skulle gå med förlust om man betalade avtalsenliga föreståndarlöner.

När de inte längre bemästrar kostnadsspiralen tvingas de ge upp. Det blir de små butikerna, bilverkstäderna, hantverkarna m. fl. relativt betalnings-svaga lokalhyresgäster som får ge upp först.

När enskild handel, små och medelstora butiker, försvinner liksom näringsidkare inom hantverksyrkena, utarmas servicen för de boende. Stadsmiljöerna blir ensidiga och segregationen tilltar. Denna utveckling är enligt centerns uppfattning mycket allvarlig.

Som vi ser det är närservice en förutsättning för levande städer och samhällen med en allsidig befolkningssammansättning. Ett viktigt inslag i en social bostadspolitik är tillgången till kommersiell och annan service i de boendes närhet. Man skall inte tvingas ta bilen för att kunna köpa dagligvaror och utnyttja hantverkare eller för att efterfråga andra varor och tjänster. De små lokalsamhällena skall vara så beskaffade att arbete, service och boende kan ske i nära anslutning till varandra.

Småföretagen är enligt centerns uppfattning en grundförutsättning för ett väl fungerande näringsliv. Även ur ett näringspolitiskt perspektiv är det som nu håller på att ske inom lokalhyresmarknaden mycket olyckligt. En förstärkning av lokalhyresgästernas ställning på hyresmarknaden är därför oundgängligen nödvändig.

I syfte att stärka lokalhyresgästernas ställning tillsattes lokalhyreskommittén, som utrett detta och lagt fram förslag om en förstärkning av besittningsskyddet för lokalhyresgästerna. Det var i stort sett ett bra förslag som tillgodosåg kravet på en acceptabel förstärkning av besittningsskyddet.

Men regeringen tyckte annorlunda i sin proposition. I propositionen vände regeringen de små och svaga lokalhyresgästerna ryggen. På de för lokalhyresgästerna väsentligaste punkterna för att nå ett bättre besittningsskydd antingen sviker regeringen och föreslår att nuvarande ordning skall gälla eller lägger andra förslag som inte ger samma besittningsskydd.

Från centerns sida har vi i en särskild kommittémotion lagt fram förslag som i stort sett överensstämmer med vad lokalhyreskommittén föreslog, i syfte att stärka de små lokalhyresgästernas ställning på hyresmarknaden.

Vi föreslår att ett hyreskrav skall anses oskäligt, om det påtagligt överstiger hyresläget på orten för jämförbara lokaler.

Vi föreslår att hyresvärden skall ha skyldighet att hänskjuta tvist till hyresnämnd.

Vi föreslår beträffande medlingsförfarandet att hyresnämnden, på begäran av part, skall avge yttrande om hyresvärdens ersättningsanspråk.

Vi föreslår vidare att hyresgästen alltid skall ha rätt till en ersättning som motsvarar en årshyra för lokalen, om hyresförhållandet upphör på grund av obefogad uppsägning.

Vi föreslår slutligen att indexklausul i lokalhyresavtal endast skall gälla om avtalet är träffat för en tid av minst tre år.

De här förslagen skulle, om de kommer till genomförande, ge lokalhyresgästerna en helt annan och starkare ställning på lokalhyresmarknaden.

Att dessa förslag är nödvändiga har också en rad organisationer för lokalhyresgästerna gett uttryck för. Vi har vid utskottsbehandlingen erfarit

den oro som representanter för lokalhyresgästerna gett uttryck för när det blev känt att regeringen inte var beredd att lägga fram förslag om ett starkare besittningsskydd.

Såväl småföretagens riksorganisation som Köpmannaförbundet och Hyresgästernas riksförbund har uttalat stark oro för att utvecklingen med omstrukturering, utslagning av småföretag och hantverkare och ensidiga samhällsstrukturer kommer att fortsätta i samma takt med det förslag till beslut som regeringen lagt.

Det här förslaget följs i stort upp i betänkandet som vi nu behandlar. På två punkter har vi fått gehör för våra motionskrav. Det gäller bl. a. vissa justeringar av ersättningsreglerna och beträffande indexklausulerna, där centermotionens krav har tillstyrkts. Men detta är alldeles för små justeringar i regeringens förslag för att ge lokalhyresgästerna ens ett uns av bättre besittningsskydd.

I betänkandet gör socialdemokraterna gemensam sak med moderaterna och folkpartiet mot småföretag, hantverkare och övriga lokalhyresgäster på hyresmarknaden. Moderaterna och folkpartiet vill gå ytterligare ett steg längre och inte göra några förändringar alls av den nuvarande situationen.

Med de förslag och det underlagsmaterial som finns framtaget i den här frågan är debatten nu mer en fråga om att ställa upp för de svaga än en fråga om tekniska lösningar. Socialdemokraterna har inte varit beredda att ställa upp för den svagare parten utan valt sida för de starkare.

Jag vill avsluta med att fråga socialdemokraterna vad det är som gjort att de övergivit de små och svaga på denna hyresmarknad. Socialdemokraterna brukar ju vilja framhålla solidariteten med de svaga som ett kännetecken för socialdemokratisk politik. Beror det faktum att ni inte har ställt upp för den svagare parten möjligen på att den svagare parten denna gång består till mycket stor del av småföretagare och hantverkare? Vad har ni egentligen emot dessa grupper?

Jag ställer frågorna, därför att socialdemokraternas talesman i debatten, Lennart Nilsson, borde vara rätta mannen att kunna svara. Han har suttit med i utredningskommittén och där varit beredd att stärka lokalhyresgästernas ställning. Vad är det som gör att Lennart Nilsson och socialdemokraterna nu är beredda att lämna lokalhyresgästerna i sticket?

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 2, 3, 4 och 6 och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Anf. 132 INGELA GARDNER (m):

Herr talman! I proposition 1987/88:146 föreslås bl. a. att frågan om vad som är marknadsmässig hyra för lokaler inte längre skall avgöras genom en fri prövning på marknaden utan i stället genom en administrativ prövning. Avsikten med denna förändring är att en hyresgäst inte skall behöva lämna en lokal för att kunna visa att den av hyresvärden begärda hyran överstiger marknadshyran. Utskottets majoritet ansluter sig i huvudsak till regeringens förslag.

Moderata samlingspartiet har tillsammans med folkpartiet reserverat sig mot förslaget och föreslår att nuvarande system skall fortsätta att gälla. Visserligen anser vi att nuvarande system inte är helt tillfredsställande, men

vi anser inte att regeringsförslaget löser de problem som finns. I stället skapas nya problem.

Mot förslaget kan också riktas ett par principiella invändningar. För det första rubbas den balans som i dag finns mellan hyresvärd och lokalhyresgäst till förmån för hyresgästen. Den föreslagna förändringen jämte förändringar i fråga om andrahandsupplåtelse och ändrad användning av lokalerna innebär att äganderätten urholkas. Vi skulle kanske ha kunnat acceptera detta, om det handlat om att stärka en svagare part. Men så är inte fallet. Hyresvärd och hyresgäst är jämställda parter, och hyresavtal träffas på rent affärsmässiga grunder. Det finns enligt vår mening ingen anledning att försvaga äganderätten för att stärka ena partens ställning i ett rent affärsmässigt förhållande.

För det andra ersätts genom förslaget den fria prisbildningen på lokaler med en administrativ prisbildning, dvs. hyresreglering kommer att införas även för lokaler. Regleringsivrarna har därmed vunnit ytterligare en seger på marknadsekonomins bekostnad.

Lokalhyreskommittén hade tänkt sig att den skäligen hyran skulle fastställas genom en prövning på administrativ väg av hyresnivåerna i jämförbara lokaler. I denna prövning skulle dock inte marknadshyran utgöra norm. Regeringen och utskottets majoritet har dock på denna punkt tagit intryck av remissinstansernas kritik och anser att även lokalens marknadshyra skall ingå i den föreslagna jämförelseprövningen.

Detta är naturligtvis en förbättring i förhållande till kommitténs förslag. Ändå är förslaget underlägset nuvarande system. Att överlåta åt ett antal byråkrater att bedöma vad som är skälig hyra för en lokal i stället för åt marknaden kommer inte bara att leda till betydande svårigheter när det gäller att hitta jämförbara lokaler. Det kommer också att leda till en snedvridning av marknaden och konservera en föråldrad lokalstruktur.

Att införa en hyresreglering för lokaler drar vidare automatiskt med sig handel med hyreskontrakt och skenöverlåtelser. Detta har vi redan alltför rikliga erfarenheter av när det gäller bostadslägenheter. Spåren borde ha förskräckt även den varmaste regleringsivrare. Den skäliga hyran för lokaler är naturligtvis den som två jämställda parter på en fri marknad kommer överens om. Alla erfarenheter visar också att en fri prisbildning är den bästa grunden för att träffa avtal.

Nu skulle man ju kunna tro att det är ett stort problem som regeringen har försökt lösa. Men regeringen har nogsamt underlåtit att redovisa några uppgifter om problemets omfattning. Vi har därför själva gjort efterforskningar och kunnat konstatera att de fall där hyresvärd och hyresgäst inte kommer överens utan avflyttning måste ske bara uppgår till några få procent. Det betyder naturligtvis inte att vi inte skall försöka lösa detta problem. Men metoderna får ändå stå i någon proportion till problemets omfattning. Att mot denna bakgrund urholka äganderätten och införa en hyresreglering med alla nackdelar som det för med sig är att ta till mera våld än nöden kräver. Därför avvisar vi förslaget på denna punkt.

Vi avvisar också propositionen på ett antal andra punkter. Det gäller t. ex. hur indexklausulerna skall tillämpas, det gäller andrahandsuthyrning, ändrad användning samt ersättningsreglerna vid obefogad vägran från hyresvär-

den att förlänga hyresavtalet. I sistnämnda fall föreslår regeringen att hyresgästen skall få ersättning med en årshyra, dock högst två basbelopp. I utskottet har förslaget ändrats till högst fyra basbelopp. Ersättningen skall utgå i samtliga fall. Vi anser att den hyresgäst som lider skada skall åtnjuta full ekonomisk ersättning för den skada han lidit. Däremot finns det enligt vår mening ingen anledning att införa en rätt till ersättning för hyresgäster som inte lider någon ekonomisk skada. Vi avvisar därför detta förslag.

Någon rätt till andrahandsuthyrning mot fastighetsägarens vilja bör enligt vår mening inte införas. Vi anser att en sådan rätt bara tjänar syftet att göra handel med hyreskontrakt möjlig. Till sist anser vi också att hyresvärden utöver de i propositionen angivna fallen skall kunna motsätta sig en ändring av lokalernas användning, om den nya verksamheten kan uppfattas som stötande.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 1, 5, 7, 8 och 9.

Anf. 133 ERLING BAGER (fp):

Herr talman! I propositionen föreslås en rad ändringar i lokalhyreslagstiftningen. Den viktigaste förändringen rör metoden att bestämma på vilken nivå marknadshyran för en lokal ligger. I dag anses en hyra som oskälig, om den överstiger den hyra som lägenheten vid hyrestidens utgång kan betinga på den öppna marknaden. Med den föreslagna ordningen skall en jämförelseprövning ske. Därvid skall hyran för närmast jämförbara lokaler på orten beaktas.

Vidare införs en regel om att en minimiersättning vid obefogad vägran att förlänga ett hyresavtal alltid skall utgå.

Ursprunget till regeringens förslag finns i lokalhyreskommitténs betänkande, SOU 1987:47. Enligt kommitténs förslag skulle hyran för "jämförbara lokaler" beaktas. Även äldre hyresavtal skulle tas med i bedömningen. Om en enhetlig hyresnivå inte kunde konstateras, skulle en jämförelse göras med den genomsnittliga hyran i det befintliga materialet.

Kommitténs förslag utsattes för hård och berättigad kritik. Regeringen har därför nödgats modifiera förslaget.

I propositionen talas det nu om "närmast jämförbara lokaler". Man syftar då på lokaler som i grova drag är jämförbara med avseende på lokaltyp, läge, storlek och standard. Det anges att äldre avtal normalt skall tillmätas mindre vikt. Om lokaler av detta slag saknas kan även en friare värdering genomföras.

Herr talman! Propositionens förslag innebär visserligen en förbättring i förhållande till kommitténs förslag. Det är dock utomordentligt svårt att med ledning av bostadsministerns uttalanden få en bild av hur prövningen egentligen kommer att gå till. Den kan komma att likna nuvarande ordning. Den kan utveckla sig i den riktning som kommittén tänkte sig. Båge alternativen är fullt tänkbara. Det är i sig otillfredsställande att propositionen ger så svårtolkade besked i denna centrala fråga.

Det är dock tveklöst så att propositionen öppnar dörren för en ökad reglering av lokalhyresmarknaden. I stället för nuvarande ordning, där det avgörande är vilken hyra lokalen betingar på marknaden, skall en jämförel-

seprövning ske och en administrativ ordning genomföras. Erfarenheterna av regleringar på bostadsmarknaden talar inte för att liknande, om än begränsade, steg skall tas på lokalhyresmarknaden. Vi avstyrker därför propositionen på denna punkt.

Enligt propositionen skall en minimiersättning motsvarande en årshyra, dock högst två basbelopp, alltid utgå vid obefogad vägran att förlänga hyresavtalet.

Flertalet remissinstanser är kritiska mot detta förslag. Tanken bakom nuvarande ordning är att ekonomisk skada skall berättiga till ersättning. Ett annat av förslagen i propositionen motiveras i själva verket med principen att hyresgästen skall få ersättning för all den förlust han åsamkas. Det är då inte motiverat att samtidigt införa en ordning där ersättning utgår oavsett om en ekonomisk skada har uppstått till följd av uppsägningen eller ej.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga reservationer i betänkande 21 som folkpartiet står bakom.

Anf. 134 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har alltsedan hyresregleringen för affärslokaler upphörde 1972 varit motståndare till de nuvarande bestämmelserna, och vi har i olika sammanhang föreslagit ett mer direkt besittningsskydd och hyresprövningar på ungefär samma sätt som för bostäder.

Vpk invände också mot de förändringar som infördes 1979 och varnade för att de inte skulle utgöra ett tillräckligt bra skydd för lokalhyresgästerna. Erfarenheterna har visat att vi fick rätt, och det är nu hög tid att förändra lagstiftningen. Hyrorna för lokaler har som framgått av olika undersökningar ökat mycket kraftigt. Samtidigt har lokalhyresgästernas trygghet när det gäller besittningen minskat genom att de har tvingats acceptera kortare kontraktstider. Fastighetsbolag, försäkringsbolag och andra i byggbranschen verksamma har lagt under sig en allt större del av lokalbeståndet, och i de centrala delarna av storstäderna är dessa ofta de största ägarna.

Lokalhyreskommittén lade efter tre års utredande fram ett förslag om ändringar i lokalhyreslagstiftningen. Detta förslag innehåller klara förbättringar för lokalhyresgästerna. Kommittén har i stor enighet lagt fram sitt förslag. Och även de sakkunniga, med undantag för fastighetsägarföreträdaren, anslöt sig i allt väsentligt till förslaget. Det var därför uppseendeväckande att regeringen inte godtog kommitténs förslag utan i sin proposition på ett flertal viktiga punkter frångick detta och föreslog ur hyresgästernas synpunkt sämre lösningar. Ett undantag, och ett viktigt sådant, gäller en förbättring av den s.k. presumtionsregeln där uttrycket "särskilda skäl" byts ut mot "synnerliga skäl".

I en partimotion från vpk, i en kommittémotion från centern och i en motion från ett antal socialdemokrater med Hans Göran Franck i spetsen föreslås att lokalhyreskommitténs förslag skall antas. Motiveringarna för detta är i stort sett samstämmiga i de olika motionerna.

I folkparti-moderatmotionen yrkas avslag även på regeringens ganska urvattnade förslag då det gäller bestämmandet av marknadshyra, minimiersättning, uthyrning i andra hand och ändrad användning av lokal. I

folkpartimotionen påstås att regeringens förslag är bättre i förhållande till kommitténs förslag. Det sade också Erling Bager här. Man aktar sig emellertid noga för att tala om för vilka regeringens förslag, som man på folkpartihåll för övrigt ändå inte accepterar, är bättre. Beror det möjligen på att regeringens förslag är bättre för fastighetsägarna och sämre för småföretagare, småbutiker och hantverkare, dvs. för hyresgästerna?

Bostadsutskottets förslag innehåller vissa förändringar i förhållande till regeringsförslaget. Dessa förändringar har gjorts i linje med lokalhyreskommitténs förslag, och det är bra. Det gäller frågor om indexklausuler, rätten till ändrad användning och vissa ändringar i ersättningsregler. Sålunda har kraven i vpk-, center- och s-motionerna tillmötesgått.

När det gäller de mycket viktiga frågorna om vad som är skäligt hyreskrav, uppsägning från hyresvärdens sida, medlingsförfarandet och möjligheterna till en ersättning motsvarande en årlokalhyra är regeringens förslag och utskottsmajoritetens förslag helt otillfredsställande och otillräckliga. Det ges fortfarande utrymme för en fortsatt utveckling med uppskruvade lokalhyror och utslagning av hantverkare, småföretagare, butiker och småkontorsföretagare framför allt i storstäderna. Lokalhyresgästerna måste enligt vår mening erhålla ett betydligt bättre skydd för att kunna behålla den lokal där de bedriver sin verksamhet och har sitt levebröd. De måste också få bättre garantier mot oskäligen hyreshöjningar och rätt till minst en årshyra vid obefogad uppsägning.

Jag yrkar bifall till de reservationer vpk och centern står bakom och som tillgodoser kraven i s-motionen. Ett bifall till dessa reservationer och till utskottets hemställan i övrigt betyder en anslutning till lokalhyreskommitténs förslag i dess helhet.

Jag vill slutligen, herr talman, uttrycka min förvåning över att regeringen inte godtar lokalhyreskommitténs eniga förslag, som ju har tillkommit efter tre års utredning och undersökningar på lokalhyresmarknaden och som i stort sett överensstämmer med de direktiv regeringen gav till utredningen. Jag vill också säga att vi från vpk:s sida inte tycker att lokalhyreskommitténs förslag på vissa punkter, som jag här inte närmare skall gå in på, är tillräckliga utan tycker att man borde ha gått längre. Men vi har i detta sammanhang ansett det också värdefullt att få en så bred enighet som möjligt bakom lokalhyreskommitténs förslag, inte minst med tanke på remissutfallen för dem som närmast är berörda, att vi avstått från att aktualisera några förändringar utöver dem som lokalhyreskommittén har föreslagit.

Självfallet måste man återkomma till de frågor där regeringen inte har ansett sig kunna tillmötesgå lokalhyreskommitténs förslag. Om center- och vpk-reservationerna inte skulle bifallas, får vi återkomma till dessa punkter i annat sammanhang. Jag yrkar bifall till center- och vpk-reservationerna.

Anf. 135 LENNART NILSSON (s):

Herr talman! När man lyssnar på debatten kan man få ett intryck av att det här är en fråga som det råder en stor och djup oenighet om. Så är naturligtvis inte fallet. Det finns en bred majoritet för och uppslutning kring förslaget att stärka lokalhyresgästernas ställning. När man lyssnar på centerns och vpk:s företrädare här undrar man var egentligen de stora skillnaderna finns.

Regeringsförslaget bygger i stort sett på lokalhyreskommitténs förslag och har tillkommit för att stärka lokalhyresgästernas ställning. Tore Claeson sade också att det finns en hel del bra förslag.

Centerpartiets representant säger att regeringen och majoriteten vänder de små ryggen och att socialdemokraterna gör gemensam sak med moderaterna och folkpartiet. Man kan då fråga sig vad som egentligen är hållbart i en sådan argumentation, när centern samtidigt gör sitt yttersta, inte minst i den valkamp som förestår, för att få regera ihop med dem som Agne Hansson påstår att vi socialdemokrater gör gemensam sak med. Det är inte vi som vill regera med moderaterna och folkpartiet, utan det är centerpartiet. Då kan man fundera hur lokalhyreslagstiftningen skulle se ut om Agne Hansson satt i en regering tillsammans med Erling Bager. Erling Bager och moderaternas Ingela Gardner säger att utskottsmajoritetens förslag leder till hyresreglering, att det är underlägset nuvarande system, att det urholkar äganderätten, att det är stötande för rättssäkerheten och allt vad det kan vara. Det är dessa som Agne Hansson eventuellt skall regera med.

Man kan dra den slutsatsen av den debatt som har förevarit att det förslag som utskottsmajoriteten har ställt sig bakom är ett lagom förslag, som ju visar att vi har lyssnat – detta tror jag är viktigt och kan väl ses som ett svar på Agne Hanssons fråga – på lokalhyreskommittén. Det här är ett utmärkt exempel på hur svensk demokrati fungerar, där regeringen tillsätter en utredning, där olika parter får komma till tals, där det presenteras ett förslag och där olika remissinstanser från Sveriges olika håll och kanter får säga sin mening. Med utgångspunkt i dessa remissinstansers synpunkter har regeringen nu presenterat ett förslag, som man bedömer som ett lagom förslag i demokratins Sverige. Jag tycker att detta är ett utmärkt exempel på hur det kan fungera när regeringen lyssnar till olika parter, gör avvägningar och kommer fram till goda slutsatser när det gäller att stärka lokalhyresgästernas ställning.

När man lyssnar till Agne Hansson och Tore Claeson, kan man få ett intryck av att det när det gäller frågan om vad som är att anse som skäligt hyreskrav finns ett stort gap mellan regeringens förslag och lokalhyresgästkommitténs förslag, som motionerna knyter an till. Så är naturligtvis inte fallet. Ett skäligt hyreskrav skall grundas på de bedömningar som görs med hjälp av det jämförelsematerial man kan få. Man sällar bort låga hyror och kanske också oskäligt höga hyror. En sådan jämförelse skall ju göras också om man utgår från reservanternas förslag. I stort är det inte någon skillnad. Det är bara i formuleringar här i kammaren som detta förstoras upp och framställs som en stor avgrund som skiljer förslagen. Så är naturligtvis inte fallet.

När det gäller hyresvärdens uppsägning säger vi att man för att undvika onödiga ansökningar om medling måste öka informationen. Ytterst handlar det här om ett fåtal fall. Det håller jag med Ingela Gardner om. Men hyresgästen har, då en situation uppstår där det kan bli tal om uppsägning, möjlighet att hänskjuta frågan till hyresnämnden. Man får utgå från att hyresgästen med hjälp av en bra information tar den möjligheten till vara, om en sådan situation skulle uppstå.

När det gäller ersättningsreglerna förstärker utskottsmajoriteten förslaget i propositionen till att omfatta fyra basbelopp. Det gör vi med utgångspunkt i

den hearing utskottet hade med representanter för bl. a. Köpmannaförbundet, där det framkom att de allra flesta av de små lokalhyresgästerna, dem som både Agne Hansson och jag slår vakt om, hade en genomsnittshyra som var i den storleksordningen. Efter att ha lyssnat på olika grupper bedömde vi att det fanns skäl att höja minimiersättningen från två basbelopp, som i regeringens förslag, till fyra basbelopp.

Sammanfattningsvis tycker vi från utskottsmajoriteten att detta är ett väl avvägt förslag som ligger i linje med lokalhyresgästkommitténs förslag och med den demokrati vi har i Sverige, genom att regeringen har lyssnat, utskottet har lyssnat på motionärer och vi har fått ett bra förslag. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 136 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Jag blir litet bekymrad när Lennart Nilsson uttrycker sig som han gör och framför denna uppfattning. Det måste han rimligen göra mot bättre vetande. Såsom en av de tre ledamöterna i lokalhyreskommittén, som har arbetat i tre års tid och haft åtskilliga kontakter och gjort enkäter och undersökningar av olika slag, måste han veta att det faktiskt inte är så enkelt att skillnaden mellan regeringens förslag och lokalhyreskommitténs förslag endast är en fråga om formuleringar, som vi här försöker förstora upp, som han sade. Jag tycker att det är litet ohederligt av Lennart Nilsson att uttrycka sig på detta sätt, när han vet bättre. Han vet att skillnaderna mellan det förslag lokalhyreskommittén har lagt fram och regeringens förslag är betydande på en rad olika punkter.

Jag skall inte ta upp tid här nu. Jag skulle mycket väl kunna i detalj ta upp dessa frågor punkt för punkt. Det gäller huvudsakligen sex punkter. Jag skulle kunna bevisa inför kammaren och visa Lennart Nilsson hur det ligger till. Men Lennart Nilsson vet, lika väl som jag vet att han inte är okunnig på detta område, att jag också känner till en hel del av dessa frågor. Därför blir jag bekymrad och en smula upprörd över att Lennart Nilsson försöker förringa denna fråga på det sätt han har gjort. Jag tycker inte att vi borde sysselsätta oss med det i sådana här debatter.

Anf. 137 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Man kan inte ta så lätt på frågan som Lennart Nilsson gör i detta fall. Det är en självklarhet att Lennart Nilsson med mer eller mindre skickliga debattknep vill ha det dithän att det inte finns några stora skillnader i uppfattning, när han i utskottet varit med om att köra över sig själv och det han sagt i lokalhyreskommittén. Jag vill bara erinra Lennart Nilsson om fyra väsentliga punkter. Som jag sade i mitt inledningsanförande finns på dessa punkter en avgörande skillnad i frågan om huruvida man skall stärka besittningsskyddet för hyresgästerna eller inte. Det gäller bedömningen av skäligheten i hyreskravet och på vilka grunder man bedömer detta. Där föreligger betydande skillnader mellan lokalhyreskommitténs förslag och regeringens förslag. Detsamma gäller hyresvärdens uppsägning, medlingsförfarandet och inte minst ersättningsreglerna. På fyra väsentliga punkter finns en klar skillnad i förslagen när det gäller att stärka besittningsskyddet för lokalhyresgästerna, Lennart Nilsson.

Lennart Nilsson säger att demokratin har fungerat. Han säger: Vi har lyssnat. Det är riktigt. Det är bra att demokratin någon gång har fungerat. Men detta är inte vilken fråga som helst. Vem är det Lennart Nilsson har lyssnat på? Detta är inget lätt problem att lösa, eftersom det naturligtvis finns ett partsförhållande mellan de stora fastighetsägarna och de små lokalhyresgästerna. Det är bara att konstatera vem Lennart Nilsson nu i andra skedet av hanteringen av denna fråga har lyssnat på. Det är detta debatten gäller, Lennart Nilsson. Vi behöver inte ge oss in på några teknikaliteter. Det står fullständigt klart genom utskottsbehandlingen att småföretagen, de små lokalhyresgästernas organisationer, har accepterat lokalhyreskommitténs förslag och tyckt det vara en rimlig bedömning. Fastighetsägarna har dömt ut förslaget. Här har man lyssnat och tagit ställning. Jag konstaterar än en gång att Lennart Nilsson och socialdemokraterna har vänt de små ryggen.

Anf. 138 LENNART NILSSON (s) replik:

Herr talman! Det är naturligtvis inte så att vi förringar dessa frågor. Från början handlar det om vilken hyra man skall betala för en lokal. Oavsett om man väljer regeringens förslag eller reservanternas måste hyran grundas på något. Då handlar det ofta om teknik, även om man inte skall resonera om teknik här. Det skall alltså göras en jämförelse med andra lokaler, varvid man räknar bort de lokaler som har en låg hyra och de som har en hög hyra. Jag förstår inte vari skillnaderna ligger i dessa delar. Oavsett vilket förslag man väljer, måste man ju grunda bedömningen på jämförelse. Det skiljer alltså litet när de gäller de variationer på vilka denna jämförelse skall grundas. Men vi är överens om att det även i fortsättningen skall ske en jämförelse utifrån den situation som råder, och detta måste ju gälla vare sig det handlar om regeringsförslaget eller reservanternas förslag.

Jag tror att förslagen i stort inte innebär några skillnader när det gäller att i praktiken komma fram till en hyra. Inte minst övriga inlägg här – där man bedömer att regeringsförslaget innebär hyresreglering och att det skulle urholka än det ena och än det andra – vittnar om att förslaget i alla fall är ganska rimligt. Lagstiftningen får väl följas upp så att vi får se om det kan behövas några förbättringar i framtiden. Vi bedömer alltså förslaget som rimligt i den situation som vi i dag befinner oss i.

Anf. 139 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag noterar att Lennart Nilsson i sin replik nu klart går till reträtt beträffande det som han ville hävda i sitt huvudanförande.

När det gäller hyran. Lennart Nilsson, handlar det om vilka kriterier som man skall utgå från för att bedöma om hyran är skälig. I regeringsförslaget har det alltså nu plockats in begreppet marknadshyra, som man på en fri marknad således kan trissa upp till vilka priser som helst. Det är ju detta som har varit grunden för den kritik från förhyrarna av de små lokalerna. De menar att de inte har något medel att sätta emot, att värdarna kan höja hyran hur mycket som helst och att hyresgästen därmed kan tvingas flytta. Då får man naturligtvis en marknadshyra som är orealistisk i förhållande till den som skulle gälla om marknaden verkligen fungerade på ett riktigt sätt.

Det är också fråga om ersättningsregler, Lennart Nilsson. Att nivån på de

ersättningsregler som införs är så låg att man gladeligen och utan att det blir särskilt kännbart kan betala dessa ersättningar medverkar ju inte heller till att stärka lokalhyresgästernas ställning. Också på den punkten föreligger det således skillnader mellan förslagen.

Anf. 140 LENNART NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vet inte vad Agne Hansson får detta med reträtt ifrån.

Med regeringens förslag går det inte att utan vidare trissa upp hyrorna, utan det måste ske en prövning som grundas på olika jämförelser. Jag kan ge motståndarna till förslaget rätt i så måtto att det handlar om en viss form av reglering av dessa frågor.

När det gäller ersättningsfrågorna får vi inte glömma bort att man som fastighetsägare blir ersättningsskyldig om hyresgästen har åsamkat en ekonomisk skada. Detta får vi naturligtvis inte glömma bort i dessa sammanhang. Vi har som sagt emellertid bedömt att ungefär fyra basbelopp är en nivå som man bör slå vakt om när det gäller de förhyrare av mindre lokaler, t. ex. hantverkare, som vi har talat om. Det blir alltså fråga om en skäligen ersättning i de fall där man är berättigad till det.

Anf. 141 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! De huvudsakliga resultaten av SPK:s utredning, som lokalhyreskommittén grundade sitt förslag på, var för det första att stor hyresspridning förelåg även mellan lokaler med samma ändamål och i samma område. För det andra var hyreshöjningarna större än inflationen, utom i Skara och i Göteborgs ytterområden. Undersökningen gjordes i fem olika städer. I inte obetydlig omfattning förekom hyreshöjningar som var dubbelt så stora som ökningen av konsumentprisindex. Det var mot denna ganska allvarliga bakgrund som det gällde att framlägga ett förslag.

De direktiv som gavs till kommittén och det arbete som denna bedrev hade en viss betydelse på hyresmarknaden – det tror jag att inte bara ledamöter i kommittén utan också andra kunde iaktta. Det fick ett visst dämpande inflytande på de krav som framställdes från fastighetsägarhåll och på marknaden.

Under senare tid har man kunnat iaktta att hyresvärdarna i ganska stor utsträckning har övergivit denna återhållsamhet. Jag får från olika håll rapporter om mycket stora krav på hyreshöjningar. Det handlar om hyreshöjningar med ända upp till 100 %. Jag måste säga att de yttringar som under senare tid har framkommit ger anledning till ökad oro.

Från moderaternas och folkpartiets sida har det gjorts inlägg som det finns anledning att något bemöta.

Det är först och främst felaktigt att lokalhyreskommittén, liksom också regeringen, inte föreslår någon hyresreglering. Parterna har enligt lokalhyreskommitténs förslag frihet att avtala om vilka hyror de vill. Hyreslagens regel anger enbart den gräns vid vilken hyresvärden blir ersättningsskyldig och om hyresgästen måste flytta. Denna gräns föreslås vara relaterad till vad hyresvärdar och hyresgäster har kommit överens om för jämförbara lokaler. Men det är i situationer när det är aktuellt med en uppsägning som frågan om vad som är skäligen hyreskrav kommer in i bilden. Det är då som det behövs ett skydd för hyresgästen.

Det är alldeles orimligt att, som Ingela Gardner i dag gjorde i sitt inlägg, mena att detta förslag från regeringen, och i ännu högre grad från lokalhyreskommittén, skulle rubba balansen på ett sådant sätt att det blev till nackdel för fastighetsägarna. Det är ju, vilket vi klart har kunnat visa, fastighetsägarna som inte bara materiellt sett här är den starkare parten och att de till sitt stöd också har haft en lagstiftning som har gynnat dem. Därtill kommer ju att fastighetsägarsidan är långt starkare organiserad, vilket har lett till en kraftig övervikt. Så långt som Ingela Gardner går sträcker sig man inte ens från Fastighetsägareförbundets sida. Förbundet känner ju till saken betydligt bättre. Hennes inlägg har alltså inte någon förankring i verkligheten.

När det gäller Erling Bagers inlägg vill jag bl. a. på grund av den korta taletid jag har till förfogande hänvisa till vad kommittén har anfört på s. 137 och följande, där man i specialmotiveringen utförligt redogjort för på vilket sätt jämförelserna skall göras. De jämförelser som kommittén föreslår är rimliga. Det står bl. a. att det eftersom prövningen skall avse hyreskravet för ny avtalsperiod är det de avtalade hyrorna för jämförelselokalerna vid denna periods början som är relevanta.

Man får alltså beakta även andra avtal som är gällande, och det är väl ganska självklart. Men man skall bortse från extrema hyror åt båda hållen. Jag vidhåller att det förslag som kommittén lade fram på den här punkten är bättre än det som utskottet nu har framlagt.

När det gäller de övriga frågorna har utskottet, vilket har framkommit här i debatten, gjort förbättringar i regeringsförslaget. Ändå skall sägas att även det innehåller förslag som är av betydelse för lokalhyresgästerna. De punkter där det fortfarande brister gäller uppsägning. Det är i dag rimligt att det skall ankomma på hyresvärderna att agera. Om vi ser på annan lagstiftning, finner vi att det t. ex. på arrendelagstiftningens område är jordägaren som skall agera i motsvarande fall, och det hade varit rimligt att ha samma regler på det här området. Vi ville förstärka medlingsförfarandet, och jag tycker att det är en svaghet att det utom på en punkt, där det föreliggande förslaget utgör en förbättring, behöver bli en förbättring av medlingsförfarandet. Jag vidhåller vad vi har anfört i motionen.

När det gäller ersättningsreglerna är det bra att utskottet har gjort en förbättring. Eftersom utskottets förslag rör sig om fyra basbelopp innebär det en betydande förbättring i förhållande till regeringsförslaget. Men att föreskriva att en ersättning motsvarande en årshyra skall utgå är ett riktigare sätt att skapa ett besittningsskydd, eftersom det finns så pass många olikheter i fråga om hyrorna. Syftet med den här regeln är ju inte i första hand att ge ersättning åt en part, utan syftet med att vi satte ersättningen till en årshyra var att det skulle ha en återhållande verkan och ha betydelse när det gäller besittningsskyddet.

På dessa punkter vidhåller jag vad som har framförts i motionen och instämmer i de reservationer som har avgetts på dessa punkter.

Med detta anförande – under vilket andre vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar – var överläggningen avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

15 § Föredrogs

bostadsutskottets betänkande

1987/88:22 om hyran vid andrahandsupplåtelse av bostadslägenheter m. m.
(prop. 1987/88:162).

Prot. 1987/88:130

31 maj 1988

*Hyran vid andrahands-
upplåtelse av bostads-
lägenheter m. m.*

Hyran vid andrahandsupplåtelse av bostadslägenheter m. m.

Anf. 142 INGELA GARDNER (m):

Herr talman! Regeringens proposition 1987/88:162 handlar om hyran vid andrahandsupplåtelse av bostadslägenheter m. m., där "m. m." står för uthyrning av möblerade och omöblerade rum. Bostadsutskottets majoritet tillstyrker propositionen, som innebär att den som hyr ut en bostad i andra hand eller ett rum kan bli återbetalningsskyldig till hyresgästen, om hyran inte anses skälig med hänsyn till bostadens bruksvärde.

Förslaget är djupt omoraliskt och måste med kraft avvisas.

Om förslaget genomförs kan ett avtal som slutits på frivillig väg i efterhand prövas på begäran av andrahandshyresgästen eller av den som hyr ett rum. Om hyresnämnden då finner att hyran överstiger det s. k. bruksvärdet kan hyresvärden åläggas att retroaktivt betala tillbaka den del av hyran som överstiger bruksvärdet. Han kan också åläggas att betala ränta på detta belopp. Att en hyresgäst kan få hyran prövad för framtiden är en sak. Men att man skall kunna ingå ett avtal och sedan få det avtalet upprivet med retroaktiv verkan strider mot det allmänna rättsmedvetandet. På sikt innebär det också att respekten för den urgamla principen att avtal skall hållas luckras upp.

Herr talman! Retroaktivitet i lagstiftningen är av ondo. Vi bör inte stifta några lagar som innebär att människor inte i förväg kan vara säkra på effekten av sina handlingar. Att ett frivilligt avtal kan leda till en retroaktiv bestraffning av den ena parten är en motbudande tanke i ett rättssamhälle. Det är också ett avsteg från den rättstradition som vi annars bekänner oss till.

Avsikten med förslaget är att stärka andrahandshyresgästens ställning och även ställningen för dem som hyr rum, men en sådan förändring får inte ske till priset av att man offrar *grundläggande inslag i den fria avtalsrätten* eller åsidosätter grundläggande rättsprinciper.

En liten pikant detalj i sammanhanget kan också nämnas. Den som hyr ut sin bostadsrättslägenhet i andra hand skall enligt förslaget inte ens ha rätt att ta ut en hyra som täcker ägarens egna kostnader, inte ens om hyresgästen är beredd att betala lika mycket som ägaren själv. Är det någon som tror att antalet bostadsrätter som kommer att hyras ut i andra hand kommer att öka med en sådan grotesk prissättning?

Självfallet kommer förslaget att leda till att antalet andrahandsuthyrningar av lägenheter och uthyrningen av rum kommer att minska. Därmed har man också försatt inte minst de ungdomar som på grund av den socialdemokratiska regleringspolitiken inom bostadsområdet har svårt att skaffa sig en egen lägenhet i en ännu svårare situation. Det är en inte ovanlig effekt att en reglering leder till helt andra resultat än de avsedda. Men socialdemokrater,

centerpartister och kommunister får i detta fall ensamma ta ansvaret för att bostadsmarknaden blir ännu mer ineffektiv än den redan är.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1.

Anf. 143 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! I propositionen föreslås att hyresnämnden skall kunna pröva förstagångshyran vid upplåtelse av lägenhet i andra hand samt av möblerade eller omöblerade rum i första hand. Om hyran anses överstiga vad som anses skäligt med hänsyn till bruksvärdesprincipen skall hyresnämnden kunna ålägga hyresvärden återbetalningsskyldighet.

Anledningen till propositionen är ett utslag i högsta domstolen, där det konstaterades att förstagångshyran inte omfattas av de regler om andrahandsuthyrning som infördes den 1 januari 1985. En bostadsrättshavare skulle därmed ha möjlighet att få t. ex. sina räntekostnader täckta vid andrahandsuthyrning. Det är denna ordning som regeringen nu vill ändra på.

Ett grundläggande problem på dagens bostadsmarknad är den bristande rörligheten. När utbudet av lägenheter av olika typer och storlekar sjunker, minskar också människors möjlighet att finna en bostad som passar just deras behov.

För åtskilliga boende, särskilt ungdomar som är på väg att skaffa sig sin första bostad, är just andrahandsmarknaden av stor betydelse.

Erfarenheten av regleringar på bostadsmarknaden är nedslående. Den stela tillämpningen av bruksvärdesprincipen på förstahandsmarknaden har t. ex. lett till minskat utbud, låg rörlighet och en utbredd svart handel med hyreslägenheter. Regeringen har nu – trots dessa dåliga erfarenheter – för avsikt att ytterligare reglera bostadsmarknaden i det uppgivna syftet att stärka hyresgästernas ställning.

Vi i folkpartiet befarar att det är betydligt mer sannolikt att förslaget leder till minskat utbud av lägenheter på andrahandsmarknaden och därmed till ökade svårigheter för åtskilliga, inte minst ungdomar, att skaffa sig bostad. Det är verkligen anmärkningsvärt att förslag framläggs i ett läge då brist på bostäder är ett av de mest påfallande bostadspolitiska problemen.

Till detta kommer att det för den enskilde bostadsrättshavaren måste te sig orimligt att det inte är tillåtet vid andrahandsuthyrning att kompensera sig ens för räntekostnaderna som ju är en oskiljaktig del av de egna boendekostnaderna.

Man kan förutse betydande svårigheter för den som vill hyra ut sin bostadsrättslägenhet i andra hand att ta reda på vad som skall anses vara bruksvärdeshyra för den egna lägenheten. Bostadsministern för på denna punkt ett utförligt resonemang i specialmotiveringen. Han har flera råd till hyresvärden, men det framgår att processen är komplicerad och att åtskillig osäkerhet kan uppstå. Detta kommer i vart fall inte att öka intresset för *lugliga* andrahandsupplåtelser.

Folkpartiet vill påpeka att regeringens förslag om förstahandsuthyrning av möblerade eller omöblerade rum kommer att leda till att problemen för hyresvärden blir *utomordentligt* besvärliga. Bostadsministern har på denna punkt i stort sett kapitulerat och konstaterat att hyresnämnden får göra en skälighetsbedömning. Den enda vägledning som ges är den bruksvärdeshyra

per kvadratmeter som gäller för hela lägenheten. För den som avser att hyra ut rum i en villa eller i en bostadsrättslägenhet är detta en klen tröst.

Mot denna bakgrund anser folkpartiet att bostadsutskottets hemställan bör avslås i sin helhet.

Även om högsta domstolens utslag skapar klarhet i vad som för närvarande gäller i fråga om förstagångshyror, är det angeläget att rättsläget i fråga om andrahandsuthyrning av bostadsrätter blir tydligare. Ett skydd mot oskäliga hyror bör givetvis finnas – både för dessa och för andra kategorier av andrahandshyresgäster. Det bör dock framgå av lagstiftningen att en bostadsrättshavare har möjlighet att få ersättning för faktiska kostnader då hyran fastställs. Därför bör en utredning tillsättas med uppgift att lägga fram förslag på denna punkt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 2.

Anf. 144 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har i en motion under allmänna motionstiden tagit upp frågan om andrahandshyresgästernas svaga rättsliga ställning och föreslagit sådan förändring av lagstiftningen som nu föreslås av regeringen i propositionen som behandlas i betänkandet. Vi ansluter oss sålunda till regeringens förslag och hälsar med tillfredsställelse att en lagändring kan ske från den 1 juli 1988.

Med anledning av propositionen har vi emellertid aktualiserat ytterligare en fråga och föreslagit en förändring innebärande rätt att få inflyttningshyra prövad enligt bruksvärdesreglerna – även för den som hyr i första hand.

Det måste enligt vår mening bli möjligt att pröva förstagångshyra från inflyttningsdagen. Lagreglerna bör inte tillåta oskäligen höga hyror under någon tid. Hyresvärd skall vara återbetalningsskyldig för den del av hyran som överstiger bruksvärdet. I dag kan en hyresgäst inte få ändring av en oskäligen förstagångshyra förrän efter sex månader. Detta utnyttjas av en del fastighetsägare på orter där det råder bostadsbrist.

Den av oss förordade förändringen hade lämpligen kunnat genomföras i anslutning till vad som föreslås i propositionen. Den ligger också helt i linje med vad som där föreslås beträffande andrahandshyresgästerna.

Det är en avgörande svaghet i hyreslagstiftningen att förstagångshyran inte kan prövas förrän efter sex månader. I den bostadssituation vi nu har i många kommuner innebär detta att en bostadssökande i brist på alternativ kan tvingas att betala en inflyttningshyra som ligger långt över vad som är skäligt med hänsyn till gällande bruksvärdesregler.

Herr talman! Jag har med detta bara velat markera att vår sedan många år tillbaka förda kamp för att förbättra andrahandshyresgästernas ställning på bostadsmarknaden – detta problem har vi i olika sammanhang diskuterat – nu äntligen har givit resultat. Samtidigt har jag velat framhålla att det ändå fattas något i sammanhanget, nämligen förslag om förstagångshyran. Jag hoppas självfallet att vi nu skall få en sådan ändring genomförd.

Jag ber att få yrka bifall till vpk-reservationen i bostadsutskottets betänkande.

*Hyran vid andrahands-
upplåtelse av bostads-
lägenheter m. m.*

Anf. 145 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Som jag förstår saken är detta min sista bostadspolitiska debatt med Tore Claeson, och jag vill därför börja mitt anförande med att tacka honom för de kunskaper som han har tillfört utskottet genom sin långa erfarenhet av bostadspolitik i det här landet. Det har varit stimulerande för mig, och jag har lärt mig mycket av att resonera med Tore Claeson. Han har också aktivt bidragit till att skapa ett trivsamt arbetsklimat i utskottet genom det gemyt och den kamratlighet som han besitter.

Herr talman! Sedan över till sakfrågan. Centern har, i likhet med vad Tore Claeson sade såvitt gäller vpk, kritiserat regeringen för de förhållanden som råder på bostadsmarknaden till följd av den rådande bostadsbristen, vilken har lett till spekulation i bostadsrätter och oskäligen andrahandshyror. Nu har regeringen framlagt ett förslag som är ett försök att åtgärda problemen. Vi i centern tycker att det är värt att pröva dessa förslag.

Bostadsutskottet tillstyrker i betänkandet regeringsförslaget, som i praktiken innebär att andrahandshyror i hyreslägenheter och bostadsrättslägenheter samt för möblerade och omöblerade rum skall följa bruksvärdeshyran. Förslaget är en åtgärd för att begränsa den överhyra som många som bor i andra hand får betala i dag.

Centern anser det helt omöjligt att – som några tidigare talare har gjort – försvara den osunda spekulation som i vissa fall sker på skattebetalarnas bekostnad vid förvärv av bostadsrätter i och med att bostadsrätter köps till ett mycket högt pris och sedan hyrs ut i andra hand till kraftig överhyra. Detta leder till att många som vill skaffa sig bostadsrätt inte har möjlighet till detta. Därmed får de inte bo som de önskar. Det leder vidare till att personer som hyr i andra hand drabbas av oskäligen hyror. I ett läge då det som nu råder bostadsbrist är det oftast de svagaste på bostadsmarknaden, dvs. ungdomar, invandrare och andra, som har svårt att teckna ett förstahandskontrakt, som drabbas och tvingas acceptera en oskäligen hyra för ett andrahandskontrakt för att över huvud taget få någonstans att bo.

Från centerns sida har vi kritiserat regeringen för att den inte har tagit tag i den här frågan. Nu har den lagt fram ett förslag i syfte att lösa en del av dessa problem, och det tycker vi är bra.

Förslaget går ut på att en ordning skall införas som innebär att hyresnämnden på ansökan av hyresgästen skall kunna ändra både förstahandshyran och den hyra hyresgästen och hyresvärderna kan ha avtalat om under hyrestiden. Om hyresnämnden finner att denna hyra överstiger skäligen hyra för lägenheten enligt bruksvärdesreglerna i 55 § hyreslagen, bör hyresnämnden ha möjlighet att ålägga hyresvärderna att betala tillbaka överskjutande belopp jämte ränta till hyresgästen. Återbetalningsskyldigheten skall dock inte avse längre tid tillbaka än två år före dagen för ansökan. De nya bestämmelserna skall enligt förslaget träda i kraft den 1 juli i år och gälla upplåtelse i andra hand av bostadslägenheter och förstahandsupplåtelse av möblerade eller omöblerade rum, om upplåtelse avser annat än fritidsändamål.

I motioner från moderata samlingspartiet och folkpartiet yrkas avslag på förslaget, vilket också framgått av debatten. De skäl som anges är att andrahandsuthyrningen kommer att minska och att det kommer att bli en

minskad rörlighet och ett minskat utbud av lägenheter. Detta är naturligtvis i första hand hypoteser.

Jag frågar mig verkligen: Vilka kommer att överväga att inte hyra ut sina lägenheter i andra hand, om de har möjlighet till sådan uthyrning? Jag har svårt att se att det skulle finnas några sådana lägenhetsägare. De som i dag tar ut rimliga hyror har ingen anledning att inte hyra ut i fortsättningen, eftersom de inte drabbas av ändringen utan det kommer att fungera som hittills för dem. De som möjligen skulle överväga att inte hyra ut är de som inte får full kostnadstäckning för sin lägenhet i dag. Här finner vi den grupp som har spekulerat och överbetalat. De står då i valet mellan att inte hyra ut och då inte få in någonting till sina kostnader för lägenheten eller att hyra ut och få in en normalhyra för lägenheten som täcker en betydande del av kostnaderna. I valet mellan att inte få ut någonting att täcka kostnaderna med eller att få ut huvuddelen, tror jag att de flesta väljer det senare.

I motion Bo52 från folkpartiet krävs dessutom att en utredning tillsätts som skall utreda andrahandsuthyrningen av bostadsrätter. Med hänvisning till vad jag har sagt och till att utskottsmajoriteten tillstyrker det förslag som anvisar en direkt åtgärd för ändring av hyreslagen, faller också motiven för en utredning på det här området.

Vidare finns två motioner till som behandlas i betänkandet. Det är Bo51 från vpk, där det hemställs om lagändringar som gör det möjligt att pröva förstagångshyran från inflyttningdagen, detta för att gällande lagregler inte under någon tid skall tillåta oskäligen hyror. Dessutom skall en hyresvärd enligt förslaget vara återbetalningsskyldig för den del av hyran som överstiger bruksvärdet.

Även i motion Bo54 från enskilda socialdemokrater hävdas att lagen inte bör tillåta oskäligen hyror under någon tid och att en hyresvärd i konsekvens med detta bör vara återbetalningsskyldig för den del av hyran som överstiger bruksvärdet. Med hänvisning härtill förordar motionärerna att hyreslagen skall ändras så att organisation av hyresgäster får rätt att förhandla om förstagångshyror.

Utskottet har inte funnit några bärande skäl för att tillstyrka de här motionerna. I betänkandet redovisas vad som gäller i dag, som enligt utskottet innebär en tillräcklig reglering författningsmässigt. På s. 5 och 6 i utskottsbetänkandet finns dessa skäl närmare utvecklade, och jag skall inte förlänga debatten med att upprepa vad utskottet säger här.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 146 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag vill gärna återgälda det tack som Agne Hansson riktade till mig och tacka för de vänliga och berömande orden. I den mån jag har lyckats göra ett bra jobb i bostadsutskottet och här i kammaren beror det, med förlov sagt, inte så mycket på utskottets ordförande eller övriga ledamöter i utskottet utan fastmer på utskottets kansli, med Ronnie Melin, Jan Bjurström, Anders Löfgren och andra medarbetare. Inte minst utskottets föregående kanslichef, framlidne Eli Mannegård, har lärt mig mycket som jag är tacksam för.

Jag tackar än en gång för de vänliga orden.

Anf. 147 INGELA GARDNER (m):

Herr talman! Efter inlägget av Tore Claesson känns det nästan trist att behöva polemisera mot utskottets ordförande, men jag kan ändå inte låta bli.

För att försvara den rättsvidriga principen om en retroaktiv lagstiftning tar Agne Hansson i sitt anförande upp något extremfall, som naturligtvis kan förekomma på dagens genomreglerade bostadsmarknad. Han säger att folk köper en bostadsrätt till högt pris för att hyra ut i andra hand, men det är naturligtvis inte normalfallet.

Det finns mycket goda skäl för människor att behöva hyra ut en bostad i andra hand, en bostad som de kanske ägt och bott i en längre tid. Man kan ha fått ett utlandskontrakt på begränsad tid, man kanske vill pröva ett arbete på någon annan ort i Sverige osv. och tycker att någon annan som behöver bostad under tiden kan få bo i lägenheten. Självfallet vill man ha tacksägelse för sina kostnader.

HSB har t. ex. påpekat att i föreningar med nybyggda fastigheter eller fastigheter som nyligen gått igenom större ombyggnader, kan enbart månadsavgiften – utan att bostadsrättsshavarens kapitalkostnader beaktas – överstiga bruksvärdeshyran. Men inte ens i sådana fall skall man enligt majoriteten kunna få tacksägelse för sina kostnader. Varför skall man då vilja hyra ut sin lägenhet? Man kan faktiskt bli retroaktivt bestraffad för det.

Siw Persson visade i sitt inlägg att man i vissa fall, t. ex. om man skall hyra ut ett möblerat eller omöblerat rum, faktiskt inte kan veta vad hyresnämnden anser vara skälig kostnad. Varför skall man i sådant läge över huvud taget fundera över att hjälpa någon som inte har en bostad?

Det går inte att bagatellisera effekterna av den här lagstiftningen på det sätt som Agne Hansson gör. Jag vill ändå fråga Agne Hansson, som företräder majoriteten här i debatten: Hur kan man försvara en retroaktiv lagstiftning av den här karaktären?

Anf. 148 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Jag vill till Ingela Gardner ställa motfrågan hur man kan underlåta att göra någonting åt de problem som i dag finns på bostadsmarknaden som en följd av den bostadsbrist vi har. Hur kan man lämna ungdomar och invandrare i sticket, människor som inte ens har ett förstahandskontrakt att luta sig emot utan tvingas betala andrahandshyror som de rimligen inte klarar av eller tvingas bo på annat sätt om de över huvud taget får någon annan plats att bo på?

Jag tror att när det gäller normalfallen täcker den bedömning som görs utifrån bruksvärdesprincipen de flestas kostnader. De som kan drabbas är möjligen vissa undantag i nyproduktionen eller där man har köpt sedan priserna har rakat i höjden. Det är klart att det kan finnas anledning att så småningom överväga ytterligare åtgärder när det gäller det HSB-fall som Ingela Gardner tog upp.

Jag sade också i mitt inledningsanförande att vi från centern har presenterat en rad åtgärder. Det här förslaget är långt ifrån heltäckande, men det är ändå ett försök, ett steg på vägen, och det tycker jag man skall respektera och acceptera för att se vilken verkan det hava kan.

Jag kan inte vara med om att nonchalera de stora problem som så många

människor – ungdomar och invandrare och andra – i dag ställs inför på andrahandshyresmarknaden.

Prot. 1987/88:130
31 maj 1988

*Hyran vid andrahands-
upplåtelse av bostads-
lägenheter m. m.*

Anf. 149 INGELA GARDNER (m):

Herr talman! De problem som Agne Hansson pekar på finns naturligtvis, men de är ju i första hand en följd av den socialistiska bostadspolitik som har förts här i landet sedan andra världskriget. Vi har lagt fram förslag som framför allt skall leda till en ökad rörlighet på marknaden, vilket enligt min och mitt partis uppfattning är det bästa sättet att hjälpa just dessa grupper. Men det är så typiskt: en reglering föder genast en ny reglering, som i sin tur föder en ny reglering, osv. i all oändlighet. Bostadsmarknaden är ett lysande exempel på hur regleringar försvårar för människor, i det här fallet att skaffa sig en vettig bostad.

Anf. 150 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Agne Hansson angrep folkpartiet för våra åsikter i den här frågan. Därför skulle det vara mycket intressant att ställa följande fråga till Agne Hansson: Vad är egentligen en normalhyra?

Låt mig ställa en fråga till. Agne Hansson har en lägenhet där de fasta kostnaderna per månad är 7 000 kr. Hyresnämnden fastställer dem till 5 000 kr. Jag vill då fråga: Kommer Agne Hansson ändå att hyra ut lägenheten?

Problematiken med bristen på lägenheter beror inte på att hyrorna i de lägenheter som finns är höga, utan brist på lägenheter uppkommer bara för att det är dålig framförhållning i kommunerna och för att man inte bygger lägenheter – och det beror på att rörligheten är så usel. Den genomreglerade bostadsmarknad vi har gör folk obenägna att hyra ut sina lägenheter. I och med att man straffas på olika sätt väljer man att behålla dem i stället för att se till att de vandrar ut på marknaden. Detta är en av anledningarna till de problem vi har, Agne Hansson.

Anf. 151 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Skall man verkligen avstå från att rätta till de problem som en socialistisk bostadspolitik har skapat, Ingela Gardner? Det gör vi ju inte på andra områden. Tillsammans försöker vi lägga fram förslag som rättar till sådant. Då förstår jag inte varför man inte skulle göra det på det här området också.

Siw Persson, när det gäller normalhyrorna är det ju fråga om att hyresnämnden skall bestämma dem utifrån det bruksvärdesystem som finns. Därför kan jag naturligtvis inte ge ett svar på vad en normalhyra är, men jag kan svara på hur jag skulle handla i det exempel som Siw Persson gav mig. Det an knyter till vad jag sade i mitt första anförande.

Om jag står i en situation där jag inte har användning för en lägenhet, har en kostnad på 7 000 kr. och kan få en hyra på 5 000 kr. är det klart att jag hyr ut lägenheten om jag får 5 000 kr. Struntar jag i att hyra ut den förlorar jag ju 7 000 kr. Jag förlorar dock bara 2 000 kr. i det fall jag hyr ut den i stället för att avstå från att göra det, så jag tycker inte detta är något större problem. Jag tror därför inte heller att det här förslaget kommer att påverka rörligheten i negativ riktning.

Däremot finns det anledning att, precis som folkpartiet säger, öka rörligheten. På den punkten är vi ju överens. Vi har lagt fram förslag på andra områden som bättre skulle se till att rörligheten ökade, t. ex. när det gäller att ge lägesfaktorn större tyngd i hyreslagen och en rad andra åtgärder.

Anf. 152 INGELA GARDNER (m):

Herr talman! Om man skall förändra effekterna av en felaktig politik måste man använda rätt metoder. Man kan inte bota effekterna av felaktiga regleringar med nya regleringar – det har vi sett alldeles för mycket av hitintills.

Jag har fortfarande inte fått något svar på min fråga om Agne Hansson anser att den här typen av retroaktiv lagstiftning är förenlig med de rättstraditioner som i alla fall vi i moderata samlingspartiet bekänner oss till. Jag trodde att Agne Hanssons parti också bekände sig till dessa rättstraditioner.

Anf. 153 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Låt mig bara helt kort konstatera med beklagande att rörligheten motverkas av de grepp som centerpartiet vill satsa på.

Anf. 154 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Jag har svårt att förstå vad Ingela Gardner menar med en retroaktiv lagstiftning. Jag tror att man får tänja sig ganska mycket för att få det här förslaget till att bli någonting sådant.

Den här tekniken har vi ju på andra avtalsområden när det gäller för nämnder att bedöma vad som är skäligt och inte skäligt. Har man detta klart för sig när man sätter en hyra – dessutom har ju straffbestämmelsen tagits bort, vilken fanns tidigare – så måste detta väl ändå inte kunna anses vara något ingrepp i någons parts rättigheter?

Anf. 155 INGELA GARDNER (m):

Herr talman! Det är beklagligt att Agne Hansson inte förstår att detta innebär en retroaktiv lagstiftning. Jag förstår att han inte gör det, för om han hade gjort det hade han naturligtvis inte kunnat försvara förslaget.

Det ligger en retroaktivitet i förslaget på det ekonomiska området, eftersom man som hyresvärd kan få betala tillbaka det övervärde som hyresnämnden kan anse att man tagit ut. Att få betala tillbaka två års hyresvärde kan vara nog så kännbart för en hyresvärd som förmodligen redan har konsumerat pengarna.

Retroaktivitet i lagstiftningen handlar inte bara om brott mot brottsbalansen, utan det handlar faktiskt också om retroaktivitet på det ekonomiska området.

Anf. 156 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Det här är ju sättet för att förhindra att någon tar ut oskäliga hyror, Ingela Gardner. Vet man när man sätter hyran att man kan bli återbetalningsskyldig, försöker man väl akta sig för att sätta en oskälig hyra. Då kan man ju inte råka ut för sådana problem.

Menar alltså Ingela Gardner på fullt allvar att man skall kunna sätta vilka hyror som helst och låta utsatta människor som inte kan få en bostad betala hyror som man inte på något sätt har täckning för? Är det en rimlig väg?

Anf. 157 INGELA GARDNER (m):

Herr talman! Självfallet pläderar jag inte för att folk skall ta ut oskäliga hyror av andra. Det är ganska dumt att antyda någonting sådant.

Det väsentliga med det här förslaget är ju att man faktiskt inte vet vad som är att betrakta som oskäligen hyra, och det är ju det som är problemet. Om man visste vad som är att betrakta som oskäligen hyra, kunde man i förväg bedöma konsekvenserna av sina handlingar. Men det kan man alltså inte. I stället kan man i efterhand bli ekonomiskt bestraffad, därför att man har velat ge en annan person möjlighet att bo i ens lägenhet eller i ett rum i denna.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenium.)

16 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

17 § Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkande

1987/88:40 med anledning av granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning

Finansutskottets betänkande

1987/88:28 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Utbildningsutskottets betänkande

1987/88:34 om jämställdhetspolitiken inför 90-talet (prop. 1987/88:105)

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden

1987/88:17 om jämställdhetspolitiken (prop. 1987/88:100 bil. 2, 12 och 15 samt 1987/88:105)

1987/88:18 om arbetslöshetsförsäkring m. m. (prop. 1987/88:100 bil. 12, 1987/88:114 och 1987/88:150 bil. 5)

1987/88:20 om ledighet (prop. 1987/88:171)

1987/88:23 om uppskov med behandlingen av vissa motioner

Prot. 1987/88:130 18 § Kammaren åtskildes kl. 21.40.
31 maj 1988

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

Olof Marcusson

Förteckning över talare

(Siffrorna avser sida i protokollet)

Prot.

1987/88:130

Tisdagen den 31 maj

Talmannen 31

Tredje vice talmannen 74

Ahlström, Lars (m) 107, 119, 120

Bager, Erling (fp) 137

Bergdahl, Hugo (fp) 56, 73, 78, 81

Bjelle, Britta (fp) 40, 48, 52, 53

Björnemalm, Maud (s) 88, 90, 91

Boo, Karl (c) 110, 118

Bäckström, Maja (s) 100, 105, 106

Chrisopoulos, Alexander (vpk) 87, 89, 90

Claeson, Tore (vpk) 130, 138, 141, 147, 149

Claesson, Viola (vpk) 63, 74, 77

Franck, Hans Göran (s) 143

Franzén, Ivar (c) 34, 36, 126, 127

Franzén, Tommy (vpk) 37, 123

Gardner, Ingela (m) 135, 145, 150, 151, 152, 153

Granstedt, Pär (c) 9, 12, 13, 20, 22, 26

Gustafsson, Lars (s) 15, 21, 23

Hagberg, Lars-Ove (vpk) 112, 114, 115

Hagård, Birger (m) 3, 11, 12, 14, 19, 22

Hammar, Bo (vpk) 13, 15

Hansson, Agne (c) 129, 131, 133, 141, 142, 148, 150, 151, 152

Hasselström Nyvall, Ingrid (fp) 127, 132

Hemmingsson, Ingrid (m) 26

Hyttring, Jan (c) 95, 105, 106

Håkansson, Per Olof (s) 131, 132, 133

Jonsson, Rune (s) 125, 126, 127

Kjörnsberg, Arne (s) 84, 86

Knutson, Göthe (m) 24

Leijonborg, Lars (fp) 6, 20, 22

Lestander, Paul (vpk) 99, 103, 106

Liljegren, Gunnel (m) 93, 104, 106

Molén, Per-Richard (m) 123

Mörck, Margareta (fp) 94

Nilsson, Anders (s) 115, 119, 121

Nilsson, Lennart (s) 139, 142, 143

Nordström, Kjell (s) 35, 36, 37

Olson, Bengt Harding (fp) 25, 26

Persson, Siw (fp) 146, 151, 152

Petersson, Hans, i Hallstahammar (vpk) 43, 49

Petersson, Karl-Anders (c) 42, 49

Poromaa, Bruno (s) 45, 50, 53

Rosqvist, Birger (s) 65, 75, 79

Rydén, Rune (m) 82, 85, 86

Stenmarck, Per (m) 54, 71, 76, 80

Prot.
1987/88:130

Svensson, Alf (c) 121

Wachtmeister, Knut (m) 37, 47, 51, 54

Wohlin-Andersson, Anna (c) 58, 65, 72, 79, 81

Ångström, Rune (fp) 108, 114, 115, 118, 120